NYIRŐ JÓZSEF

UZ BENCE

UZ BENCE

Kiadta a
Katolikus Magyarok Vasárnapja
Catholic Publishing Co., Inc.
1739 Mahoning Avenue
Youngstown, Ohio 44509. U. S. A.

NYIRŐ JÓZSEF

UZ BENCE

1976
Youngstown, Ohio
U. S. A.

UZ BENCE

I.

A tüdőcsúcshurutom miatt havasi levegőt rendelt a doktor. Ekkor ismerkedtem meg Uz Bencével, aki akkor még utász volt. Hozzáköltözködtem a havasra, az erdei szállások népe közé. Sokan laknak a havasokon, pásztornépek, s más szegény emberek. Fát vágnak és gondozzák a más jószágát. Kemény, veszedelmes élet ez idefenn, de megszokták. A gyermekek már itt is születtek a rengetegben. Erősek, szívósak az erdei emberek, kik nem félnek a vértől, haláltól. Istenről csak derengő sejtelmük van és úgy nézik a világot, mint a farkasok, melyek éjszakánként ott nyugtalankodnak a szomszédos fák között. Fegyverük a kés és fejsze, a fog és a köröm. Homályos, babonás mesék, nevetlen titkok szorítják agyaikat, különös dalokat morognak és van köztük, ki beszélni tud az állatokkal. Juhtej- és tűzszagúak, foguk fehér, csattogó, arcuk piros. Rovással írnak és számolnak. Tekintetükben benne van az egek mélysége és a pokol ijedt félelme. A templomba ritkán ereszkednek le és a misén elkáprázva hallgatnak. Isten azonban ismeri és szereti őket. Különösen vén Üdő Mártont tartja számon, ki jó embere neki. Ő szokott különben idefenn Istennek szolgálni „jeles“ napokon, vagy ha betegség, halál, erős idő, rontások és egyéb veszedelmek szorongatják őket. Előveszi ilyenkor a még nálánál is vénebb könyvet, amiben benne van minden bölcseség.

Uz Bencét becsüli, mert „hivatalbéli“ ember, pedig

Bence nem érdemli meg ezt a nagy tisztességet. Fuzsitos, mókás, bolond, jókedvű ember, aki úgy hazudik, mintha könyvből olvasná és csak a bolondságon jár az esze. Megtréfálja még az angyalokat is.

Szerettük egymást. Legény volt ő is, legény voltam én is, neki is volt szeretője, nekem is. Olyan életet éltünk a gyönyörű erdők közt, mint az angyalok. Drága jókedve volt mindíg, szép piros arca ragyogott és fáradhatatlanul tanítgatott az erdei életre. Csodálatos tudománya volt, amit könyvből nem lehet megtanulni, mert egyenesen ősember elődeitől örökölte. Egy fejszén és két kezén kívül nem volt más szerszáma, de olyan vadhúst ettünk mégis, amilyent akartunk. Nincs az a szerelmes őz, amelyik úgy tudott volna sírni, mint ő. Az elvakult bakok úgyszólván a markába sétáltak. Makogott, mint a nyúl és dürgés idején magaköré gyüjtötte az összes vadpávákat. A magyarótyúkot kővel hajította agyon, ha kedve szottyant rájuk.

Független, szabad, szép élet volt. Embert csak akkor láttunk (szerencsére), ha „követet" küldtünk a faluba. Idekünn a havason úgy van, hogy az ember nem ütheti be minden pillanatban az orrát a faluba, mert az messze van; azért az erdei emberek nagy tájékról összegyűlnek ahhoz, aki soros és vele intéztetik el ügyeiket, bajaikat. Hetenkint egyszer szokás ilyen „követet" küldeni, aki hoz sót, borsot, puliszkalisztet, dohányt, istrangot, szekérkenőt, egyszóval mindent, amit a havason nem árulnak, mert ott nem árulnak semmit. A megbízatásokat, üzeneteket, hírmondást szintén ez a követ hordozza, aki szombaton megy, vasárnap délutánra pedig meg kell jönnie törik-szakad. Az apostolok nem várták jobban a Szentlelket, mint mi a követet. A levél, a papiros nem üsmere-

tes idekünn. Élőszóval történik minden. Szerelmek, tragédiák, az élet czerféle változása zajlik le. A kép olyanféle lehet, mint mikor még nyilvánosan gyóntak az emberek.

Ülünk tehát a tűz körül legalább harmincan s tisztességesen beszélgetünk. A tűz sem azért ég, mintha szükség volna reá, hanem mert a tűz arra való, hogy égjen. Fa van elég ott, hadd égjen. Az embereken, asszonyokon se sok látnivaló van. Biza mocskosok, rongyosok, foltosak, megviseltek. Szakáll, bajusz benőtte az arcot, a haj nyíratlan, zsíros, a szaguk se kellemetes. Egészségünk azonban jó van s erőnk olyan, hogy — csak meg kell nézni a fehérnépeket, mert az mindenik meg van elégedve. Nem nyavalyognak, mint városon s nem fáj a fejük. Tömöttek, pirosak s olyan kemények, hogy a bolhát meg lehetne ölni a mejjiken. Az a valami!... Egyéb baj nem is történt az elmult héten, minthogy a Bács Jani kutyája megveszett, megmart három ökröt s a gazdáját. Nem hisszük azonban, hogy megvesznek, mert lángoló tüzes vassal kiégettük az ökröket és Bács Janit is. Inkább az ember szomorkodik s mintha habzanék is a szája... Csak a marháknak ne legyen semmi bajuk. Embert lehet kapni eleget, de az ökörért sok pénz kell... Meglátjuk, hogy mi lesz no! Szerencsére még nem iszonyodnak a víztől. A Csedő úr éfilegény szolgája megsértette a kezét, de az még a mult héten történt, a seb üszkösödik s ha nem egyéb, még megmurál, de úgy kell neki, mért nem tud ügyelni! Úgyse sír utána senki a szeretőjén kívül, mert nincs se apja, se anyja. A leányt sincs miért sajnálni, mert mielőtt volt szeretője a sírban a feje alá tenné a markát, hogy jobban nyugodjék, már úgyis más legény ölében ül.

Mondom, ülünk s várjuk az Üdő Márton törvénytelen fiát, mert ma ő a szeres-követ.

— Jöhetne! — morogja Marci bácsi. Ő is csak azért, mert a fiáról van szó.

— Eljön! — nyugtatják meg.

Arra senki sem gondol, hogy valami baja is történhetik az úton. Annak a mokány, kemény embernek?... No e jó! Még a fa is eltörik a lába alatt, amelyikre reálép.

Jön is no. Meg van rakva, mint egy mosztikás szamár, de mozog felfelé az ösvényen. Egész halom lesz a holmiból, mikor lehányja magáról.

Senki egy szót nem szól, nem kérdez. Első az, amiből élünk. Szét is osztja mindenkinek becsületesen, amit hozott. Most jön a pénz, ami visszajár. Csend lesz, mindenki elkomolyodik. Ellenségesek, szigorúak lesznek a nézések. Pénzről van szó.

— Kied mennyit adott? — fordul Üdő Mártonhoz, mert ő a legöregebb. Lehet száz-száztíz esztendős, de most is a legharapósabb.

— Én tudjam? — mordul rá a fiára. — Mind od'adtam, ami volt!... Tám nem vesztetted el!

A követ erre kihúzza az ingét a condra-harisnyából. Annak a végibe van kötve köröskörül a visszajáró pénz. A kendercérna jól meg van bogozva.

— Ez a kiedé — mondja a követ s átadja.

— Csak két lej, te bitang? — támad neki az apja — Mire pusztítottad el a sok drága pénzt, te akasztófára való? Szakadt volna meg a nyakad kiskorodban!...

Senki sincs megelégedve a visszajáró egy-két lejjel. Keveslik és követelődznek, agyarkodnak a legényre, aki

kénytelen igazolni magát, ami azzal kezdődik, hogy nagyot káromkodik.

— Ide nézzenek kietek!

Az erdei népek körülveszik.

— Igaz-e, hogy ide a kődökömhöz kötöttem az apám pénzit?

Ami igaz, az igaz. Az a törvény, hogy az első a havason Üdő Márton. Az ő pénzinek a helye mindenkor a követ köldöke. Attól jobbra haladva köröskörül mindenki beköti a maga pénzit az ingbe a megállapított sorrendben, a szerint, hogy hányadik a szállása a Marci bácsiétól. A visszajáró pénzt szintén e szerint helyezi helyére. Akinek nem jár semmi, annak a pénze helyére beleköt egy kavicsdarabot, de a sorrend mindenképpen kell, hogy találjon.

— Úgy van-e? — bőgi a legény az igazolás végén.

— Hát jól van, jól! — dunnyogják vissza megelégedetten.

Most már a követ is leülhet a tűz mellé.

— Édesapám nem üzent valamit? — kérdezi az Ugrai fiú, aki pásztorkodással tartja el a családját, mert az öreg Ugrai két esztendeje mégis megvakult, pedig mikor a szentmártoni doktornak megmutatta volt a szemét s az figyelmeztette, hogy ha többet iszik, bizonyosan megvakul; mérgesen rázta meg a fejét, hogy „Sömmit se tud a doktor úr! Ki hallott affélét, hogy két rossz ablak miatt az egész ház összedűljön?“

— Üzenni üzent! — ösmeri el a követ.

Kíváncsian mások is odahallgatnak, hogy mit üzen a vakember.

— Aszonta, hogy *könnyebben lát, mint tavaly!* — kacag a hírhozó.

— Akkor jó — nyugszik meg a legény.

A jókedv felelevenedik. A követ ontja a híreket a faluból.

— A templom új keresztjét feltették.

— Azt ki, te?

— Kutya Jóska, a cigány.

— Tán nem? Ugyanbiza? — lepődnek meg.

Nagy dolog a keresztfeltétel. Senki sem mert olyan éktelen magasba felmászni, csak Kutya Jóska. Ő is csak azért, mert egyszer már halott volt s mikor el akarták temetni, a koporsóban felébredt, s a saját lábán jött haza a temetőből. Örvendtek is neki a többi cigányok. Aki már egyszer megjárta a másvilágot, az veszély nélkül felmászhatik a toronygombhoz.

— Mikor felért, — újságolja a hírhozó — lekiáltott, hogy *„félek!“*

— Mitől félsz? — szólott neki Nágó, a pallér.

— Hogy leesem!

— Ne félj semmit, — biztatta a pallér — mert *van itt hely elég, ahova essél!*

— Még mindíg olyan nagy kutya Nágó? — kérdezi valaki.

— Ő má nem, mert éppen a héten hagyta ott a második felesége — jegyzi meg a hírhozó.

— Ne beszélj te! — tetszik a népeknek az újság s néhány megjegyzéssel meg is magyarázzák a válást.

— Amelyik férfiú meleg cserépre ül s bundadarabra, annak nem kell asszony!... Ha nem embere, nem ül az asszony!...

— Két ökröt vettek volt, — magyarázza az Üdő Márton fia — egyet Nágó, egyet az asszony, de a fejérnép mind a kettőt elvitte.

— Most mivel ganyéz szegény Nágó? — szól közbe valaki.

Jót kacagnak rajta. A hírhozó azt magyarázza, hogy a kétféle gyermekek miatt is baj volt:

— A mostohagyermekeit nem állhatta semmiképpen.

— A magáét bezzeg állhatta! — kottyan bele egyik asszony mérgesen, felháborodva.

— Azokat igen, — hunyorít vissza a legény — mert azokat *akkor es állhatta*...

— Ejjó! — böffen fel a kacagás újból.

— Egyebet mit hallottál? — faggatják a faluban járt embert.

—Béla Jóska házasodik!

— Hát az mi a tetűre?

Valaki megmondja mindjárt, de azt nem lehet leírni. Olyan perefernum az, ami az emberrel együtt születik.

— Érdemes dolog még annyi történt, hogy egy autós urat megvertek, ha jól tudom még szerdán, mert belehajtott a csordába s a jószágot megvadította, egynek el is tört a lába. — Az arcok elkomolyodnak, mert a jószág, amit ők gondoznak, sérthetetlen, szinte szent dolog. Az emberi élet az más, de a drága, szép ökrök!... Tiszta lehetetlen, hogy megtörtént volna.

— Annyi marha előtt még a főispán es megáll — rázza a fejét hitetlenkedve maga Üdő Márton is.

— Azt azonban igen jól tették, hogy az urat félig döglöttre verték, mert megérdemelte. Addig kellett volna ütni, míg egyet szusszan... Addig...

Kissé elkedvetlenítette a hír az erdei embereket. Már szedelőzködtek is. Menni kell itatni. Az est árnyéka már ereszkedik a fákra, a tűz is ébredni kezd. Az is érzi, hogy

közeleg az éjszaka. A tűz ideje pedig az éj. A madarak is vonulnak hazafelé. A bogarak már lepihentek. Az erdő furcsa rothadó szaga már érzik. A harmat is észrevétlenül leesett... Üdő Márton már ott baktat a fák között s a többiek is szedelőzködnek. Egy szép, fiatal menyecske halad el mellettem. Kívánatos, üde, erős és meleg, mint egy büszke, hegyeskörmű vadmadár.

— Jere, hálj nálunk! — fogom meg a kezét és tréfálok az ő nyelvén.

Felkacag, mint a galamb s villan a szeme:

— Miért? Hiszen *maga nem fél nálam nélkül sem!*

— Nono! — fenyeget az ujjával a falubajárt ember. — Maguknak is hoztam valamit s két írást vesz elő a kebeliből. Egyet nekem, egyet Uz Bencének.

— Ez a hivatalos a tiéd, Bence, a kisasszonyírás az úrfié. Osszák el.

— Hej, a teremtésit! — rikkantok fel örömemben a láttára. — Mégis szép az élet!

— Az a, — morog kedvetlenül Uz Bence — hogy a temerdek tűz vesse fel azt es, aki ilyent mond!

— Mi a bajod? — döbbenek rá.

— Vizsgára rendeltek a román nyelvből — nyomja a kezembe a pecsétes parancsot. — Még ma éccaka mennem kell, hogy odaérjek.

— Tudsz-e románul? — kezdem sajnálni, mert a hivatala, a kenyere függ tőle.

— Az ezután válik meg! — feleli kétértelműen.

Levert, morózus, félhangosan súlyosakat káromkodik, de azért kedvesen langalót vet a tűzre, hogy az „irómány"-omat elolvashassam.

II.

A vizsgán hamar átesett Bence. Az útkaparótudománnyal nem sokat teketóriázott a bizottság.

— A következő! — únta már a dolgot az elnöklő inspektor.

Uz Bence haptákba vágta magát:

— Hier!

— Hogy hívják? — kérdezte az elnök.

— Ik melde gehorsamst: Firer Vadász Uz Bence.

— Miért beszél németül? — haragudott az elnök.

Bence nem engedett a haptákból:

— Én azért beszélök némötül, — mondotta magyarul — mert jelenleg nyelvvizsgán vagyok!

— Tud románul?

— Értögetök.

Kisült, hogy egy szót sem tud románul. Elcsapták és az utászházból is ki kellett költözködnie.

Pár nap mulva jött is a csendőrőrmester, aki kilakoltatta.

— Ideje, hogy az erdei vadak végre megnyugodjanak — mondotta megnyugodva.

— Tőlem eddig is megnyughattak — tiltakozott Bence, akinél híresebb orvvadász nem volt a környéken. A vadászatba ugyanis jobban bele lehet bolondulni, mint a fehérnépbe vagy italba.

— Nincs feleséged? — beszélgetett az őrmester.

— Volt, de még leánykorában itthagyott — mókázott Uz Bence.

— Valami vagyonod csak van?

— Van egy kicsi futkosó.

— Mi az a futkosó?

— Ez a küsdeg, zsebbeli kutya ne!

— Csúf állat! — jegyezte meg az őrmester.

— Csúf a néned kontya! — morgott magában Bence, de hát a csendőr előtt nem lehet elárulni, hogy nincs több ilyen kutya Európában. Felmegy ez a fára is a mókus után, s nincs az egész havason az a rókalik vagy madárfészek, amit fejből ne tudna. Ugatni pedig még nem hallotta senki. Nem bolondult meg, hogy ország-világ előtt kikiáltsa, miben sántikálnak a gazdájával.

— Innen hova költözöl? — zárta be az állami ajtót a csendőr.

— A Csedő úr szállására megyek őrzőnek.

— S ott mit csinálsz?

— Disznót hízlalok — felelte álnokul Bence, mert úgy értette, hogy vaddisznót hízlal. Az erdei szállás háta megett, a Nyilénk alatt, a cserésben csordáslag járt a vadsertés és szépen gömbölyödött a makkon.

— Aztán nehogy valamin megfogjalak! — búcsúzott a csendőr.

Uz Bence ismét csak magában válaszolt:

— Fogod a nagyanyád térgyit!

— A hatóság nem tréfál! — merkelt újból a csendőr.

Erről csakhamar meg is győződött. Alig rendezkedtünk be az új szálláson, — ahonnan a Csedő úr szolgája szerencsénkre éppen a kellő időben hala meg a vérmérge-

zése miatt — Bence fogta az előltöltő puskáját és azt mondta:

— Elmegyek s valami harapnivalót hozok.

Két lépéssel már el is tünt a bokrok között, de alig kerülte meg az Oltárkövet, hirtelen három úri vadász ráemelte a puskáját:

— Stai!

— No, csúf petekbe habarodtam! — gondolta Bence, mikor megismerte a szolgabírót.

— Ide a puskát! — célzott rá a főbíró.

Bence sunyin ránézett, figyelmeztetőn felemelte a mutatóujját és halkan, csak úgy félszájjal pisszegni kezdett.

— Csend! Csend! Itt van!

— Mi van itt?

— A medve! Az van itt istálom! Veszedelmes vén, gyapjas állat!

Az urak meghökkentek:

— Hol? Merre?

— Csak ehejt, a patak felett ereszkedett le... Nem hallották?

A vadászok idegesen váltották át a töltényt robbanógolyóra. Uz Bencének még a gyér bajsza is meredezett az izgalomtól.

— Senki egyet se lépjék. Én szembekerülök a medvével s idetérítem.

Az urak sápadtan néztek utána és vártak. Állottak, mint a cövek legalább egy órahosszat, minden neszre lövésre készen s azalatt a ravasz székely úgy eltűnt, hogy bottal üthették a nyomát.

— Nem adtam volna egy pár ökörért! — kacagott, mikor nekem beszámolt a „móká"-ról.

A fegyvert azonban elrejtette.

— Az életemért nem adnám! — mondotta büszkén.

Fájin előltöltő puska volt, amibe betömik a puskaport a csövin, szösszel-kóccal lefojtják, arra jön a „mag", a golyó vagy serét, ismét fojtás. Kapszli gyujtja be s biztosan pofonvágja a lövőt. Néha elviszi a félarcát, de azt csak azután veszi észre az ember. Híres fegyver volt. Maga Uz Bence szerkesztette a csövin kívül. A lelkit feltette volna minden lövésre. Hát ilyen puska volt.

Jó is volt, hogy elrejtette, mert veszedelmes idők jártak. A vadászok nem nyughattak, állandóan koslattak a havason. Uz Bence nélkül azonban senki sem tudott boldogulni. Ő volt a vezető románnak, magyarnak egyaránt. Úgy ismerte a havas minden szegelikát, mint a tenyerét. Szépen is keresett. Minden vadnak megvolt a tarifája. Ha a vadász sajnálta, még csak nem is látott vadat. Nem volt az a híres kutya, amelyik hajtani tudott volna, ha Bence nem akarta. Csak reánézett a kitűnően idomított ebekre s azok még a szájukat sem tudták megmozdítani, úgy megigézte őket. Éppen a szezón kezdetén voltunk, tömegesen jöttek a „vendégek". Mindennap tele volt a kalyibánk. Az elsők között volt az inspektor úr, aki Bencét elbuktatta. A vizsgák végeztével az urak felhozták a havasba egy kis vadászatra. Bencét nem ismerte fel, de a székely szeme felvillant:

— Jó helyre jöttél. Most én vizsgáztatlak meg.

Azért nagy buzgalommal kalauzolta. Gazdag bojár volt az inspektor, aki végigcserkészte Afrikát is, de Bence mellett vadat még csak nem is látott, pedig három napig táboroztak a havason.

Kedvetlenül éppen hazafelé tartottak estefelé, mi-

kor a falu közelében, ahol az erdő a legelőknél véget ér, hirtelen megtorpant Uz Bence:

— Hijnye, beh fájin mókus!

— Hol? Hol?

— Ahajt szökdösik azon a bokron ne!

Az urak kapkodják a puskát a vállukról, de a prefektus egy mozdulattal eltiltott minden lövést.

— Poftiti Domnule Inspector! — súgja előzékenyen a vendégeknek.

Pillanat alatt eldördül a lövés, s hát a „mókus" irtózatosan elkezd bőgni, vergődni a bokor mögött. Akkor látják, hogy az esti derengésben egy szegény tehenet lőttek ülepen. A farkabojtja játszadozott az ágak közt, ahogy hajtogatta a legyeket, azt mutatta mókusnak bosszúból Uz Bence.

— Emmá lövés volt! — tekergett a kacagástól s még hozzá száz lejt is kapott, csakhogy az „eset"-ről hallgasson.

— No most kvittek vagyunk! — hunyorgatott elégedetten nekem a vacsoránál, mert pompás halvacsorát csaptunk ennek az örömére.

A halat sem úgy fogta, mint más ember, hálóval horoggal, műrovarokkal, csak belenézett a patakba s azt mondta:

— Itt van!

Azzal vetkőzni is kezdett. Mikor úgy állott ott, mint ahogy az Isten megteremtette, összegyüjtött nyolctíz akkora követ, mint a fejem. Előbb azonban „megvetette" a vizet. Az özönfát a göbből eltakarította, ezt hívják vízvetésnek. Arra felkapdosta a köveket és hatalmas erővel beleverte a vízbe, hogy fehéren forrott, habzott tőle.

— Megvannak! — mondotta és belebújt a vízbe. Puszta kézzel, a kopoltyújoknál fogva kettőnként szedte ki az akkora halakat, mint a karom. Tizet-tizenkettőt is egy göbőből.

— Buta állat a hal! — mondotta megvetéssel, mikor csodálkoztam. — A kődobálásoktól úgy egymáshoz bújnak, mint a juhok. Az ember fájinul végigcirókálja a hátukat, míg a kopoltyújukhoz ér és szépen kiszedi.

A rákászásnak is számos módját ismerte, de nem szerette a rákot.

— Száz rák sem ér meg egy font húst! — szokta mondani, de fogta őket százszámra, mert „az urak a gamat-dolgokat szeretik".

A pénzt, amit vadfogásból kapott, szorgalmasan gyüjtögette, faodukban rejtegette, mert a „jövő fársángon" meg akart házasodni, el akarta venni a szeretőjét. Én nem. Ebben különböztünk.

Reszketve leste, hogy minél több pénz gyűljön, de medvét nem engedett senkinek lőni.

A medve volt az ő igazi szenvedélye. Esténként hihetetlen meséket hazudott össze a vele való dolgairól, hogy fiatalabb legény korában bocskorszíjjal kötözte meg, s úgy hozta be a faluba. Máskor a fűrésznél aludt a tűz mellett, mikor a medve odajött fűttőzni és a hátát nekivetette a Bence hátának.

— Eridj tovább, asszony! — döfött rajta a legény, félálomban — még letaszítasz az ágyról.

A medve csúnyát morgott, s akkor látja, hogy mi történt. Így folyt továbbra is csodálatos élete az erdőn. Az ősember korából maradt vissza a havasok között. Ugyanazok voltak az álmai, a vágyai, a szenvedélyei.

Négy-öt medvét is „tudott" a környéken, de igye-

kezett elijeszteni a vadászokat, pedig mindenik medvét szeretett volna lőni.

Este olyan borzalmas történeteket és eshetőségeket mondott, hogy vagy végkép megijedt a vadász és reggelre rettentő főfájást szimulálva mondta: „Hagyjuk máskorra!“ — vagy állotta a bátorságot, ha kissé sápadtan is. Ha nem ijedett meg, akkor jött a *„gagya-próba“*, mely a történeteknél is rémítőbb instrukciókkal kezdődött.

— Ezt a disznóölőkést szúrja a csizmaszárába, — nyujtott át egy félöles nyársat — s ha a lövés után a medve nem esik el... mert sohasem szokott elesni... igyenesen vágja bele a két első lába között a szívibe... Azzal ne törődjék, hogy a félarcát vagy a vállát lehúzza a körmivel, csak vágja bele a temerdektüzit, mert ha nem abba' minutában vége van!

— Robbanó-golyós fegyverem van — hebegett a vadász, kevéssé elváltozva színében.

— Az mind lehet! — Három sem elég abból egy valamirevaló medvének... Csak szorítsa a kést... Azzal nem kell törődni, hogy egy-két font hús lejön az emberről.

A vadászok ilyenkor igen komolyak és szótalanok szoktak lenni. Van olyan is, akinek már ennyitől is fájni szokott a hasa.

Ha még mindíg nem tágított a vadász, szelíden, de különös, sajnálkozó nézések közt megkérdezte:

— Gyermekei vannak-e a naccságos úrnak?

A vadász rendesen meglepődött.

— Miért kérdi?

— Szegények! — sóhajtott ilyenkor szomorúan Uz Bence.

Vannak azonban kutyakonok emberek, kik még erre sem tágítnak.

Az ilyent aztán „állásba“ állította és elvégezte az utolsó ecsetvonásokat is a lelkén.

— Tartson ki a naccságos úr! Ne féljen!... Úgyis csak egyszer halunk meg!... Azt a nagy kősziklát látja-e? No, abban aluszik!... Én most megyek, felkötöm, s igyenesen erre rohan... Máshejt útja nincs... Csak arra ügyeljen, hogy el ne üsse, ha erre rohan, mert akkor lepedőben viszik haza!... Én kezdöm a hajtást!

Mindjárt el is tűnt a még sötét erdőben, de nem ment tovább ötven lépésnél. Ott nekiállott egy nagy bükkfának, döngetni kezdte a fejszefokkal és olyan szörnyű ordítást, kiáltozást vitt végbe, mintha húsz ember egyszerre megbolondult volna. Közben figyelmeztetéseket küldött a vadásznak.

— Vigyázz!... Itt van!... Megvan!... — Most kihajtom!...

A szerencsétlen vadász hátán felborzolódott a szőr attól, ami ezután következett. Uz Bence a medve képiben elkezdett először dörmögni, szuszogni, bömbölni, pökdösni, ember képiben jajgatni, bokrot zúzni, hörögni, mint a megszúrt disznó, majd egy hatalmas szikladarabot alája dugott fejszenyéllel megbillentett, s az irtózatos csörtetéssel lezuhant a szakadékba... A vadász homályosan látta is a guruló fekete tömeget és magában hálát adott az Istennek, hogy arra tört ki a medve; de Bence ráordított:

— Eleibe! Eleibe! Ne creszd!... Ne hadd!... Kerüljön eleibe!... Lőjjön reá!... Lőjjön már!...

Nehány mérges dörmögést közben belevegyített az emberi szóba, s maga is nagy dérrel-durral utána ro-

hant a medvének s jót kacagott, mikor a vadász ijedtében belelőtt valami fekete csutakba.

A zaj távolodott. Végre megszűnt.

Fáradtan, mérgesen, csapzottan, bokorágtól véresen került vissza végre Uz Bence. Mindjárt a vadászra támadt, ki közben megnyugodott és visszanyerte természetes színét.

— Miért nem lőtt rá?... Igyenöst a markába csúszik az ülepin a nagyáldottnagy medve, s ő nem lő reá!... Az ötszáz lejt kivette a zsebemből... Hij azt a mindenit!...

Csak akkor nyugszik meg, mikor a „fájdalomdíjat" a vadász nagylelkűen beigéri.

A baj azonban ezután következik. A vadász — látva, hogy első alkalommal nem ette meg a medve — rendesen vérszemet kap és most ő áll az erdő felé.

— Holnap törik-szakad, megkerítjük a medvét.

— Annak már bottal ütheti a nyomát! — kesereg Uz Bence.

A vadász azonban nem tágít. Beigér valami kecsegtető összeget, amit biztosan megkap Uz Bence, ha rálőhet a medvére, akár elesik a medve, akár nem. Bence ettől megpuhul. A jó konyakot se sajnálja az úri vadász.

— Még egyet tudok! — szokta szelíden mondani Bence.

Tud is. Ő ne tudna?... Az igazi medvét azonban a maga számára szokta tartogatni... Eszeágában sincs, hogy meglövesse, de az ilyen jó bolondnak mégis alkalmat kell adni, hogy legalább reá lőjjön. Most módszert változtat. Elkezdi dicsérni a vadászt.

— Méges kemény ember a naccságos úr! A fir-

hangját ennek a világnak, sok embörrel volt má dolgom, de ilyennel, mint a naccságos úr, sohase...

Jólesik a vadásznak az efféle beszéd. Hogyne esnék jól... Maga is elhiszi, hogy ő a legbátrabb, legkeményebb ember Romániában s olyan nyugodtan alszik az izgalmak után, mint az édesanyja ölében.

Azalatt természetesen Uz Bence titokban *„megigazítja"* a vadász veszedelmes töltényeit. A golyókat kiszedi, de csak kettőből. Tisztában van vele, hogy két hiábavaló lövés után vagy menekülés lesz a vége a vadászatnak, vagy nem lesz már mivel lőni. A medve mindenképpen épen marad.

Másnap elviszi a barlang közelébe s elhelyezi a vadászt egy olyan sziklán, hogy a medve, ha madár volna, se tudna oda felmászni és a tegnapi idegölő zaj mellett nagy fifikával kiszökteti a medvét... A vadász úgy érzi, hogy a homloka megvastagodik, a teste fagyni kezd és hiába meregeti a szemét, alig lát vele, eszébe jut, hogy éppen most kéne kifújni az orrát, de nincs rá idő, a fegyver pedig olyan vastag lett a markában, hogy alig bírja átfogni, jövő hónapban lesz a nevenapja és nincs értelme... semmi értelme sincs az életnek. A barna szőr büdössége megcsapja az orrát és eszébe jut, hogy gyermekkorában medvecukrot evett, amit akkor másképpen hívtak... A belseje forrong, félelmek ütköznek a mellékhez, de a külseje szelíd, színtelen és alázatos, mint aki halál helyett életfogytíglani fegyházat remél... s csak akkor tér magához, mikor Uz Bence kétségbeesetten ordítja:

— Lőjje le már, ne imádkozzék odafenn!

Ilyenkor komótosan felveszi a vadász a puskáját,

jól pofához szorítja, céloz (maga is csodálkozik a biztosságán és hidegvérén) s a két lövés eldördül.

— Megvan! — ujjong Uz Bence és rohan oda, ahol a lövések érték a medvét. Keres, kutat s egy szederlevélen megkapja a friss vércseppet.

— Sebes!... Sokáig nem viszi! Utána tekéntetes úr!

A vadász lefut a patak medrén. Köldökig megvizül, de nem törődik vele. Egy másik völgyből Uz Bence kiabál:

— Nem arra! Erre! Né, hol megyen!

A vadász fut, mászik, elbotlik a saját puskájában, lemegy a bőr a térdiről, a halántéka lüktet, azt sem tudja, hogy milyen irányból kiabál Bence, akinek hangja egyre távolodik, végül elvész.

A vadász leül az anyaföldre.

A medve valahol rég alszik egy setét bokorban.

Az erdőben csend van.

— — — — — — — — — — — —

— Holnap hajnalban azonban hazahozzuk a vén Rózsit! — kacsintott nekem Bence, mikor a vadász hazatakarodott. — Tegyük el magunkat holnapra — sürgetett, mert szükség van az erőre, ha Rózsi szerelmesen megakarná ölelni az embert.

Az erdőn hamar elálmosodik az ember, reggel pedig úgy ébred fel, hogy fáj minden testrésze. A friss széna igaz, hogy este puha, illatos és költői, amely csak kábult, mély álomba rejt, de reggelre olyan, mint a kő és minden éccaka vörösre csípnek a bolhák benne. Rá se értem tisztességesen vakarózni, már indulni kellett.

— Menjünk, — sürgetett Bence — mert ilyenkor jár a vízre.

El is találta.

Mire a leshelyhez értünk, a medve olyan békésen cammogott a csapáson, mintha a korcsmába menne egy deci pálinkára. Szelíd, kedves volt. Egy kicsit útközben még mórikázott is. Békés látvány volt és szeretetreméltó. Szinte jött, hogy jóreggelt köszönjek neki, de Bence bátyám csendre intett a szemeivel.

— Ügyelni kell a lövéssel! — oktatott sugdosva, mert a fenéke fennebb áll, mint a feje.

Ember is van elég olyan, ki a nemtelenebb részét hordja felül.

Időm se volt azonban gondolkodni, Uz Bence már rá is lőtt a medvére. A szegény állat kínosan megállott, majd lassan felénk tekerte búsan a fejét és jóságosan megnézett, mintha azt mondaná: „Miért bántotok ti engemet? Mit vétettem én nektek?“

Szégyeltem magam és a tekintete előtt lesütöttem a szememet, de ezalatt a második lövés is eldördült. A medve retteneteset ordított és összerogyott.

— Meg ne mozduljon, ha az élete kedves — figyelmeztetett Bence — s valóban, a véres állat szörnyű erőfeszítéssel fölemelkedett, de alig tett pár lépést, a mellette tátongó mélységbe szédült. Mindent törve, zúzva gurult le a meredeken.

— Utána! — bődült rám Uz Bence.

Az aljban a medve mégegyszer négykézlábra kapaszkodott, de az újabb lövésre visszarogyott és megkezdődött haláltusája. Első pillanatban kezeivel, lábaival feltépte maga körül a földet, rémes ordítása percig sem szűnt, bundája csapzott lett a kíntól, sörtéi felmeredtek, becsületes arca ezerrétűvé torzult, majd folyton lassudó hörgés következett. Kitátott száján a magasba

fújta a vért, amely piros ködként csillogott a felkelő nap fényében; végre háta meggörbült, mint az íj és egy utolsó, rettentő rángással kifújta páráját. Beleizzadtam a belső gyötrelembe, míg szegény medvetestvérem kiszenvedett.

Így is csak percek mulva mertünk közeledni, pedig a vén halál már rég kipihente magát rajta.

— Mindaháromlövés halálos volt! — hősködött a vadász.

A föld, falevelek, füvek, ágak körös-körül tele voltak fröcskölve sötét vérrel és a furcsa szagtól nyomott volt a levegő.

Egyet hengerítettünk rajta, mint a megölt disznón szokás. Akkor látom, hogy alatta tenyérnyi helyen nem véres, hanem fehér a hely. Maga Uz Bence is meglepődött.

— Ez tiszta téj! — nyalintotta meg. — Most már tudom — magyarázta. — A medve szoptatós volt, s kínjában eleresztette a tejét...

— Mi lehet a kicsinyeivel?

Mindjárt az jutott eszembe.

Uz Bence nem felelt, de maga is elkomorodott és többet nem tudott örülni a medvének.

— — — — — — — — — — — —

Egész nap szótalanok voltunk mindaketten. A medvebocsocskák jártak az eszünkben. Uz Bence szemmelláthatólag szenvedett. Délutánig kibírta, de akkor fogta a puskáját s azt mondta:

— Megnézem, mi van vélik?

— Megyek én is! — ajánlkoztam.

Feltarisznyáltunk és elindultunk a medvenyomon. Hamar megkaptuk a fészkét. Két ölbevaló drága

bocsocska nyujtogatta a levegőbe az orrocskáját, s szagolta jöttünket.

— Álljon meg! — parancsolta Bence. — Le az ujjast! Szépen megközelítjük és a kabáttal leborítjuk, hogy ne körmölhessenek.

Amíg mi az ujjast levetettük, a bocsocskák keservesen sírtak az édesanyjuk után. Éhesek voltak szegénykék. Mintha érezték volna az árvaságot is.

Orozva közeledtünk feléjük. Én azonban elügyetlenkedtem a dolgot, keresztül estem egy bokron, s a zajra a két kicsike beszaladt az erdőbe. Hiába kerestük, kutattuk egészen estig, többé nem sikerült a nyomukat megtalálni. Fél éjszakát lestük is, de a bocsocskák nem tértek vissza. Az árvák sírva elindultak keresni az édesanyjukat.

— Addig nem nyugszom, míg meg nem kerítem őket! — fogadkozott Bence.

Az első nyomokat a szépvizi erdőkben találtuk meg. Valami vadászok rájuk lövöldöztek, de nem találták el.

Az árvák megrettenve, éhesen, szomjasan, futottak tovább. Kicsi szívük dobogott a félelemtől, kerek, harmatos, fekete szemecskéjük elnyílt a rémülettől, de mint két vinnyogó, barna gombolyag gurultak tovább puha talpacskáikon.

Másnap délelőtt egy szénégető újságolta, hogy az ajnádi vészen két medvebocsot látott játszani.

— Oh lelkem gyermekeim! — örvendezett Uz Bence a jó hírnek.

Hát játszottak is szegénykék! Pillanatra elfeledték árvaságukat, az anya utáni búbánatot, a gyermeki természet előtört belőlük a szép napfényen, az erdő szép-

sége és nyugodt boldogsága, a madárnóta, a virágkáprázat pillanatra leütötte lábukról és játékba fogtak.

— Hála légyen a jó Istennek! — áldázódott mellettem Uz Bence.

— Adjanak egy szivardohányt! — szólt a pásztor.

Hogyne adtunk volna ezért a jó hírért akármennyit.

— Ne vesztegessük az időt! — figyelmeztetett Bence — Ajnád felé kell, hogy keressük.

Jó darab utat kellett megtennünk addig, de igyekeztünk, meg nem állottunk addig, míg a vaksetétben az arcunkat a fákba nem vertük.

— Meg kell hálni! — ismerte el Bence is, pedig égett a föld a talpa alatt s még az étel se esett jól, annyira izgatta a két medvebocs sorsa.

— Elpusztulnak vagy valami leli őket, ha gondunkba nem vesszük.

Ebben teljesen igaza volt.

Mire annyira virradt, hogy a jót a rossztól meg tudtuk különböztetni, már a szentkirályi határban jártunk.

Hát egyszer látjuk, hogy egy ember fut felénk lelkendezve.

— Magik vadászok úgy-e? — kérdezte fölöslegesen.

— Láthassa, hogy puska van nálunk! — morcoskodott Bence.

— Azért gondoltam... Akkor jó helyt járok!

— Mit akar?

— Én semmit, de ha magik csudát akarnak látni, menjenek le az alsó falu végire. Ott aluszik két medvebocs az árokban. Úgy essze vannak ölelkezve, mint két édes testvér... Édösdeden alusznak...

Uz Bence nem is válaszolt, csak megfutamodott. Alig értem a nyomába.

Egészen ki volt kelve a képiből, mikor odaért.

Mindjárt az árokba vetette magát és keresgélni kezdett. Nem kellett sokat keresnie, mert az egyik görbületnél ott volt a vértócsa.

— Elkéstünk! — hörögte szederjesen s az arca be volt esve.

— Mi történt?

— Ne nézze meg! — hárított el. — Nem magának való... Úgy is mindjárt megtudjuk a faluban.

— Akkor siessünk!

— Már nincs miért.

Ő már tudta, hogy mi történt.

— — — — — — — — — — —

— Elkéstek! — mondotta komótosan egy öregrendű ember. — Már a fészivel agyonvertük őket. Mindakettőt. Geczy Isvány tám eddig meg is nyúzta őket...

Uz Bence megfordult, két füstös öklét fenyegetőleg felrázta az égre, majd meggörnyedt és sírt, mint a záporeső...

Ilyen volt Uz Bence.

III.

— Szakadjon le a kezem, ha többet állatra emelem! — fogadkozott lelkiből otthon, de csak addig tartott a fogadalma, amíg a volt magyar főispán kiizent, hogy jön pávászni.

Április végefelé kezdi a dürgést a vadpáva, úriasan fajdkakas, Uz Bencén és rajtam kívül a világ legszerelmesebb madara. Halálos óráján is cseppen el a nyála az élvezettől annak, aki életében egyszer is volt pávászni. Csak makog az ember, de el nem tudja mondani, olyan nagy gyönyörűség. Nincs az az öreg ember, kinek a kellő időre fia ne születnék, ha csak egyszer is dürrögni látta a pávát, ezt a száraz ágon kinyílt gyönyörű hajnalvirágot. Az is igaz, hogy könnyebb a tevének a tű fokán átbújni, mint pávát lőni. Nagy módja van annak. Uz Bencének azonban gyermekjáték, mert ő Európa legjobb pávavadásza. Úgy be tudja lopni magát, hogy akár a farkánál fogva le bírná húzni az ágról a pávát. A „belopáshoz" tudni kell, hogy két része van a dürgésnek, mikor a páva *„dürüszöl"* a szárnyával és *„keceg"* a kéjtől a csőrével. Ilyenkor se nem lát, se nem hall, de pillanatokra megy a játék. Elég, ha a szem megmozdul, végleg elszáll a madár.

— Az idén tizenkettő van! — állít be egy nap hozzám Bence titokzatosan. — Leszünk-e társak?

Ketten szoktuk megrendezni a pávászásokat, ami a legjobb kereset ebben az időszakban. Bence előzőleg

hetekig ül fenn a havason „tájékozódni" s mire a dürgés ideje elkövetkezik, az ő híre-tudta nélkül még sóhajtani se tud a vadpáva. Aki fizet, az lő, aki nem fizet, az nem lő. Ez már így van. Akinek nem tetszik, maradjon otthon. A romantika drága dolog.

Alig telik el Szentgyörgy napja, az első jelentkező a főispán. Kivénült grófféle, aki már se nem lát, se nem hall jól, egy kicsit reszket is a keze a sok politikától, de a pénze dögivel áll, s két-három fiatal fehérnépet mindíg szokott hozni magával. Egyik sem a felesége, mert vénlegény az ebadta, de talpig úr és igenigen kedves ember. Egy héttel azelőtt Bencével meg szokta beszélni a vadászatot, ami három napig tart. Azalatt a három nap alatt olyan dolgunk van, mint az anyánk ölében. Én, mint Uz Bence öccse szerepelek, aki most jött haza a katonaságtól, ezért nem látott eddig a főispány úr. Úgy is vagyok öltözve, mint Bence, tagjaimon jól feszülő fehér harisnya, bakancs, zeke, sapka. A szállás már készen várja a nagyurat, s a tűz szépen lobog. Megelőző nap Uz Bence már meg is lőtte a vadpávát, amit a főispán meg fog lőni és nagy diadallal haza visz.

Nagy sáros autóval érkeztek az idén. Női vendégünk csak egy volt. (Hiába, nehezek a gazdasági viszonyok.) De ez az egy osztán fehérnép volt!

— A kuzínom! — mondotta a főispán, hogy tudjuk, kit tiszteljünk.

— Az ecsém! — döfött felém Uz Bence hunyorítva, hogy az én jelenlétem is tisztázva legyen, de a nagyúr alig vett észre, hanem mindjárt a pávák után lelkendezett kissé németes kiejtéssel.

— Fan páfa?

— Van kéröm, van, amennyit akar a méltóságos úr! — kutyálkodott Bence.

— Isteni itt! — csicseregte hegyesen a kisasszony is.

— Meghiszem azt! — gavallérkodott vele is Uz Bence. — Szökjél te! — riasztott rám. — Mutogasd meg a kisasszonynak a házunk táját, amíg mi a főispány úrral egyet-mást megbeszélünk!

A „házunk tája" ez a gyönyörű havasi világ volt. Érintetlen, szűz hó fehérlett még a sziklák árnyékában, pár lépésre pedig már ritka virágok nyílnak a tisztások zöld üdeségében. A fű most ütközik, távolabb patakok gyöngyöznek, a hatalmas szálfák fínom borzongása megfogja a szívet. Fehér és színes káprázatok lengenek át a fenyőszálak közt, mint tétova lelkek a magasban. A tisztaság néha úgy megcsendül, mint a megütött kristály. Jön az éjszaka. Az alkonyat sejtelme és némasága lassan leereszkedik a világra. A madárka megbillen a fán és azt mondja: „Szerelem!" A szép leány megborzong mellettem és rámnéz. Olyan két szeme van, mint két fényes csillag. A szája harmatos. A teste... Istenem, a teste!... és bánatosan megvakarom a fejemet. Rám azonban nem sok ügyet vet, csak liheg és gyönyörködik, virágot szakít, megbámulja a lehullott fenyőtobozt, a vad sziklák zordságát és hallgatja az erdők végtelen muzsikáját.

— Gyönyörű! — suttogja elragadtatva.

— Menjünk! — zavarom meg. — Itt a halál ideje.

Megrettenve pillant rám. Fölnézek.

— A havason minden éjszaka meghalunk... Itt

az álom a halál maga... Boldog, édes halál... Nem érzi, hogy már közeledik? . . . Vigyázzon, hogy mi lesz az utolsó gondolata, mielőtt elaludnék!...

— Miért? — döbben rám.

— ...Mert amilyen az első álma a havason, olyan lesz az egész élete.

Zavartan végig fürkész.

— Maga nem paraszt!...

— Dehogy nem! — kacagok fel jóízűen. — Ez az egyetlen tisztességes pálya a mai világban.

— Vezessen haza! — mondja elkedvetlenedve a szép leány.

— — — — — — — — — — —

— Hol tekerögtök? — rivall rám Uz Bence. — Vágj egy kicsi fát, amíg én a vacsorát elkészítem.

A tűzrevaló fatörzsek ott hevernek, csak fel kell hasogatni. Mint az ezüst, úgy villan a fejsze a lángfényben. A leány nézi. Áll a fenyőtűz illatos füstjében. A kedvéért olyan máglyát rakok, hogy a felkavargó tűz az eget nyalja. A főispán is vidám, jókedvű. Száraz csontjai megtelnek erővel, egészséggel. Bence a száját nyalja örömében. Olyan vacsorát rittyent, hogy az ember az üdvösségit is odaadná érte. A kitűnő, nehéz boroktól a szemünk káprázik, s szárnyunk nő és úgy érezzük, mintha arany fényben a havasok felett lebegnénk.

Még Uz Bence is meghatódik. Előveszi a klánétát, hogy kiöntse a lelkét és ráül a tűz mellett egy csutakra.

— A pávanótát! — súgom neki.

És felbugyborékol a vad igézetben a gyönyörű nóta:

Hej páva, hej páva, császárné pávája
Ha én páva volnék, jó reggel felkelnék,
Folyóvízre mennék, folyóvizet innám,
Szárnyam csattogtatnám.
Fényes tollaimat szép leány felszedné,
Az ő édesinek kalapjába tenné,
Bokrétába kötné...

A szép leány ott ül velem szemben. Arca felparázslik, a szeme süt.

— Akarom látni a pávát! Úgy-e megmutatja?... Nem szabad meglőni! Úgy-e nem lövöd meg? — hízeleg a főispánnak.

Az öreg nagyúr arca elernyed. Gondolkodik. Szemei kialszanak, egész világról mond le. Szomorú, de mosolyog...

— Nem lövöm meg! Az első páva a tied!...

— Szép lesz az első álma a havason! — súgom óvatosan a drága leánynak...

— Uz Bence csudálatos történeteket kezd a kék mókusról, mely a puskája csövére szökött az ágak közül s amerre eltűnt, fénybeborította az erdőt...

Úgy hazudik, mintha könyvből olvasná.

— — — — — — — — — — —

Alig dereng még.

Ez a vadpáva ideje.

— Uz Bence, a hidegtől félig megdermedt főispán, én az alvó szép leány füléhez hajlom és visszaszólítom ebbe a világba.

— Felkelt már a páva!

A tüzet eltakarjuk és néma csendben ülünk, hogy el ne ijesszük a gyönyörű madarat.

A hatalmas éjszaka lassan élni kezd.

Elsőnek a szalonkák kurrognak. A nedves hideg fehéren didereg a fák között.

— Jön! — suttogja Uz Bence, ki messziről megérzi a páva közeledését.

Mi csak szárnycsapásait halljuk, ahogy elhúz a tisztás fölött és leszáll kevélyen, hogy meginog alatta a fa. A kavargó sötétségben aranypor dereng, amerre elment.

— Ott van! — mutatja Uz Bence, kinek hiúz szeme átvág az éjszakán. — Már terítkezik.

Igen. Már kezdi a dürgést, az egy igaz szerelemnek gyönyörű játékát.

Megragadom a leány kezét és előreugrunk a bokrok fedezete alatt.

— Látja? — pihegem olyan halkan, mint a lehellet.

— Érzem! — suttogja vissza a szép leány és melegen, különösen megszorítja az ujjaimat.

Szeretném láncraverni azt a pávát, hogy sohase röpüljön el!

Állunk a bokor árnyékában. A leány melegen hozzám hajlik. Vagy én hajlottam hozzá? Már nem tudom. De jó így...

Pillantani se szabad, mert a madár elretten.

A páva beszél helyettünk. Szárnyait szétterjeszti és megkezdi táncát az ágon. Kék-arany fény dereng körülötte, mintha testéből sugárzanék ki. Szemei tüzelnek és megvilágítják a fölöttük levő hímfoltot. A szép madártestet elönti a szerelem és csőre összeverődik az édes vágytól. Most nem lát, nem hall. Az inger vörös káprázatában dermedezik. Most lehet megközelíteni, de ha a pillanatot eltévesztjük, vége mindennek. Előreugrunk. A szívünk dobog. Valami történt velünk. A madár igé-

zetébe kerültünk. Szédülünk, mintha mi is aranyágon ingadoznánk a világ fölött. Hiába küzdünk ellene, a mi ajkunkra is csókok törnek fel és egymás szemeibe bolondulunk...

A madárjáték újra kezdődik. A fák hallgatják, a csend vigyáz reánk. A belső fény átveri a mi testünket is és egymás karjaiban kivirágzunk. Forró a nyelvünk és míg fölöttünk dübörög a madár, arcunk eggyé olvad.

Szegény madár nem tud beszélni, de minden tolla forró s szerelmével megbűvöli az éjszakát. A színek lángolnak rajta és hatalmas ereje rázza a fát. Feje előre nyúlik és rákiált az éjszakára, hogy soha meg ne virradjon. Úgy állanak körülötte a szálegyenes fenyők, mint fekete gyertyák. A sziklák olyanok, mint nehéz gondtól összeráncolt homlok.

Hirtelen a dürgés megszűnik.

Felrezzenek. Mi történt? Félig lehúnyt szemekkel lesem a madarat.

A vadpáva nem szállott el. Lehúnyta szemeit, pillanatig álmodik, de újabb vérhullám tolul a szemeibe és kiszalad az ág csúcsáig, elernyedt, szétnyilt szájjal beleliheg az éjszakába. Körmei belevágnak az éhes vágytól a fa kérgébe.

Tudom, hogy most jön az utolsó roham, amelybe vagy belehal, vagy boldog lesz...

Mi is érezzük...

Sietnünk kell, mielőtt az éjszaka fekete fala meghasadna.

A madár szárnyai görcsbe rándulnak, szinte dicsfény veszi körül, színtjátszó melle kidagad, a forróság elönti, tompa rikoltása felriad, mennyországot lát maga körül mennyei erdőkkel, arany fenyőkkel, csodálatos

fénnyel, a madárszerelem lángoló fészkével, édes titkaival. Szívében, fejében zeng a szép muzsika, s a beteljesülés drága ingerében elveszti eszméletét...

A madár is, mi is...

Itt az utolsó pillanat...

Már nem látjuk a vadpávát, az erdőt, a világot, már nem lessük a neszt, a madár szerelmét. Már vége a világnak. A testünk fénylik, szívünkben muzsika, körülöttünk mennyország mennyei erdőkkel, arany, szálfenyőkkel, csudálatos fénnyel...

— Szeretlek!

— — — — — — — — — — — — —

A megrettent vadpáva csattogó szárnyakkal röpül el fölöttünk.

— Bocsásson meg kisasszony!... Igen, csak álmodtunk... Csak álmodtunk...

IV.

A gróf jól fizetett. Amit tőle kaptunk, s a meglevő pénzünket összepótoltuk és Bencével felesben vettünk egy kicsiborjas tehenet. A tüdőcsúcshurutnak ugyanis a legelkeseredettebb ellensége a jó tej és egy-egy pohárka vasasbor. A tehéntartás nem került semmibe. Van elég fű az erdőn, ott hadd egyék a tehén. Ha pedig szomjas, ott van a patak, ihatik. Néhány liter borunk is volt, amit a főispán hagyott ajándékba a vadpáva vadászat után, de fenyőszurokkal lepecsételtük, hogy egyik se nyúlhasson hozzá. Nem telt el két nap, hát látom, hogy Bence szomorú, a feje fonnyadtan lóg, szótalan és mogorva, fekszik a vackon.

— Neked ugyanbiza mi a bajod? — ijedek meg.

Hogy én hagyjak neki békét, s bár sohase látott volna, aszongya.

— Miért, te?

— Mert elkaptam magától a szárazbetegséget — morog vissza mérgesen.

— Ejnye, be jól tetted — kacagok fel, mert olyan tüdeje volt neki, mint a marhának. — S most mit csinálsz? — kérdezem.

— Kénytelen vagyok kúrát tartani! — aszondja.

Abban a pillanatban megvilágosodott az értelmem, mintha kinyilatkoztatásban részesültem volna.

— Te hozzá nyúltál a borhoz!

Nézzem meg, hogy a pecsét érintetlen az évegen, vágja vissza.

Úgy is volt. Pecsétestől leütötte mind a négy üveg nyakát, s ami borunk volt, egy leültében mind megitta.

— Jaj, hogy sülj meg az akasztófán! — káromkodok rá, de nem vette rossz néven.

— Hónap meghozom a bort! — nyugtatott meg.

Meg is hozta. Még az ágyban voltam, mikor elment és már estefelé szuszogott fel a hegyen a fájin borral.

— Ember vagy, Bence! — dícsérem meg.

— Én a! — feleli titokzatosan, s a szeme valahogy nem állott jól. Ebből sejtettem, hogy baj van, valami történt, de csak este a fejéskor tudtam meg, hogy a borjút eladta az anyja alól, s annak az árából vette a vasas bort.

— Egye fene! — gondoltam s a sajtárral leülök a tehén alá, hogy megfejjem. A tehén tűrte, hogy megmossam a tőgyit, de mikor húzni kezdem a csicsit, úgy vágott szájba a ganyés farkával, hogy a szemem zöldet-vereset látott. Félóráig elkínlódtam vele, de semmiletteképpen nem adta le a tejet. Hol ő rúgott fel engem, hol én rúgtam meg őt. Bence is odakerült. Szidtam, mint a bokrot.

— No, te hóhérkötelire való, most mit csináljunk?

A tudománya őt is cserben hagyta. Igen csendesen viselkedett azonban, mert érezte, hogy ő a hibás.

— Hó! — bőgött reá a tehénre — s a nadrágszíjával felkötötte a tehén farkát. Vékony magyarófa pálcával jól elnégyelte, de mind nem használt semmit. Borjú nélkül nem tejelt a tehén.

— Meg kell, hogy szopd, Bence, mintha te volnál a borja! — jut eszembe a mentő gondolat. — Én bekötöm

a tehén szemeit, hogy ne lásson s higyje, hogy te igazán borjú vagy.

Bence elejinte megdöbbent és kellemetlen véleményt nyilvánított rólam, ide-oda elküldött, de erkölcsi erővel rákényszerítettem, hogy letérdeljen a tehén alá. Hát szitta is Bence tőle telhetőleg a tehén fityegőit, de a tej csak nem akart megindulni, akárhogy változtatta a módszert.

— Nem jó! — mondotta elkeseredve.

— Csak a hegyit próbáld! — tanítgattam, de nem ment azzal se semmire.

— Hegyig, tövig, nem ér sömmit! — mérgelődött Bence, mialatt én a tehenet vakartam és csitítgattam, hogy nyugodtan álljon.

Közben szépen alkonyodott.

Akkor jut eszembe, hogy mit szokott olyankor csinálni a borjú, ha az anyja renitenskedik. Jót szokott döfni a buksijával a tehén tőgyin.

— Tiszta igaz! — hagyta helybe Bence is.

Előzetes megbeszélés után e szerint kezdettem irányítani a műveletet. Mikor egyideig Bence a szájában morzsolgatta a tehén tejelő-szervit, kiadtam a jelszót:

— Üsd fel, Bence!

Bence nagyot döfött a tehénen, de az állat úgy szájon rúgta a következő pillanatban, hogy három fogát menten lenyelte. Félholtan húztam ki alóla.

Valahogy magához tért, de a baj ezután következett. Bence nem tudott kemény ételt enni. Csak folyadékot. Egyetlen folyadékunk pedig csak a bor volt s ő pár nap alatt be is szopogatta az egész borjú árát. Tej hiányában én is kénytelen voltam a tüdőcsúcshurut-kúra második részét megkezdeni, a borkúrát, de alig nyalintottam

bele, nem volt mit innunk. A kicsi a sokat kívánta. Pénzünk pedig nem volt.

Sehogy sem volt jó a helyzetünk.

— Most már se tej, se bor! — panaszolkodtam.

Szomorúan ültünk esténként a tűz mellett. Alig pár lépésre tőlünk békésen kérődzött a tehén, de már mindketten gyűlöltük és levettük a kezünket róla.

Második nap, mikor a legjobban szomjaztunk, előállott Bence a tervvel.

— Tudja mit, úrfi!

— Mi a, te? — pillantok át a tüzön.

— Adjuk el a tehenet s az árából vegyünk egy hordó bort, hogy a kúra ne szenvedjen hiányt!

— Mondasz valamit!

Bence gyorsan lebonyolította az üzletet. Szekérre rakatta a hordó bort és kihozatta a kalyibához. Mindent kifizetett a tehén árából, még maradt is húsz lej, ami a Bencéé lett a sok fáradságért.

A hordót elhelyeztük, hogy semmi baj, bántódás ne érje, megcsapoltuk, kóstolót eresztettünk belőle és rendkívül nyugodtak voltunk.

Jó küküllőmenti, erős, aromás borocska volt. Pompásan csúszott.

— Emmá portéka! — törölte a száját a kezehátával Bence is.

— Tiszta orvosság! — örvendeztem én is neki.

A tehén — mintha sohase lett volna tehenünk, eszünkbe se jutott. Egyetlen egyszer tréfáltam Bencével.

— Ez már nem rúgja ki a fogadat, ha alája fekszel, úgy-e?

Azért hamar földhöz vert mind a kettőnket. Úgy

megrészegedtünk, hogy fordítva feküdtünk az első éjjel az ágyba.

Bencének jött meg hamarabb az esze.

— Nem csináljuk jól, úrfi — magyarázta még ködös fejjel másnap. — Ha így haladunk, hamar a végire járunk a bornak s miből veszünk újat!... Azért azt gondoltam, hogy aki inni akar, az fizesse is meg a részit. Mondjuk ki, hogy egy liternek az ára húsz lej. Én es adok húsz lejt, ha innya akarok, az úrfi es ad húsz lejt, ha innya akar s a végin esment összetesszük a pénzünket s új hordó bort veszünk.

— Táltos vagy, Bence! — örvendtem meg.

Bence nem sokat teketóriázott, hanem benyúlt a lajbizsebbe s az orrom elé tartotta a húsz lejt, ami a borvásár után a tehén árából megmaradt volt.

— Kérök egy liter bort! — mondotta kedvesen.

Hogyne adtam volna. A pénzt becsúsztattam az én lájbizsebembe s kimértem neki az italt.

Ülök le melléje s hát meg se akar kínálni.

— Miféle ember vagy! — szégyenítem meg végül is. — Meg se kínálod a kedves barátodat?

— Akinek nincs pénze, az ne igyék! — bőcsködik Bence.

— Hát e mi a szemedvilága? — nyúlok be a lájbizsebbe büszkén, s veszem elé a húsz lejt, amit az előbb kaptam Bencétől.

— Ammá más! — adta be a derekát s nekem is kimérte a liter bort.

Többet aztán ki se tudtunk teljesen józanodni. Hol Bence adott át nekem húsz lejt, hol én neki.

Végre a hordó bor elfogyott.

— Nincs semmi baj! — vigasztalt Bence. — Ve-

szünk mást. Esmént összetesszük a pénzt, mert ingyen egyikünk se ivott.

— Ördögöd van, Bence! — vidultam fel magam is.

Másnap keressük a pénzt, de nincs több húsz lejünknél.

Csak két napi alvás után tudtuk megérteni, hogy ugyanazt a húsz lejt cserélgettük.

Uz Bence mérgiben fogta a fejszét és darabokra vágta az üres hordót, nekem pedig célozgat, hogy akinek nincs pénze, az ne legyen beteg.

V.

Lehet annak száz esztendeje is, ha nem több, hogy idefenn a legsetétebb havasban egy szegény pásztorgyermek, kinek minden vagyona három tökmag volt a zsebében, elaludt a juhok mellett s azt álmodta, hogy püspök lett belőle. Az álom úgy elbolondította, hogy abbahelybe hazahajtotta a juhokat s az apja elé állott.

— Édesapám! Engem taníttassanak, mert ni mit láttam álmomban!

— Ha belőled püspök lesz, akkor az én botom is nyulat lő! — mérgelődött a búlátott szegény ember s úgy elnégyelte a fiút, hogy alig tudott elbújdosni a nagy világba.

A somojói barátok felfogták az árva, tekergő legénkét s úgy megtöltötték a fejét tudománnyal, — akár hiszik, akár nem — olyan püspök facsarodott belőle, amilyen nem igen volt sem azelőtt, sem azután.

Ez a püspök gyönyörűszép kápolnát építtetett a fekete rengetegben, pontosan azon a helyen, ahol az álmot látta. Még harangot is húzatott fel a tornyocskába.

Az idő telt, a püspök meghalt, a kápolna itt maradt. Vedlett, mohosodott, a fenyőfák sűrűn körülnőtték minden esztendőben. Csak egyszer volt mise benne, búcsúnapján, máskor elhagyottan állott. Egyik törött ablakán berepült a madár, a másik törött ablakán kirepült a madár. A szobrok markában fű nőtt s az öreg padokból nesztelenül pergett a hideg kőpadlóra a szúrágás sárga pora.

Az erdei szállások népe, a havasi emberek azonban számontartották a kápolnát. Imádkozni ugyan senki sem járt oda, csak távolról tisztelték, de azért úgy emlegették, hogy „a mi templomunk". Ők is csak a nagyhetet, a szent húsvétot szokták benne megünnepelni, azt is a maguk módja szerint, pap nélkül, de igen buzgón. A jószág miatt nem igen lehetett lemenni a faluba a feltámadásra.

Az erdei népek Uz Bencét választották meg sekrestyésnek a kápolnához, mert neki volt a legtöbb ráérő ideje. Dolga azonban neki sem volt semmi, mert a kápolnának nem volt kulcsa, ami nála álljon, harangozni nem kellett. A harangot csak szörnyűnagy veszedelem idején szabadott meghúzni. Legutoljára akkor szólott, mikor kitört a háború. Sátoros ünnepeken ugyan megszokták húzni, de az nem számít. Máskor csak annak szabad kezet tenni a harangra, aki élet-halál veszedelemben van. A Bence dolga volna ilyenkor, éjjel-nappal odarohanni segítségül, de erre se igen kerül a sor.

A nagyhét az más. Ilyenkor kell a „Szentsírt" elkészíteni, a Krisztus holttestét felravatalozni, ami nagy megtiszteltetés Bencére. Az igaz, hogy olyan szentsírt, mint ő, nem is igen tud teremtett lélek építeni. Mikor a tavasz fakadni kezd, hozzá is lát a munkához. Gyönyörű koporsót farag, minden esztendőben újat, frisset.

— Azt a kicsiséget nem sajnálhassuk Krisztus urunktól! — szokta mondani büszkén, mikor az erdei népeknek leesik az álla a bámulattól.

Az idei koporsó még ékesebb volt, mint a tavalyi. A mennyország sem lehet gyönyörűbb, úgy meg volt írva szebbnél szebb magyar virágokkal, kisded angyalokkal, arany madarakkal, kiknek a kitárt szárnya összeér és a mellükre ejtett fejecskéjükből könnycsepp hull alá. Hogy

a tűz lángjába is tudta így kimesterkedni ez a tekergő, semmirevaló Uz Bence? Hogy a kötél a nyakát rántsa meg, mégis csak nagy hóhér!

Ha már a koporsó megvan, a szent testről könnyű gondoskodni. A töviskoronás, szomorú oltárszobrot csak bele kell fektetni. Így csinálták ennekelőtte is, így csinálják ezután is. Többet a szertartásból nem tud. Hallott valamit harangozni ugyan a „Pilátusverésről" is. — ez esnék leginkább a keze ügyébe — de Pilátus rég meghalt s tisztességes ember nem vállalja azóta ezt az állást; hát erről le kell mondani.

Az idén pár napot késett Bence, elszámította magát és csak nagyszeredán kezdette takarítani a kápolnát. Néhány elpusztult egeret, halott madarat kivetett belőle, nyirág-seprűvel leszedte a pókhálókat, ki is seperte s azzal készen is volt. A kősír megépítése már nehezebb. Kétmázsás terméskövekét kellett messziről odahurcolni s nagy értelemmel széles barlanggá összerakni. Más meg se tudta volna mozdítani a sziklákat, de neki gyermekjáték volt és nagy kedvvel csinálta.

Javában foglalatoskodott, mikor egyszer csak látja, hogy a templomajtó elsetétedik. Odapillant, hát egy vén kordás, nagy barát tántorog az ajtóban.

— Ha nem egyéb, az Isten papot küldött az idén — örvendezett neki Bence, de a szerencsétlen barát olyan beteg volt, hogy alig állott a lábain. Szemmel látható volt, hogy az utolsót rúgja. Rá se tekintett Bencére, csak odatántorgott az oltár lépcsőjéhez s ott erőtlenül lerogyott, mintha egyszerre mind a két lábát kirántották volna alóla.

— Gyilkosterringette! — szökik oda Bence. — Magát mi lelé tisztelendúr?

Két-három üreset tátogott a barát, de értelmesen összeráncolta a homlokát s úgy pihegte:

— Ha Istent ismersz, tedd be az ajtót, mert engem keresnek a csendőrök!

Bence megdöbbent.

— Nagy dolognak kell lennie, ha felszentelt barátot kergetnek a csendőrök!

— Nem vagyok felszentelt barát, csak fráter! — rázta a száraz kezét a barát.

— Holnapra még fráter se marad magából — mutatta a részvétet Bence, mert félig már ki volt költözve a lélek a barátból. — Csúful el van ereszkedve.

— Csakhogy az én Istenem elsegített az ő szent hajlékába s nem az erdőn halok meg a madarak martalékául! — áldázódott a kiszáradt barát.

Bence a kalapjában vizet hozott neki s a homlokát is meglocsolgatta, a kozsókját a feje alá tette, maga is odakuporodott s leste a szót az öreg szájáról.

— Nagyot vétkeztem! — riadozott a barát, de egyebet nem mondott.

— Csendőrök elől fut, nagyot vétkezett! — morfondirozott Bence és a kíváncsiság ölte meg. Gondolta, hogy kiszedi a barátból a vétket.

— Tud is maga vétkezni! — támadta meg ravaszul. — Hiszen azt se tudja, hogy miféle fán terem a fehérnép!

— Nem fehérnép! — tiltakozott az öreg.

— Akkor gyilkosság? — tudakolta Bence.

Még a körme is elsápadt a barátnak a rémülettől.

— Isten őrizzen még a gondolatától is!

— Káromkodott? — gyötörte Bence.

A barát megrándult, mintha megszúrták volna.

— Hogy is gondolsz effélit rólam.

— Kutya legyek, ha nem gyujtogatott! — találta el Bence.

— Távol legyen tőlem! — tagadta a barát.

— Akkor nem tudom — szontyolodott el Bence. — Más bűn nem igen van.

— Bár ne volna! — sírt a barátban a bánat. — Jóvátehetetlen nagy dolog az, amit én elkövettem.

— Nyögje ki már no! — sürgette Bence.

A barát arca elborzadt.

— Loptam!...

— Az kicsiség! — könnyebbült meg Bence, mert mit lophatott volna nagyobb dolgot ez az öreg ember. Sok pénzt nem, mert az nincs senkinek. Ökröt nem, mert ahhoz nem ilyen legény kell. Legfeljebb bárányt, azért pedig nem érdemes ekkora dolgot csinálni.

— Mégis, ha meg nem sérteném, mit lopott? — próbált megbizonyosodni Bence.

Újra eliszonyodott a barát, de vallott.

— Én egy egész templomi oltárt, édes fiam!

Erre Bence meghökkent, de nem akarta hinni.

— Az teljes lehetetlenség!

Csak rá kellett nézni a barátra, hogy lássa a szörnyű igazságot. Bence egészen elkomorodott.

— Lopott volna akármit, — szidta az öreget — csak efféle szent dolgot ne!... Én most magát ki kéne hogy vessem a templomból.

Az öreg fráter nem felelt, de apadt szemei folytonosan sírtak. Bence tanácstalanul vakarta a fejét.

— Hogy is tudott effélire vetemedni?... Úgy-e éjjel lopta?... A hátán vitte?... Miképpen tudta végrehajtani?... Hová vitte?... Eladta?...

Az öreg fájdalmasan elmosolyodott.

— Az oltár most is nálam van.

— Kutya legyek, ha értem! — meredt rá Bence. — Nem beszél maga félre?

— Meg van az oltár s még sincs meg — hajtogatta a fráter. — Nyúlj be a kámzsámba, ott van...

Bence benyúlt a kámzsába, de abban nem volt semmi egy borzos, fekete könyvön kívül.

— Az az oltár! — rázkódott össze a fráter.

Bence után nézte a könyvet, de a vén barát kérdezés nélkül is beszélt.

— Az úgy volt, édes fiam, hogy öreg napjaimra, mielőtt az Úristen magához szólítana, valami szép, maradandó, istenes cselekedetet akartam végezni. Hogy az új templomunk felépült, a Páter Gvárdián elé járultam és Szent Ferenc atyánk tiszteletére egy szép, nagy oltárt vállaltam, hogy összekoldulom. Akkor kaptam ezt a nagy könyvet. Ebbe írták bele a kegyes adományokat. Kicsit, nagyot egyaránt... Isten velem volt. A pénz szépen gyűlögetett. Az első három nap már együtt volt ötven forint. Fitódban reám esteledett. Szállás után kellett néznem. Világosság csak egy kicsi házban volt. Egyházi ember nincs a faluban, kihez fordulhattam volna. Az úton nem maradhattam. Betértem a házba. Akkor látom, hogy ott halottat virrasztanak. Az ember halt meg. Ott feküdt az ágyon, egy foltos csepűtakaróval leterítve. Koporsóra se telt, olyan szegények voltak. Négy-öt apró gyermek mezítláb szipogott körülötte.

— Megkínálnám, tisztelendúr, — fogadott a szegény asszony — de nincs mivel. A gyermekeknek se igen volt mit adnom...

Akkor jutott eszembe, hogy ötven pengő van nálam

s azzal ki tudnám szegényeket segíteni. Megijedtem, mert az a pénz Szent Ferenc atyánk oltáráé volt, de mikor láttam, hogy milyen nyomorúságban vannak, elfacsarodott a szívem s utolsó krajcárig neki adtam a pénzt.

Neki adtam, de bévezettem a könyvbe...

Aztán újra koldultam és újra jócskán kaptam, mert Isten velem volt, de újra csak kiosztottam a szűkölködőknek.

Minden be van vezetve a könyvbe. Egy krajcárt magamnak el nem tettem... Még boldog is voltam, hogy így segíthettem.

Két hónapja elmult, hogy így járom a világot. Három-négyezer pengőforint is lehet, amit Isten nevében kiadogattam, de arra gondoltam, hogy az oltár is meglesz, mert tovább koldulok s a szegényeken is segítve van.

Nem is lett volna semmi baj, de egyszer csak elestem az úton. Az erőm elhagyott s összerogytam. Tudtam, hogy földi vándorlásomnak vége vagyon... Akkor megijedtem. Eszembe jutott, hogy most se pénz, se oltár. Csak most gondoltam rá, hogy az oltárt én elloptam... Talán a csendőrök is keresnek... Akárhogy forgatom, én azt a pénzt elsikkasztottam, engedély nélkül elosztogattam... Jaj, csak ne volna akkora nagy a nyomorúság a földön!...

Nem is lett volna semmi baj, csak nekem ne lett volna olyan bolond jó szívem!

Ott feküdtem órákig az erdei úton. Éppen hazafelé tartottam, hogy bűnömet bevalljam és elvegyem méltó büntetésemet...

Itt az aljban roskadtam össze, mikor megláttam a templomot. Isten erőt adott, hogy az ő szent hajlékába el tudjak vánszorogni... Bár megbocsátana... Csak azok a gyermekek ne lettek volna!... A gyermekek!...

Én ugyan elloptam azt a pénzt, de bevezettem utolsó krajcárig... Nekem is volt gyermekem, mielőtt barátnak állottam volna... Csak a gyermekek ne lettek volna!... A gyermekek!...

— — — — — — — — — — — — —

Sok bolond dolgot összebeszélt még a barát, de a halál nagypéntekre kiegyenesítette. Bence tisztességesen küszködött mellette, de nem tudott rajta segíteni.

— Most mi a tűzlangját csináljak? — töprengett a barát holtteste fölött. — Ezt a szegény barátot se hagyhatom istenszámában.

Sokáig törte a fejét a templom küszöbén, de semmi okos dolog nem jutott az eszébe.

— Itt van a nagypéntek is a nyakamon s az oltár előtt a halott barát... Egy-két óra múlva az erdei népek itt lesznek, hogy elimádkozgassanak a szent sír körül...

Valamit tennie kellett, annyi szent.

Aki ismeri Bencét, az tudhatja, hogy szamárságot szokott csinálni.

Egész délelőtt haragudott a barátra, de becsületesen kimosdatta a szenvedésből, halálverejtékből s mire elkészült vele, a barát arca egyszerre mosolyogni kezdett... Bence maga is elmosolyodott. Hirtelen felölelte a szegény barát testét, beletette a Krisztus gyönyörű koporsójába, elhelyezte a szent sírban és körülrakta gyertyákkal, ahogy szokás. Mikor Üdő Mártonék s a többi havasi ember, asszony, gyermek felérkezett a kápolnához, meggyujtotta a gyertyákat.

Az a szamár Bence így elrontotta a szent nagypénteket.

Az erdei népek azonban nem szóltak semmit, hanem

letérdeltek a szentsír körül és igen kellemesen elimádkozgattak.

Bence remegett, de nem mert szólni.

A barát csendesen feküdt a koporsóban Krisztus képében.

A szépszál gyertyák fényesen égtek.

Darabjáért egy-egy mókusbőrt adott Bence a zsidónak.

Az idő kedvező s rég nem volt olyan szép húsvétunk, mint az idén...

VI.

Olyan ára semminek sincs, mint a tejes báránynak januártól húsvétig s azon is túl, míg a fűre nem mennek a juhok. A fűtől ízt vált a bárány húsa. Különösen a húsvéti szent ünnepekre szökik fel az ára, mert a kalendáriumban nincs olyan ünnep, amelyikre annyi ártatlan állatot legyilkolnának, mint a húsvét. Nincs az az istenhátamegetti falu, ahol ezen a napon ne omlanék az ártatlan bárányok vére, pedig ez az állatka éppen Krisztus urunkat példázza, ki elveszi a világ bűneit. A világ bűnei a tömeges báránygyilkosságoktól még szaporodnak, de Bence szerint furfangos nagy esze volt annak, aki ezt a bárány-szokást kitalálta, mert a szegény emberen semmi sem segít jobban, mint az a száz-kétszáz lej, amit húsvétkor megadnak egy jóforma bárányért. Sokmillió báránynak kell örök álomra húnynia szemeit a húsvéti bárányvétel miatt. Egyetlen papról beszélnek errefelénk, aki megborzadt a báránymészárlástól és kijelentette, hogy ő többet bárányhúst meg nem szentel. A székelyek kérték szépen, hogy velük ezt a csúfságot ne tegye meg, de a pap hajhatatlan maradt. Erre megmérgelődtek s küldöttségbe mentek a püspökhöz, hogy a papot tegye el a faluból. A püspök csak mosolygott, mert a papot is szerette, magában igazat is adott neki, de a hívőket se akarta megsérteni. Tréfára fogta tehát a dolgot s hogy a kecske is jóllakjék s a káposzta is megmaradjon, ezt a tanácsot adta az atyafiaknak:

— Én a papot el nem teszem, de ti menjetek haza s ha nem fogad szót a pap, *a fején felül s a talpán alól* verjétek meg, ahogy tudjátok.

Tiszta lehetetlennek látszott a püspök úr előtt, hogy valami bántódása lehessen a papnak, ha a fején felül s a talpán alól ütik. Húsvétra azonban ispotályba került a szegény pap, mert a székelyek előbb a fejére állították s csak azután verték meg a fején felül s a talpán alól.

Uz Bencének még a lelke is örvendett, mikor elmondotta nekem az esetet, mert a húsvéti bárányárakon ő keresett a legjobban. Senki a juhhoz úgy nem értett, mint ő. A titka a dolognak abban van, hogy a juhokat — törik-szakad — le kell bárányoztatni legkésőbb december végire, hogy minél hamarabb „újság" legyen. A bolond urak városon arannyal mérik fel az ilyen friss, harmatos bárányhúst. Bence még a természetét is ki tudta játszani a szegény, boldogtalan juhnak. Akkor vetett neki bárányt, mikor ő akarta. A titkát senkinek el nem árulta, de az ő keze alatt a juhok már december elejire ellettek, pedig a szájuk fagyott be a nagy hidegtől. Én is csak annyit tudtam az egészről, hogy valami különös füvet étetett velük ősszel, ami ellenállhatatlan családalapításra kényszerítette a juhokat. Bence pedig csak kacagott és várta az eredményt, ami sohasem maradt el. Az is igaz, hogy úgy gondozta őket, mintha saját gyermekei lettek volna.

Eleinte egész nyájakat bíztak a kezére s a gazdák nagy pénzeket kerestek a tudományán, de később megjött az ő esze is és önállósította magát. Még a mult ősszel léptünk ketten egyességre és közösen hat juhot vettünk. Bence munkába vette őket olyan lelkiismeretességgel, hogyha rajta állott volna, kilencet ellett volna minden anyajuh. Már az ősszel jelezte, hogy alhatom nyugodtan

a balfülemen, mert a juhok a mi meggazdagodásunkhoz vezető úton nagy előhaladást tettek.

Egész télen a juhokról több értesítést nem is kaptam. Bence a havasokon kotolt s én is megfeledkeztem róluk, de tudtam, hogy jó kézben vannak.

Mindössze karácsonykor tűnt fel, hogy Bencének új, szép fodros sapkája van hasibárány bőréből s friss juhászbundája. Még meg is dícsértem, de eszembe se jutott, hogy gyanakodjam.

— Te, miféle sapkád van? — mondottam mégis neki.

— Ne is kérdezze! — int le szomorúan. — A mi bárányunkból való... Egy kicsi baj történt... Nem tudott szegény elevenen jönni a világra. Hogy kárba ne vesszen, felhasználtam.

— Jól tetted! — nyugodtam bele. — Hát ezt a szép bundát hol szerezted?

— Ezt? — nézegette komótosan a bundáját. — Ezt biza a havason.

— Ügyes bunda! — folytatom a szót.

— Az! ismeri el Bence is. — De meg is választottam a bőröket hozzá, mert — tudja-e — nem jó minden bőr bundának.

— Drága volt? — firtattam.

— No... Elég jutányosan kaptam... A télen pusztultak a juhok a havason...

— Remélem, a mieinknek nincs semmi bajuk...

— Azoknak nincs!

— Hálistennek!

— Legyen csak nyugodt! A bárányt a szent húsvétra behozom. Mind megkapja, ami az úrfinak jár.

Még szégyeltem is, hogy Bencét magamban meggyanúsítottam.

— Nem kételkedem benned.

— Azt jól is teszi, mert az én kezem között semmi kárba nem megy.

— Hát hogy élsz a havason? — fordítom egyébre a szót.

— Nem panaszkodhatom — válaszol szerényen. — Hús volt bőven s egyebet is kirendelt az Isten.

Akkor még nem tűnt fel, hogy Bence meg van hízva, színes az arca s egészen neki van gömbölyödve.

Bence visszament a havasba s én is megfeledkeztem róla. Ő azonban nem. A nevem napjára beállított egy szép, erős, négyhetüs báránykával.

— Ez osztán a bárány! — dícsérte. — Ilyen több nincs a havason!

Örültünk neki, dédelgettük.

— Ha valami jót akar enni, bárányflekkent csináltasson! — tanácsolta Bence. — Semmi sincs, amire úgy csússzék a bor, különösen ha jó. Úgyis egyszer van József napja!

Meg is ölte, meg is nyúzta a bárányt.

A vendégeim meg voltak lepődve. Bence maga végezte a flekkensütést és kitűnő káposztacikát szerzett melléje. Ha csak ránézett, hízott tőle az ember.

— Nagy luxus ilyenkor a bárány! — jegyezte meg a kántorunk, de azért jól evett belőle.

— Könnyű annak, ki juhosgazda! — hunyorgatott Bence.

Szerettük és dícsértük Bencét egész éjjel, mert úgy gondoskodott rólunk, mintha édesanyánk lett volna.

Napokig emlegették a faluban, hogy milyen bárányvacsora volt az úrfi nevenapján. A házasember ven-

dégeket másnap is alig tudta hazavinni a feleségük. Én is csak homályosan emlékszem, hogy mikor ment haza Uz Bence. Másoktól hallottam, hogy muzsikaszóval kísértette magát Szépaszó fejéig.

— — — — — — — — — — — — —

Az idén korán esett húsvét.

Alig pár hét mulva újra beállított Bence két szép báránykával.

— Elhoztam a szenteltnek valót — mosolygott derűsen, kedvesen. — Ezt a két bárányt *én* adom az úrfinak.

— Ember vagy a talpadon, Bence! — veregettem meg a hátát, — de csak úgy fogadom el, ha az ünnepeket velem töltöd.

— Érdemetlen vagyok én arra! — húzódozott.

— Egy szót se halljak! Itt maradsz, s punktum!

Még a lelkem is örült, hogy milyen szépen ülte meg ez a havasi vadember a húsvéti ünnepeket. Szinte átszellemült volt az arca, s illedelmes istenes beszédeket folytatott. Igazán javára vált ez a párnapos lelki fürdő. Úgy örült a pirostojásnak, mint a gyermek, s mindennap már hajnalban ki volt mozsdódva, nehogy egy percet is elveszítsen a szent ünnepből. Csak a bárányhúsból nem akart enni, hiába erőltettem.

— Szegény báránykák! — sóhajtott bánatosan, mikor meglátta a lábasban pirosra sülve, — mit vétettek az ártatlanok, hogy ezen a jeles napon így pusztítják őket?

Majdnem a könnye is kiesett a meghatottságtól.

— Mi ütött beléd, hogy így sajnálod? — kérdeztem megilletődve.

— Ha maga is látta volna az anyjukat, maga is sajnálná!

— Mit beszélsz? — kíváncsiskodom.

— Tudja-e, — üti fel a fejét — hogy a szegény anyjuk sírva végigkísérte őket a havastól a faluig? Tízszer is visszahajtottam, de nem tudtam megszabadulni tőle. Mintha tudta volna, hogy mi lesz a sorsuk... Életemben olyan szomorú juhot nem láttam. Ha jól megnézte az ember, még a könnye is hullott. Majdnem azon a ponton voltam, hogy eleresztem a két ártatlan báránykát, de a *becsület becsület*. Úgy volt az egyesség, hogy húsvétra behozom a két bárányt az úrfinak.

Érzékeny ember vagyok, s nekem is megesett a szívem a szegény anyán. Már nem ízlett a bárány. Fordult ki a szájamból.

— Nem tartok többet juhot! — határoztam el.

— Azt jól is teszi, úrfi! — helyeselt Bence.

... Hanem ezek a bárányok, a húsvéti bárányok! Súlyos, nagy tragédia az ő sorsuk. Jó volna mozgalmat indítani az érdekükben. Hogy nem jöttek rá eddig az emberek, mikor ez a félvad Bence is rájött?... Mégis csak mély lelkű, tisztességes, ritkafínom ember ez a Bence!

— Köszönöm neked Bence ezt a nagy, nagy lelki gyönyörűséget, amit szereztél!

— Nincs mit! — mondotta együgyűen Bence.

— Maradj meg mindíg ilyennek! — búcsúztam lelkesen tőle.

— — — — — — — — — — — — —

A tavasz teljesen kinyílt. Ilyenkor kihúz a napfény, a virág, a zsendülő élet a szobából. Az ember lelke tele

van himnusszal. Gondoltam, kisétálok a havasba, hogy lássam az én tisztalelkű Bence barátomat. Amerre mentem, a réten új báránykák rázogatták a farkukat. Elgyönyörködtem bennük és annál inkább vágytam Bence után... Már távolról kiáltottam a kalyibája felé, de nem válaszolt. A szemközti oromról meglátott Üdő Márton s leereszkedett hozzám.

— Azt kiálthassa, mert húsvét óta lesem én is, de nem jött haza többet. Úgylátszik megszökött a gazember. Még várok pár napot s ha nem jelentkezik, csendőrkézre adom a bárányok miatt.

— Miféle bárányok miatt?

— No, ez kérdés! — méltatlankodik Üdő Márton. — Hát nem tud róla az úrfi?... Márciusban az úrfi nevenapjára ellopott kettőt, s most a húsvéti ünnepekre esment kettőt. Az összesen négy.

— Hát nem a mi bárányaink voltak azok? — kérdeztem megdöbbenve. — Hiszen az ősszel hat darab juhot vettünk éppen Marci bácsitól!

Sötéten nézett rám Üdő Márton.

— Arról se tud az úrfi, hogy egész télen azokat ette ez az országos tekergő?

Az egekből estem le. Üdő Márton meg is sajnált.

— Pár hetet szívesen várok a pénzért, ha az úrfi meg akarja fizetni a bárányok árát... Úgy tudom, hogy mégis csak együtt ették meg...

A szégyen ölt meg, mert az öregnek igaza van.

A végén még azt is megígérte Üdő Márton, hogy a bárány-ügyről nem szól senkinek. Az egész falu rajtam kacagna, ha megtudná.

Amennyire lehetett, siettem is a bárányok árával, csakhogy minél hamarabb feledésbe merüljön az eset...

— — — — — — — — — — — — —

Tegnap megtudtam aztán a kántorunktól, hogy Bence a vén Üdő Mártonnal meg volt egyezve, s mégis csak a saját bárányaimat fizettették meg velem.

...Csak a tromfot visszaadhatnám!...

VII.

Éldegéltünk csendben, szépen, kedvesen. A juhok helyett szereztünk egy kétesztendős üszőt s egy fejős kecskét. Boldogok, elégedettek voltunk, mert nem láttunk embert. Minden jó lett volna, csak szerelem ne lett volna. A tavasz se hagyott békét. Már jól benne voltunk májusban, mikor megkezdődött a furcsa világ a havason. Valami kimondhatatlan, zavaros, szomjas vágy kezdett gyötörni mindent. Még a fák is érezték. Szél se rezdült és mégse bírtak nyugodtan állani a földben, ingadoztak, szédültek, ropogtak, s az új levelek egyszerre nagy, zöld lángot vetettek fölöttünk és a rohanó nedvek lecsöpögtek a rügyek hegyéről. A föld maga is ásított és nyugtalanító szavak törtek fel belőle. A kecskénk tőgye úgy megduzzadt, hogy alig tudott lépni miatta, szürke szakálla pedig gyönyörűségtől reszketett, amikor belemekegett a Bence arcába:

— M-e-e!

— Kellesz a fenének! — tréfált vissza Bence a kecskének, amely úgy nézett rá, mint egy megvénült, de javíthatatlan francia tanár, s aztán kényesen harapdálta a kinyílt kökénybokrok fehér virágait.

A fenyőfák üde, harmatos, ízes zöld bojtokat újítottak, oldalukon lecsurgott a színtelen szurok, s az ágakra szállott madárkák elvakultan daloltak, elbódulásukban ragyogó ködnek látták a világot és csak cérnalábacskáikat emelgették, úgy égette a fákon végig reszkető forró

inger, amelytől kigyulladt kis testük és tollazatuk színesen fényleni kezdett. Kicsi fészket és boldogságot láttak álmukban, amelytől estére fáradtak lettek, mintha szép angyal ülne a hátukon. Az is ült, akárki akármit mond.

Amelyik állat a friss fűbe harapott, annak vége volt.

Maga a vaddisznó is elveszítette az eszét. Tajtékzó agyarral hosszú sebet szántott a földben, amerre elrohant és olyan dühösen túrta bele magát a tavaszi vizektől puha földbe, mintha az öreg föld szívét akarná kiharapni.

Éjszaka bőgések, nyögések verték fel az erdőt. A féktelen állattestek tomboltak. Az őzbakok, szarvasbikák homloka sütött és nagy csattanással verték hozzá a fatörzsekhez.

Az újuló, szép világban Bencével teljesen leromlottunk. Kedvetlenek, szerencsétlenek voltunk, mert nem bírtunk a szívünkkel. Olyan szerelmesek voltunk mindaketten, mint a vadpáva. Uz Bence az ő szeretőjébe, én az enyémbe. Hát éppen a faágra nem másztunk dürögni, de még a lábujjunk is fájt a szép tavaszi esőktől, s a szájunk sütött a forró édességtől. Mit mondjak? Nem is ember, aki nem szerelmes! Egyelőre azonban csak az üres levegőt ölelgettük, s éjszakánként nyögtünk a vackon. Bence még a likas bocskora orrába is virágot szúrt, én csak komoran néztem a tüzet, fene nehéz álmokat láttam, s mind a ketten csak szédelegtünk a hives fenyőlevegőn. Akárhogy kínlódtunk, a tízparancsolatot muszáj volt megtartani, de sokat beszélgettünk ellene — Isten bűnünkül ne vegye! Akkor az egyszer senkit nem irigyeltem, csak a megcsendesedett vénembereket, akiknek olyan ájtatos a teste, mint a hideg, szintelen pityóka.

Egyik, ilyen nehéz este aszondja Uz Bence:

— No úrfi! Holnaptól felmondom a szállást!

— Azt mért? — ijedek meg.

— Mert hát — tudja — házasodom... asszonyt hozok... Többet egyet sem kínlódom!...

— Könnyű neked Bence! — sóhajtok rá.

— Az! — mondja ő boldogan.

Hogy így a nagyján túl volt, ismét meleg, nyugodt, közvetlen lett.

— Egy kicsi pénzem volna reá. Három esztendeje gyüjtögetem...

Faoduban tartogatta a pénzét, de soha meg nem számolta. Amit kapott, azt hozzátette s el nem vett volna belőle egyetlen lejt a világ sűrű kincsiért se.

— Eddig sokezör kell, hogy legyen! — bőcsködött. — Megbír egy fehérnépet.

— Az meg! — irígykedtem. — Boldog lehet Emre Julis!...

— Én es úgy vélekedem!

— Mikor láttad utoljára?

— Karácsonykor. Azóta nem voltam a faluban. Akkor es háztűznézőbe mentem.

— S megegyeztetek?

— Mü nem!

— A hogy lehet?

— Az úgy, hogy cudar időben, méteres hóban indultam. Szinte megvett az istenhidege. Szépaszó pataknál hóviharba kerültem. Hétszer ástam ki magamot a fúvásokból. Kicsi tartotta, hogy ott nem vesztem. A faluba négykézláb másztam bé, úgy elgyöngültem. Csak éppen annyi erőm volt, hogy megkapartam a Julisék ajtaját, mint a kutya. Ráültettek a kanapéra s én ott abba a hejbe úgy elaludtam, hogy másnap es hiába ráz-

tak. Éppen a vecsernyén voltak, mikor felébredtem. Én biza úgy megszégyeltem magamat, hogy meg se vártam, míg hazajönnek a templomból, hanem fogtam a fészit s szépen visszajöttem a havasra...

Jóízűen elkacagtuk az Uz Bence háztűznézőjét, szépen hévizálgattunk a tűz mellett. A fene evett meg, ahogy dícsérgette Emre Julist.

— Hogy az milyen fehérnép! — cicomázta szép szóval. — Akármelyik legént a sarkához veri. Az olyant pedig, mint az úrfi, — nézett le kedvesen — a szelivel elüti.

— Mikor ismerkedtek meg?

— Juhokat nyírtunk együtt. Ő ült az egyik juhon, én a másik juhon, de inkább egymást néztük... Mondom asztán neki, hogy: „Szeretlek Julis!“... Erre mérgesen reávágott a megnyírt juhra: „Prücs Isten hírivel!“; de a juh nem mozdult. Úgy reá talált ülni szerelmiben, hogy a juh megdöglött alatta... Ebből már tudtam, hogy ő az enyim!

— Ne kínozz, Bence! — sóhajtottam, mert — hej, szép dolog ez a nagy szerelem! Hát amikor megtudtam, hogy milyen tömött dereka, vastag, rózsaszín karja, haragos-piros arcája van!... Ahogy Uz Bence lelkesen és tüzesen kifejezte: „Szép nagy bihalfehérnép!“

— Ha erre a tűzre reaülne ne — mutatott hasonlatképpen a tűzünkre — egy-leültiben úgy elótaná, hogy semmi sem maradna belőle! Akkora!... Az a!... Egy szikra sem maradna elevenen!... Hát a két mejje! Mint két fujtató.

— Jaj te! — irígykedtem, ami láthatólag jól esett Bencének.

A féléccakát így beszélgettük át. Ő boldog volt, én szenvedtem.

Alig pirkadt, már megkezdette a vőlegényi öltözködést. A jéghideg patakban tetőtől-talpig megfürdött. Félesztendei korom volt rajta a sok tűz mellett hálástól. Éppen akkor szenderedtem el jóízűen, mikor nagynehezen megállott felettem.

— Úrfi! Nem adna egy mennyegzői lábravalót kölcsön?

Valahogy tisztességesen felöltöztettem. Az igaz, hogy egy kicsit ganyés volt a harisnya, de a csizmát szőrös bőrből újra talpalta s a likas sapkát kevélyen félretaszította. Az is igaz, hogy egyetlen inge a hátán végig volt hasadva, de az úgy sem látszik s éppen azért házasodik, hogy legyen, aki megvarrja. Engem megtett örömapának, mert se apja, se anyja nem volt s ragyogva füttyentett a két szelidített rókájának.

— Kucu ne!

Szavamat ne feledjem, mióta a kutyáját megették a farkasok, kutya helyett két szelidített rókát tartott, mert a kutya után adót kell fizetni, a rókáért nem. A két róka mindjárt elő is bujt a likból nagyálmosan..

— Mehetünk! — mondotta nekik büszkén.

— Hova mécc bolond! — kiáltok rá mérgesen. — Ilyen árvízhajtott, mocskos kalibába akarod hozni az asszonyt? Kicsit legalább szedjük rendbe!

— Tiszta igaz! — örvendett, hogy figyelmeztettem.

Nem hiába mondják, hogy sok kéz még a hajba is jó, mert ketten kidíszítettük a „palotát". Nyírágseprűvel kisepertük, a nászágyba friss füvet kaszáltunk, az oldalát, ahol likas volt, betömtük mohával, a borzas, vedlett tetejét teljesen beborítottuk fenyőbojttal, a tűz

mejjékit összetakarítottuk, a száraz marhatrágyát jómesszе rúgdostuk s ahova lehetett, még virágot is tettünk. Igazi szerelemnek való, kívánatos hely lett belőle.

— Ha az asszon itt meg nem szokik, seholsem! — üsmerte el Bence is.

Később — mikor összehúzott szemmel mégegyszer körülnézett — mégis talált igazítani valót. A tűzhelyet eltakarította, a felette álló fa kormos, szürke, száraz ágait levágta és alája virágból tett tüzet. Azt úgy kell elképzelni, hogy lángveres virágokat nyitó ágakat vágott vadrózsabokrokról, vadalmafáról, miről s azokat tűz alakjában nagy fifikával összerakta. A teste nem, de a szíve melegedett mellette az embernek. Szinte piros füstöt lehelt, ahogy nézte az ember.

— Nagy hóhér vagy! — mondottam kedvesen Bencének, aki tündöklött a belső izgalomtól s még fölébe kétágas fát szúrt, mintha a puliszkafőző üstöcskének akarna villát támasztani. Igende az ágasfa is felül virágos volt. Erre fűkosarat kötött. Ez volt az üstöcske, amely szépen csüngött a virágtűz felett. Mikor ez is megvolt, megfutamodott... Egyszer csak látom, hogy mászik fel egy fán ügyesen, mint a mókus s hát hozza is mindjárt a madárfészket, amelyben hat édes madárfiú tátogott... Kíméletesen elhelyezte őket a fű-üstöcskében és szárazon azt mondta nekem:

— Mire visszajövök, az anyjok is odaszokik!

Még csak a „ház" ormára tűzött csokrétát s azzal újból füttyentett a két veres rókának, megilletődött arccal, kicsit nedves szemekkel elbúcsúzott és megindult lefelé az oldalon...

Néztem, néztem, hosszan, sajgó szívvel, meleg szemekkel... Alakja megnőtt, ragyogott a napfényben,

minden lépésére megingott a virágos mező és Uz Bence minden pillanatban kisebb lett a távolságtól, aztán eltűnt, mintha a piros és kék virágok titkos vize nyelte volna el.

— — — — — — — — — — — — —

Egész napom nem ért semmit. Kedvetlenül koslattam az erdőben, mint egy tüdővészes, száraz medve. Akárki csinálta az életet, rosszul csinálta. Azonkívül hajléktalan is voltam. A megszokott, kedves kalibából ki kellett költözködnöm. Üthetnék össze hamar új hajlékot magamnak vagy átköltözhetném a túlsó oldalba Üdő Mártonhoz is, de minek? Nincs értelme. Affene egye meg ezt az Uz Bencét, hogy éppen most kellett megbolondulnia!... Milyen szépen megvoltunk együtt!... Legjobb lesz, ha végleg hazamegyek. Az is csak reggel lehet, mert ma örömapa vagyok, afféle erdei násznagy. Valami ajándékkal is kedveskednem kellene, de mivel?... Neki hagyom a mennyegzői gatyát. Ez kissé megnyugtatta a lelkiismeretemet... Az emléknek szép emlék.

Délután mégis azt gondoltam, hogy egyet-mást összeszedek. Javában nyujtogatom a nyakam a ház előtt s nézegetek céltalanul a távolba, mikor egyszer csak látom, hogy jön Uz Bence felfelé, de egyedül, de szomorúan.

— Hijnye! — döbbenek meg.

A két róka az erdő szélin hozzácsatlakozott lihegve. Azokat még meg is rúgta. Ebből láttam, hogy nagy lehet a baj.

Mikor hozzám ért, úgy tett, mintha nem is látna.

— No? — biztatom.

— Baj van! — morogja vissza.

— A fehérnép? . . . Julis? . . .

— Ő! — bátorodik fel Bence.

— Ejnye! — érzékenyülök el. — Mi történt?

Uz Bence csak a földet nézte.

— Má *nagyon van* . . .

Kicsit muszáj volt kacagni.

— Ilyen hamar?

— Rendes üdő! — védte még most is a fehérnép becsületit Bence.

— A hogy lehet? — hergetem.

— Az úgy, — (kicsit remegett a hangja) hogy még a télen férjhez ment Tibód Ferihez . . . Éppen a gyermököt várják.

— S te nem tudtad?

— Honnan tudtam volna — morcoskodott. — Egész télen nem voltam lenn a faluban . . . csak amikor háztűznézőbe voltam . . . Akkor es elaludtam . . .

Nem mertem szólani, olyan csúful nézett Uz Bence. Egy kicsit még lógatta a fejét, majd visszaöltözött sóhajtozva a miesnapi gúnyájába, amitől mintha valamenynyire megkönnyebbült volna, de azért a virágokat mérgesen hányta ki a kalyibából. A torkomon jádzott a kacagás, de elfojtottan s csak vártam, hogy mi lesz. A munkától mindinkább megdühödött. A virágpukétot már fegyverrel lőtte le a szállás ormáról. Cseres arca megnyúlt a belső kínoktól, tekintete elködösödött. A puskát eldobta és fejszét ragadott. Ráemelte a virágtűzre, hogy madárfészkestől szétüsse. Hirtelen azonban megtorpant . . . Amíg pillanatig gondolkodott, az anyamadár kétségbeesetten csapkodott a feje körül . . . Az

ember elgyengült, a fejsze kiesett a kezéből és csak nézte, nézte, reszketve a szép virágtüzet. Észrevétlen a vállára tettem a kezemet.

— Úgy-e, te most is szereted, Bence?

— Mit csináljak! — mondotta alig hallhatóan és a könny elöntötte szemeit.

Akkor kezdett alászállani a nap az erdőn.

VIII.

Uz Bencét szomorúságában is irígyeltem. Könnyű neki. Ő legalább tudja hányadán van, de mi lesz velem.

— Majd elválik! — vigasztalt testvériesen Bence, aki közben magához tért a lelki bánatból.

Én annál jobban elszomorodom. Nem tudtam nyugodni a havason, haza kellett mennem, hogy legalább lássam Ilonkát.

Hát láttam is, bár sohase láttam volna! A szemem láttára csókolta meg Bándi Laji s ő „szégyenletében" még bejjebb bujt a legénybe.

Uz Bence, mint jó testvér, teljesen átérezte helyzetemet, de a helyett, hogy vígasztalt volna, még szidott is.

— Úgy kell magának, úrfi, mert minden leánba belébolondul, akinek egyszer beléült a meleg helyibe. Érteni kell a fehérnéphez!... Nézze meg, én csak egyet füttyentek s úgy jönnek utánam a szebbnél-szebb leányok, mint a tejtől részeg malacok az anyjuk után. Igende én erre csak aszondom: „Hadd el te!" s úgy menyek el köztük kevélyen, hogy hasad meg a szívük... Ott hadd hasadjon!...

— Jaj, Bence! — ejtettem bele szomorúságomban orromat a tűzbe, amely mellett szokott esti emésztésünket végeztük. Bence azonban dicsekedett tovább:

— Vette-e észre, hogy akármerre menjek az erdőben, a vadgalambok mind körülöttem csapkodnak. Ne-

kem az az első dolgom, hogy amilyen szorosan lehet, összeszorítsam a lábaimat, nehogy köztük valamelyik átrepüljön, mert akkor neköm végem van.

— Miért, te? — elevenedem meg a furcsa beszédre.

— Kicsit tud maga, úrfi! — nézett le Benci. — Hát nem tanulta egyik oskolában sem, hogy a leány galambképiben kísérti meg a legényt?... Ha a lába között átrepülhet, akkor vége szegénynek, mert úgy jár, mint maga...

— Oh, bár átrepülne! — hittem neki.

— Bolond likból bolond szél fú! — nézett kedvesen, de már ő is belátta, hogy segítenie kell rajtam.

— Van annak orvossága! — biztatott.

— Mi te? — eszénkedtem mohón.

— Hát a harmat.

— A harmat?

— Az — komolyodott el. — Nagy dolog a harmat, mert az égből ered. Az ég s a föld együtt csinálja. Ez termékenyíti meg a földet s a szíveket. Ha a leán homlokát, szemit ezzel a szedett harmattal megmossuk, soha az életben mást meg nem lát. De hajnalban kell szedni. Tán még hatásosabb — az inggel szedett harmat. Olyan inggel, amelyik egy napig volt magán.

— Hiszi az ördög, te!

— Akkor nyavalyogjon tovább! — sértődött meg Bence.

Hajnalban mégis felvert.

— Elé az inget, úrfi!

Akarat nélkül követtem a tanácsát s lehajoltam, hogy a fűről mártogassam fel a bő harmatot, de Bence rámkiáltott:

— Hó! Teljesön gunya nélkül kell szedni!

Az Isten hidege vett meg, dideregtem, kékültem, a fogam vacogott, de Bence mondatta a miatyánkot, utasítva, hogy minden szóra hozzá kell értetni a virágokhoz az inget.

Végre elkészültem. Az ing nehéz volt az ezüstös harmattól. Ki lehetett volna csavarni.

— Má most! — ragyogott az elégültségtől. — Az ing elejiből, ott, ahol a szíve van, hasítson ki egy akkora darabot, mint amekkora a leán homloka, — hogy egyebet ne mondjak!

Megtörtént.

— Most pedig az inget vegye fel, de ügyeljen, hogy egy csepp nem sok, annyi se cseppenjen le.

Szöktem ki a bőrömből az istentelen havasi priznic miatt, a gatya lobogott rajtam a didergéstől, az orrom veresen lógott bele a gyönyörű kilátásba s Bencét szerettem volna szájon vágni, de ő mint egy jóságos édesanya kúrálgatott.

— Éröz-e még valamit a szerelemből?

Érzett a kutya füle semmit az egy hidegen kívül, de a becsületet már nem hagyhattam. Azért feltorzítottam arcomat a szomorú, esőre álló égre s azt mondtam:

— Ne juttasd eszembe Bence, ha Istened van!...

— Akkor induljon! — taszított meg szelíden, — de nem úgy! Nem jól van! Az ingdarabot két ujjal tartsa maga előtt!

Tehetetlenül mentem tíz lépést és meghatottan visszafordultam, hogy szóljak neki: „Te nem kísérsz el, Bence?“ — hát Bence úgy röhög, hogy a rázkódástól mozog alatta a föld.

Erre aztán megharagudtam s a harmatos ingdarabot benyomtam a foga közé.

— Tedd bolonddá apádat!

— Mindent elrontott! — szidott Uz Bence, mikor kissé magamhoz tértem a tűz mellett, de többet nem erőltetett. Hagyta, hogy szenvedjek.

Három napig szédelegtem a fák közt vagy megálltam a patak mellett, téptem, csókoltam a vadvirágot és dobáltam bele a patakvízbe, mert eszembe jutott, hogy a görög mitológia szerint a tengerbe dobott rózsából született Aphrodite s nem adtam volna semmiért, ha csak egy ölelésre való leány is születik az én vadrózsámból. Hiába legeltem le azonban az egész bokrot, mint a kecske, az én rózsáimból a Bence jóízű röhögésein kívül semmi sem született. Mikor a miatt s keserűségemben megakartam ölni, jóindulatúlag figyelmeztetett:

— Veszedelmes dolog a virággal jádzani!

— Miért, te?

A kíváncsisággal mindíg le tudott venni a lábamról. Két denevérfüle is a szája elé hajolt a nagy titkolózástól, mikor megsúgta:

— ... mert aki egy rózsabimbót leszakít, az fiat szül!

— Én-e vagy a rózsabimbó? — kacagtam fel, de Bence nem derült kedvre.

— Azt sohasem lehet tudni! — sejtelmeskedett. — Volt nekem egy öreg kancám, de olyan öreg, hogy a lába akadt össze. Ez es leharapott egy rózsabimbót s olyan csitkót vetett tőle, hogy aki látta, nyerített örömiben.

Tőle tudtam meg, hogy a virág *„lélekrejtő“*.

Vannak ilyen lélekrejtő dolgok. Ilyen a tölgyvessző, amit ha levágnak vérzik, a gyümölcs, különösen az

alma, amit nem tanácsos fehérnépnek megenni, némely erdei bogyó, a szőlőszem, a fuszujka, bors és falevél.

— De olyan semmi sincs, mintha az embernek a szívit a szeretője megszagolja! — állítja Bence. — Ettől úgy megbolondul, hogy még öregkorában sem tudja lerázni a férfiember magáról.

— Hiszenha annyira juthatnék, szívesen elhinném én neked! — sóhajtottam Bencének, akinek a lelke egészen megesett rajtam.

Megpróbált velem mindent. Mikor aludtam, megöntözött langyos lótejjel, kőből ütött tüzet tett a fejemhez, lehulló csillag útjába állított, megfüstölt medvetrágyával, faoduba állított, mint egy szentszobrot, olyan füvet rágatott velem, amit kígyó hozott a szájában; de semmi sem használt. Én csak hervadoztam, szomorkodtam, a szerelem ette a szívemet. Egy hét múlva azt hittem, hogy olyan vagyok, mint egy büszke, de szép haldokló virág, amelynek kelyhével a halál harangoz, de mikor Bencét megkérdeztem, illő tiszteletadás után így nyilatkozott:

— Hisze' gölöhösnek elég gölöhös!

A beteg ember szereti a részvétet, szememben titkolt könnyekkel így unszoltam Bencét.

— De mégis! Mondd Bence fiam! Mégis, milyen az... az... arcom? ...

Bence előbb rámerkelt az arcomra, — amelyet magamban haldokló virágharanghoz hasonlítottam — tekert egyet a fején s így szóla:

— Én biza nem nezem az arcát!

— És te miért nem nézed?— fájdalmaskodtam.

— Mert jön, hogy reaköpjem!...

— Jaj az anyád... vetett volna kis korodban pár-

nát a szájadra! — dühödtem fel, de Bencére nem lehetett haragudni.

— Meg van maga rontva, úrfi! — mondotta komoran.

— Én eléggé meg!

— Bizonyosan meg! — töprengett.

— Azt te honnan tudod? — kérdeztem, csakhogy szóljak valamit.

— Voltam én es így — jutott az eszébe. — Mikor születtem, nem tudtam szopni, mert a fejemet mindíg elrántották a csicstől. El voltam „kötve" tőle... Maga „el van kötve" attól a leántól, de egyszerű az orvossága — vidámodott meg és mint a jó doktor kérdezősködött:

— Úgy-e éjjel nyomást érez a mejjiben?

— De még milyent! — sóhajtottam.

— Tudtam! — kurjantott örömében. — Elé hamar a kacrot!

Kicsit megijedtem, de Bencével nem lehetett ellenkezni.

— Vegye a balkezibe! — kommandérozott.

Megtörtént.

— Most hirtelen vágja el a lábravalója madzagját!

Úgy rám kiáltott, hogy önkénytelen megtettem.

— Úgy-e, hogy megkönnyebbült? — örvendezett tiszta szívéből.

Kacagnom kellett, ha akartam, ha nem, mire Bence megvigasztalódva figyelmeztetett:

— Aztán többet efféle elé ne forduljon!

— — — — — — — — — — — — — —

Másnap egy vénasszony Ilonkától levelet hozott,

amíg Bence „dolog után“ tekergett az erdőn, s ebben meg volt írva, hogy *„Az nem úgy volt Jóska, ahogy maga látta, mert én Bélával nem vagyok úgy, s az én szerelmem nem ojjan“* ...

Életemben olyan kedvem nem volt, mint azon a napon. Alig vártam, hogy Bence előkerüljön, s kitálaljam neki a dolgot.

— Hova az ördög maga nem mehet, vénasszonyt küld maga helyett! — szentenciázott, de ki törődött ilyen helyzetben az ő morcosságával. Boldog voltam és ujjongtam.

— Mégis jó volt, látod-e, a rózsát a vízbe hányni?

— Ammég megválik! — Ellenkezett, de számba se vettem:

— Mondj bolond, mondj.

Szaladtam a patakhoz és énekelve, két kézzel szórtam a vadrózsa szirmokat a patak habjai közé.

— — — — — — — — — — — — —

Nem telt bele egy hét, sóért, borsért, miegymásért Bence begyalogolt a faluba. Nagy, meleg, ujjongó levelet küldtem tőle és minden pillanatban felszaladtam a hegy tetejére, hogy lássam: jön-e.

Jönni jött, de egy lépéssel sem sietett jobban, mint rendesen.

Elébe szaladtam.

— Odaadtad-e a levelemet?

— Nem es ettem meg! — mormogta.

— S mit válaszolt?

— Ő semmit.

Meghökkentem.

— Nem volt ideje? — reménykedtem.

— Egy leánynak mikor nincs ideje effélire! — nézett le Bence.

Elfehéredtem és nem mertem kérdezősködni. Bence szemrehányólag nézett rám.

— Úgy-e mondtam, nem jó a rózsát a vízbe hányni?...

IX.

Aki a havason akar élni, annak egyetmást meg kell tanulnia. Nem elég csak sétálni a fák között, s a szeretőnkre gondolni, mert amellett felkopik az állunk. A dologgal baj van. A vadászat kicsit segít. Halász, vadász, madarász, üres tarisznyába kotorász. Uz Bence, meg én, — mint igenértelmes emberek, — azért elhatároztuk, hogy rendes foglalkozás után nézünk. A pénzt nem lehet lerázni a fáról, mint a kotyós vackort. A tűz mellett töprengtünk, hogy mit kéne csinálni. Semmi úgy meg nem világítja az értelmet, mint az erdei tűz. Mi is hamar létrejöttünk.

— Fenyővizet főzünk! — szökött fel örömmel Bence.

— Azt mi a nannyád térgyiből? — kételkedtem.

— Borsikából.

—Abból szokás — fumigáltam hitetlenül az eszmét, — de hol a borsika májusban. Te is télben epret szeretnél enni!

— Jöjönsze! — fogta meg a kezem titokzatosan.

Bévezetett a sűrűbe s egy fenyőcsoport között reátoppintott a lábával a földre.

— Itt vannak a hordók!

— Neked hol az eszed? — hitetlenkedtem, mert eszembe jutott, hogy a tavaly egy hordó száraz juhganyét adott el fenyőbors helyett a szeredai szeszgyárnak.

— Úgy kitakarítottam volt az erdőt a ganyétól — beszélte nekem kacagva, — hogy magának egy béfaló falást se hagytam.

Ami azonban a földbe ásott hordóban a lábunk alatt készülgetett, valódi, jó borsika volt. Két véka rozslisztet is kevert közibe Bence, mikor elvermelte, hogy jobban eresszen.

— Most már csak üst kéne! — vakarta a fejét, de másnap azt is szerzett. Ő tudja honnan.

Olyan marhák voltunk, hogy a főzéshez csak este fogtunk hozzá, mikor a tűz messzire látszik. Hiába, a tiltott dolgot az ember csak este meri csinálni. Tüzet pedig kettőt is raktunk. Egyet az üst alá, egyet lámpának, hogy valamit lássunk is.

A pálinkafőzésnek „módja" van. Érteni kell hozzá. Csendesen, lassú tüzet szabad alája tenni, hogy oda ne süljön és meg ne kozmásodjék a drága ital. Amíg felmelegedik, kavargatni is kell. Aztán rájön az üstre a sisak, amit agyaggal légmentesen meg is tapasztottunk. Végül szivarozva vártuk, hogy „meginduljon" a pálinka. Közben hütögettük az üst kacskaringós csövit hideg patakvízzel. Így kell először a „nagyolást" elvégezni, azután jön a „tisztálás." Egész éccaka eltart, amíg egy tisztességes hordóval kifőz az ember. Műszerünk csak kettő volt hozzá: a tűz és a torkunk. A tűz arravaló, hogy megpróbáljuk vele, van-e még szesztartalma a főzetnek. Csak meg kell gyújtani vele pár cseppet. Ha szép kék lánggal ellobban, tovább kell főzni, míg nem gyúl meg. A torkunk volt a „fokoló". A Bence gégéjét bátran meglehetne számozni, olyan biztos volt a dolgában.

Mondom, ültünk s hallgattuk, hogy csepeg a fenyővíz az edénybe. Hol Bence aludt egy verset, hol én.

Egyszercsak megrúg Bence s odasuttintja:

— Baj van, úrfi!

Első pillanatban még mérgelődtem is, mert éppen

szép, férfias álmot láttam, de mindjárt kiszökött az álom a szememből, mikor két finánc elélépik a bokor mellől s ránk emeli a puskát.

— Magik micsinálnak? — dördül ránk a nagyobbik.

— Mü bizon prücsköt herélünk! — válaszol szomorúan Bence. — Adjon Isten jóreggelt! — próbálta szépszerivel leültetni a zöld fináncokat, de azok elkezdik firtatni, hogy kik s mik volnánk.

— Üljenek le no, — kedveskedett Bence, — ne vigyék el az álmunkat!

A fináncok tovább ádázkodtak.

— Mit csinálnak?

— Mü biza két kicsi hegyes fát s ha eltörik, esment mást!

A finánc nóteszt s plajbászt vett elő, de Bence leintette.

— Bédiktálunk mindent, ne féljenek. Van rea idő. Elég hosszú a nap. Nyugodjanak, mert nehéz útjok lehetett... Húzd félre azt a tüzet te, — mordul rám mérgesen, — nem látod, hogy mindjárt kifut az üst!

— Maga érti a módját a pálinkafőzésnek? — kap a szaván a finánc.

— Nem először csenálom! — vallja be szelíden Bence.

— Hogy hívják?

— Engemet-e?

— Magát, magát!

— Ingem Béla Mihájnak! — hünyorgat Bence. — Hát magát?... Mert nem üsmerem, pedig én minden valamire való fináncot üsmerek.

— Ahhoz semmi köze!

— Szerencséjük, fővigyázó úr, hogy velem s nem édösapámmal van dolgik!

— Miért? — pottyantotta el kíváncsian a finánc a szót.

— Az úgy volt, — magyarázza jóízűen Bence — hogy — még a némöt világban — őt is az erdőn éppen így megleste volt egy finánc, mint maguk minket. Édösapám azonban leszedte a lóról (akkor még lovon jártak), kezitlábát megkötötte, a lovat felhasította s a finánccot úgy varrta bele, hogy ott látszott ki a feje, ahol nem kellett volna. Két nap, két éjjel egyebet nem tudott kiabálni a lóból, mint: *„Phinánc! Phinánc!“* Valami cseh ember volt s többet nem tudott magyarul... Kutyakemény ember volt édösapám, az Isten nyugtassa!...

A finánccok láthatólag kellemetlenül érezték magukat, de Bence mindjárt tovább rémítgette őket.

— ... A másik finánc, kinek dolga volt szegény boldogult édesapámmal, *„szerencsétlenül járt.“* Mikor kísérte be a csendérekhez, egyszerre az apám megbotlik s úgy rea talált esni a nyavalyás finácra, hogy abbahejbe meghót... Hej! Jóüdők voltak azok! — sóhajtott Bence.

Az elbeszéléssel minden jóakaratot eljádzottunk.

— Ne járjon a szája! — veresedett a fővigyázó, — hanem pakolják össze a kifőzött pálinkát s előre!

— Várjunk egy fertáj órát, — kérlelte Bence — hogy legalább járjon le!

Hiábavaló volt a kérés. Az üstöt lepecsételték s nekünk a két légejt, amibe a drága italt fogtuk, az oldalunkra kellett akasztanunk és elindítottak az ösvényen.

Ösvény azonban sok van az erdőben. Bence csak a szemivel vágott, hogy ne búsújjak. Elől ment az egyik finánc, hátul jött a másik finánc. Mi közbül eregeltünk. Alig haladtunk fertáj órát, hirtelen Bence elordítja magát:

— Állj, ha az életed kedves!

Pillanat alatt ránk fogták a puskát.

— Mi az?

— Még egy lépés s a halálba megy! — mutatott rémülten Bence az ösvényre. Azzal belépik a fák közé és kezébe vesz egy hosszú faágat. Óvatosan tapogatni kezdi vele az ösvényt. Hát egyszerre valami nagy csattanással felszökik a levegőbe s kettéharapja a fát.

— Medvefogó kaptány! — magyarázza megkönnyebbülve Bence. — Ha belélépik a fővigyázó úr, szétszaggatta volna!

A finánc megjuhászkodtak és barátságosabbak lettek, mihelyt megtudták, hogy nem Bence tette oda.

— Elég bajom van így is — panaszkodott bizonyításképpen, — mert csinálnék többet magamnak.

Azt azonban el nem árulta volna semmiért, hogy miről vette észre az emberi szemmel láthatatlannak leplezett kaptányt.

Vannak ilyen jelek, titkok az erdőben, amit nem szabad elárulni.

Annyi hasznunk mégis volt a kaptányból, hogy a két finánc teljesen megzavarodott és eltévedt a rengeteg erdőben. Erre még nyersebbek lettek, hogy ne lássuk a zavarukat.

— Indulj! — parancsolták.

— Indul, indulj, — morgott vissza Bence — de merre?

Két óráig koslattunk a rengetegben, de sehogysem találtunk ki belőle. Végül is a finánc szépen megkérték Bencét, hogy vezesse ki őket belőle.

— Én szívesen, — készségeskedett — ha tudnám, merre kell menni!

Erre próbálgatni kezdtük ahány vadcsapás, vakösvény mutatkozott. Még jobban belebonyolódtunk a fák szövevényébe.

A két finánc esett le a lábáról, úgy ki volt merülve.

— Állj! Együnk valamit!

Mi ennivalót nem hoztunk, de a finánc megkínáltak a magukéból. A közös nyomorúság és közös kenyér annyira összemelegített, hogy még a pecsétet is levették a légejről, hogy fenyővizet ihassunk.

— Ha az Isten éltet, meghálálom! — fogadkozott Bence.

— Ha a szolgálat nem volna, mi is eleresztenők magukat, — vallotta be a finánc, akinek az életét megmentette Bence.

— Valahogy, valahogy... mégis... nem lehetne, hogy mü tovább ne alkalmatlankodjunk az uraknak? — tapogatózott kíméletesen Bence.

A finánc elzárkózott:

— Szolgálat! szolgálat!

— Akkor menjünk békességben, — sóhajtott Bence.

Mentünk is, de ahelyett, hogy fogyott volna, még sűrűbb és járhatatlanabb lett az erdő. Később négy különböző ösvény is mutatkozott.

— Hó! — rendelkezett Bence, — mindeniken induljon el egy-egy ember s amelyik a hejös nyomot megkapja, az kiáltson a többinek!

Így elosztotta köztünk az ösvényeket. Becsületesen mentem a magamén s közben ordítottam, hogy hallják a finánccok, hogy nem szöktem meg. Bencének a szavát nem hallottam, pedig ő ajánlotta a kiáltozást.

— Ház! Erre! Ház! — ordítja egyszerre a két finánc.

Éppen át akartam vágni a hang irányában, mikor valaki megrántja a kurtimot.

— Egyetse menjen, úrfi!

— Te vagy az, Bence?

— Ez én! Csendesen legyen s jöjjön nézzük meg, hogy mi lesz a fináncokkal!

— Azokkal mi lesz? — rémülök meg.

— Mindjárt meglátja. Csak fel a fára!

Valahogy felkapaszkodtam egy magas fenyőfára s nézek arrafelé, ahonnan a hang hangzott. A ház mindjárt feltűnt. Azt is látom, hogy a két boldogtalan finánc igyekszik feléje, de nyílik az ajtó s omlik ki rajta nyolc-tíz fegyveres, egyenruhás alak.

Pillanatok alatt közrefogták a két finánccot.

— Kik azok? — kérdezem Bencét, aki már mászott is lefelé.

— Azok román határőrök. No, eregéljünk vissza, mert idáig az üst alatt leszakadt a tűz!

X.

A fenyővíz jól hozott a konyhára, szép pénzt kaptunk érte, amit Bence betett a „bankba", a fenyő odvába. Igaz, hogy a pénzzel együtt az ördög el is vitte Uz Bencét. Kapzsi lett. Pénzt akart, sokat és emiatt vétkezett az erdő ellen.

Már akkor mondottam neki, hogy nincs Isten hirivel, mikor a széldöntött fa dolgában Sámi úrral, az örménynyel összetrafikált fülem hallatára. Ezer darab „tőke" kellett volna Sámi úrnak, de olyan, amit ő kiválaszt, a „lelke" az erdőnek, gyönyörű, büszke árbócnak való fenyőszálak, amelyek felnyúlnak a mennyország kulcslikáig. Az effélit azonban a közbirtokosság nem szokta elvesztegetni aranyért sem.

— Mit ad, ha jutányosan megszerzem? — kísértette meg Bence az örményt.

Jól ismerték egymást. Különben Bence mindenféle „fatetűt" ismert. Nagy pénzért adta el a tervét és előre kifizettette, csak azután árulta el.

— Maga menjen bé tekéntetes úr az elöljárósághoz s vegye meg vakra a zesszes széldöntött fát, ami csak szeptemberig lesz ezen a területen. Én aztán gondoskodom róla, hogy mit dőjtsön ki a szél.

Az örménynek a szeme megvillant, egy szóval se kérdezte, hogyan dönteti ki Bence a széllel a fákat. Tudta ő azt jól. El is intézte a vásárt a faluval, nagytitokban meg is jelölték ketten a kiválasztott fákat s Bence

megpökdöste a tízezör lejt: „Pü, pü! Apád, anyád, idejöjjön!“ — s elrejtette egy odvas fában, ahol a pénzét szokta tartani, már amikor volt pénze. Az örmény azt mondta: — „No fiam! Akármikor jöhet a szél!“ — s a sánta lábával ellüktetett haza. Még a kopasz feje is ragyogott az örömtől.

Uz Bence tiltokban csinált egy különös, félig ásó, félig fűrészforma szerszámot, ami úgy tépi el a fagyökeret, mintha a szél szakasztotta volna ketté s ezzel úgy „megmatatta“ a fák tövit, hogy az Istenen kívül senki sem látta. Nekem kiadta a parancsot, hogy azon a tájon ne igen járjak, ha kedves az életem s aznapságtól fogva egyebet sem csinál, csak leste az eget, hogy mikor lesz egy kicsi vihar.

No, ha vihar kellett, hát egy délután adott az Isten, de olyant, hogy ha négykézláb járó öreg ember lesz belőlem, még akkor sem feledem el. Vizezte meg már a nyakunkat mindkettőnknek eleget az eső, de ami itt történt velünk, attól még az oktalan állat is imádságra fogta a kezit félelmiben.

Elején csak egyet fúvintott a szél az erdőn. Felkapott néhány száraz lapit s megborzolta kicsit a mezőt, de aztán gyűlni kezdettek a felhők, előbb az apraja s a fehérebbje, utánuk a nagyja, igazi fekete szörnyetegek, amelyek útjokban letörik a fák hegyit. Gomolyogtak, egymásba rohantak, tipródtak, nehezedtek, végül rázuhantak az erdőre. Olyan setétség lett, mintha hirtelen beesteledett volna. A hatalmas szálfák meghajoltak a súlyuk alatt. Az ég is morogni kezdett s egy-egy sápadt villám is végig hasított a rengeteg fölött.

— Ebből lesz valami! — biztatott örvendezve Bence.

Sok beszédre nem volt idő, mert a következő pillanat-

ban a kalyibánkat, amely alatt üldögéltünk, egy szélroham úgy elvitte a fejünk fölött, mintha csak szalmakalap lett volna. Még ennek is csak kacagott Bence s komázott velem.

— No, szépen csórén maradánk!

Nem tudom, hogy mit feleltem rá, mert abban a helyben akkorát dördült, hogy a saját szavamat nem hallottam. A csattanást hosszú, veszedelmes égmorajlás követte, amely percek múlva a végtelenségben veszett el.

— Görgetik odafenn a boroshordókat! — istentelenkedett Bence.

Meg akartam csapni felháborodásomban, de a sötétben nem láttam hová üssek. Különben sem lett volna szerencsés Uz Bencét megütni senkinek a gután kívül. Az új éghasadásra éppen keresztet vetettem, mikor ismét rám kiáltott a khaoszból.

— Jöjjön úrfi segítsen!

A villám fényénél látom, hogy a megszökött kalyibánkkal birkózik s éppen odakartam ugrani, mikor a mellettem levő fa végigzuhant a földön és egy ága kiütötte az épületet a kezéből.

Ettől Bence is megszeppent. Fél arca véres volt, de nem törődött vele. Kicsit mintha reszketett volna is.

— Valamit nem jól csináltunk, — vallotta be — mert haragszik az erdő!

Szörnyű, ha az erdő megharagszik. A fenséges szálfák úgy törnek ketté, mint a gyufaszál, mások tövestől felrepülnek a levegőbe és mindent összezúzva zuhannak ismét vissza a földre. Recseg, ropog minden. A villámok szüntelenül cikáznak, egyik a másik után, mintha hatalmas aranykígyókat kötöttek volna össze a farkuknál fogva. A sziklák, mint a tojáshéj törnek szét az Isten ökölütése

alatt, a szél a patakot kiemeli medréből és fehér esőként szórja szét a levegőben. A háttérben egész erdőrész lobban fel a tűzesőként hulló villámcsapásoktól s a következő pillanatban a ráömlő esőtől fekete füstgomolyban alszik ki. A vak ég zeng, dübörög, morajlik megszakítás nélkül, az őzek sírnak és fatörzsekhez támasztják félelmükben homlokukat, hogy semmit se lássanak, a rókák barlangjaikban bizonyosan a miatyánkot mondatják ijedtükben kicsinyeikkel. A kénkőszagú levegő forrong, jeges lehellet marja az arcot, füvek, virágok a földre verve, meggyalázva, iszapba, sárga földbe fullasztva fekszenek s a hátukon ezüst buborékot vetve táncol a sűrű eső. Minden fut, jajgat, az idő megsiketül, a halál, pusztulás arat s úgy látszik, mintha a fák is lobogó hajjal menekülnének. Egyetlen szó van, ami él, amit minden tud és sikolt: a „Jaj!"

Jaj! Jaj! Jaj! Jaj mindeneknek, mert az erdő haragszik.

És jaj elsősorban nekünk, gonosz, nyavalyás embereknek!

Milyen megnyugvása volna a földnek, ha mindannyian elpusztulnánk!

Nem, nem lesz a világnak addig békessége, amíg egyetlen egy is él közülünk!

Bence is érzi. Egész lényén csodálatos változás látszik. Ahogy a vihar fokozódik, az ő indulatai is emelkednek. A primitív ember legyőzhetetlen energiái elborítják és késztik, hogy rögtönösen szembeforduljon a viharral. Homloka fekete, mintha azon csattannának szét a dörgések, testén ömlik a víz és villámok futkosnak benne is. Felordít:

— Jaj, haragszik az erdő!

Megfutamodik, mert úgy érzi, hogy addig kell ro-

hannia, míg a végére ér a viharnak; de alig tesz pár lépést, villám hasít bele egy fába szörnyű égrázkódással és az odvas fa talpától koronájáig kékes, sziporkázó lángot vet. Uz Bence megtorpan:

— A pénzem! — bődül fel.

A villám beleütött a pénzébe, amiért eladta az erdőt. Vétkezett s az erdő megbüntette. Lassan megérti és megnyugszik, de már fél. A nagy belső tűz, az őrült mozdulat, az „istenítélettől" felvert idegek hatalmas, küzdő szenvedélye összeroskadt benne. Csak most veszi észre, hogy tajtékos szájjal és felemelt ököllel az eget fenyegette.

A nyugalom azonban csak pillanatig tart. Az erdő nyugalma is, az övé is. Új veszedelmek kavarognak elő a hegyek sötétségéből, mindent letaroló szörnyű szélvihar s amerre elvonul, az erdő fái tömegesen törnek ketté derékban. Az ég fekete oroszlánjai ismét felbömbölnek és végigrohannak a firmamentumon. Nyomukban halál és pusztulás marad. Magunk is csodálkozunk, hogy életben maradtunk; de erre csak akkor ébredünk rá, mikor — amilyen gyorsan jött — ugyanolyan gyorsan elvonul a vihar.

— Mi az? Mi történt?

Fokozatosan térünk magunkhoz a sötét kábulatból. Inaink reszketnek. Testünk didereg, ujjaink hegyéről csepeg a víz, de mi csak az eget nézzük, azt a fokozódó gyönyörű kékséget, amely a megszakadt fekete szemfedő mögül visszanéz.

— Megmenekültünk!

Bencének vacog a foga, de ő is örvendve kérdezi:

— Él-e még, úrfi?

Bence mosolyogva felém cammog.

— Nincs semmi baj, úrfi! A pénzem azonban odaveszett!

Kacskaringósat káromkodik, mert már újból süt a nap. Kicsit csak akkor vígasztalódik meg, mikor körülnéz az elpusztított erdőn. Kárörömmel jelenti:

— No az örmény es rosszul jár, mert nem tőből döltek ki a megjegyzett fák, hanem derékba törtek.

— Úgy kell neki! — kacagok rajta magam is jóizűen. — Hogy ott nyuvadjon meg, ahol van.

Alig nyílik meg az ég tenyérnyire fölöttünk, már elfeledtük a veszedelmet.

A vihar elmúlt s mi nem javultunk semmit. Éppen olyan akasztófáravalók vagyunk, mint a vihar előtt és mint — felebarátaink.

De akkor miért múlt el a veszedelem?... A vihar?... A halál?... A pusztulás?... Miért?...

XI.

Másnap, a vihar után beállított a havasra a halál is. A faluból jött, amelyről teljesen meg is feledkeztünk. Az ember, különösen az öregek úgy viszik magukkal a halált éjjel-nappal, mint az árnyékukat. Ide a havasra szekéren hozták fel a Bence édesanyja képiben. Vén is volt, beteg is volt az öregasszony, a végét járta és még egyszer látni kívánta a fiát. Más pereputtya nem is igen volt Bencének. A pénz elvesztése után nehéz sorunk volt s azért azt mondtam Bencének:

— Én addig hazamegyek, amíg talpra áll a vénasszony. Ne gyűjtsem meg jobban én is a bajodat. Hely sincs hármunknak a kalyibában, amelyet a vihar után úgy ahogy összeraktunk.

— Abbiza jól teszi! — ismerte el Bence is.

Azalatt történt a baj, amíg én távol voltam.

Egy reggel a vénasszony felfordult. Éppen puliszkát főzött a nyílt tűz fölé akasztott üstöcskében, mikor a halál elótotta. Azt sem mondta „félkalap" ennek a tetves világnak, csak feldőlt. Még a markában szorongatta a puliszkalisztet, mikor Bence ráakadt.

— Hallá-e? — költögette, de hiába. Egy kicsit forgatta a földön, mint a medve s aztán megvakarta a fejét.

— Ez hanemegyeb, meghót!... No, Isten nyugtassa!

Pillanatra elveszett az erdő a szemei elől, de megemberelte magát.

— Jöjjön bé édesanyám a házba! — mondotta szelíden a halottnak s azzal alányúlt két hatalmas karjával és bevitte könnyen, mint egy száraz, fekete cserelapit. Letette a szénaágyra s kedvesen betakarta a kozsókjával.

— Hát itt feküdgessék csendesen édesanyám, amíg visszajövök! Nekem most el kell mennem, hogy magát béjelentsem a jegyzőnek s a papnak. A temetést is el kell, hogy igazítsam...

— Hóhó! Temetés! — hökkent vissza. — De miből?

Azért mégis elindult. Az ember sohase tudja, hogy mire lép ki a házból. Még a szerencsével is találkozhatik.

Találkozott is. Ahol az út eltér Szereda felé, azon jött egy bárányhőrszedő rossz szekéren, nagy, bogos, sovány lóval. Csak mikor közel ért, akkor látta, hogy a szerencse csak zsidó.

— Ha zsidó, akkor pénze van! — gondolta.

Azt is meggondolta, hogy a pénzt elvenni a zsidótól, útonálló rablás, amiért csendőr, tömlöc jár.

— Igende, édesanyám se kutya!

Ezt úgy értette, hogy legalább egy likas szemfedőt a vénasszony még a tömlec árán is megérdemelne tőle. Annak a zsidóembernek az a pár krajcár meg se kottyan. Tegyen jót legalább egyszer életében.

Ekkor került az ördög a fülihez.

— Addig bódogtalankodol — kísértette meg, mint Krisztusurunkat, — míg a zsidó ellépik.

Ami igaz, az igaz. Sok idő nem volt a teketóriázásra, mert a szekér már ott nyikorgott az orra előtt. Önkéntelen rákiáltott:

— Hó zsidó!

És előlépett a vastag fa mögül. Már ideje se volt visszacurukkolni, mert a ló horkantott s a szekér meg-

állott. Nem lehet tudni, hogy a ló, vagy a zsidó ijedett-e meg jobban. Torz, vad kinézése volt Bencének, a karján pedig éles fejsze. A nézése az anyja halála miatt olyan fekete volt, mint az éjszaka.

— Mit akar, jó ember? — hebegte a zsidó, akinek sárgadozó, szennyesfehér szakálla nedves volt a verejtéktől, mintha harmat hullott volna reá.

— Pénz! — hörögte Bence és szégyenében lesütötte a szemeit.

A szegény, tehetetlen zsidóember úgyis halálra volt ijedve, de Bencét mégis az a gondolat gyötörte, hogy meg kellene ölni. A keze magától rángott a fejsze felé. Maga csodálkozott legjobban rajta. Eszeágában se volt egy ujjal is bántani az utast, de érezte, hogy meg kell ölnie. Homályosan rémlett, hogy azért kell kioltania az életet, nehogy élő tanuja maradjon az ő gaztettének. Nem a törvénytől félt, hanem önmagától. Amíg önmagával birkózott, a zsidó tízszer is elhebegte:

— Nincs pénzem, fiam! Ne bánts, fiam! Szegény, koldus ember vagyok én is. Négy neveletlen, apró gyermekem van otthon... Nincs semmi kereset!... Ezek a bőrök is itt rothadnak a nyakamon... Nem tudtál egy gazdag embert megállítani?... Inkább te adhatnál nekem...

— Ha a zsidónak ideje van beszélni, akkor baj van! — gondolta Bence, s újra elmordult:

— Pénzt, vagy életet!

Ez a rendes formája az utonállásnak. Szabályosan ki kell mondani: „Pénzt, vagy életet!“, mert másképpen nincsen eredmény. Az utas zsidó is tudta, hogy vége mindennek. Mikor hozzá Bence még a fejszével is leírt egy pár kört az orra előtt, ijedten rántotta elő a koszos zacs-

kót a nyakából. Mihelyt azonban a pénzt a markában érezte, újból megjött a szava.

— Egyezzünk ki, fiam!

Mordul felnézett Bence. A zsidó könnyezve hajította oda a zacskót. Utána még egymáshoz törülte sárga kezeit, mintha piszkot seperne le róluk.

— Becsületemre nem érdemes, fiam, azért a pár lejért! Nem seft! Bizonyisten rossz seft!... Hát üzlet ez?...

Uz Bence nem válaszolt, csak megtántorodott, mikor a zacskót a kezébe vette. Sápadt lett és elsötétült előtte az erdő. Nagy, busa fejét lesütötte és a belső nehézségtől hörögve lélekzett.

— Mehetek, fiam? Eleresztesz? — kérdezte szomorúan a kifosztott zsidóember.

— Még nem!

Felnézett dúltan, sötéten, vadul. A bűn árnyékával az arcán olyan döbbenetes volt, hogy a zsidó rémületében keresztet vetett volna, ha tudott volna.

— Ó Adonáj! — motyogta.

Hirtelen a legény szemeiből könnyek törnek elő, mint a megáradt patak és az erdei élettől durva, cserepezett, földszínű kezével elfödve arcát, visszanyújtotta a pénzt.

— Tessék, tekintetös úr!

Az öreg zsidó bámulva meredt rá. Izgatott kezéből a zacskó a szekér fenekére hullott.

Uz Bence elszántan közellépett.

— Ha fel akar jelenteni a tekéntetes úr, — mondotta rekedten — a nevem Uz Bence, s ott lakom feljebb

Csinód fejében az erdei szálláson... Írja fel, hogy ne felejtse el!...

Az öreg zsidóban is feloldódott valami. A rossz ülésről felemelkedett. Széles, magas ember volt. Az erdei szél fújta hosszú szakállát. Nem szólt, csak nézett, sárga homloka ragyogott.

A legény megfordult és görnyedten elindult az erdők felé.

A vén zsidó töprengve leejtette a fejét és meglátta a földön a fejszét. A legény hullatta le gyötrelmében és megragadva a fejszét, felkiáltott:

— Megállj!

Akkorát kiáltott, mint Mózes a pusztában.

Felemelt fejszével a legény után lépett és amilyen marconán csak tudott, ráordított:

— Pénzt, vagy életet!

Egy kicsit elképpedt a legény.

— Netene!

— Ne közelíts, mert leváglak! — fenyegette az öreg zsidó.

Így állottak egy percig. Akkor a zsidó eldobta a fejszét és azt mondta:

— Ha fel akarsz jelenteni, Róth Sámi vagyok és itt lakom Pottyandban.

A legénynek a szája is tátva maradt a bámulattól, de muszáj volt kacagni. Nem tudta, miért kell kacagni, de muszáj volt; mint ahogy az előbb valami ölni kényszerítette. Az öreg Sámi is mosolygott.

— Most kvittek vagyunk!

Mind a ketten meg voltak hatva.

A vén zsidóember megfogta a legény kezét és lehúzta maga mellé a parlagra.

— Ülj le és mondd el szépen, miért akartál te engem kirabolni.

— Hagyjon el, istállom, — szabadkozott a legény — eléggé szégyellem!

— Éppen mint az édesapádnak! — biztatta jóságosan a zsidó.

A legényt újra elöntötték az érzései. A belső elfogódottságtól alig hallszott a hangja.

— Meghót édesanyám ma reggel... Azért... Nem volt egy krajcárom, mivel szemfedőt vegyek... Azért... Mivel temessem... Méges édesanyám volt... Azért...

Mind a ketten hallgattak. A bogos, rossz ló azalatt félrehúzta a szekeret az út szélére, s ette a poros füvet.

A vén zsidó meglátta. A legényhez nem is szólva, oda futott, megfordította a szekeret, felült rá, a lovat megcsapdosta az ostorral és úgy elvágtatott, hogy szakadt szét a rozoga szekér.

A legény utána se nézett, csak sóhajtva felállott és visszaindult halott édesanyjához.

— — — — — — — — — — — — —

— No édösanyám! Itt vónék! — szólt, mikor megérkezett. — Biza nem sok dolgot hoztam kiednek, de hát ötözetlen még sem küldöm a másvilágra...

Komoly, nyugodt volt, mint édesanyja, a halott. Fájt a halál egyszerű lelkének, de sokat nem érzékenykedett, hanem hozzá látott a felravatalozáshoz. A kalyibában nem fért a halott és dísztelen is lett volna. Előtte azonban volt egy fenyőfáktól körülzárt szép tisztás, derékig érő fűvel, különös havasi virágokkal. Annak a közepébe bevert a földbe négy cöveket, bedeszkázta Szentmihály lovának, fogta a kaszát, s ahol legvirágosabb volt a dús tavaszi rét, szép szálas füvet kaszált, s abból vetett

ágyat a halott alá. Úgy intézte, hogy a halott feje kissé magasabban álljon és keletre nézzen. Friss patakvízzel lemosta róla az utolsó verejtéket és gúnya után nézett, amibe felöltöztesse. Az bizony nem volt. Minden felvevője csak a rajta levő volt.

— Abbizony mocskos es, foltos es, fosztos es! — állapította meg, de nem volt mit csinálni. — Muszáj, hogy ebben nyugodjék, édösanyám!

Két karjával felölelte a testet, rátette a Szentmihály lovára és szelíden kinyujtóztatta.

Akkor jutott eszébe, hogy más ruha is van a világon, nemcsak az, amit osztovátán szőnek.

— Megadom a pompát, ne féljen édösanyám!

Hirtelen neki a virágoknak.

— Olyan szép öltözet lesz belőle, amilyen a világon senkinek sincs — örvendezett.

Reászórta a halottra, hogy csak az orcája látszott ki a sok virágból. A fejszével friss hajtású dús fenyőgalyakat vágott és körültámasztgatta velük a ravatalt.

— Ékes, szép vagy édösanyám!

Ki se gyönyörködte magát egészen, hirtelen a homlokára ütött.

— Tiszta bolond vagyok! Hát a gyertya?

Abbizonyisten. Hát a gyertya? Legalább hat szál gyertya dukál a halottnak. Gyertyát azonban nem öntenek a havason, de ezen is segített. Elő a fát és hat szép tüzet rakott a ravatal két oldalán. Ez volt a gyertya. Mikor javában égett, ropogott a tűz és a fénye aranyba borította a jóságos asszony ravatalát, Uz Bence lekapta a sapkáját és azt mondta jó hangosan:

— Az örök világosság fényeskedjék neki!

Ez volt az imádság.

— Most kezdhetünk a sírásáshoz! — szólott önmagához megelégedetten. Ásó, kővágócsákány akadt a kalyibában.

— De hol feküdjék?

Ez volt a kérdés.

Körülhordozta szemeit az öreg havasokon.

— Mert szép hely kell neki!

Azt is megtalálta.

— Legjobb lesz a Kustaly hegyin. Onnan bé lehet látni fél Erdélyországot.

Az igaz, hogy szép a hegy, de a halottat akkor magára kellene hagynia. Ez azonban nem okozott gondot neki. Meg is nyugtatta a halottat.

— Maradhat nyugodtan édösanyám! Nem bántja kiedet itt semmi!

Mi is bántaná. A vadak, madarak, bogarak, minden ismeri a környéken az Uz Bence édesanyját. Húsz esztendeig laktak együtt régebben a havason, összeszokhattak.

— Délre itthon leszek! — mondotta búcsúzóul és elindult a Kustaly tetejére sírásni.

A halott hallgatott, a tüzek szépen égtek körülötte.

— — — — — — — — — — — — —

Annyi bizonyos, hogy senki sem volt a holttest körül, mikor az öreg zsidóember félve, lihegve megmászta az oldalt, a legényt keresve. Nagy a rengeteg, nehéz abban egy embert megkapni s a vén zsidó járatlan is volt az erdőn. A fák között felszálló halvány füstöt mégis észrevette.

— Ott kell, hogy legyen! — biztatta önmagát.

További útjában a ravatal füstje vezette. Meg is találta a szállást.

Hanem az volt jó, mikor meglátta a furcsa ravatalt. Kutya legyek, úgy megijedt, hogy szinte hanyutág esett. Az inai úgy reszkettek, hogy alig tudott odavánszorogni. Többet nem ügyelte a legényt, csak megállott a halott lábánál. Hol a fejére kulcsolta a kezét, hol a magasba emelte, s elkezdett előbb valami idegen nyelven vájjogtatni, aztán csendesen énekelni:

— Ó Adonáj!

Még sirt is a szegény zsidó.

— — — — — — — — — — — — — —

Kicsit megkésett Uz Bence a sírásással, de abban a fene köves földben nem volt gyermekjáték a mennyország ablakát kivágni. Így is jeles munkát végzett.

— No édösanyám, — mondotta már messziről — megvan a sírja.

Mikor azonban kilépett a bokor mellől, szinte sóbálvánnyá változott a csudálkozástól.

Hát az ő édesanyja le volt terítve akkora fájin fínom csipkeszemfedővel, hogy a szélei a földet seperték.

— Úristen, e hogy került ide! — Csak éppen ennyit tudott mondani.

A halott azonban hallgatott, a tüzek szépen égtek körülötte...

XII.

Alig ismertem meg Bencét, mikor a temetés után értem jött, úgy le volt romolva.

— Hazajöhet, úrfi! — állított be szomorúan. — Meghót, el is temettem szegényt.

Sietve csomagoltam, mert vágytam vissza a havasba. Ilonkával is „örökre összevesztem", s így nem volt, ami a faluhoz kössön. Amíg mentünk, csendesen vigasztalgattam Bencét az anyja halála miatt. Egyideig nyugalmasan tűrte, de aztán megúnta és ígérte, hogy béveri a szájam, ha be nem fogom. Erre én is csúfot válaszoltam, s azzal újból a régiek lettünk.

A havason semmi se változott. Ültünk csendesen és süttettük a hasunkat a nappal. Nem dolgoztunk, amíg a hazulról hozott elemózsiában tartott.

Mikor elfogyott, kénytelenek voltunk pisztrangászni, mert Bence nem akart vadászni. Tartotta a fogadalmát. Nem akart több halált látni. Csudálkoztam rajta, mert az állathalál minden változatát, gyötrelmét és rettenetes kínját kitanultam mellette. Láttam, hogyan törik meg a szem, ömlik a vér, zuhan, vergődik, hörög, torzul, vonaglik, szenved, verejtékezik, dermed meg a megölt állat. Az állattragédiák minden változatát végigéltem mellette és ezek egy cseppet sem kisebbek, mint a mi tragédiáink. Hallottam a lelőtt őzek szívfacsaró sírását és sokszor állottam fölöttük, mikor a végső vonaglásban fejüket percekig verték az erdő földjéhez, míg sikerült a világ egyet-

len jóltevőjének, a halálnak karjaiban egy utolsó remegéssel végleg elcsendesedniök. Néztem hogyan túrja a habos vért ki a száján a vaddisznó és múlt ki, mielőtt a harmat a sörtéjéről leszáradt volna. Ma is ráz a hideg a furcsa farkasfintoroktól, amelyeket felhúzott ínnyel vágtak a véres földön... A megdöglésnek vadász szempontból „gyönyörű" esetei, felpuffadt testek, halálos ürítkezések, roncsolt testek, vér, nyál, hab, bűz ijesztenek ma is álmomban. Az Isten soha meg ne segítse, aki ezeket okozza!

A pisztrangászás, az más. Élvezet.

Uz Bence tartotta a hálót, nem vízmentire, hanem szembe vele, mert a pisztrang felfelé menekül. Én egy rúddal vertem, göbődtem a vizet, míg fehér tajtékot vetett. Mihelyt a hal a hálót érintette, Bence már ki is vetette a villanó halat. Hármat, négyet is egyszerre.

Örvendtünk és kacagtunk a halaknak. A szebb példányokkal tréfából egymást szájon leccsintettük. Aztán felvágtuk a puha hasukat és megtakarítottuk. A feszülő hólyagokat tenyerünkön elpukkantottuk, majd kopoltyúiuknál fogva hegyes pálcákra aggattuk, a tűzhöz körben leszúrtuk, parazsat mertünk alájuk és ezeken a kis akasztófákon csendesen megsütöttük, amíg megkunkorodott illatos gerincük.

A jó meleg hús omlott szét a szánkban. A szemünk meredt ki, olyanokat nyeltünk.

Mégis azt mondotta Bence:

— Nem élet ez így, úrfi!

Reggel elment, s három nap múlva hazaállított egy szép bak medvével. Medvetáncoltatóktól szerezte-e, honnan szedte, nem tudom, de az állat szelíd volt. Voltak Bencének ilyen „barátai" a havason.

— Megszaporodtam — mondotta egyszerűen.

— Hogy került hozzád? — hűlt meg a vérem az ijedtségtől.

— Hát likásztam még a múlt télen, csak nem tartottam itthon — felelte csendesen és mindjárt ki is tanított, hogy mi a „likászás"

— Mikor az első hó leesik, — tuggya-e — s a medvére rájön a téli álmosság, — magyarázgatott — a becstelen, csúf állat keres egy széldöntött nagy fenyőfát, aminek a gyökere földestől ki van fordulva, alatta pedig a földben nagy üreg marad. Ez a lik, amit a medve téli szállásra berendez. Mikor mindennel készen van, letör egy kisebb fenyőfát, nagylomhán bémorog a likba, a fenyőfát a nyelénél fogva a markába tartja, mint az angyal a karácsonyfát, s mikor jókomótosan elhelyezkedett, jószorosan maga elé húzza úgy, hogy a hegye, ágai kifelé álljanak. Ez célszerűen eltakarja, megvédi a hidegtől, szelektől, viharoktól. Az ember kinyomozza a medve likát, levág egy szíjas gyertyánfa karót, meghegyezi, láng fölött kicsit megedzi, kézbe veszi, csendesen hátul kerül, s jó keményen megdöfi vele a medvét. A bolond medve erre a növendék fenyővel együtt úgy kiszökik a likból, mintha a szemit kivették volna.

— S te is így fogtad a tiedet? — hitetlenkedtem.

— Én így!

— Egyedül?

— Nem, mert magával! — sértődött meg. Hiszen „egyszerű dolog az egész", ahogy mindjárt meg is győzött. — Már az ősszel kiszagolta a medve „likát", de várt vele gyertyaszentelőig. Erre az időre a medve „elszopja magát" és úgy legyengül, mintha akkor jönne ki a kórházból. Nem sok dolga volt vele. Ahogy beledöfött, ab-

ban a pillanatban kiszökött a medve, de menten vissza is esett az ülepire. Hirtelenében megkötözte, s hazavezette.

— Szépen esszeszoktunk — nyugtat meg.

A rókákon, s a két szelíd őzön kívül, most itt volt a medve is.

A medvével kétszer-háromszor megszagoltatott, amitől az ugyan meghúzta valamicskét az ínyét, de nem bántott, hanem dörmögve leült a tűz mellé, mintha neki kellene megkavarni a puliszkát. A rókák „megugattak", de az őzek tisztes távolból szelíden néztek rám meleg, bámuló szemekkel.

— Most már semmitől se féljen, úrfi! — biztatott Bence. — Ezök tuggyák, hogy maga es idetartozik.

Tudták, vagy nem tudták, de én azon éjjel le sem tudtam húnyni a szememet. Csak reggel felé szenderedtem el, s az is olyan álom volt, hogy az Isten mindenkit őrizzen tőle.

— Mi lölte, úrfi? — ijedett meg Bence is tőlem, mikor úgy kilenc óra tájban ki mertem dugni az orromat a kalyibából. — Úgy néz ki, mintha a koporsóból kőtt vóna ki... Nem iszik egy csepp fenyővizet?

Valamennyire megnyugodtam, mert a medvét nem láttam a közelben. Bence mellől azonban nem mertem egy lépést sem tágítani. Tőlem szabhatott ránk akármilyen kötelességet a természet.

Bence ezen nem ütközött meg. Mára mintha ő is megváltozott volna. Jókedve elhagyta, tréfaszót nem ejtett, csak nézett igen illedelmesen és komolyan maga elé. Nem állhattam meg, hogy meg ne kérdezzem:

— Veled mi történt, Benci?

— Velem semmi, — intett szelíden — de ma *vasárnap van!*

Csak most látom, hogy tőle telhetőleg „ki van öltözve". Még meg is borotválkozott. A szava is olyan különösen nyilalt belém és olyan tiszta, különös íze volt, mint az ostyának.

... Vasárnap!... Erdei vasárnap!...

... Mert ez az erdei vasárnap más, mint amilyent az emberek ismernek és megszoktak. Világosan éreztem és láttam, hogy a fák is másképpen állanak a helyükön, mint máskor. Fenséges áhítattal, a kéklő magasságokba emelkedetten, s a frissen született, üde levelek miriádjai mozdulatlanul elmélkednek. A virágok, füvek kicsi szálain a lélek ártatlansága ragyog s édes bódulatban hallgatják a föld örök himnuszát. Az ágon ülő mókus lombos farka, bundácskája úgy csillog szurokfeketén, mintha minden szőreszálát külön tisztította volna meg. A pisztrángok a patakban ezüst oldalukat fordítják Isten felé s a mohos sziklák keményen gondolkodnak. Az állatok rejtekben ülnek s az áldott nap édes sugarait arany özönként önti rá felülről a mindenségre.

Vasárnap van! Erdei vasárnap!

Már nem féltem a medvétől, nem voltak gondjaim, se bűneim, vágyaim. Ráncos arcú lelkem kisimult és agyamra ráborult az erdei vasárnap drága kábulata. A gondolatnélküli jóérzés primitív üdesége és jótéteménye szállott reám és éreztem, hogy a zöld mohára most lépett rá az Isten — ha annak nevezik... Jaj, hogy tudtam én akkor mindent és mindenkit szeretni az erdők kinyilatkoztatásában. Még azon sem lepődtem meg, amit Uz Bence csinált, pedig különös és hihetetlen dolgot cselekedett.

Odalépett hozzám és azt mondotta:

— Most istentiszteletet tartunk!

Csak bólintottam, hogy jól van, de ő rám sem nézett, hanem belekiáltott az erdőbe.

— Imádkozunk!

Vártam, hogy mi lesz, de nem mozdult semmi.

Uz Bence visszafordult a kalyiba felé, becammogott az ajtón s kis vártatva látom, hogy egy embermagasságú keresztet hoz a hátán, aminek a vége meg van hegyezve. Úgy hozta meggörnyedve, hogy önkéntelen Krisztusra kellett gondolnom...

— Te mit akarsz? — lebegett a szó a nyelvemen, de nem tudtam kimondani, csak néztem, hogy a Jézuskép nélküli durva, egyszerű cserefakeresztet felemeli két kézzel s a hegyes felével keményen beleüti a földbe.

A kereszt szilárdan állott. Bence — kissé talán türelmetlenebbül — újra bekiáltott az erdőbe:

— Kántor úr, hol vannak?

Erre az erdőben valami száraz gally megreccsent. Odanéztem és láttam, hogy komor, nehéz fejingással előjön a medvénk és egyenesen a keresztnek tart. A tövében felegyenesedett és szelíden morogva leült. A másik oldalról ünnepi pofácskával a rókák óvakodtak elő nesztelen járású fiókáikkal s egyszer csak hallom, hogy a messzi távozott őzek is robognak át az erdőn és lihegve megállnak a cserefajézus előtt. Mint két szelíd apáca, úgy állottak ottan szemlesütve. A medve szelíden morgott, (tudtam, hogy ezért nevezte Uz Bence kántornak) a rókák szeme a keresztre tapadt s az őzek szeme fényben úszott. Magam nem tudtam, hogy le kell-e térdelni vagy fel kell állani. Uz Bence is mintha megzavarodott volna. Odalépett hozzám és megkérdezte:

— Nem végezné el az istentiszteletet?

— Végezd csak te! — súgtam vissza, hogy az állatok áhítatát ne zavarjam.

— Igende, — restelkedett Bence — én még a Miatyánkot sem tudom... Most mit csináljak?

— Csináld úgy, mint máskor!

Uz Bence kissé még küzdött magával, de aztán elszánta magát. Valami különös fény villant át az arcán, kemény léptekkel odament ő is a cserefakereszthez, a tövében leült a medve mellé és ráfüggesztette szemeit ő is a keresztre.

Egy árva szó nem sok, annyit se mondott egyik se, csak nézték a keresztet: Uz Bence, a medve, a rókák, az őzek, az erdő, a füvek, a fák, a virágok, a sziklák, az ég, a nap, a bogarak, a madarak, egyszóval minden, de minden.

A kereszt pedig visszanézett rájuk.

— — — — — — — — — — — — —

Az erdő békességét másnap elrontotta Tibód Feri. Hajnalosan jött fel a havasra, fejszével a vállán. Sapkája, vállai még nedvesek voltak a harmattól. Én és Bence az igazak álmát aludtuk. Reggeli tüzünknek hírenyoma se volt s a szürkeszakállú erdő is némán hallgatott. A vadak falevél-pólyában aludtak és bőrük borzadozott a reggeli hűvösségben. A fejszésvállú ember felriasztott:

— Benci hó! Kelj fel, mert nagy baj van!

Lehellete beködösítette szállásunk ablakát, ahogy reáhajolt, de így is megismertük.

— Te vagy-e, Feri? — nyújtózkodott Bence a vackán. — Úgy látom, hogy még az ágy előtt felkeltél. No, mi újság?

— Eressz be s megmondom!

— A bajt nem jó béereszteni a házba — tréfált

Bence, mert jól esett a lelkinek, hogy a vetélytársa, ki elütötte a kezéről Emre Julist, a szeretőjét, most az ő ablakán könyörög.

— Ne űzd az eszedet, te bolond! — sürgette a másik.

Fordulj el, amíg felöltözöm! — kacagott Bence — mert erőst szemérmes vagyok.

— Ha Istent ismersz, ne tréfálj, Bence, mert nem hiába jöttem! — kesergett a másik odakinn a virradásban, de Uz Bence bolond jókedve nem hagyott alább.

— Ha nem hiába jöttél, tégy legalább egy kicsi tüzet s melegíts nekem mosdóvizet, hogy vegyem valami hasznodat.

A reggel szépen nyiladozott, a kelő nap aranyfirhangot vetett ablakunkra. Azon át láttam, hogy Tibód Feri hozzálátott a tűztevéshez, de a keze reszketett, mikor az összekapart száraz falevélre rászórta az apró gallyat s a szürke füst közé dugott arccal életre fújta a lángocskát.

— Szép idő lesz, — gondoltam — mert egyenesen száll fel a füst.

A tűztevő ember sötéten tördelte a térdén a vastagabb ágakat és olyan szomorú volt, mintha egész éccaka vénasszonnyal takarózott volna. Csendesen viselte magát, mert rá volt szorulva Uz Bencére s csak kétségbeesetten az ajtót nézte, hogy jön-e már az az akasztófára való. Bence annál inkább megváratta. Végre komótosan eléállott.

— No, mi kéne, ha volna? — ásított páráló szájjal.

— Az asszony! — nyögött fel a szegény ember.

Bence megrándult és vészesen elkomorodott.

— Mi van az asszonnyal, te?

A nagydarab ember a tűzbe révülten suttogta, mintha félne hangosan beszélni.

— Úgy nézem, hogy a halálán van.

— Istened ne legyen! — hördült fel Bence.

Nem mertek egymásra pillantani. Mind a ketten a tűznek beszéltek.

— Doktor kéne! — mondotta az asszony ura.

— Az kéne! — mondotta Bence is.

— Pénz kéne! — mondotta az asszony ura.

— Az kéne! — mondotta Bence is.

Az erdő sűrűjéből zaj hallszott. Mind a ketten oda néztek. A felkelő medvénk vakarózott, fenyőfához dörzsölte az irháját. A két ember visszafordította a fejét.

— Úgy állok, mint az ujjam — panaszkodott Tibód Feri. — Még a csitkót is eladtam az anyja hasából. Semmim sincs!... Gondoltam, ha te kitudnál segíteni...

— Én mi az Isten haragjával segítselek ki? — töprengett Bence. — Egy krajcárom sincs!

— Pedig gondoltam...

— Rosszul gondoltad.

Az ember suttyomban felém intett a fejével.

— Hátha az úrfi?...

Bence legyintett:

— Tetves ő es... Egyformán állunk.

Újra hallgattak, de mind a kettőnek fekete volt a homloka a gondtól. Később Tibód Feri sóhajtott:

— Hej!

Bence visszasóhajtott:

— Hej!

Én úgy megvoltam hatva, hogy nem mertem előjönni. A kalyibából hallgattam a beszédüket.

Tibód Feri felállott, vette a fejszét.

— Akkor hiába jöttem!

— Hiába!

— Akkor a zisten áldjon meg!

— Isten tartson meg!

Három-négy tétova lépés után a fejszés ember visszafordult:

— Nem nézed meg?... Egy kicsit hervadt szegény, de most is olyan, mint egy szép virág.

Bence előtt elsötétült a világ, de a fejét megrázta.

— Nem nézem meg!

— Nem is üzensz semmit?... Hiszen szeretted... hiszen szeretett...

Bence először elveresedett, azután elsápadt.

— Javulást kívánok!

— Megmondom — ígérte az ember és elment.

Bence leroskadt a tűz mellé.

Lábujjhegyen kiléptem, hogy fájdalmában ne zavarjam. Szótlanul tettem oda a kisüstben a vizet, hogy frustokra puliszkát főzzek. Csak nézte, hogyan öntöm bele a sárga lisztet az üstbe, fúrok likat a keverőfával a hegyibe, hogyan keverem meg a lábam között, borítom ki a lapítóra és szeletelem fel a cérnával. Hiába toltam azonban elébe, Bence csak a fejét rázta.

— Ki tud ilyenkor enni!

— Ne menjen el a szépeszed! — oktatgattam. — A bánattal úgysem segítesz rajta.

— Jól mondja!

— Én jól! — fújtam a forró puliszkát a körmeim között.

Az étel szagára állataink előjöttek. A rókák lestek, hogy mit lehetne ellopni, az őzek csak fínom orrukat mozgatták. A medve késett.

— Hé, kántor úr! — szóltam oda neki. — Hol a francba marad?

Jött is, de lomha testével feldöjtötte az istentisztelet használt és egy fatörzshöz támasztott keresztfát.

— Uram, bocsáss meg! — szökött oda Bence és tisztelettel felemelte a földre hullott keresztet.

Mihelyt a kereszt a magasba emelkedett, az állatok köréje sereglettek. Azt hitték, hogy újból istentiszteletet tart Bence, akinek a szíve a látványra meglágyult.

— Imádkozzatok érte, — pihegte — hátha a ti imádságotokat az Isten jobban meghallgatja!

— A mellett egy kicsi pénz sem ártana doktorra, patikára! — juttattam eszébe a bajt.

— A pénz! — csuklott össze az ember s a kereszt szinte reá esett.

A vállára vette, hogy megfelelő helyet keressen neki.

Különös, megrázó látvány volt, mert úgy vitte a keresztett, mint Krisztus a képeken.

Egyszerre, hirtelen megállott. Arca felderült, kiegyenesedett, boldogság verte át a testét.

— Meglesz a pénz, úrfi! — kiáltott örömmel.

— Honnan te? — kételkedtem.

— Az az én dolgom! — felelte élénken.

Csak néztem, hogy mit csinál.

A keresztet kíméletesen letette a tűz mellé, aztán bement a kalyibába, matatott egy darabig, majd egy lánccal s négy darab hosszú szíjjal kijött. A láncot rákapcsolta a medve nyakára, a szíjjakra ráfűzte a két őzet és a két rókát.

— Ügyeljen rájok, amíg felöltözöm — parancsolta nekem és sietve felvette innapi gúnyáját. Ragyogott az örömtől.

— Te mit akarsz? — aggodalmaskodtam.

— Megyünk kúdulni a városba — magyarázta lelke-

sen, felindulva. — Kutya legyek, ha össze nem imádkozzuk azt a pénzt!

— Értelek! — öntött el a meleg engem is.

Uz Bence pillanatig sem késlekedett.

— Jól ügyeljen mindenre, amíg odaleszek! — hagyogatott induláskor.

A vadállatok nem ellenkeztek. Békésen és alázatosan követték Bencét, aki a keresztet vitte a vállán, éppen mint Krisztus urunk.

Levett kalappal egy darabig én is elkísértem.

— — — — — — — — — — — — —

Egész teste facsaró víz volt a nehéz cserefakereszt alatt, mire beért a városba. Az állatok itt se hagyták cserben. A rókák ugyan ijedten rángatták a szíjat, húzatták magukat, az őzek remegtek, a medve morgott, — de az a szokása a medvének; — mindazonáltal mentek, mendegéltek, amíg a piacra nem értek.

Akkor már egész tömeg követte Bencéék tisztes távolból. Az erdei ember nem szólt senkihez egy szót se, csak ment a térségig s ott megállott. Az emberek kíváncsian lesték, hogy mit akar. Bence nem sokat teketóriázott, hanem a hegyes felével jó keményen beleszúrta a keresztet a földbe, a kurtija ujjával megtörülte a homlokát és azt mondta:

— Imádkozunk!

Az emberek közelebb nyomultak és egymás hátán át lesték, hogy mi történik. Az állatok azonban az Istennek sem mozdultak. Sem a rókák, sem az őzek, sem a medve. Bence megrúgta dühében:

— Kántor úr, imádkozunk!

A medve csak a száját vicsorította, de tovább ült a földön, ahová leheveredett volt.

Az emberek kacagtak és csúf tanácsokat adtak Bencének.

Erre Bence mérgében levette a láncot a medve nyakáról, hogy a tömegnek eressze s a rókákat, őzeket is eloldotta.

Az emberek ijedten hátrarebbentek. A szégyen ölte meg Bencét és már emelte a fejszét, hogy ott vágjon össze medvét, őzet, mindenfélét; mikor eszébe jutott, hogy Emre Julis a halálán van. Keze lehanyatlott, a fejszét elejtette, szemei elködösödtek s már nem látta a gúnyolódó, kacagó embereket, de érezte, hogy egyedül van, senkinek a lelke meg nem esik rajta, ezen az egész földön egyetlen jó szó nem termett számára. Leverten a keresztre emelte szemeit és nézte. Nem látott, nem hallott semmit, csak nézte. Olyan volt, mintha igézet szállotta volna meg. Pillanatra csend lett. Elsőnek a medve mozdult meg, oda cammogott a kereszthez, két lábra állott és áhitatosan ráfüggesztette szemeit. A rókák is elszégyelték magukat és óvatosan felsorakoztak a kereszt lábához. A két őz úgy állott ott égre emelt, harmatos szemekkel, mint két szelíd apáca.

A látványtól mindenki elnémult pillanatra, majd felharsant a taps, a tetszésnyilvánítás. Akik későre értek oda, izgatottan kérdezték:

— Mi történik itt? Mi van itt?

— Szent cirkusz! — találta ki valaki a gúnynevet, mire jóízűen felkacagott a tömeg és zajongott.

— Hogy volt! Hogy volt! Újra! Még egyszer!

Bence megrándult. Szégyenpir borította arcát, de eszébe jutott a halálos ágyon vonagló asszony és kolduslásra nyujtotta sapkáját.

— Segíjjenek meg valamivel jóemberek! Egy szegény asszony halálán fekszik s nincsen pénzem doktorra, patikára!

— Ne dumálj! — kiáltott valaki durván a tömegből. — Előbb lássuk a szent cirkuszt!

Bence letört, mintha szíven rúgták volna.

Az ember-kör első sorában egy férfi botjával megbökte a medvét és ráparancsolt, ahogy Bencétől látta, hallotta:

— Kántor úr, — röhögött — imádkozzunk!

A medve mérgesen kettémorzsolta a botot, de aztán gazdájára nézett s mintha megértette volna kétségbeesését és segíteni akarna rajta; ismét két lábra állott ájtatos pofával a kereszt lábánál.

— Brávó! Éljen! — kacagtak az emberek.

— Sohasem láttam effélét! — tetszett a második, harmadik nézőnek is a mutatvány és most már mindenki bátorságra kapva, noszogatta, biztatta az állatokat:

— Imádkozzunk! Rajta „Kántor úr!" Gyerünk már! Mi lesz? Játsszatok még valamit!

Istentelen viccek hullottak a „szent cirkusz"-ra, míg egyesek megúnták, dolgukra siettek, de újból mások jöttek helyettük. A Bence sapkája ott feküdt a földön, de egy lej nem sok, annyi sem hullott bele.

Az erdei ember pedig állott sötéten, undorodva, szíveszakadtan, megsértve, letiportan, kárhozatos gondolatokkal küszködve, megbotránkozva, szép lelki világának romjain. Állatai némán húzódtak lábaihoz. Végül jött a rendőr és bevitte medvéstől, őzestől, rókástól. Bence vállára vette a keresztet, úgy követte a rendőrt. A medve lógó fejjel cammogott, néha visszamordult az őt ingerlő,

kacagó, tréfáló, mulató, istentelen tömegre. Lánc, kötelék nélkül is követték gazdájukat.

— Le kell lőni ezeket a vadakat! — méltatlankodott egy sétáló úr. — Mégis csak disznóság, hogy vadállatok sétálgatnak a város utcáin!

A tömeg is ellenségessé vált.

— Le kell lőni! — kiabálták mind többen.

Bence megtorpant. Látta, hogy baj van. Hirtelen kiegyenesedett, a keresztet felemelte és ott az utca közepén irtózatos erővel belevágta a földbe. A következő pillanatban neki ugrott a tömegnek, utat vágott ökleivel és állataival együtt futásnak eredt. Sikerült megmenekülniök.

Mikor kiértek a mezőre, az állatok elszéledtek.

Bence egyedül maradt. Az út szélén leült a martra és ökleire hajtotta keserű fejét.

Így találtam órák mulva is, mikor utána indultam a hírrel, hogy ne fáradjon tovább, mert szegény Emre Julis jobblétre szenderült...

Sajnos, imádkozni nem tudtunk érte, mert az állatok elmenekültek és a kereszt a városban elveszett. Örökre elveszett...

XIII.

Telt-múlt az idő s a hitelezők szorongatni kezdették Bencét. Valamit csinálnia kellett. Ekkor jutott eszébe, hogy keresetre megy. A mult télen valami tízezer dránicát hornyolt, ebben bizakodott.

— Ha eladhatom, kinn vagyok a bajból!

Lovat, szekeret kerített s elindult. A dránica azonban senkinek se kellett, még tűzgyujtónak se. Teljesen leverten érkezett haza napok mulva.

— Építs házat s fedd be vele, — kacagtam — hogy ne menjen kárba!

Én csak csúfolódtam, de Bence felvidult.

— Magát az Isten küldte, úrfi! Olyan házat húzok, hogy csodájára járnak.

Nem sokat tétlenkedtünk. Már másnap hozzáfogtunk a házépítéshez. Faanyagot a Csedő úr fűrészinél kaptunk hitelbe. Ki az ördög tölti el a drága időt fadöntéssel, faragással? A patakon leeregettük a gerendákat s alul a völgyben kifogtuk, a patak partján egymásba raktuk. Nagy kedvvel dolgoztunk mindketten. Bence jó fúró-faragó ember volt. Biztos szeme hajszálnyit se tévedett a faragófejszével. Farkasfogra összeeresztette a gerendákat, hogy szét ne duvadjanak. Szakadtam meg, úgy emeltem, de nem ment.

— Semmi hasznát nem veszem magának! — mérgelődött. — Nadrágos ember nem való semmire!

Kicsit gondolkodott s aztán a kalyibából előhozott egy kerékkötő láncot. Odakiáltott a medvének.

— Hé, kántor úr!

A medve kelletlenül odajött. Bence kikereste az alkalmas helyet a patakban, ahol egymás hátán hevertek a mázsás kövek. A medve hátulsó lábát hozzákötötte egy fához, levágott egy mogyorófa husángot s a kezembe adta.

— Maga ezzel bosszantsa a medvét! Döfődje az orrát!

— Döfődje apád! — rémültem meg, de Bence se tréfált. Elszántan megígérte, hogy eltöri a derekamat, ha nem fogadok szót.

— Csak az orrát! — parancsolta.

Tudtam, hogy a kutya se szereti, ha az orrához nyúlnak, de mit csináljak.

— Kántor úr, ne haragudjék! — kértem a bocsánatot a medvétől s a hegyes vesszőt beleütöttem az orrlikába. A medve nagyot tüsszentett, de mire egészségére kívánhattam volna, már nekem szökött. Szerencsére a lánc nem engedett s a nagy kövekben is megbotlott.

— Döfje, úrfi! — kiáltotta Bence.

Ijedten szúrtam a medve szeme közé újból. A csúf állat hörögni, morogni kezdett, sörtéi felborzolódtak s büdös medveszagot csinált mérgében, tépte a láncát, de az nem engedett. Mire az első ijedtségből magamhoz tértem, már ismét ordította Bence:

— Szúrja, úrfi!

Érzékeny lehetett a szúrás, mert a medve felbődült, tehetetlenségében felkapott egy mázsás követ s hozzám vágta. Ha el nem szököm előle, palacsintává lapít.

— Tovább! — ordított Bence.

Így hányattuk ki a fundamentumhoz való követ a medvével.

Igaz, hogy csak három nap mulva mertünk a medvéhez közelíteni, mikor láttuk, hogy megcsendesedett s az éhségtől elerőtlenedett. Az is igaz, hogy a legmagasabb fenyőfa tetejébe másztam fel előle biztonság végett, mert az iskolában úgy tanultam, hogy bár a medve tud fára mászni, de elég ha az ember egy gombostűvel megszúrja a mancsát, azonnal lezuhan. Elővettem azért a bicskát, ha a medve mégis megtisztelne a látogatásával és kicsit reszketve vártam, hogy lám mi lesz. Tiszta ember vagyok, de azért a medve megkapta a szagomat s követni kezdte a fára. Leglágyabb hangomon lekiáltottam:

— Maradjon lenn, kántor úr!

A kántor úr azonban pillanatnyi meggodolatlanságában neki szökött a fának és erőlködés nélkül mászni kezdett hozzám.

— No most kifogysz a medvédből, Bence! — kiáltottam vérszomjasan, de Bence csak tekergett a kacagástól.

Felemeltem a hegyes bicskát, hogy megszúrjam a talpát, mikor a közelembe ér, ahogy az iskolában tanultam, de vagy az iskola tévedett, vagy a medvének volt több esze; nem a talpát, hanem az orrát dugta előre. A nagy, széles, buksi fejét — és a talpát egyáltalán nem is mutatta.

— Segítség! — sikoltottam, mert a medve már a lábamnál matatott.

A bűnös világ elsötétedett előttem s a fa hegye veszedelmesen hajladozni kezdett. Már csak a tűleveleken ültem, mint egy részeg madár. Mikor már halálos félelmemnek minden jelét kiadtam, csak akkor lépegetett cda

Bence s megfogta a medve hátulsó lábáról lecsüngő lánc végét, körül kanyarította a fa derekán és összekapcsolta. Azzal elindult, hogy folytassa az építkezést.

— Édes Bence, ha Istent ismersz, ne hagyj itt! — kérleltem összetett kezekkel, de a gazember számba sem vette.

— Beszélgessenek csak nyugodtan!

Se nekem, se a medvének nem volt kedve beszélgetni... Bence fúrt-faragott nyugodtan. Néha, ha elunta magát, megkérdezte:

— Milyen a kilátás odafenn, úrfi?

Nincs a pokolnak annyi ránca, ahová el ne kívántam volna Bencét, de ő nem törődött vele. Délkor megfőzte az ebédet s illedelmesen felszólalt a fa tetejére:

— Jöjjön úrfi ebédölni!

A medve egy vastag ágon kényelmesen elhelyezkedett és elszundított. Nekem a hasam korgott s a nyálam csurgott, ahogy Bence pofázta be az őzgerincet, melynek illata a mennyekig hatott.

— Oh bár megnyuvadnál tőle! — áldázódtam tehetetlen dühömben, de a medve összeráncolt homlokkal felpillantott hozzám s erre elharaptam a szót. Bence annyit evett, hogy félre állott a hasa tőle, aztán komótosan lefeküdt az árnyékba ebédutáni szendergésre. Utána ásított, nyújtózott s csak úgy félszájjal felszólt hozzám:

— Úrfi, ad-e szegre valót, mert nekem egy krajcárom sincs?

Hát ezért csinálta az egészet az akasztófáravaló.

— Ott van a lajbim zsebében, a bélésbe bevarrva ötven lej, — adtam meg magamat a sorsnak. — Vedd el te hóhér kötelire való.

Bicsokkal kibontotta a pénzt, egyenkint hozzácsen-

gette egy kődarabhoz, hogy nem hamisak-e s csak akkor oldotta el a medvét a fától. A lánc végét a kezére csavarta s felharangozott hozzá:

— Kánturam, jöjjön le!

Kánturam nem volt hajlandó, mire Bence a láncnál fogva úgy lerántotta, mint a macskát.

Magam csak akkor mertem lemászni, mikor jótávol újra megláncolta a medvét. Bence ravasz, sunyi pofát vágott, mintha akkor látna először:

— Hol a sújba tekergett olyan sokáig, úrfi?

A házat elég gyorsan felépítettük. Igaz, hogy csak akkor jutott eszünkbe, hogy a hely nem a miénk, hanem a Csedő úré, de olyan használhatatlan patakfenék volt, hogy egy heti kaszanapszámért nekünk adta.

Ügyes boronaház volt. Nem győztünk benne eleget gyönyörködni. Magas csúpos fedél koronázta, hamisan húnyorgó ablakai voltak s szép tornáca. Módos ház lett, annyi szent. A gerendára felvéstük, hogy kik s mikor építették.

Nekem csak az tűnt fel, hogy nem költöztünk bele, de nem szóltam. Be se rendeztük. A régi módon tovább is a kalyibában laktunk, bár mindennel készen voltunk.

— Majd a télen! — biztatott Bence magától. — Halálos vétek volna ilyen szép időben fedél alá temetkezni.

— Akkor minek építettük? — ellenkeztem.

— Azt csak bízza rám! — titkolózott. — Csak egy kicsi pénzre tegyek szert. . .

Türelmetlenül sietett a pénz megszerzésével és folyton csak azt hajtogatta, hogy bár az idő ne változna meg.

— Te tiszta bolond vagy! — mocskoltam, mert nem tudtam még akkor, hogy mit akar.

— Én az! — hagyta helybe s törte tovább a fejét, hogyan lehetne hirtelen pénzt szerezni.

Addig firgett-forgott, míg ezt is kisütötte.

— Móduvában olcsó a marha, úrfi!...

— Tőlem lehet!

— Igende holnap ötven darab ökröt áthozunk passzus nélkül — hajlott a fülemhez.

— Én nem! — tiltakoztam. — Eredj, ha akarsz!

El is ment. Ismeretlen rosszképű embereket szerzett, akik csak úgy duzzadtak a pénztől.

Két nap alatt járatlan rengetegeken keresztül úgy áthozta az ötven darab marhát, hogy még a madár se látta.

Szép haszonra tett szert. Én féltem, de ő nyugodtan aludt.

Egy reggel, mintha akkor jutott volna az eszébe, így szólott:

— Most bébiztosítjuk a házunkat.

— Elment a szép eszed? — lepődtem meg.

Nem lehetett vele bírni. Addig nem nyugodott, míg ki nem hozta a biztosító ügynököt. Azt lepénzelte, hogy minél magasabbra értékelje a házat. Az ügynök röhögött, de előre lefizettette a díjat és az üzletet megkötötték. A kötvény is hamar megérkezett. Tűz, víz ellen biztos volt a házunk.

— Most már rendben vagyunk! — nyugodott meg Bence.

Nyugodtan, kényelmesen éltünk. Süttettük a hasunkat a nappal. Az időjárás is kedvezett. Olyan meleg napok jártak, hogy az ritkaság a havason. Csak tova a hét végén változott meg az idő. A havas feje a szöngyörgyi részen elkezdett setétedni.

— Erős üdő lehet arra! — örvendezett Bence.

Volt is akkora felhőszakadás, hogy ember nem látott ahhoz hasonlót. Én éppen az új ház tornácáról lógattam a lábamat s onnan gyönyörködtem a viharban.

— Ha jót akar, jöjjön el onnan úrfi s húzódjunk fennebb a hegyre, mert itt mindjárt nagy baj lesz! — figyelmeztetett Bence.

Nem hittem neki, de engedelmeskedtem.

— Mi baj lenne?

— Hát az árvíz!... Itt jön le az egész a mi patakunkon.

Úgy is volt.

Egyszerre jött. Gördült vastagon, váratlanul, szennyesen, bömbölve, recsegve, mindent elsodorva, a partot szaggatva, háznagyságú sziklákat, fákat görgetve maga előtt.

Pillanat alatt körülöntötte új házunkat és fertáj óra alatt úgy elvitte az egészet, mintha ott se lett volna.

Kihullott a könnyem keserűségemben, de Bence örvendezve kiáltott:

— Hálá légyen az Istennek! Álleluja!

— Miért te? — támadtam rá szürkén.

— Mert most megkapjuk a biztosítást s annyi lesz a pénzünk, mint a pelyva!

Csak most világosodott meg előttem, miért építette a házat a patak sodrába...

XIV.

Nem értünk rá sokat szomorkodni Julis miatt, mert a kaszálás a nyakunkba szakadt. Csedő úr felizent, hogyha nem fogunk hozzá azonnal, kivet a kalyibából.

Szakadtunk meg, úgy dolgoztunk.

Olyan sötét volt, hogy szédültünk bele, mikor letettük a kaszát.

Fáradtan hevertünk a tűz mellett. Karunk, hátunk zsibongott, szemünk elnehezedett, homlokunkból most párolgott el az egész nap belegyüjtött napfény. A tűz megvilágította felettünk a virágtetős fenyőfát, s ágai, mint a tűz forró aranyáról belehelt zöld szárnyak, áldólag nyugodtak felettünk. Bence aludt el a szalonnapirítás mellett. A magyarófa-nyársra tűzött, csipkézett szalonnát bele-belemártotta a hamuba, ahogy ejtegette a fejét. A lehulló zsírcseppek kicsi lángot vetettek a tüzön. Pirult, barnult, kunkorodott az étel, s a rókánk éhesen leste a bokorból. Későn volt. A csillagok is fáradtak voltak, s úgy ültek az égbenyúló hegyek fáin, mintha piros madárkák szállottak volna rájuk éjjeli nyugodalomra. Az ég Isten összeráncolt, borus homlokának látszott.

Mondom, ültünk, s csámcsogva rágtuk a szalonnát, mikor a róka tutulva elugrott a sűrűbe, s Tibód Feri, — aki elvette volt Emre Julist, a Bence első szeretőjét — ölében kicsi gyermekét hozva, a vállán egy koldus szőrátalvetővel, lerogyott a tűz mellé.

— J'estét! — köszönt bánatosan.

— No? — hökkent meg Bence.

A Tibód Feri feje csapzott volt, a keze szürke, gúnyája szennyes, lelke rettenetes. Nézte a tüzet, mint a megigézett állat. A gyermek moccanás nélkül ült a kicsi fenekin, ahogy letette az apja.

— Mindjárt két hete, hogy eltettük az asszonyt — pillantott fel a nagyfejű ember.

A csontjai ropogtak Bencinek, ahogy újból reászakadt a csapás emléke.

— Eltettük! Isten nyugtassa! — mondotta újból Feri.

Bence torzította, rágta a száját, hogy visszafojtsa a sírást, de nem tudta megállni könnyek nélkül.

— Mind a ketten erősen szerettük! — szaggatta ki a melléből a szót.

— Erősen! — üsmerte be Tibód Feri is. — Olyan fehérnép nincs több!

— Nincs! — bólintott Benci.

A kicsi gyermek ültében elaludt, fejecskéje előretörött.

— Le kéne fektetni! — szántam meg. Mindjárt ugrottam is, s felöleltem egy kis boglya szénát, hogy ágyat vessek neki. A harmatos tetejét ledobtam, belől meleg volt a széna a beletemetett napsúgártól. Akkor már a gyermek a Bence ölében volt, s ketten nézték, gyönyörködtek benne a tűz világánál. Megható volt ez a két vadember az alvó gyermekkel.

— Megcsókolhatom? — kérdezte gyengéden Bence.

— Neköd hoztam! — rázkódott meg a másik. — Legyen a tiéd!... A te fiad!... Viselj gondot rea!...

— Ha Istened van, mit akarsz? — döbbent meg Bence.

— Én má megyek! — mondotta elszántan az ember.

A szó megütötte a fülemet, ahogy az ágyacskát vetettem a gyermeknek a tűz mellett.

— Nehogy valami bolondot csinálj, Feri!

— Maga ne szóljon belé! — mordult rám Uz Bence. — Mit ért maga a szegény ember dolgához!

— Hadd el az úrfit! — védekezett Tibód Feri. — Hisze' jót akar!

— Mindenbe ne üsse belé az orrát! — ellenségeskedett Bence, de mindjárt el is szégyelte magát. — No nem azért mondom, úrfi! No, úrfi *lelkem!* Engedjen meg!

— A súj a dolgodat ette volna meg! — érzékenyedtem el magam is, mert tudtam, hogy csak a nagy bánat vette el az eszit.

A gyermek ágya elkészült. A tüzet közelebb húztam, hogy ne fázzék. A havasi éccakák hidegek. A Bence mocskos bundájával betakartam az ártatlant. A tűz lángja virrasztott fölötte. A széna-bölcső illatozott, az éjszaka vénült. A két ember ült meredten, szótlanul. Az álom egy pillanatra engem is elkábított, szédültem az éj nagy özönvizében.

— Semmim sem maradt! — hallottam a Tibód Feri hangját félálomban, mintha a másvilágról jönne. — Nincs nekem mit keresnem ezen a földön!... Mindent eladtam, de minden adósságot kifizettem.

— S most mit csinálsz? — kérdezte Uz Bence.

— Átalmegyek Moduvába szerencsét próbálni.

— Segijjen a zisten! — sóhajtott Bence.

— A gyermeket itt hagyom... Jobb kezekre nem hagyhatnám... Viselj gondot rea! — hagyakozott. — S ha vissza nem jőnék, akkor lögyön a tiéd... Az ő neve

es Benci, mint a tiéd... Az asszon akarta, hogy annak körösztöljük...

Az Uz Bence arca felragyogott. Szent fogadásul odavetette a másiknak, nagy, darabos kezét.

— Az Isten ingöm soha meg ne segijjen, ha a lelkemet es ki nem teszem a gyermekért!

— Akkor jó! — nyugodott meg a másik.

Hogy azután mit végeztek ketten, mit nem, azt nem tudom, mert a fák ingadozni kezdettek felettem, agyam fekete bugyborékokat vetett, s a szemem békoppant. Nyugtalan, szaggatott volt az álmom, küzdöttem az éjszakával, de csak tova hajnal felé tértem magamhoz. Tibód Feri eltűnt, Uz Bence egyedül ült a tűz mellett, s őrködött fölöttünk.

— Hol van Feri? — szólottam hozzá rosszat sejtve.

— Ne kérdezze! — Őt es az Isten vezeti kézenfogva, mint a többi szegényembert.

Szépen virradt. Az erdő lankadt volt a harmattól, s a fű nedves, mint a hideg kígyó háta. A madarak borzosra rázták magukat az ágon, a medvénk ásított, s bennebb vonult a sötét csapáson az erdőbe, amelyből rothadt meleg áradt ki. Bence derékig meztelenül mosdott a hűvös patakban, s veres volt a háta a hideg víztől. A nap akkor nyitogatta szemeit a havas tetején, de még semmi ereje nem volt. A kialudt tűzhelyen a fekete favégeket összehúzogattam, száraz lapit kerestem, s vékony ágat tördeltem rá, hogy hamar meggyúljon a tűz. A füst szivárogni kezdett felfelé az ágak között. Megkezdődött az új nap.

Összesen három cserépfazakunk volt, három fenyőágra aggatva. Bence elvette az egyiket, hogy megfejje a kecskét. A baj azzal kezdődött. A kecske úgy szájon

rúgta, hogy béhasadt az ajka. Akkor vette észre, hogy a tőgye meg van dagadva. Kigyó marta meg. Estére csak a két szarvával maradtunk.

— Akárhonnan, de téj kell a gyermeknek! — töprengett Bence.

Vette az üres fazakat, s elindult. A túlsó hegy lankájában erdei szállások voltak, a vén Üdő Márton kezin tehenek is voltak. Mire a gyermek felébredt, már itt is volt a jó édes téjjel. Úgy megitattuk vele a fiucskát, hogy a hasa félreállott tőle.

Annyi szent, hogy kedves kicsi gyermek volt. Erős, tömött fiucska, mint a vasék.

— Egészen az anyja! — pökdöste le Bence kedvesen, hogy meg ne ígézze.

Délire már az apját is elfeledte. Hol a patakban mászkált, hol a fűben jádzott, a tűz körül lábatlankodott. Minden bolondgombát felszedett, alig győztük kiverni a kezéből. Ha elfáradt, olyanokat aludt, hogy hasadt el alatta a föld. Egészen hozzánk édesedett. Bence teljesen belebolondult. Dolgozni se akart, minden idejét vele töltötte. Csókolta, a szőrös mellin hordozta, s nekem csak parancsolgatott.

— Verje el a rendeket, úrfi! — Forgassa meg a szénát, úrfi! — Ne lopja a napot, úrfi!...

Első nap nem szóltam semmit, csak nagyokat nyeltem. Hagytam, hogy jácodjék a gyermekkel, fogja, kergesse a mókust neki, szedje vele a fenyőtobozt, hajigálja a patakba a halakat; egyszóval űzze az eszit, de mikor másnap is csak parancsolgatni akart, s célozgatott, hogy „ki az Isten kaszálja le a Melegódalt“ ! úgy megmondtam a magamét neki, hogy alig tudtam a fejszéje elől mene-

külni. Csúfúl esszecsaptunk no. Se ő nem békelt, se én. Rágtuk egymás máját.

— Ha az ember korpa közé keveredik, megeszik a disznók! — mondtam én.

— Annyi tetüm legyen világéletemben, ahány nadrágos „úr" béjut a mennyországba! — vágott vissza ő.

Odáig jutottunk, hogy minden holmimat kihányta a kalyibából, s kiutasított a „házából".

— Szedje a betyárbútort!

Egyéb kellemetlen dolgokat is mondogatott, mire nagymérgesen ott hagytam, s átköltöztem a havas túlsó oldalára a vén Üdő Mártonhoz.

Más népek is laktak azon a tájon, s jól telt az idő. Az eszem azonban folyton ott volt Uz Bencénél. Hiába no. Essze voltunk szokva. Sem azelőtt, sem azután olyan testvérem nem volt, mint ő. Hogy az első mérgem elpárolgott, kétszeresen éreztem a hiányát, de konok, keményfejű bolondok voltunk mind a ketten. Mikor megtudta, hogy Üdő Mártonhoz költöztem, tejért se jött többet oda, de én tudtam, hogy az ő lelke is fáj értem. Rossz előérzetem is volt, s már bántam, hogy ott hagytam. Üdő Marci bácsi is affélit morgott, hogy „nem szeretem a Benci dolgát". Másoktól is hallottam, hogy ott rothadt a széna takaratlanul, a fű lábán maradt. Csedő úr, akitől felvállalta, be akarja perelni. Azzal is fenyegette, hogy kitakaríttassa a havasról. Csedő urat is szinte megölte dühiben, de hiába küldte rá a csendőröket, semmiletteképpen az esze nem akar megjönni. Az egy gyermeken kívül az égvilágán nem törődik semmivel.

— Ott dögöljön meg! — hősködtem mások előtt. — Megérdemli a sorsát!

— Nono! — mérsékelt Marci bácsi. — Tanulja meg,

úrfi, hogyha valakiről jót nem mondhat, rosszat ne mondjon.

Nem telt bele egy hét, hát hallom, hogy a kicsi gyermek megbetegedett. A hír szíven sújtott, de nem mozdultam, pedig elgondoltam, hogy szegény Uz Bence most nagy bajban lehet. Nincs senkije, semmije, s amint mondják, a beteg gyermeket egy percig magára nem hagyná. Az sincs, aki egy pohár vizet adjon neki. A lelkiismeretemet felborzolta a hír, de hallgattam, a célozgatásokra se ügyeltem, csak ültem, s fütyültem idegesen, mint akire nem tartozik a dolog.

Egy reggel hallom, hogy Üdő Márton hagyogat a kutyáinak:

— A csordára ügyeljetek, amíg odaleszek!

Nem reám bízta, a kutyáira, hogy értsek belőle. A havasi nép ellenségem lett, mihelyt azt hitte, hogy „kemény szívű" vagyok, de én csak kitartottam. Meg se kérdeztem, hogy van a gyermek, mikor Üdő Márton fejcsóválva hazajött. Igaz, hogy ettől a perctől kezdve többet ő sem szólt hozzám.

Így telt el újabb két nap.

Második nap este három nagy lövést hallottam, s hát látom, hogy a túlsó oldalon egy fenyőfán felfut a tűz, s messze beragyog az éccakába.

Megdöbbentem.

Uz Bence meggyujtotta a „jelt". Volt a hegytetőn egy száraz fenyőfa, nem messzi a kalyibánktól, s úgy beszéltük volt meg, hogy ha valamelyikünket nagy baj éri, meggyujtja és ezzel jelt ad a másiknak, hogy akárhol legyen, futva siessen haza.

El se búcsúztam Üdő Mártontól, csak rohantam neki az erdőnek. Csuda, hogy az ágak ki nem verték a szeme-

met. Mire a száraz fenyő leégett, már ott is voltam. Mikor Bence meglátott, teljes erejiből felbődült:

— Úrfi! Jaj, hal meg!

És tehetetlenségében a körmével szaggatta a földet.

Le volt soványodva, arca beesett, csontjai kiültek, haja zilált volt, keze, teste fekete a füsttől. Jóformán se nem evett, se nem aludt, hogy elmentem tőle.

A tűz mellett a szénán feküdt a halálos beteg gyermek, a lábánál ült a medve.

— Mióta beteg, el nem mozdult onnan — újságolta Bence.

A gyermek vergődött a magas láztól, két kis kezével felfelé repkedett és önkívületben sikoltozott:

— Édesanyám!

— Mindíg a halott anyját hívja!...

A kicsi szénaágyat aranyba vonta a tűz, amely messzi bevilágított a setét erdőbe. Éjjel-nappal égett, soha le nem szakadt.

Bence leroskadt a földre, úgy „istált".

— Ha Istent üsmer, segítsen rajta, úrfi!

Ő, szegény, semmit se csinált neki, csak ült mellette és leste a lélekzetét. A gyermek újabb lázrohamot kapott. Felült ágyacskáján és elkezdett sírni, kacagni.

— Édesanyám!...

Kitárta kezecskéit a füst felé, a láng felé és bele akarta dobni magát.

— Itt van, itt van... édesanyám!

Alig csillapítom le, hát látom, hogy Bence is felemelkedik és rémülten maga elé néz. Kezét kitárja az éjszaka felé.

— Julis! Ne vidd el! Hadd itt!

— Miféle bolondot beszélsz össze-vissza! — szidom.

Bárgyun, csodálkozva néz vissza:

— Hát nem lássa? Ott áll Julis, a gyermek anyja maga mellett!

— No, én jól nézek ki! — vakarom a fejemet.

A gyermeket hidegvizes ruhába facsartam. Szerencsére pár kininem volt, abból is beadtam. Felet a gyermeknek, egészet Bencének. Rövid idő mulva mindkettő elcsendesedett. Bence ott aludt el, ahol elesett. Nem volt mivel betakarjam. Száraz szénát vetettem rá paplannak. A medve most sem mozdult a tűztől.

— Vajjon miért? — töprengtem.

Eszembejutott, hogy mikor édesapám meghalt, a macskánkat nem lehetett kiverni a ravatala alól. Furcsa titkok vannak a világon. Ráértem gondolkodni, mert hosszú az éccaka, ha az ember beteg mellett virraszt. Sokszor megcseréltem a vizesruhát a gyermeken és raktam szűntelenül a tüzet. Bence olyan magánkívül aludt, mint egy darab fa.

Szép és szent volt az éj a havason. Mély és titkos fekete fenség. Ha belenéztem, elfáradt a szemem. Megnyomott és kimerített. Az álom kerülgetett, de küzdöttem ellene. Reggel felé mégis elnyomott, úgy maradtam ülve, de szemeim lezárultak. Nem tudom, mikor virradt meg, de mikor felébredtem, a nap már lángolt fölöttünk.

Még szédültem, de félig kinyított szemekkel, ködösen láttam, hogy a medve felkel és odamegy a gyermek fejéhez. Valamit talán morgott is neki és leereszkedett a szénaágy mellé.

Bence elnyúlva horkolt, mint egy kimerült gorilla.

Én sem tudtam magamhoz térni.

A gyermek megcsendesedve kinyújtotta gyenge kezecskéjét a medve felé és mosolyogva játszani kezdett vele.

A medve kedvesen bólogatott hozzá.

Nem mertem moccanni se, hogy ne zavarjam.

Csodálatos fényhullám öntötte el a fák tetejét.

Megvirradt.

Adjon Isten jó reggelt!

XV.

Jókor reggel Bence éppen a kalyiba előtt ásítva a harisnyaszíján szorított egyet, mikor a meredeken lihegve másztak feléje valami úrfélék, s néhány fehérnép. A furcsa öltözetük mindjárt feltűnt. A férfiakon egy szál ing, de olyan, hogy a szőrös mellük kilássék, akkora zöld gallyacska, hogy csak éppen takarjon valamit, térden alól vastag fuszékli, dufla talpú szeges bakancs, olyanféle, amilyent az anyaló lábára húznak, hogy ne tudjon rúgni. Hátukon hatalmas hátizsák-púpot viseltek. Izzadtak, cseres arcuk be volt esve, soványak, és gyanúsak voltak. Meztelen karukon, vékony lábukon a szőr hegyesre állott a hidegtől. A fehérnépek se voltak különbek. Felül férfiak, alul nők. A hajuk kurta, rajta sapka, az is oldalt csúszva, csak oda szottyantva, muszkablúz, mellük semmi, alul szoknyácska, alig araszos csóré térd, szintén bakancs, őzszínűek és laposak, mint az oláhfalusi széjdeszka. Ami kiállott belőlük, az is csak úgy állott ki, mint a bog a deszkából. A meztelen lábukon nekik is összefutott a bőr a hidegtől, de le voltak sülve, ahogy illik. Bencének jött, hogy röhögjön, mikor meglátta, de nem mert. A vendégek megérkeztek.

— Jó reggelt, atyafi! — mondták keményen a férfiak.

Bence a mutatóujjával a sapka felé szúrt. Köszönésnek hitték, de arra is lehetett magyarázni, hogy „laknak-e odafenn".

— Maguk kifélék, mifélék?

— Mi turisták vagyunk, bácsikám! — csicseregte egy sárgaszájú leányféle.

— Az Isten éltesse! — hagyta rá Bence, mert nem tudta, hogy mi a turista. Egye fene akármi!

— Itt reggelizünk, gyerekek! — hányta le magáról a hátizsákot a vezetőférfi és kacagott örömében. Vérszegény foghúsa messzi látszott. — Pompás itt!

— Itt az! — felelt illedelmesen Bence.

— Ez úgy-e magán nemzeti viselet? — kérdezte a lapos fehérnép, ki nem tudta a szemét levenni Bencéről, mert a rongyos inge alól kilátszott a köldöke. (Fuszujkakarót vágni készült a ciheresbe, oda pedig nem való jó gúnya.)

— Ezt viselgetem! — szemérmeskedett Bence — de ha tudtam volna, hogy magik jönnek, illedelmesebben felöltöztem volna.

A férfiak közben felszították a tüzet, hányták rá a szurkos fenyőhasábokat, hogy „az égig lobogjon". Lobogott is szegény tűz, ahogy tudott. A turisták melléje dőltek és szuszogtak, mint a kutya hosszú futás után. A nők is a hátukra vetették magukat a tűz körül és az élelmes hangyák lassan mászni kezdettek rájuk, de Bence nem mert odanézni. Nem is igen volt érdemes. Eleinte csendesek voltak, de a tűz egy kicsit magukhoz térítette s úgy megelevenedtek, hogy szöktek ki a bőrükből. Különösen az őz-színű leányforma incselkedett Bencével. Ahogy mondani szokás, ki akart kezdeni vele, mulatni fölötte.

— Jaj, be sem mutatkoztam! — kacsintott a többire. — Margó vagyok!

— Nem kérdeztem, lelkem! — ügyetlenkedett Bence.

Nem igen tudta ugyanis, hogy kell viselkedni az efféle népekkel.

A többiek kacagtak, tekeregtek a tréfától a tűz mellett. Az őzecske vérszemet kapott s tovább hamiskodott.

— Lesz-e az idén szép gyümölcstermés? — mutatott a vén, fekete fenyőfákra.

— Kolosszál! — röffent fel a vezető nagyot ütve a csóré térdére.

Bence mosolygott és állta a szót.

— Virág nem volt az idén, de ha az Isten akarja, úgyis szép termés lesz.

— Ez szellemes! — ismerte el egy horgasorrú zsidóforma. — Ezt feljegyzem.

Bence odapillantott, amíg feljegyezte. Ott hadd jegyezze!

Az őzforma nem nyughatott.

— Van-e nője, bácsikám?

Bence komolyan vette. Még jól is esett az érdeklődés.

— Nincs nekem semmim, lelkem-küsasszon az egy bolhán kívül.

— Nem is óhajtja?

— Mit?

— Hát a nőt.

Bence elpirult, de megvallotta őszintén.

— Én bizony, nem tagadom, óhajtgatom, de mit csináljak. Szegény embernek nehéz dolog a házasság.

— Mégis milyen a zsánere? — piszkálgatta tovább a nő, de Bence csak nézett bután.

— Úgy értem, hogy a szőkét vagy a barnát szereti?

— Én mind a kettőt, — csillant fel a Bence szeme — csak ügyibevaló, jódolgú fehérnép legyen.

— Mint én? Olyanforma? — mókázott a nő.

— No! — hökken meg Bence. — Valamivel több test nem ártana.

— Lemaradtál, Margó! — mulatott a társaság.

— Pedig én addig nem nyugszom, amíg magát meg nem hódítom — intett a többinek a fehérnép, hogy hagyják csak rá, mert kellemetesen mulat.

— Azt lehet — egyezett bele Bence, hogy meg ne sértse, mert közben a fehérnép nagy darab fehér kenyeret nyomott a kezébe, hideg sonkát, szalámit, sült csirkét tálaltak fel a gyepen, teát főztek, papramorgóval kínálták Bencét, vígan falatoztak és gyönyörködtek, kérdezgették, ugratták, jókedvűek voltak. Bence is egészen hozzuk bátorodott, mert látta, hogy jónépek, csak... egy kicsit bolondok. Nyársat hegyeztek, szalonnát sütöttek. Hátuk fázott, az ölük melegedett, de mire jól laktak, a nap is felpillantott, ki is nyugodták magukat, életmagra kaptak. A férfiak érezni kezdték izmaikat, a nők, hogy nők. Volt köztük egy széles, nagyfejű, laposorrú, medveformájú nehéz fiatalember. Ropogtak a csontjai, mikor felállott és kinyujtózott.

— Egy kis tréning nem ártana! — morogta.

Bence ismét nem tudta, hogy mi az a „tréning", de tisztelettel nézett a nagy marha fiatalemberre.

— Nem ártana! — mondta tisztelettudással, ahogy házigazdához illik és természetesen, mintha csak arról volna szó, hogy egy kicsi eső nem ártana.

— Dolfit hagyja békében, bácsikám! — csergett a mókás őz-leány — mert ő sportsmen!

— Az Isten éltesse! — vette tudomásul tisztességben Bence, de a nézésén látszott, hogy tőle lehet akármi.

— Nehézsúlyú bajnok! — rémítette tovább a nő.

— Elég szép, nagy bihaj-ember! — ismert el Bence.

— Ez vért kíván! — ugrott fel az atléta, de Bence mindjárt észrevette, hogy csak „marhaságot mondott".

— Nem akartam semmi sértőt elkövetni, Bajnok úr istálom, megkövetem alásan! — csendesítette Bence.

— No! — azért hunyogatott félelmetesen a bajnok és békülésre nyujtotta a markát. Össze is ragasztotta Bence ujjait.

— Jó fogása van! — tekergette elismerően Bence a fejét.

— Maga fél tőle? — mutatta a csalódottat a fehérnép, de Bence megnyugtatta.

— Nem én, lelkem-küsasszon!

— Megbirkóznék vele?

— Azt ugyanbiza minek? — pillantott szelíden Bence.

— A kedvemért! — hízelgett a fehérnép.

— Nem vétett nekem ez az úr semmit! — húzódozott Bence, de a többiek is szerették volna ezt a kis „heccet" látni. A bajnoknak különösen tetszett a tréfa.

— Kétszáz lejt adok magának, ha engem földhöz üt! — bíztatta.

Bence elpirult az ajánlatra.

— Az szép pénz a mái világban — utasította el csendesen.

— Én is adok százat! — tüzelte a zsidóorrú.

— Én is, én is! — járult hozzá mosolyogva a más két férfi is.

— Az összesen ötszáz! — ingott meg Bence.

Eszébe jutott, hogy azzal a pénzzel az adóját kifizethetné, valami még neki is maradna. Könnyű is volna megszerezni, de érezte, hogy nem volna tisztességesen megkeresett pénz mégse. Van valami megaláztatás benne.

Játszanak vele, kacagnak fölötte, meg akarják szégyeníteni. Az „úr" el akar bánni a „paraszttal". Lenézik őt. Emberszámba is alig veszik. Homályosan érezte mindezt Bence és a harag felsütött benne. Arca keményre rándult, szeme elsötétedett. Büszkesége is feltámadt. Érezte, hogy nem hátrálhat meg, valamit tennie kell, de azt is tudta, hogy pénzért birkózni megalázná őt. Felpillantott. Akkor hajlott feléje a mosolygó, szép őz-leány. Tréfának szánta, de lobogott a szeme az izgalomtól, mikor azt mondotta:

— Tőlem pedig egy csókot kap, ha legyőzi!

Bence visszatorpant és nézte a leányt.

— Hijjjnye a vadmacskája! — gondolta legényesen. — Nem is rossz formájú fehérnép. Egészen megjött, mintha ki volna cserélve. A szemei égnek, piros az orcája, remegő a teste, meleg lehet a csókja... Ez több kettőnél.

A többiek is érezték, hogy több kettőnél.

— Mach keine Dummheit, Margó! — hűtötte a józanabb vezető, hogy Bence ne értse. A leány azonban büszkén felkapta lángoló fejecskéjét. Még szép fehér térde is elpirosodott.

— Amit mondtam, állom! Aki győz, az csókot kap!

— All right! — mondotta angolul, pedig nem tudott angolul, de az angolok ilyen esetekben így szokták mondani. Kezével legyintett a többinek, hogy nem kell izgulni, mert itt nincs semmi kockázat.

Bence elmosolyodott. Puhán, mint a hiuz odalépett a leányhoz. Kissé elborult a tekintete a belső forróságtól, mikor megfogta a leány kezét és kevélyen azt mondta:

— A csókért igen!

A leány pillanatra elsápadt. Belenézett a legény szemébe és megértette sorsát. Visszarettent és mégis csodálatos meleg ingert érzett, ami több volt, mint a kaland

szomjúsága... Nem tudott szólani, csak a fogai dideregtek meg, mintha tüzesen-édes almába harapott volna. Az érintésre a legény erejének sodra átfutott rajta és elkábította. Az örök asszony homályos kinyilatkoztatása derengett fel benne. Megpróbálta egyensúlyba lendíteni magát, de már a tudata mélyén felvillant a gondolat: „Bárcsak ez a legény győzne!" — „Ostobaság!" — figyelmeztette is mindjárt magát — „hiszen csak egy paraszt!"... A helyzet komolyságát érezte, hogy az úr és paraszt nagy szakadéka fölött fog birkózni a két férfi. Mind a kettőn látszott. A tréfa halálos, komoly, nagy leszámolás lett. Mikor Bence ellenfeléhez fordult és súlyos lábai parancsolóan ledobbantak a földre, a zsidóorrúnak a hátán végigborzongott a hideg.

— A paraszt fellázadt!

A paraszt, akit ők kikacagtak.

Az volt. Lázadás vagy még annál is több. Ítélet. Halálos ítélet. A Bence egész lényéről sugárzott. Félelmes és ijesztő volt ez a legény, ahogy mozdulatlan megállott, mint a cövek. A fölényes, kemény, dermesztő mosoly nem fagyott le az ajkáról.

— Szegény úrfi! — mondotta lenézőn, kevélyen.

Senki sem hitte, hogy ez ugyanaz az ember, akit kikacagtak. Valami különös inger végigvonaglott mindenkin, de a százados gőg biztonságával intettek a bajnoknak:

— Végezz vele!

A bajnok most már a gyűlölet hevességével dobbant a legényre, hogy elmorzsolja, megbüntesse a kiállás merészségét és a pór szemtelenségét, ki egy úrilányra merte vetni szemét.

Bence látta ítéletét ellenfele szemeiben, de meg se

rezzent. Csak amikor megérezte az idegen test megalázó erőfeszítését, a kisportolt atléta óriás erejének őt legázolni és megszégyeníteni akaró vonaglását a testén és az agyába nyilalt a parasztot megverni kész megvetés százados gyűlölete a fogak csikorgásában; csak akkor lendítette meg ő is a karjait. Szörnyű ölelésében az atléta hatalmas teste megroppant és pillanat alatt ájultan, tehetetlenül hevert a karjai között. A karok lehullottak, a fej ernyedten lógott a föld felé... Bence kissé gondolkozott, hogy most mit csináljon. A benne felsötétlett düh izgatta, hogy dobja messzire magától, de az ember újra erősebb lett benne és nemes, büszke fínomsággal szépen letette az eszméletlen testet a tűz mellé. Kiegyenesedett. Kicsit szédült és maga is megingott. Kezével végigsimított homlokán és ránézett a leányra, ki magából kikelten, furcsa tűzzel meredt rá.

Mindenki hitetlenül és némán állott. Hüledezve nézték a jelenetet.

Bence kezébe vette a fejszét és illedelmesen azt mondta:

— Nekem most el kell mennem fuszulykakarót vágni, de magik maradjanak, érezzék magikat úgy, mint otthon!

Búcsúzóul megbillentette a sapkáját, mikor a leány pár tétova lépést tett feléje...

— A csók!

— Azt es megkapom majd, mikor eljön az üdeje! — mosolygott Bence és büszkén befordult az ösvényen.

XVI.

Egyik bajból ki se szabadultunk, mâr jött a másik. A szerencsétlenség biza megtörtént.

A medvénk leütött egy másfélesztendős, szép tinót az Üdő Márton csordájából. A szerencsétlen állat félrekódorgott s mikor a medvét meglátta, úgy megbűvölődött, mint amikor én ránézek egy kívánatos, szép leányra. Pillanat alatt átharapta a nyakereit. A tinó egyet bődült, kettőt rugott s készen volt. A medve felvette a hóna alá, mint egy pelyhet és hazahozta. Az első ijedtség után kacagni kellett rajta, olyan idétlenül lógtak a lábai s a kiejtett nyelve. Mikor ledobta a tűz mellé, úgy nézett reánk, mintha azt mondta volna:

— No úgy-e, én es tudok valamit!

Azzal leült a nagy kerek fenekire s várta a részit illedelmesen. Bence azonban első felindulásában pofon ütötte s olyan cudar módon káromkodott, hogy a medvével együtt szégyeltük magunkat miatta. Az ügyet megnemtörténtté azonban nem lehetett tenni. Bence így is feltalálta magát.

— Letagadjuk! — intett a szemivel nekem.

— Ördögöd van! — tetszett nekem is, hogy a kántor urat megmenthetjük.

— El kell az útból a tinót takarítani! — Bé a sűrűbe vele! Ne tátsa a száját úrfi! Én fogom a szarvát, maga fogja a farkát!... Nem érti? A tinó farkát mondom!

A nevezett testrészeknek nekiugrottunk, emeltük, hogy szakadtunk meg bele, de a tinót meg se bírtuk mozdítani, pedig Bence összeszidott mindennek, nyavalyásnak, élhetetlennek, tátottszájúnak, elküldött haza szopni, s más hasonló műveleteket végezni. A tinó azonban nehéz volt s abba kellett hagynunk az emelését.

— Ha itt kap vele Marci bácsi, fizethetünk! — esett kétségbe Bence.

Hármunk közül egyedül a medve bírta volna elcipelni a döglött tinót, de azzal nem tudtuk megértetni magunkat. Végül is jó kemény kötéllel áthurkoltuk a tinó derekát s reákötöttük a medvére. Hívtuk, istáltuk, csalogattuk, könyörgtünk neki, hogy hozza utánunk, de a medve csak nézett bután s nem mozdult. Erre Bence előkapott egy kemény cserefabunkót s elkezdte vele ütni a medve fejét. Az eleinte kapkodta a fejét jobbra, balra, de aztán rossznéven vette s megneheztelve, elindult be az erdőbe. A tinót, mint egy könnyű koloncot, úgy húzta maga után. Ahol legsűrűbb volt az erdő, ott leoldottuk róla s ágakkal betakartuk.

— Hálistennek! — könnyebbült meg Bence.

Most azonban más volt a baj. A medve olyan véres volt, hogy csak a vak nem látta meg rajta a bűnt, amit elkövetett. A szőrös mellin, hátán, farkán vastagon alvadt meg a tinó vére. Két olyan okos embernek, mint Bence s én voltunk, efféle kicsiség nem okozott gondot.

— Megmozsdatjuk! — találta ki Bence.

— Helyös! — rikkantottam örömömben.

Patak van elég az erdőben. Egyikbe beleállítottuk a kántor urat, hogy a bűnjeltől megtisztítsuk. Engedelmes volt, mint a fehérnép a vétek után.

— Én fogom, maga mosdassa! — parancsolta Bence.

Arra nem számítottunk, hogy a medve nem szereti a vizet. Amíg a köldöke körül matattam, még állotta valahogy, tetszett is neki, mihelyt azonban a szeme közé loccsintottam a hideg havasi vízből, egyet mordult s úgy belévágott mindkettőnket a göbőbe, hogy alig bírtunk kimászni belőle. Erre elég illetlen tanácsot adtam Bencének, hogy mit csináljon a medvéjével, mire ő is megfürösztött. A fürdetés után mi nem, de a medve annál véresebb volt, az alvadt vér megolvadt rajta s ott is befestette, ahol eddig tiszta volt. Szerencsére „elbujdosott". Mindíg el szokott bujdosni két-három napra, ha nem volt megelégedve velünk s mi megkönnyebbülve mentünk haza.

— Csak a nyomot meg ne kapják, ahol eljött — magyarázta Bence. — Akkor szárazon megússzuk.

Attól nem igen kellett tartanunk, mert tudtuk, hogy a vén Marci bá a csordát nappal nem hagyhatja magára, éccaka pedig szagolhatja a nyomot.

Első nap s első éjjel azonban nem mertünk elmozdulni hazulról, lestük, hogy jön-e Üdő Márton a kárát keresni. Ha a szél megrezzentette a száraz falevelet a földön, mindaketten ijedten fordultunk arra. Vártuk, vártuk, de nem jött. Eltelt esti tizenegy óra is, akkor se jött.

— Úgy látszik, nem reánk gyanakszik! — nyugtattuk meg magunkat.

Pénteken éccaka azonban éjfél után felköltött Bence.

— Szép holdvilág van, úrfi, jöjjön csináljunk valamit a tinóval.

Késeket, szekercét vittünk magunkkal.

A tinó akkor már kétakkorára volt puffadva, de addig mesterkedtünk vele, míg sikerült megnyúzni. A bőrét el kellett gazolnunk, mert egészen reasült. Egye fene, nem törődtünk vele.

— Fáin húsunk lesz! — örvendezett Bence.

— Igen, de megromlik! — ellenkeztem.

— Meg a szeme világa! — kacagott Bence.

„A szeme világa" szójárása volt Uz Bencének, miről sohasem tudtam leszoktatni. Utasítása szerint minél vékonyabbra felszeleteltük a húst és besóztuk. Kősónk volt bőven, egész esztendőre való. Arra elé, ami kötél, istrangféle volt a háznál s felfűztük a húst. A köteleket két fa között a hússal kifeszítettük.

— No, most gyenge tüzet alája!

Így füstöltük, szárítottuk napokon keresztül. Hol én őríztem, hol Bence éjszakánkint, mert akkor mertünk tüzet tenni.

Élni azonban jól éltünk. A legjobb falatokat félretettük, elrejtettük jó hideg, északos veremben s éjjelnappal zabáltunk. Bence már kezdett hasat ereszteni tőle. Én nem, mert sovány természetű ember vagyok s akkor még növekvőben is voltam.

Harmadik vagy negyedik éjjel azonban megriadtunk. Egyszer csak halljuk, hogy az erdőből nagycsörtetve felénk jön valaki.

— Nem lehet más, mint Üdő Marci bácsi! — rémültem meg. — Egészen olyan a lépése.

Látni nem láttunk semmit, de úgy figyeltünk, hogy szakadt meg a szívünk. A szél felénk fujt.

— Büdösséget érzek! — derült fel a Bence arca boldogan.

A következő pillanatban elő is bukkant a medvénk a setétből, barátságosan bólogatva és mindjárt le is ült a tűz mellé. Bence örömében azonnal szájon vágta egy tízfontos húsdarabbal.

— Egyék, kántor úr!

— Ne gazold el a drága kőtséget! — figyelmeztettem.

— Ő hozta! — döfött a medve felé az orrával Bence. — Tán maga érdemli meg inkább, hogy jól lakjék belőle.

Ettől én is a medve pártjára állottam.

— Tiszta igaz!

Bence felállott, jóllakottan nyujtózott és elbúcsúzott.

— Osztán jól ügyeljen mindenre!

Hazament lefeküdni.

Ezen az éjszakán rajtam volt az őrködés sora.

Ketten maradtunk a medvével.

— Három napig nem láttuk! — veregettem meg bizalmasan a hátát. — Hol tekergett kántor úr?

A medve meg se moccant. Olyan ábrándozva nézte a tüzet, mint egy erdélyi író, akinek nincs témája.

Elégedetten elnyúltam a tűz mellett. Felettem lógott a hús-főzér. Egyszer csak látom, hogy a hús mind magasabbra emelkedik a csillagok felé s végül eltűnik a végtelenben.

Bekoppant a szemem.

Nem tudom, meddig aludtam, de mikor felébredtem, rémülten láttam, hogy a medve a húst kötelestől megette. Éppen a végénél tartott, mikor rárontottam.

— Az Istenért! — Mit csinált kántor úr!

Az ördög éppen akkor kellett, hogy odahozza Uz Bencét is. Azonnal felismerte a helyzetet. Odaszökött,

megragadta a kötél végét és teljes erejéből húzni kezdte visszafelé a medvéből a drága húst; az azonban egyet harapott s Bence hanyat esett. Az esemény annyira leverte Bencét, hogy apathiájában még csak meg sem szidott. Panaszosan csak annyit mondott:

— Így ügyelt a húsra, úrfi?

— Ő hozta! — tromfoltam vissza az esti szavaival. — Tán te érdemled meg inkább, hogy jól lakjál belőle!

— Isten adta, Isten elvette! — nyugodott bele a változhatatlanba Bence.

A rossz kedv a havason nem tart sokáig.

Különösen akkor vidultunk fel, mikor másnap megláttuk a medvét. Az istenesen megsózott rengeteg hús úgy megfeküdte a gyomrát, hogy kétrét zsugorodott tőle. Két mancsát rászorította a domború hasára s szárazon öklendezve kínlódott, kereste a nyugalmat a fák között. A görcsöktől eltorzult az arca s nem lelé helyét a bajában.

— Hogy tudjunk rajta segíteni? — szántam meg én is.

— Mért tanult annyit, ha ennyit se tud! — panaszkodott Bence. — Maga hibás, most vegye elé a tudományát! Adjon valami orvosságot! Az egyetlen Üdő Márton, aki tudna segíteni, de hozzá nem mehetünk! — búslakodott.

— Nem is kell! — jutott eszembe a mentő gondolat. — Van nekem egy üveg ricinusom, amit a betegségem miatt hoztam magammal. Azt beadjuk.

Nehéz lett volna a medve szájába az orvosságot betölteni, de Bence méz közé keverte s a medvével felnyalatta.

Mindjárt meg is könnyebbült tőle, de alig pihent félórát, hirtelen felugrott és megfutamodott.

A ricinus hatott, a medve futott, mi Bencével kacagtunk.

Az igaz, hogy amerre a medve akkor bolyongott, az erdő minden varázsát elveszítette egy időre.

Egy hétig kacagtunk rajta. Még Üdő Mártonról is megfeledkeztünk.

Csak akkor kezdettünk kissé drukkolni, mikor eljött vasárnap s a tinónknak, amit ketten vettünk volt Bencével, sót kellett vinnünk nyalatni.

— Menjen maga, úrfi! — húzódozott Bence. — Én nem akarok a Marci bácsi szemei elé kerülni.

— Én tudom osztán, hogy nem! — tiltakoztam.

Végül mindaketten elmentünk. Kicsit reszketett a gatya rajtunk, mikor megláttuk Üdő Mártont, de uralkodtunk magunkon, mint akik semmiről semmit se tudnak s ártatlan képpel üdvözöltük.

— Adjon Isten jóreggelt, Marci bácsi!

Az öreg nyugodtan, szemrebbenés nélkül fogadta.

— Adjon az Isten! Hát tü mi jót hoztatok?

— Mi biza sót!

— Azt minek?

— Hát a tinónak!

— Miféle tinónak?

— Hát a mi tinónknak, ami itt van a kied keze alatt!

— Annak nem kell!

— Miért nem kell? — hökkentünk meg.

— Annak azért, mert ti már megettétek magát a tinót!... Egészségetekre adja az Isten!

Bence nem szólt egy szót se, csak rohanni kezdett

haza. Én utána. Vén Üdő Márton úgy kacagott, hogy a hasát fogta.

Mikor hazaértem, Bence szomorúan nyujtott át egy darab marhabőrt. Szépen két nagy betű volt rásütve:

„U. B. — Uz Bence“.

A tinót azonban azóta ne emlegesse senki Bence előtt, akinek az élete kedves.

XVII.

Bencével éppen megszenteltük a vasárnapot. Az abban áll a havason, hogy az ember ájtatosan ül a tűz mellett s élesíti az eszét afféle kérdésekkel, hogy mikor lehet hinni a fehérnépnek, éjjel-e vagy nappal. Ámbár erre könnyű a felelet, mert a fehérnépnek sohasem lehet hinni, sem éjjel, sem nappal.

Bizonyítani ezt nem is kell, mert minden férfiember látott már efféle bizonyítékot, hol kisebbet, hol nagyobbat. El tudnám mondani például a vén Péter Mózsi esetét, aki vénségére fiatal, gömbölyű, szép jérce-leánykát vett feleségül. Őrizte éjjel-nappal. Egy éccaka azonban, mikor éppen csak annyi időre ment ki, hogy ellássa a marhákat, mégis ezt a szózatot hallotta:

— Ügyelj, Mózsi, mert nem hű a feleséged!

Mózsi bácsi titkon odalépett az ablakhoz s hát látja, hogy egy idegen legény ül az asztalnál s éppen akkor csókolja meg az asszony orcáját.

— Innen kívülről csakugyan úgy látszik! — jegyezte meg magában Mózsi bá, de soha el nem hitte valójában.

Tudnék én több efféle esetet mondani, de nem akarom megbotránkoztatni az ártatlanabbakat, bár nekik sem ártana, ha ezen a kérdésen kicsit gondolkodnának, mint mi Bencével azon a szép vasárnap délután, mikor az aljban hirtelen elbődült az automobil s minket megzavara.

— Ki tud jönni? — aggodalmaskodott Bence.

— Valami vadász urak lesznek — találgattam.

Bence le sem vette a szemeit az autóról, mely a csúf kaptató miatt pökdösött, lövöldözött s büdösítette a helyet. Reméltük, hogy valahol megreked, de a ragyogó masina (bolonduljon meg, aki feltalálta) szépen felmászott a tüzünkig. Ott egy kicsit még berregett s megállott. Bence illedelmesen felállott, hogy fogadja, mert lehet, hogy a préfektus vagy valami nagy kutya jött vele, de kettőt sem lépett feléje, hát a végrehajtó szökik le róla.

A guta szinte megütött mindakettőnket, mert akkor jutott az eszünkbe, hogy ott lóg egy istrángon kifeszítve két szép medvebőr s nyolc drága rókabőr. Mogyorófapálcával a reggel poroltuk ki s szítattuk a nappal, hogy ne romoljanak meg. Arra már gondolni se lehetett, hogy eldugjuk.

A végrehajtó azt se várta meg, hogy jónapot köszönjünk, már elő is vette az irományokat s kezdi sorolni Bencének, hogy „Maga tartozik százhetvenöt lej egyenesadóval" s hogy ő foglalni jött.

— Legalább üljön le nálunk, Móduván úr! — kérlelte Bence. — Ne vigye el az álmunkot!

Móduván úrnak nem azért nevezték a végrehajtót mintha román lett volna, hanem mert a farsangon mulatott a snapekben valami román urakkal, de magyarul egy szót se beszélt, pedig Kovács volt a neve, de döngette a mellét, hogy: — „Jo nu szunt ungur, Jo szunt Moldovean" s intett a cigánynak, hogy azt húzd: — Spune mundra 'deverat, cu ce ape te-ai spalat".

A románok undorodtak tőle, mi is igen.

Bencének magyaráztam, hogy az effélét renegátnak

hívják, de azt felelte, hogy „híhatják az ilyent akár Ferenc Jóskának is, mert senki ember az efféle s csak azt sajnálja, hogy mocskolódnunk kell vele s nem hengeríthetjük be az oldalon, hogy nyaka szakadjon".

Így is vagy kétszer reaköpött a cipőjére s mindíg azt mondta, hogy „pardon".

— Fizetsz vagy nem fizetsz? — hivataloskodott Móduván úr s a kezehátával ráütött az adóhátralékra.

— Nem tudok írást, Móduván úr! — kínlódott Bence, mert nem volt pénze se neki, se nekem.

— Akkor ezeket a bőröket lefoglalom s viszem — szökdösött Móduván úr.

Bencének a szívébe nyilalt a fájdalom s a harag. Attól féltem, hogy a végrehajtót szempillantás alatt úgy végrehajtja, hogy ebben az ántivilágban ember nem lesz belőle.

— Miféle adókról van szó, kérem? — elegyedtem bele, hogy húzzuk az időt.

— Egyenes, kereseti, útadó, cégtáblaadó... — olvasta a végrehajtó a listát.

— Cégtáblaadó? — esett le a szájam. — Miféle cégtáblaadó?

Móduván úr rámutatott a kalyibára.

— Hát ez mi?

A kalyiba homlokára, mikor Bence házasodni készült, hogy csínosabb legyen még én festettem volt rá holt szénnel egy deszkadarabra, hogy:

„Isten segedelmiből épitette Uz Bence és neje"...

Az asszony nevét csak a házasság után akartuk ráírni, de hogy az esküvőből nem leve semmi, hát üresen maradt a helye.

— Hát ez magának cégtábla? — háborodtam fel s

éppen néztem a Móduván úr szűk mellét, számítgattam, hogy ha odavágok, a kujakom a háta közepén jön ki, de Bence hunyorított a szemivel, hogy ne menjen el a szép eszem.

— Fizetni nem tudok, Móduván úr! — mondotta olyan leverten, mintha az akasztófa alatt állana.

— Maguk ellenkeznek velem? — dühöngött Móduván úr.

— Ellenkezzék magával a segesvári hóhér! — beszélt szelíden Bence. — Ha mindenképpen muszáj, hát vigye azokat a bőröket!

Készségesen maga ugrott az istránghoz. Leölelte róla a bőröket s az egészet benyomta az autóba.

Csak hüledeztem.

— Meg vagy tisztára bolondulva, Bence! — estem neki s a végrehajtó se akart hinni a szemeinek.

— A törvény törvény! — mosolygott Bence.

Azok a bőrök testvérek közt is megértek nyolc-tízezer lejt.

— A különbözetet megtérítem — próbált tisztességes lenni a végrehajtó.

Bence is tudta, én is tudtam, hogy a saját javára akarja elárvereztetni a bőröket.

— Nem kell! — legyintett Bence fölényesen, mint aki indeunde párezer lej differenciát számba se vesz.

Móduván úrnak az arcán látszott, hogy meg van elégedve.

— Minden tőlem telhetőt megteszek az érdekében — biztatta Bencét.

— Megköszönöm alásan! — hajtotta meg magát Bence könnyedén s indítványozta, hogy faljunk valamit.

— Egy kis őzhús szénen sütve nem fog ártani — kínálta Móduván urat.

— Ön derék ember, Uz úr! — hízelgett a végrehajtó.

Bence szemérmesen lesütötte a szemeit.

Egészen összemelegedtek. Bence szinte dajkálta a végrehajtót, megtanította nyársat faragni, hogy kell megtüzdelni szalonnával az őzhúst s a szén fölött lassan forgatni. Félóra mulva olyan kedvesen doromboltak a tűz mellett, mintha unokatestvérek lettek volna. Én félrevonultam a bokrok közé, mert a belsőrészem fel volt háborodva. Sejtelmem sem volt róla, hogy mit akar ez a Bence a végrehajtóval. Csendesen üldögéltem s hallgattam, hogy mond szakvéleményt a Móduván úr vadászfegyveréről, néz bele a puska likába s forgatja, hogy a csőnek nincs-e görbülete.

— A célozólégy kicsit magas! — kifogásolta. — Különben ritkajó fegyver. Miniszteréknél se láttam jobbat.

Móduván úrnak hízott a mája.

— Mi magyarok jobban értünk hozzá, mint a románok, — magyarázta Móduván úr — hiszen ezer esztendőn keresztül sohase esett ki a fegyver a kezünkből. Ezeken a hegyeken ömlött a vérünk, mikor védelmeztük a hazát.

— Szép tőlünk! — csudálkozott Bence s elővette a fenyővizet.

— Nyalintsa meg, tekintetes úr! — kínálta szívélyesen.

A végrehajtó ivott.

Ivott egyszer, ivott kétszer, ivott odáig, míg a nyelve akadozni kezdett. Már attól féltem, hogy elénekli a himnuszt, olyan dühös magyar lett a jó fenyővíztől.

Közben besötétedett. Észre se vette. Rádőlt Bence nagy mejjire s úgy csuklotta:

— Kérem a Magyar... Párt... nem a helyes... utat követi...

— Azt elég rosszul teszi! — tüzelte Bence.

— Az a helyes politika, amit én követek... Hogy én nem vagyok magyar?.. . Ki meri mondani?... Az én őseim Peselnekiek... Ősi székely nemesek voltak, mióta a világ fennáll... Beszélhetnek nekem a mágnások!... Pesel... nekiek... — ingadozott a tűz felett Móduván úr.

Végül sírni kezdett s azt kiáltotta nekünk:

— Sa traic, székely testvéreim!

Negyedóra mulva le se tudta törülni a fenyővizet az ajkáról, csak nézett a tűzre, a szeme égett, a keze reszketett s könnyezve makogta:

— Pesel... nekiek!...

— Úgy kell nekiek! — kacagott Bence, mert nem tudta, hogy Peselnek egy háromszéki község régi neve, ahonnan Móduván úr eredezteti magát.

Végre Móduván úr eldőlt.

Csak ezt várta Bence.

— No most, úrfi!

— Mit akarsz?

— Nyissa csak ki az autó ajtaját!

Engedelmeskedtem. Uz Bence félkézzel a hóna alá kapta Móduván urat, mint a macskakölyköt s betette az autóba. Egyet nyögött a zökkenéstől, de mindjárt horkolt is tovább. Nem tudott az se égről, se földről.

— Mit akarsz vele? — kíváncsiskodtam.

Bence feleletre se méltatott, csak bekiáltott a sűrűsetét erdőbe:

— Hé, kántor úr!

Morogva előcammogott a medvénk. — Bosszús volt, hogy felzavarták első álmából.

— Szálljon bé az autóba, kántor úr! — röhögött Bence.

A medve meglátta a végrehajtót s húzódozott.

— Móduván úr! — mutatta be Bence a medvének. — Ne féljen tőle, kántor úr!

A medvének engednie kellett. Csak az volt a baj, hogy nem fért be az autóba. Egyfelől Bence, másfelől én, valahogy benyomtuk. Igaz, hogy a lakkot lerúgtuk az autóról, de a medve leroskadt Móduván úr mellé, ki pillanatra a nagy nyomástól megébredt s csak annyit mondott, hogy „Peselnek...“ s aludt tovább.

— Nyugodalmas jóéccakát kívánok! — búcsúzott Bence s becsapta az autó ajtaját.

Aztán mi is elmondtuk a lefekvés előtti imádságot s elnyúltunk Bencével a tűz mellett.

A hold szépen sütött s a havas mélységesen aludt.

Én azonban nem tudtam aludni. Alig vártam a reggelt, hogy lássam, mi lesz. Minden neszre ijedten rezzentem meg.

Hajnal felé aztán a természet felébresztette Móduván urat. Megmozdult, de a medve visszanyomta.

— Menj bennebb, asszony! — nyügölődött Móduván úr.

A medve visszamordult.

— Legalább éccaka hagynál békében! — lázadozott Móduván úr félálomban. — Azt a kutyának való élet mindenit!

Csak most vettem észre, hogy röhög Bence a tűz túlsó oldalán.

— Te is ébren vagy? — vettem fel vele az összeköttetést, de újra a Móduván úr hangját hallottam:

— Gazdaságilag kell előbb talpra állítani a népet, Uz úr!

A medve azonban még aludni szeretett volna s szájba kapta a hálótársát, aki teljesen felébredt.

— Szentséges Isten!... Segítség! — ordított fel velőtrázóan és saját tehetetlenségébe roskadt.

Hirtelen úgy kijózanodott, hogy tisztán látta összes bűneit. Moccanni azonban nem mert, csak nyöszörgött.

— Uz úr, ha Istent ismer, segítsen!

Bence kapta a végrehajtó puskáját, de előbb a töltésből kivette a golyót.

— Tartsa félre a fejit, nehogy azt találjam! — célozott hosszasan.

A rémülettől fehéren kiültek a végrehajtó szemei.

— Ne lőjjön, Uz úr!

— Nincs más mód, — engedetlenkedett Bence — csak arra ügyeljen, nehogy magát találjam!

— Ne, ne! — rimánkodott a végrehajtó, de a lövés eldördült.

Móduván úr is, a medve is elrántotta a fejét és egymáshoz koccintották.

— Nyissa ki az ajtót, hátha elmegy magától! — rimánkodott Móduván úr, de olyan tompán, mintha a föld alól jönne a hangja.

— Akkor minket pusztít el! — ellenkezett Bence.

A medve is únta a dolgot s akkorát mozdult, hogy a féder eltört alatta.

— Jaj! — buggyant ki a félelem a szerencsétlen végrehajtóból.

Bence az autó elejéhez lépett s a szélvédőt felbillentette.

— Tegye hóttá magát, tekintetes úr! — tanácsolta — akkor a medve nem bántja. Mi az úrfival az oldalon bétaszítjuk az autót, ott összetörik s akkor megszabadul... Lehet, hogy a medve elmenekül s maga életben marad.

— Meg ne mozdítsák! — tiltakozott Móduván úr — mert akkor végem van!

— Akkor nem tudunk segíteni! — mondotta le Bence. — Legfeljebb ha a faluból hoznánk segítséget.

— Itt ne hagyjanak! — esedezett az ember.

Bence úgy tett, mintha gondolkodnék.

— Most már tudom!

A poklok kínjaitól félig megőszülve leste a szót Móduván úr.

— Az úgy volt, — kezdett kényelmesen beszélni Bence — hogy a medve megérezte a bőrök szagát, amiket a tekintetes úr lefoglalt adóba... Két medvebőr is van köztük. Lehet, hogy az egyik a társa volt... A medve most a bőröktől meg nem válik haláláig...

Ennek az igazságát a végrehajtó is belátta.

— Valahogy el kellene távolítani ezeket a bőröket!

Bence rázta a fejét.

— Én azokhoz nem nyúlok. A törvény törvény!... Isten őrizzen, hogy én a szabályokkal ellenkezzem!

— Vállalom a felelősséget — sürgette a végrehajtó.

— Nem ér semmit, mert ha el is távolítottam a bőröket, ott a jegyzőkönyv róluk, hogy le vannak foglalva s még rajtam követelnék. Az adót is meg kellene fizetnem s még meg is büntetnének... Ne is kívánjon tőlem effélit, tekintetes úr!

A végrehajtó nem sokat gondolkodott. Óvatosan ki-

húzta a jegyzőkönyvet és borzasztó elszántsággal összetépve kidobta az ablakon.

— No most nincs foglalási jegyzőkönyv.

— Igen, de még megvan az adó! — ellenkezett Bence.

— Azt én kifizetem! — fogadkozott a végrehajtó.

— Nem írná meg róla a nyugtát? — érdeklődött Bence.

— Nem merek mozdulni! — remegett az ember.

— Írja meg csak nyugodtan! — biztatta Bence.

A nyugta is elkészült és kirepült az ablakon.

Bence a kezembe adta, hogy nézzem meg, jól van-e?

Mikor megnyugtattam, odalépett az autóhoz, kinyitotta az ajtaját és rászólt a medvére:

— Kántor úr, menjen a fenébe!

A medve alig várta, hogy a végrehajtótól szabaduljon.

Bence most Móduván urat támogatta a patakhoz,

— Mossa le magáról az ijedtséget, tekintetes úr s menjünk frustokolni, mert megehültem.

Olyan kedvesen dajkálta, mintha az unokatestvére lett volna.

XVIII.

Általában sok baja volt Bencének a fehérnépekkel, de a Szőcs Mózsi felesége miatt szinte tömlöcbe került.

Új ember volt a havason Szőcs Mózsi. Koldusszegényen házasodott a farsang derekán s a házasság után még koldusabb lett. A felesége azonban szép volt. A nyüstjit ennek a tolvaj világnak, egészen megbontotta a férfiúi egyensúlyunkat! Nem lehetett megállani mellette, hogy vétekre ne gondoljon az ember. A szomszéd havasokról is jöttek legény- és házasemberek, hol elveszett juhot keresni, hol valami tanácsot, orvosságot, nyúlhájat, farkashúst kérni Üdő Mártontól; csakhogy láthassák Rebit. Fehérnépnek úgyis szükiben voltunk. Rebi pedig olyan friss, keményhúsú, ékes fiatal menyecske vala, hogy a medvénk is eltátotta a száját a bámulattól, amikor meglátta. Itt a havason, a jó fenyőlevegőn, ahol ilyen borvizek vannak, hogy hasítják az ember orrát, még jobban kinyílt. Nem hiszem, hogy a kátékizmusból sokat tanult volna, mert igen a szélin járt a házaséletre vonatkozó parancsolatoknak s úgy megbolygatott minden kétágú férfiembert, hogy még Üdő Márton bátyám is — aki pedig már akkor katona volt, amikor még Ferenc Jóska szopott — állítani kezdte a bajuszát, ha Rebi reánézett. Mi Bencével ketten éppen akkor határoztuk volt el, hogy Istennek tetsző, szent életet élünk és szépen meg is fogant a lelkünkben a szent tisztaság mennyei plántája, de ha a menyecske végigkacagott az erdőn, csak

sóhajtozni tudtunk, hogy minek is teremtett az Isten fehérnépet erre a földre. Bence ezzel még hajlandó lett volna kibékülni, csak az nem fért a fejébe, hogy ha már teremtett, miért nem teremtette nekünk az egészet.

— Ammá élet volna! — nyalta a száját.

— Ne vétkezz, Bence! — riadtam meg, de magamban elismertem, hogy nem lett volna utolsó dolog, ha legalább ebben az egy dologban Bencét meghallgatta volna Szentfelsége.

Mivel másképp történt, mi csak szomorúan lógattuk az orrunkat a tűzbe, de láttam, hogy elmélkedés helyett ahány gondolata van Bencének, annyiszor sérti meg az erkölcsi világrendet.

— Undorodom tőled, Bence! — botránkoztam meg.

— Én is magától. Úrfi! — pillantott fel képmutatóan.

Hát így egymásba láttunk. Én azonban, amit lehetett, menteni akartam.

— Az a kérdés, hogy megmaradunk-e a tiszta élet mellett? — vettem komolyan a legényt.

— Azt hogy kéne? — kérdezte szelíden Bence.

— Ahogy a szentek csinálták!

— Hát ők hogy csinálták?

— Idehallgass! — prédikáltam.

Bence mosolyogva felütötte a fejét.

— No most valamit tanólunk! — gúnyolódott.

— Azon van mit tanulni, te boldogtalan, mert azok szeges ostorral verték ki magukból az ördögöt s volt olyan is, ki csalánba heveredett, hogy ótsa magát.

Bencének a ravasz képén látszott, hogy nem hiszi. Csak mosolygott. Aztán bement a kalyibába s kihozta a nyolcágú marhahajtó ostort.

— Úrfi! Akar-e szent lenni?

— Menj dolgodra, míg jókedvemben kapsz! — ijedtem meg — mert orrba töröllek! Neked kellene egy kis életszentség, nem nekem! Tőlem távol áll még az árnyéka is a kísértésnek.

— Hát Rebi? — bizonyított Bence.

— Elég istentelen vagy, — prédikáltam — hogy már arra is szemet vetettél! Végy példát rólam!

— Jó helyre igazított! — csúfolódott Bence, de egyébként egészen leverte a szerelem.

Esténként kezdett kimaradozni, vizitába járni. Ha itthon volt, akkor is a tűz mellett klánétázgatott szomorúan. Olyan keservesen fújta, hogy az arca hasadt ki.

— Ennek a te barátodnak valami baja van! — szóltam oda a medvének.

Szőcs Mózsi, a szép menyecske tulajdonosa azonban még szomorúbb volt. A csorda mellett egész nap mereven nézte a parlagon sült pogácsát. Bencéhez nem mert nyúlni, mert neki is kedves volt az élete.

Végre legyőzte férfiúi büszkeségét s hozzám fordult tanácsért.

— Mit tudjunk csinálni?

— Ez elég nagy baj neked, Mózsi! — farizeuskodtam. — Az a kérdés, hogy az asszon állhatja-e Bencét!

— Ki nem állhatja! — vallotta szentül Mózsi, de én már akkor tudtam, hogy a férjek erről meg vannak győződve. Még sajnálta is a menyecskét: — A lelkem feleségem nyugodni sem tud tőle, annyit nyügölödik rajta.

Szemem, szájam tátva maradt, mikor meggyőződtem róla, hogy Szőcs Mózsi igazat mondott. Az asszony tényleg nem állhatta Bencét.

— Mentsen meg valami letteképpen tőle, dös úrfi! — hízelgett nekem.

A bizalmától egészen új erőre kaptam.

— Eltörjem-e a derekát? — hősködtem.

— Kár volna az úrfiért, hogy lepedőben vigyék haza — védelmezett a menyecske kedvesen. — Valahogy szépszerével kellene eltávolítani . . .

— Két-három nap alatt eligazítom a baját! — vállalkoztam, de magam sem tudtam, hogy mit kéne csinálni.

A véletlen segítségemre jött. Valamitől a szemben levő erdő kigyulladt egy éccaka, égett három nap és három éjjel, míg magától ki nem aludt. A mentésre gondolni sem lehetett. Olyan nagy tűz volt, hogy ameddig a szem ellátott, sem ember, sem állat nem tudott aludni a fénytől. A gyönyörű fenyőszálakon mint aranykígyó futott végig a tűz és millió csillagok sziporkáztak, ahogy pillanatonként egymásra zuhantak.

Addig gyönyörködtünk benne, amíg megúntuk. A csordák nyugtalanul bőgtek félelmükben minden éjszaka s a madarak a környékben álmatlanságot kaptak a tűz bűvöletétől s tehetetlenül, kimerülten hullottak le a földre. Bence egy kebelre valót szedett össze a fű közül fertályóra alatt. El kell ismerni, hogy szépen égett az erdő. Az ujjunkat se mozdítottuk, hogy oltsuk.

— Van erdő elég, ott hadd égjen! — mondották az erdei népek.

A baj azonban ezután történt. Megjelentek a csendőrök zordul és kijelentették, hogy valaki felgyujtotta a havast.

— Az is lehetséges! — hagytuk rá, mert tiszta volt a lelkiismeretünk.

A csendőrök azonban nem hagyták abba a nyomozást. Jártak kalyibáról-kalyibára s éjjel-nappal zaklatták a népeket. Senkisem tudott semmiről semmit.

Harmadnap látom, hogy Bence riadtan csörtet le a hegyoldalon és halálsápadt.

— Baj van, úrfi! — lihegi, — Nagy baj!

— No?

— A csendőrök Rebire akarják rábizonyítani, hogy ő gyujtotta fel az erdőt.

— Elment a szép eszed? — riadok meg magam is.

Bence óvatosan a fülemhez hajlott.

— Az a baj, hogy a csendőröknek igazuk is van. Rebi nekem még a tegnap bevallotta, hogy ő hagyta égve a tüzet, mikor a csordával arra járt... Most mi lesz?

— Tömlöcbe kerül s még jó, ha nem kell megfizetnie a kárt.

Bence nem tudott nyugodni.

— Jöjjön, nézzük meg!

Nyugtalanul siettünk a Szőcs Mózsi kalyibájához.

A csendőrök éppen vallatták a szép menyecskét, ki konokul tagadott:

— Törjék el a lábam, ha be is tettem abba az erdőbe!

— Én is bizonyítom, hogy arrafelé se járt! szökdösött az ura mellette.

Már akkor ott volt a fél havas a vallatásnál. A csendőr káromkodva küzdött az igazságért és fogadkozott, hogy a tömlöcben rothadunk meg, ha ki nem adjuk a tettest. Mi azonban olyan ártatlanul állottunk ott, mint a ma született bárány. Az őrmester fújt dühében, mint a veszett bika, de nem tudott semmire sem menni

velünk. Sétált, gondolkozott, rettentő pillantásokat vetett közben a szorongó emberekre. Egyszer csak megállott a menyecske előtt, tetőtől talpig végigmérte, kihúzott a zsebéből egy fejrevaló hímes keszkenőt s a szép asszony orra elé tartotta:

— Ezt ismered-e?

Az asszony elrémült.

— Jaj, a keszkenőm!

— Ezt ott kaptuk meg az égett erdőben... Tagadod-e, hogy jártál abban az erdőben?

Az asszony elnémult. Az őrmester intett a csendőrnek:

— Verjétek vasra!

A csendőrök előrántották a táskából a bilincseket.

— Hó! — bődült fel Bence vadul. — Megölöm, aki hozzányúl ahhoz a fehérnéphez!

— Mit akarsz? — dobbant elébe az őrmester.

A hatalomtól Bence megjuhászodott és leejtette a fejét.

— Engem bilincseljenek meg, — makogta — mert én gyujtottam fel az erdőt!

Az őrmester örvendve vállon ragadta.

— Végre megvagy, gazember!... Előre!

Bence csendesen elindult a két csendőr előtt.

— — — — — — — — — — — — —

Két nap mulva Szőcs Mózsi leverten heveredett le a tüzem mellé.

— Megette a fene az egész világot!

— Miért, Mózsi?

— Rosszul sült el a tűz nekem.

— Hogy-hogy?

— Nem bírok az asszonnyal! Úgy bőg Bence után, mint a kirekesztett lélek... De én vagyok a hibás.

— Mennyiben?

— Egy juhot ígértem az őrmesternek, ha valamiképpen eltávolítja Bencét a havasról. Ezt a tűz dolgot ő gondolta ki.

— Tényleg nincs semmi köze a tűzhöz a felségednek?

— Csak annyi, mint magának. Valami sátoros cigányok tüzétől gyulladt meg az erdő. Azokat még azon éccaka le is fogták a csendőrök... A többi az asszonnal csak komédia volt. Csak ki akartuk tudni, hogy állhassák-e egymást Bencével. A fejkendőt én adtam át az őrmesternek... Elég marha voltam... Most az asszonnal nem lehet bírni. Egészen meg van veszve azért a legényért.

— Hát ez elég baj! — mutattam a részvétet.

— Azt gondoltam, — folytatta Mózsi — hogy bémegyünk Bukarestbe szolgálni, hogy ne lássák egymást.

— Jól teszitek! — bólintottam, bár egy kicsit sajnáltam a menyecskét, bár nem érdemelte meg, mert rám sem nézett, mikor az átalvetővel a vállán elindultak gyalog, keresztül a havasokon Bukarest felé...

— — — — — — — — — — — — —

Kicsit azonban dideregtem, mikor Bence haza jött. Fene mord volt.

— Megszabadultál? — pityegtem szelíden, de nem is felelt, csak járatta a szemeit.

— Elmentek! — újságoltam.

— Kik? — röffent rám.

— Rebiék.

— Hova?

— Bukarestbe... szolgálni.

Bence felszisszent, de legyűrte magát.

— Jól tették! — morogta tompán. — Nyuvadjon meg, amennyi fehérnép van a világon!...

— Miért, te?

Bence szégyelte magát.

— Az őrmester bévallotta, hogy a menyecske tett csúffá, csakhogy tőlem megszabaduljon.

— Az lehet! — kacagtam.

— Bizonyos! — ordított Bence.

Úgylátszik mégsem adta egészen hiába Szöcs Mózsi az őrmesternek azt a juhot...

Mi legalább Bencével szépen rendbe jöttünk tőle.

XIX.

A havas mindennap nyújtott valami kedveset, mert idefenn csak látszólag csendes az élet. Az igazi nagy változás mégis inkább szénacsináláskor következik be. Ilyenkor az egész falu felköltözik a havasokra, s csak a vénasszonyok maradnak otthon házőrzeni. Hetekig tart, míg a munkával elkészülnek, de szép az ilyen. Tüzek verik fel a rengeteget, a klánéta is megszólal esténként, nappal aranyfátylak, éjjel barna fátylak terengenek a kivilágított erdők fölött. Nagy, meleg élet lakozik ilyenkor bennük. Mikor hajnalban suhog a kasza, dől a rend, s az illattól megbolondult fehérnépek dalolva teregetik, rázzák. Arcuk kivirít a tengerfényben, vérük nyugtalankodik, szívök szomjas és ilyenkor legkönnyebben kaphatók csókra, szerelemre, ami olyan bőven lepi meg őket a kábító szénaágyakon a tüzek mellett, hogy még álmukban is nyögnek tőle.

Ha a fehérnépek megbolondulnak ilyenkor, mi Uz Bencével még bolondabbak voltunk. Éjjelenként még a lenge magyart is lerúgtuk magunkról, hogy a hold, vagy az éjszaka kiszíja belőlünk a bűnt, de nem használt, pedig a tavaszi nagy csalódások után mind a ketten eléggé meg voltunk ülepedve. Nekem volt a rosszabb, mert akármilyen ügyes fiú vagyok, a hozzámvaló küsasszonyok nem járnak takarni a havasra, hanem kényesen otthon takaróznak selyem paplannal; de Bence dúskálhatott a nőkben. Meg is kapta a maga fehérnépit mindjárt a má-

sodik napon. Maga a leány jött a szállásunkra. Pottyandi Régina, gyönyörűséges kövér leány, akkora testű, hogy a napot elsötétítette útjában, s olyan vastag hangja volt, hogy ha csak fel is kacagott, a medvénk csuklani kezdett ijedtében. Félvéka törőbúza lisztből készült puliszkát egyszerre meg tudott enni, de meg is látszott a fájin, ropogós testin, mert akármelyik legényt a sorkához verte, ha a szerelme körül ügyetlenkedett. Velünk szemben azonban igen kedves volt, mert ilyen szorgos dologidőben kevés a napszámos. Régina pedig mindenképpen megakarta nyerni kaszásnak Bencét. A ravasz Pottyandi Dávid tudta mit csinál, mikor a leányát küldte a híres Uz Bencéhez, aki a maga marha erejével három ember helyett tudott dolgozni, de büszke legény volt, s ha akkora darab aranyat küldött volna Dávid bá, mint a leány, akkor se tudta volna napszámra fogni. De a leány maga? Tejóságosisten! Annak nem lehete ellenállni, mikor szemérmesen leült a Bence ölibe, s aszonta:

— Úgy-e eljössz kaszálni?

Bencéből a nagyáldottnagy fehérnép miatt semmi sem látszott, de a hangja elszorult a boldogságtól, mikor kinyögte az édes teher alól:

— Én-e? Én érted a pokolba es elmennék sánta ördögnek es, ha megcsókolnál.

— Hateha! — kacagott a leány — hiszen a csókomtól, ami kicsi bajuszod van, az es leégne!

Bajusz, s általában szőrözet dolgában gyengén volt felöltöztetve Bence, de elmét- s szívetszakítóbbat nem mondhatott volna neki a leány, aki — hogy vettem észre — értette a legénybolondítás módját, mert mihelyt Bence nyálazni kezdette a füle tövit, pirulva felszökött, s

engem a kezemnyelénél fogva védelmül úgy maga elé rántott, hogy szinte orra estem.

— Mit akarsz Bence, az úrfi előtt?

— Menjen innen a zántinyavajába! — dühöngött rám Bence. — Minek a Szönpétörnek lábatlankodik ott, ahol nem kéne! Minden dolgomat elrontja!...

Én csak a szájamat tátottam, s ha a leányra néztem, csak csudálkozni tudtam a Bence bátorságán, s a magam kicsinységén. Élhetetlenül félrehúzódtam a medve mellé, s onnan hallgattam, hogy mégis megígéri Régina a csókot, ha a takarással készen lesznek.

— Egyéb fizetség nekem nem is kell! — gavalléroskodott Bence.

Ebből láthatni, hogy elveszi a szerelem az ember eszét.

A leány elment. Se én, se Bence el se kísértük. Én azért nem, mert féltem Bencétől, Bence azért nem, mert eszébe se jutott. Még a vacsorafőzést is elfelejtette izgalmában. Nekiugrott a fenyőfának, amelyre rá volt akasztva a kaszája. Elő az üllőt, kalapácsot, s ott mindjárt a tűz világánál nekifogott a kaszaverésnek. A feneke alá húzott egy nagy tőkét, annak a hegyibe belekoppintotta az üllőt, s vigan dúdolgatva, fínom ütésekkel verni kezdte a kaszáját, hogy készen legyen, s pitymallatkor munkába állhasson.

Egyetlen suhintással az egész havast levágta volna, csak minél előbb megkapja a csókot a leánytól.

— No bolond! — kacagtam magamban, amíg elálmosodtam és elnyúltam a tűz másik oldalán.

Bence arra se méltatott, hogy a rossz kozsókját reámvesse. Ott hagyott istenszámában. Mire felébredtem, már el is távozott a szállásról.

Két napig nem láttam. Első nap untam magam Bence nélkül, de nem tudtam, hogy merre a Réginák „helye", merre keressem, mikor pedig másnap céltalanul nekiindultam, hogy egy kicsit sétálgassak, a havasi szénagyüjtők ettek meg a szájákkal. Különösen a fehérnépek.

— Hova menyen, úrfi? Ha csók kell magának is, itt is kaphat!... Réginával ne kezdjen ki, úrfi, mert az egyetlen csókjával felszippantja.

Az egész havas tudta és kacagta az Uz Bence „napszámját". Szemérmetes ember vagyok, s abban az időben még ártatlanabb, mint most; azért szégyenkezve, szinte szöktem haza a szállásunkra, hogy ember ne is lásson. Attól is féltem, hogy emberhalál lesz belőle, ha Bence meghallja a gúnyolódást.

No ha azt hittem, akkor nem ismertem Bencét.

Kevélyen, boldogan állított haza harmadnap kaszával a vállán. A kíváncsiság ölt meg, hogy megkapta-e a csókot, de nem mertem szólani.

— Vagy megkapta, vagy nem — találgattam. — Ha nem kapta volna meg, most szomorú volna, mivel azonban olyan büszke, hogy egy sáros fácskával sem lehet az orrát felérni; bizonyosan megkapta. Mit tagadnám, irígykedtem rá, hogy ilyen szerencsés, boldog férfiú, s sóhajtva gondoltam az én egyedülvaló, leánytalan ifjúságomra.

— Tán megnémult? — vett észre végre Bence. — Őtözzék hirtelen, mert megyünk a faluba! — parancsolta.

— Miért akarsz te estére a faluba menni? — bátortalankodtam. — Mire beérünk, este lesz.

— Azzal ne törődjék, csak őtözzék!

Ómaga is beleszökött a göbőbe, hogy az izzadtságot, szénamurvát, port leáztassa magáról. Aztán „fejért" vett. Nyakán az inget nekem kellett begombolnom, olyan izgatott volt. Innepi harisnyát húzott, s a vizes haját szépen béfésülte a homlokába. Még a veres nyakravalóról sem feledkezett meg. Nem tudtam megállani, hogy meg ne szólítsam.

— Te tán lakodalomba készülődöl?

— Affélibe! — nevetett boldogan.

Hirtelen békócsolta az ejtőmakkos zárral a kalyiba ajtaját, s megindultunk a falu felé.

Jó fertáj óráig nem szólott Bence, csak pirult, s látszott, hogy küzd magával, miképen adja tudtomra a mondanivalóit. Alázatosan, esdőleg nézett, hogy segítsek rajta, de én látatlanná tettem. Végre megszólalt:

— Mindjárt este lesz!

— Nem, mert reggel! — bőcsködtem.

— Ne csúfolkodjék, mert bévetem az oldalon! — kedveskedett Bence.

— Bé a nannyád térgyit! — népieskedtem, de Bence, mintha semmit se hallott volna, ismét elremegte:

— Ma erőst szép este lesz!

— Az! — zárkóztam el, mire Bence újra visszariadt és elhallgatott.

Szótlanul haladtunk újabb negyedóráig. Az bizonyos, hogy gyönyörűen szállott le a havasra az éjszaka. Az erdőszélén álló nyírfákra vörösen hull rá a lebúvó nap, mintha fehér törzsükből folyna a vér, a tetők setétségbe vesznek, amely a csúcsokról gyorsan száll alá és rajokban öli meg a völgyek menekülő virágait. A patakok fái mélyen behajlanak a mélységekbe, s a fekete szédület-

ben a sziklák hatalmas malomkövei forogni kezdenek. Közben aranyak hullanak az égre: a csillagok.

— Idáig ők is otthon vannak! — hajlik felém Bence.

— Kik, te?

— Réginéék... Hozzuk megyünk... A csókért...

— A csókért? — ütközöm meg. Ha te méssz, azon nem csudálkozom, de mért menjek én?

Forró a legény marka, ahogy gyengéden megfogja a karomat.

— Tanunak, úrfi!

— Mi a szemedvilágának? Tanunak a csókodhoz?... No, én efféle tréfákban nem veszek részt!

Csak üggyel-bajjal tudja megmagyarázni, hogy mit akar.

— Az úgy van tuggya-e, hogy ma estére a csürjökben ígérte a csókot. Megegyeztünk, hogy amikor a lámpa a házban elalszik, s a többiek elcsendesednek, Régina kijön, s megadja.

— Adja, vagy nem adja, én egy lépést sem megyek — csökönyösködtem.

— Muszáj jönnie — dörmögött, mert el akarom venni feleségül Réginát, s kell, hogy legyen valaki, *aki lássa a becsületünket.*

— Mi a hargas fenét, te?

— A becsületünket... Meg kell, hogy védjük a leány hírét. Ne mondhasson senki semmit.

— Úgy-e? — hökkenek meg boldogan és csak most értem, hogy miért cipel csók nézni ez a félvad erdei legény. — Most már aszondom Benci, hogy tisztességes ember vagy! — dícsérem meg melegen.

Gyengeszívű ember vagyok, még a könny is kiszökött a szemembe.

— Né, mé, sírni kezd a kecskebéka! — érzékenyedett el Bence is.

Meghatva mentünk tovább, mint két szentelt tyúk.

— — — — — — — — — — — — —

A Pottyandiék „élete" kirúg a mezőre, a Szépaszó alá; nem volt nehéz a hátsó csürkapun észrevétlenül beszökni a csürbe. Mint a vakok, úgy tapogatóztunk, míg valahogy tájékozódni tudtunk a setétben. Engem nyakig beültetett a jászol elé lehányt rázottba. Bence pedig elébb húzódott, hogy kéznél legyen, ha jön a leány, s addig is szemmel tarthassa a házat.

Akármilyen tisztességes alapon jöttünk, engem mégis egy kicsit rázott a hideg a szokatlan környezetben, de nem történt semmi. Fejem felett a lovak rágták a szénát békésen, néha szelíden prüszköltek és ingatták kéklámpásos fejüket.

— Sohasem kell szerelem, ha ennyi bajjal jár! — fogadkoztam, mert amint említettem, tapasztalatlan, ártatlan fiú voltam.

A sötétség teljes lett. Az idő telt, a kutyák ugatása is elcsendesedett. A faluban egymásután húnytak ki a lámpák.

— Itt az ideje, hogy jöjjön! — suttogta hátra boldogan Bence.

— Egyen meg a fene! — kényelmetlenkedtem boszszusan.

Végre Réginééknál is elaludt a lámpa.

— Mindgyárt itt lesz! — rázkódott össze a legény.

Feszült, különös volt körül minden. Úgy éreztük magunkat, mint a tolvajok.

— Csak meg ne lásson valaki! — sóhajtottam.

Bence le nem vette a szemét a néma házról.

Végre!

Az ajtó lassan megnyilt, fekete árnyék jelent meg a küszöbön. Óvatosan körülnézett és elindult lassan a csür felé.

— Ez ő! — remegett a legény.

Kissé megszédültem az izgalomtól, mintha nekem kellene csókolóznom.

A fekete árnyék a csürkapuhoz ért és belépett. Csak az alakot láttuk. Bence, hogy egy pillanatot se veszítsen, mindjárt nekiugrott, karjai közé kapta és olyan csókot eresztett az ajkára, hogy megcsendült tőle a fülem.

A következő pillanatban rémült sikoltás hasadt bele az éjszakába, s a fekete árnyék eszméletlenül csúszott ki a Bence karjai közül.

Hirtelen gyufát gyujtok, odaugrom, rávilágítok, hát akkor látjuk, hogy egy hetven-nyolcvan esztendős, asszott vénasszony fekszik pendelyben a csür földjén.

Bence rémült dühvel felordított és kiugrott a hátsó ajtón, arccal be a csihán közé. Pár pillanatig négykézláb mászott, majd megfutamodott az erdő felé.

A kacagástól alig tudtam követni.

Sietnünk kellett, mert a félfalu felriadt a sikoltásra, ordításra.

Csak a legsűrűbb erdőben mertünk megállani, hogy egyet szusszanjunk. Nem tudtam megállani, hogy meg ne kérdezzem:

— Jól esett a csók, Benci?

Szinte agyonvert. Aztán némán cammogott mellettem. Félúton azonban megállott:

— Én visszamegyek, úrfi!

— Megbolondultál? Tán azt akarod, hogy újra kiküldje a nagyanyját az a leány?

— Nem lehet olyan az a leány! — rázta a fejét szomorúan Bence. Beszélnem kell vele.

— Nem lehet olyan az a leány!

Akkor is hallottam a szavát, mikor az alakja elveszett az éjszakában.

Nem tudtam magamban eldönteni, hogy igaza van-e Bencének, mert én akkor még tapasztalatlan, ártatlan fiú voltam, aki fölött büszkén ragyogott a gyönyörű havasi csillagos éjszaka.

XX.

Ember, állat megrészegedett a gyönyörű nyártól.

A medvénk napokig a levegőbe nyújtott orral különös szagokat érzett, minden szőreszála fájt a szerelemtől és elborultan bőgött bele az esti ködbe. Rettentő teste, karmai feszültek és nem ismerte meg Bencét, aki félve figyelmeztetett:

— Ne lábatlankodjék úrfi a medve útjában.

Már a kalyibába is kellett húzódnunk előle, mert vérben forgott a szeme és gőzölgött a föld a teste forróságától, amelyre leült. Végül dühösen megrázott egy kis vadalmafát, úgy, hogy a levelek zöld lepkerajként hullottak reá, majd tőből kiszakítva, két lábon elrohant a furcsa csokorral és beledobta a patakba. Nehéz volt a levegő a felajzott vágy miatt kilehelt párájától.

— Kiírhassuk egyelőre a pályázatot a kántori állásra — kacagott jóízűt Bence. — Ez vissza nem jön egyhamar...

Olyanok voltunk mi is, mint a verekedő szarvasbikák, csak egyelőre a szarv hiányzott a homlokunkról. De a testünk feszült, kábított, izgatott, melegített és szagoltuk a nehéz erdei szagokat. Bence még a fogait is csikorgatta és egészen megvadult. Neki is olyan küzdhetnékje támadt, mint a szarvasoknak, de nekünk nem igen volt miért küzdenünk. Bence ezzel nem törődött, hanem odaállott elém:

— Üssük egymást, úrfi!

— Kiért, miért, te bolond?... ijedtem meg.

— Azzal maga ne törődjék, csak üssük!

Mindjárt meg is fogott és úgy hozzávágott egy fához, hogy szinte minden csontom összetört. Úgy feküdtem a fatövében, mint egy csóré verébfiú, amelyik a fészkéből kiesett.

— Tám nem *ütte* meg magát! — emelt föl Bence részvéttel és bánattal!

— Jaj, nem érzem a lábamat! — panaszkodtam olyan keservesen, hogy a kőnek is megesett volna a szíve rajtam. — Nézd meg, hogy megvannak-e, te?

— Megvannak! — vakarta a fejét búsan Bence.

— De nem tudok rájok állani! Most mit csináljak?

— Én hazaviszem! — bánkódott Bence.

— Jól betevéd nekem az ajtót! — szidtam. — Nyomorék maradok egész életemre!

— Jaj én vadmarha! — kesergett Bence.

Volt a temérdektűznek semmi baja, de meg kellett leckéztetnem a fiút.

— Kell-e tavasz, Bence? — nyögtem, sziszegtem, mikor a karjára emelt, mint a pelyhet. — Jaj, ne szoritsd a sebemet! — ordítottam rá, s úgy orrbavágtam, hogy elborította a vér.

— Bár a keze törött volna el! — sóhajtott Bence, de nem csinált semmit, mert érezte, hogy igazságos volt az ütés.

Facsaró víz lett, mire haza cipelt.

— Vess nekem puha ágyat a tűz mellett! — kényeskedtem.

Szelíden engedelmeskedett, mert hibás volt. Én pedig kínoztam napokon keresztül, ápoltattam magamat, s

közben nagyokat aludtam. Bence egész délután a legyeket hajtogatta rólam egy zöldággal.

— Vaj keljen fel, vaj meredjen meg egészen! — jött ki a béketűréséből, de én hallatlanná tettem.

— A lelkeden száradok, te gyilkos! — zokogtam a fülébe — a lábam brantot kapott!

Elsápadt az ijedtségtől és hallgatott.

Ettől kezdve éjjel se hagytam nyugodni, hiába „káromkodott". Én pedig szépen híztam a jó levegőn a tűz mellett.

— Kell-e tavasz, Bence? — támadtam rá, ha felakart lázadni.

Egy hét mulva alig állott a lábán, de segített magán.

Alig ébredek fel, hát látom, hogy egy csúf vénasszony ül a fejemnél. Bence botnak való fát pirított a tűznél és jóízűen felkacagott, mikor meglátta elképedésemet.

— Kell-e tavasz, úrfi? — tromfolt vissza a saját szavaimmal.

— Jaj, dagadnak el a lábaim! — próbáltam a lelkiismeretére hatni.

— Ott hadd dagadjanak! — pogánykodott Bence és számba se vette a „betegségemet". Egész nap az erdőt bújta, felém se dugta az orrát. Otthagyott a vénasszonnyal.

— Ez éppen jó nekem! — gondoltam, s illedelmesen megszólítottam a vénasszonyt.

— Édesanyám! Akar-e egy kicsi pénzt keresni?

— Elkelne, lelkem, úrfi! — pötyögte a néni.

— Akkor adja ide a nadrágomat!

Odahozta. Kivettem egy piculát és az orra elé tartottam.

— Ki a Bence új szeretője?

A vénasszony megelevenedett.

— Pottyandi Régina, a Pottyandi Dávid leánya — aszongyák.

— Ki a csuda? — képedtem el.

Úgy látszik, még se ment hiába vissza Bence a csókért azon az éjszaka. A tekergő nekem azóta nem mondott semmit, hiába faggattam.

— Szereti-e erőst Bencét? — faggattam tovább a vénasszonyt.

— Én azt honnan tudjam?... De aszongyák, hogy már háromszor megverte az apja miatta...

Erre kivettem még húsz lejt.

— No, édesanyám! Ez a magáé, ha valamiletteképpen kihozza ide Réginát.

A vénasszony rosszalólag csóválta fogatlan fejét.

— Én ezt hogy tunnám megtenni?

— Mondja azt neki, hogy Bencét megcsúfolta a medve, halálán van, s még egyszer ez életben szeretné látni.

A vénasszony eltette a pénzt. Bekötötte a zsebruhába. Volt időnk mindent részletesen megbeszélni, mert Bence még éjszakánként is tekergett. A vágy űzte, hajtotta. Három napig feléje se nézett a kalyibánknak. Azalatt szépen megis jött Pottyandi Régina. Szinte kiszedte a szemeimet első mérgében, de lassan megcsendesedett. Tudtam, hogy mit kell neki mondanom. Hűségesen ápolgatott és én hamar gyógyultam. Harmadnap már annyira gyógyultam, hogy a leányra támaszkodva, vigyázva lépegetni is tudtam.

— Hálá legyen a jó Istennek! — áldázkodott örömében a vénasszony.

De még „gyenge“ voltam, s egy percig se eresztettem el a szép leány nyakát, aki igen nagy szeretettel és vidáman dédelgetett.

— Ó, lelkem kicsid, úrfi! — súgta néha anyásan.

Egészen elviselhető szép nap volt. A fák üde zöld levelei fényecsóvát vetettek, a patak selymesen fénylett, körösközül minden virág kinyilt, a havas csendes boldogságtól zengett, én pedig jókedvűen, megszínesedve, bicegtem a gyönyörű szálfák közt a leány nyakán függve.

— — — — — — — — — — — — —

Mikor Bence így meglátott kettőnket, elszíntelenedett, majd elfeketedett, megtántorodott és úgy leesett a tűz mellé, mint egy darab fa.

— Kell-e szerelem, Bence?

Nem szólt semmit, csak borzasztó komoran nézte a tüzet. Különben gyönyörű volt az időjárás. Ha így kitart, olyan termés lesz, amilyen sohasem volt...

XXI.

Ahogy én néztem, bizonyosan házasság lett volna a tréfámból, ha közben Pottyandi Dávid meg nem bolondul. Hirtelenharagú, vérmes ember volt, büszke a vagyonára, aki se Isten, se ember előtt nem akart meghajolni.

Addig dícsértük a szép időjárást, amíg megbosszulta magát. Heteken keresztül nem volt eső s a rozsda beléütött a gabonákba. Az emberek a kenyérgondtól elszótalanodtak. Aggódva, kétségbeesetten vizsgálgatták a gabonát. Pottyandi Dávid éppen azon a vasárnap ment ki a határra, mikor új búza zsengéjét hirdette a pap.

Belegázolt a mellig érő búzatáblába. Mire kiért belőle, csizmája, ruhája sárga lett a rozsdától. Ha a szél belefújt, az átkozott aranypor ott felhőzött fölötte. A száron már feketedett, a levelek betegen zizzentek. Markában kidörzsölt pár kalászt, elfújta a pejvát. Háromnégy aszott szem maradt a tenyerén. Amit a rozsda meghagyott, azt megette a szárazság, az égető nap. Csámcsogva rágta meg a szemeket, hogy ízét, erejét kipróbálja és esetlen mozdulattal dobta el.

— Vége a kinyérnek!... Semmi sem lesz!...

Három hét óta egy csepp eső nem volt, a nap felmarta a földet s olyan repedések támadtak, hogy az ember törte ki bennük a lábát. Kiégett minden. Sült meg az ember feneke, ha leült pihenni.

— Hogy a Krisztus!... — káromkodott az ember

és nézte a halott, merev búzafalat, mely léptei nyomán támadt. Millió vörös petty égett rajta, mintha himlős volna. Az ember nem akart hinni a saját szemeinek. Újra kalászt szakított és rágcsálta. Úgy köpte ki, mintha a búza megfertőzte volna a száját.

— Akárcsak sült férget ennék az ember!...

A nap kietlenül úszott fölötte és a forróságtól rezgett a megkínzott levegő. A fűnek még a töve is kiszáradt, a virágok lehanyatlottak, fakón, porosan, elpusztítva feküdt a mező. A kukorica kínlódott, levelei sárgán összezsugorodtak. Abban se volt semmi reménység s a sarjúnak is vége volt. A férfi felnézett az égre, mert ebben a pillanatban vert hozzá a vasárnapi harangszó. Az ember keserűen a szeme közé kacagott az Istennek:

— No, minket jól eligazítottál!

A lefojtott indulatok, mint a dühös kutyák, rázták láncaikat a szívében és megnyúlt fekete arcát le nem vette az égről. Meg akarta mondani a magáét az Istennek.

— Hát ezért kínlódtam egész esztendőn keresztül! Kúdussá tettél, tudod-e!

Felhányta minden nyomorúságát, a cudar életet, a bajokat, felelőssé tette, szidta és kiabált fel hozzá.

— Mit eszünk a télen? Miből fizessek adót, rovatalt, adósságot? Éhen döglünk, hallod-e!...

Az Isten nem felelt, a harang szólott, az ember átkozódott, hogy szinte fekete füst csapott ki a száján. Minden szó még bennebb taszította az indulatba, a fékező gátak leomlottak benne, két színtelen könnycsepp ült a szemeiben a keserűségtől.

A templom szemben volt a búzamezővel. Nyitott ajtajából lehetett látni a vetést. A harang utolsót kondult,

az orgona és ének felzendült. A vasárnap tiszta hangulata hirtelen elöntött mindent. A fák nem mertek mozdulni, a nap apró fényeket gyujtott a füvek hegyén, a bogarak a rögök tövéből ájtatosan felnéztek az égre, a hegyek tetején lehajtott fővel ültek a felhők, az erdők közelebb tornyosultak és a fák kiegyenesedve őrt állottak, a lelkek porba omlottak, az ének dőlt ki a templomajtón és elúszott a végtelenbe. A káromkodó ember megrezzent, alázatosan lehanyatlott a földre, mintha megtörték volna a térdeit. Eszébe jutott, hogy most az új búzát áldják az emberek.

— Új búza, — morogta — de hol az új búza?

Megint megszállotta a keserűség és fenyegette az Istent.

— Adok én neked új búzát!

Felugrott és féktelen dühében taposni kezdette az áldást.

— Új búza, új búza! — lihegte s a gabonaszárak recsegtek, töredeztek a talpa alatt. Gyúrta, tépte, tapodta, gyalázta jeges szívvel, konokul, gyilkosan és mikor a pusztulásra nézett, még jobban elsötétítette a fájdalom és indulat. Homályosan érezte, hogy az Istennel verekedik ziláltan, keserűségtől kábultan, míg egészen elborult. Feleségére, családja sorsára gondolt és mintha felsikoltottak volna, lábai elé vetnék magukat, hogy rajtuk is gázoljon át. Homloka zúgott, fülei csattogtak, inai reszkettek és kimondhatatlan fáradtságot érzett:

— Új búza! Új búza!

Már csak csetlett, botlott a földön, végül leroskadt, de a gyilkos elszántság tovább lobogott benne. Félig öntudatlanul dobta az égő gyufát a vetésbe.

— Pusztuljon az egész!...

Megtorpant. Még tudta, hogy mit csinál. Lelke mélyén kívánta, bárcsak elaludnék a gyufa, de az ádáz indulat visszatartotta, hogy eloltsa. Csak nézte meredten a megfogant lángocskát, hogyan terjed levélről levélre, búzaszálról búzaszálra. Halvány, kék füst gömörödött föl a vetés közül. A tűz erősödött. A gabonaszálak most már pillanatok alatt lobbantak fel és arannyá válva dőltek le. Pottyandi Dávid tátott szájjal nézte, arcát sütötte az égő búza, amely vörösen pattogott a szemei közé az égő kalászokból. Sűrű füstpászmák törtek fel a haragos fényből és a fürj rémülten futott csirkéivel a tűz elől, amely szeszélyesen terjedt, mintha piros lepkék raja táncolna a vetés fölött. Az égő gabonaszálak egymásra dőltek, a levegő átfényesedett a határ fölött és piros szemfedő borult az áldásra.

Az emberek nyomottan ülnek a templomi padokban. A mező gondja nyomja a lelküket és ha csak egy madárkának valót adott is az Isten, mégis búza az, keservesen kiküzdött, áldott kenyér. Kitekintettek a mezőre, hogy még egyszer gondjaikba foglalják.

Ekkor csapott fel az égő mező lángja. Valaki felordított:

— Tűz van! Ég a mező!

Az égő búza fénye akkor már arany lidércként táncolt az ég arcán. Halálsápadtság borította el a népet. A pap remegve tette le a kenyeret és kelyhet. Valaki nekiugrott a harangkötélnek és félreverte a harangokat. Rémült ordítás verte fel a falut.

Valaki magához tért a rémületből és a toronyba felrohanva, az ablakból ordítozott:

— Férfiak, hé emberek, kaszát hozzatok! El kell vágni a tűz útját! Lángokban áll az egész határ! Árkot kell húzni a tűz körül! Oltani minden ember!

Rohanó emberekkel telt meg a falu. Sokan félőrülten megállottak az úton és felsikoltottak az égre: Tűz van! — Szekerek robogtak, kaszás férfiak futottak. Az asszonyok ünnepi ruhában hordták a vizet. Vörös füst húzódott a falu fölé és égő szikrák milliói úsztak az égen.

Káprázó szemekkel rontottak a férfiak a lángoknak és félig megvakultan kaszálni kezdették az égő vetést. Körülfogták a lángtengert és kék fénnyel megvillant a kasza.

— Befelé vágjad! — kiáltoztak egymásra.

Asszonyok, gyermekek állottak a nyomukba és csattogó kapákkal árkot vontak a veszedelem elé! Mások puszta kézzel tépték, taposták az áldást és szomjas, forró szájjal átkozódtak. A kasza suhogott, az égő gabona ledőlt, a szerszámok nyele is lobot vetett és a vér kiserkent a forróságtól az arcokon. A harang szüntelenül szólott.

— Jaj! Jaj! Mi lesz velünk!

A rémület pillanataiban meg se látták azt az embert, aki felgyujtotta a határt és égő ruhával futott a lángtengeren keresztül, míg ájultan eldőlt az emberfal előtt. Valaki kirántotta a tűzből és gyorsan végigöntötték vízzel, de nem volt idő vele bíbelődni, a tűzzel kellett harcolniok.

És tovább folyt a rettenetes aratás az égő kaszákkal. A feketére szennyezett emberek tovább vágták lihegve az égő kalászokat és a rendek tovább égtek a földön. Gyönyörű volt a kenyérnek ez a halálos színeváltozása, ahogy a sárga szálak arannyá váltak és fekete kalásszá lettek.

Végre fellobbant és ledőlt az utolsó búzaszár is. A mentő kezek lehanyatlottak és a kétségbeesett emberek megállottak. A haragos füst lassan elszíntelenedett és halvány, rothadt felhővé változott az égen. A kenyér lelke elszállott. A föld forrón párállott utána. A nép nézte és nem mozdult a leégett mező széléről, mely olyan volt, mint egy fekete nagy úrasztala, melyen az élet holtteste fekszik.

XXII.

A nagy csapás után lassan tértek magukhoz ez emberek. Mégsem lehetett kétségbeesni. A jegyző kihirdette, hogy a szászföldön szép a termés, részes aratókat, cséplőembereket keresnek. Csapatostól kerekedtek fel az emberek. A falu munkája, a sarjúcsinálás a fehérnépekre maradt. A jó kedv eltűnt a faluból. Bence is elszomorodott. Sokat töprengett, végül előállott a tervével:

— Most már menjen haza, úrfi!

— Miért, Benci?

— Én is megyek csépelni a szászok közi.

— Te? Csépelni?

— Úgy egyeztünk meg Réginával... Ha kikeresem a télire valót, hozzám jön feleségül... Nem hagyhatom a bajban szegényeket... Az anyja is belégyőződött...

— Jól teszed, Benci! — bíztattam, ami jól esett neki.

Összeszedtük a cókmókunkat. Benci feltarsnyált, beszegezte a kalyiba ajtóját, nagyot sóhajtott és elindultunk. A gyermeket reám bízta. A falu fölött tér el az út a szászok felé. Bence itt elvált tőlem.

— Be sem jössz a faluba? Réginához? Legalább búcsúzni? — csodálkoztam.

— Minek? — felelte csendesen.

— Legalább beszéltél velük? — gyanakodtam, mert tudtommal nem járt benn a faluban.

Zavarba jött.

— Beszélni éppen nem beszéltem, de nem is kell. Majd ha hozom a búzát... akkor lesz majd öröm... Két kézzel esik a nyakamba...

Már a gondolatára is boldog volt és fütyölve haladt tova a mezei ösvényen.

Közben idő telt. Meg is feledkeztem Benciről. Csak akkor ijedtem meg, mikor egyik vasárnap Pottyandi Réginát a templomban kihirdetik Bojzás Küs Danival. Felelősnek éreztem magamat. Nem hagyhatom az Uz Bence titkos menyasszonyát.

Siettem a leányhoz.

— Neked tán elment az eszed! — korholtam. — Mi lesz Bencivel?

— Mit tudjak csinálni! — tépelődött a fehérnép. — Nem várhatok reá. Bojzás Dani özvegy, de első ember a faluban. Minden bajunkból kisegít s édesanyámék erőltetnek, hogy menjek hozza. Nagy bajba vagyunk, úrfi. Még a gyász üdőt sem várhatjuk ki, amit tartani kéne édesapám halála miatt.

Az anyja szinte kiszedte a szememet, mikor hozzáfordultam.

— Mit akar az a tekergő! Eltakarodjék a szemem elől az a koszos! Hogyne! Majd neki prédálom el a drága leányomat!

Kedvetlenül hagytam mentire az ügyet.

Az esküvőt teljes csendben megtartották s a falu ment a maga útján. Hamar el is felejtettem. Bencét nem értesíthettem. Ki tudta, hogy hol tekereg a szászok között. Csak a vele való találkozástól féltem.

Hetek teltek el.

Egy éjszaka valaki megveri az ablakomat.

— Ki az? — szólok ki.

— Csendesen, úrfi! Én vónék. Benci!

— Hát te hol jársz, ahol a madár sem jár?

— Megjöttem a cséplésből.

Az arca véres volt, a keze szennyes, gúnyája tépett, de maga nyugodt. Látszott, hogy nagy csatából érkezett.

Ő tudja, hogy nem s ne járjon a szám, hanem adjak helyet ennek a zsák búzának, amit a szászok között keresett.

— Hozom a padlás kulcsát! — kiáltom neki, de mire kimentem, Benci sehol sem volt, hanem két csendőr állott a zsák mellett. Tőlük tudtam meg, hogy Benci ellátta a Bojzás Küs Dani dolgát.

Egyedül kellett felvinnem a búzás zsákot a „hijba". Benci úgy eltűnt, hogy hetekig nem láttam.

— — — — — — — — — — — — —

A baj azonban Bojzás Küs Daniéknál is megvolt. Réginával se lehetett bírni. Minél jobban telt az idő, annál jobban vonzódott Uz Bencéhez. Dani kétszer is hozzányúlt a feleségéhez, szépen is, csúful is, de Bence, aki előkerült és azóta állandóan a falut bújta, megfenyegette, hogy eltöri a derekát, ha még egyszer kezet mer emelni rá. Ettől aztán Dani megjuhászodott. Azonkívül az élet is keserítette. Reájött, hogy csinálnia kell valamit. Ravasz, agyafúrt ember volt Bojzás s mikor meghallotta, hogy a püspök elindult bérmálni a környéken: azonnal kész volt a tervével.

— Helyben vagyunk! — örvendett meg a hírnek, mert hirtelen eszébe jutott, hogy a püspök neki komája. Még az első feleségétől, szegény boldogult Trézsi néném-től született volt egy leánykája, aki még abban az esztendőben meg is halt s akkor, hogy egy kicsi pénzhez is jus-

son, a püspököt kérte fel a keresztapaságra, aki vállalta is, de hogy a gyermek meghalt, nem firtatta a komaságot.

— Ez most jól jön! — kacagott magában. Az asszonynak nem szólt, a Bencével való dolgait is elnézte, hogy „jácodja csak ki magát".

Mikor azonban megtudta, hogy a püspök mikor „időzik" a városban, reáparancsolt a fehérnépre.

— Ötözz fel leánynak!... Köss pántlikát a hajadba!

— Azt métt? — csattant fel a menyecske.

— Mert mönyünk a püspökhöz.

— Oda minek?

— Azzal te ne törődj, hanem csináld, amit mondok s béfogd a szájat, mert ha egyetlenegy oda nem való szót is elkottyintasz, a püspök előtt váglak szecskába... Üsmeröd a természetemet...

A menyecske megjuhászkodott, de hamar felcifrázta magát. Az ember ki sem eresztette a házból, hanem őrizte, mint a sárkánykígyó.

Alig kezdett hasadni a hajnal, útra keltek. Az asszony nekibátorodott s kétszer is megkérdezte az úton:

— Mi ugyanbiza mit tudunk csinálni a püspöknél?

— Majd meglátod!—morogta vissza gorombán az ura.

— Bé sem eresztenek hozzá.

— Ingöm bé s akkor tégöd is bé! Attól te ne félj!

Úgy is volt.

A jóságos püspök kedvesen fogadta, amint egy főpásztorhoz illik is.

Vagy három kövér, piroshasú pap mosolygott mellette s a fényes szobában jó tömjénszag volt. A menyecske csúful meg volt illetődve. Azt se tudta, hová tegye kezét, lábát, csak az urán csudálkozott, hogy az milyen bátran viselkedik ilyen nagy urak között.

— Mi jóban jártok, gyermekeim? — mosolygott kedvesen a püspök s mindkettőjüknek szép kicsi keresztet rajzolt a hüvelykujjával a homlokára.

— Nem lehetne-e négy szem között beszélni? — kérdezte illedelmesen Bojzás Dani.

A püspök csak reá nézett a nagy papokra s azok csukrétába fogott alázatos szájjal kisuhogtak a szobából. Az áldott, jó ember utánok sem nézett. Úgy látszik nem félt, hogy amíg ő itt tölti az időt, odakinn azalatt kieszik a tölteléket a káposztából, mint ahogy Csikmencenten történt.

— Legyetek bizalommal, gyermekeim! — közeledett jóságosan.

— Azzal vónánk! — felelte zavartan Bojzás Dani.

— Tehát mit akartok?

A fehérnép szinte elsüllyedt szégyenletében, de Bojzás Dani benyúlt a belső zsebébe és kivett egy iratot.

— Ha meg nem sérteném a méltóságos püspök urat, *mi komák volnánk*. Ehejt elhoztam róla az írást is. Az igaz, hogy deák nyelven van írva, de itt a hitelös pecsét...

A püspök kissé zavartan vette kezébe a rongyolt keresztlevelet s amíg belenézett, Bojzás Dani tartotta szóval:

— Inde-unde huszonkét esztendeje, hogy a lelki rokonság közöttünk fennáll, kegyelmes komám (ha meg nem sértem vele). Most, hogy erre felé járt, gondoltam, bemutatom a keresztleányát, hogy lássa, milyen fehérnép facsarodott belőle.

A püspök a menyecskére nézett.

— Légy szemérmes! — intette sietve a székely.

A fehérnép azt se tudta, él-e, hal-e, de Dani ráparancsolt:

— No most szépen csókolj kezet s mondjad: „Instállom a kezeit édös keresztapám!“

A püspök szelíden elhárította és végigsimított puha selymes haján.

— Örvendek. Örvendek.

— Tudtuk mi azt! — derült fel Dani ravaszul. — Úgy-e mondtam neked, Régina, — fordult a nőhöz — hogy mihelyt meglát, abbahejbe reád üsmer?

— Ügyes leány — szivélyeskedett a püspök.

— Jóállású fehérnép! — csettintett a nyelvivel Dani. — Ilyen osztán több nem igen van a környéken.

— Jó szülőknek jó a gyermeke — társalgott a püspök.

— Hát az már úgy szokott lenni!

— Na és istenfélő leány vagy? — tudakolta a püspök.

A menyecske a félelemtől reszketve pihegte:

— Igenis.

Bojzás Dani azonban hunyorgatott a szemével a püspöknek, hogy nem muszáj mindent elhinni a fehérnépeknek. Az is benne volt a nézésében, hogy egy püspök az effélében gyakorlatlan.

— Ő az, amikor az! — köhögött.

A főpásztor kissé megütközött:

— Hogy te nem volnál vallásos? — s úgy tett, mintha nem is merné feltételezni egy ilyen angyalarcú teremtésről.

— Vallásosnak elég vallásos — sietett beleszólni Dani, — de *csak vasárnap délelőtt* ...

— Hát délután? — borult el a püspök arca.

— Ő akkor es az, — komolyodott el Bojzás Dani is

— csak a tánc nem az s egy ilyen ártatlan leánra a kisértés igenigen nagy.

— Jól mondod, fiam! — bólintott az atya.

— Én jól! — szomorodott el apai aggodalommal Dani. — S éppen ebben az ügyben es jöttünk... Szeretném a lelkit megmenteni a gyermökömnek...

— Igen helyesen! — hagyta jóvá a püspök, de Küs Dani nem zavartatta magát. Úgy tett, mintha belsőleg el volna egészen érzékenykedve a reárohanó igazi érzésektől.

— Áldott jó lelke van a lelkemnek. (Szegény édesanyjától örökölte, hogy az Isten nyugtassa még a halóporában es) — dícsérgette a nőt — s az életgondokkal es eléggé törődik... Mikor hallottuk, hogy errefelé jár a kegyelmes püspök úr, mindjárt mondotta is nekem: — „Menjünk el hozzá, édösapám, hiszé akármekkora nagy úr, mégis csak keresztapám s hátha ad legalább egy letett reverendát. Ebben a nehéz világban, mikor az sincs, mit együnk, az es nagy segítség volna...“

— Te mit akarsz! — szidtam...

A főpásztor, ki már megszokta, hogy az ilyen látogatások rendesen kéréssel végződnek és természetesnek is találta, meg se lepődött.

— Nonó! Hiszen éppen nem feledkezünk meg a keresztleányunkról...

Bojzás Dani tiltakozólag felemelte az ujját:

— Aszontam neki is s aszondom kegyelmes püspök komámnak es, hogy: *Egy a szükséges!*...

A szentírási idézetre mindjárt ráismert a püspök s jólesett neki, hogy ilyen egyszerű ajkakról hallja. Bátorította is:

— Mi a szükséges, fiam? Megtudnád-e mondani?

— Az, hogy ez a leán megfelelő nevelést kapjon...

Nem letött reverendát... Istenös nevelést, hogy hóttáig jusson az eszébe...

A püspök megbocsátotta az elrontott bibliai idézetet.

— A Jóisten kegyelme nyilatkozott meg benned!

— Akkor jó, bátorodott újból neki Dani — ha Szentfelsége es azt akarja, amit én!... S hátha még a kegyelmes püspök úr es akarná!...

— Hogyne! Hogyne! — fogadta édesen a szívébe a püspök az együgyű embert.

— ...mert akkor meglehetne csinálni! — fejezte be a mondást a székely.

— Mit lehetne csinálni? — tudakolta a jóságos főpásztor.

— Hogy ez a fehérnép békerüljön az apácákhoz.

— Az apácákhoz?

— Ott volna neki a helye!

A püspöknek sem látszott lehetetlennek, de azért nem kapott két kézzel utána.

— Az a kérdés, hogy van-e hivatása a zárdai életre!

— Mi az a „hivatás?"

A püspök türelmesen, a székely értelméhez mérten felvilágosította.

— Az fiam, isteni adomány, hogy legyen kedve egész életét, munkásságát Isten szolgálatára szentelni, imádkozni, dolgozni, lelki életet élni...

A székely elszontyolodott.

— Akkor akár haza es mehetünk, mert az neki nincs. Éppen ezért szerettem volna béadni az apácákhoz, hogy azok csináljanak neki... Osztán, ha egészen elfelejtette a legényeket, szépen hazavinném. Amiért tartják, azért dolgozgatnék a konyhában.

— Úgy lehet — értette meg a püspök és megnyomott az asztalon egy gombot, mire az ajtón besietett egy szép fiatal pap.

— Carissime! — fordult hozzá a püspök. — Vezesse el ezeket a jóembereket a kedves Nővérekhez és a kedves főnöknővel közölje, hogy határozott óhajtásom, hogy ezt a nőt gazdaságilag alkalmazzák és amíg ott tartózkodik, a rend szabályai szerint a legszigorúbb zárdai nevelésben részesítsék.

— Ez kell neki! — kurjantott fel örvendezve Bojzás Küs Dani.

Éppen csak annyi ideje volt, hogy odasuttintsa az asszonynak: „Kell-e többet Uz Bence, Régina?“ — s már be is csapódott a zárda kapuja a menyecske után. Bojzás Küs Dani egy keveset nézte, kicsit különös volt neki is a helyzet, de végül elégedetten azt mondotta rá:

— Helyesen van!...

— — — — — — — — — — — — —

— Hol hagytad az asszonyt, Dani? — kérdezték a szomszédok, mikor három nap is eltelt s a menyecske akkor se került elő.

Bojzás nem tagadta.

— Béállott apácának.

— Hova te?

— A zárdába.

— A szentantaltüzit! Csak nem?

— Bé biza! Egyszercsak reajött a hivatás... Én eleget marasztottam, de semmiletteképpen nem lehete lebeszélni. Megcsemellett a világi élettől. Meg a!... Aszondja, hogy vétkesök az emberek.

— S te most mit csinálsz asszony nélkül?

— Valahogy én es itthon elimádkozgatom az életet.

— Hogy tudsz belenyugodni?

— Áldott s szép élet az, hagyják!

— Honnan tudod?

— Megmutogattak mindent... Olyan mindenik, mint egy szép fehér szent. Hogy ott mekkora tisztaság, ékesség, mekkora csend van, mekkora szigorúság! Azt ki sem lehet mondani. Oda még levelet sem szabad írni. Se ki, se bé! Szép leptiben imádkozgatnak egész nap. Oh, be gyönyörűséges!... Fehérek, mint a galambok. A szemüket örökké lesütve hordják s félöles olvasó csüng a derekukról.

— No szegény Régina! — sajnálkoztak az emberek. — Mit tud az ott csinálni?

— Beleszokik — nyugtatta meg Bojzás.

— Akkor te is elmehetsz barátnak! — kacagták a férfiak.

— Abbajárok! — hunyorgatott Bojzás Küs Dani.

— Csak előbb egy kicsit én is kijádzom magamat.

— — — — — — — — — — —

Az elején jól is telt Bojzás Küs Daninak asszony nélkül. Újból szabad ember volt. Akkor ment a korcsmába, mikor akart s ott csipkedte a fehérnépeket, ahol rá nem ütöttek a kezére. Csak akkor komorodott el, mikor meghallotta, hogy Uz Bence mostanában sűrűn jár a városba, hol fával, hol málnával, hol kukujzával s igen sokat látják a zárda tájékán is. Valahogy megérezte, hogy baj van az asszony körül.

— Jó lesz, ha utána nézek! — féltékenykedett.

Már a bor is megsavanyodott előtte s a munka nem fogta.

Egy viharos éccakai hánykolódás után mégis felkerekedett s elment a városba. Fél napig ott ámbolygott

a zárda kapuja előtt s csak estefelé merte megnyomni a csengőjét.

— Kit keres, jóember? — hajlott egy fátyolos, fehér gyolcsba öltözött szép arc a vasrácshoz.

Ijedten kapta le a sapkáját.

— Én a Bojzás leányát!... A méltóságos püspök úr keresztleányát... Réginát.

A nővér alig észrevehetően elmosolyodott.

— Ki maga, bácsika?

— A... zédösapja vónék, Bojzás Küs Dani...

— Akkor idehívom. Ennél az ablaknál beszélgethetnek, de csak tíz percig... Most éppen szilencium religiozum van.

Alig ácsorgott ott pár percig, már hozta is Réginát, aki nem szólt, csak megállott az ablaknál, mint egy bebörtönözött márványszobor. Bojzás Dani alig merte megszólítani:

— Te vagy az, Régina?

— Hát méges eljött? — pöttyentette a szót kényesen a menyecske.

— Milyen más lett a hangod is! — szomorkodott el a férfi. — Érted jöttem...

A fehérnép lassan megrázta a fejét.

— Hiába jött... Én többet nem mönyök ki a világba...

A férfi elsápadt.

— Elment a szép eszed? Hisze a feleségem vagy!

— Én a mennyországé vagyok — emelte fel a szem fehérit a magasba Régina.

— Hásze majd... majd... azután... — ellenkezett Küs Dani, de magában belátta, hogy itt vége mindennek.

— A lelki tökéletesség az nagy dolog! — prédikálta az asszony.

— Hogy beletanótál a szönt életbe! — keseredett el az ember s már szólni se mert. — Egészen elfelejtöttél!

— Oh, nem! — csicseregte a nő — még szent kilencedet es tartottam a kied üdvösségiért.

— Csak ne volnál ilyen szép, akkor itt hagynálak! — búsult az ember.

— Csak azt mondom erre, amit Szent Tamás mondott: Távozz tőlem sátán!

— Hótehó! — ujjongott fel Bojzás, aki jobban tudta a bibliát. — Azt Jézus mondta.

— Magának mondhatta akár ő es, úgy látom, mert maga szájig esött a vétekbe.

— Maholnap ki sem látszom belőle, ha haza nem jössz...

Nem mert túlságosan bátran fellépni, mert a püspököt félrevezette s attól félt, hogy abból még baj lesz. A keserűség azonban mindenre ráviszi az embert. Csakhogy visszakapja az asszonyt, mindenre képes volt már.

— Hátha megmondom, hogy nem a leányom, hanem a feleségem vagy? — súgta fenyegetőleg, de az asszony meg se lepődött:

— Azt úgy es tudják.

— Mit beszélsz te? — ijedett meg Bojzás Küs Dani. — Honnan tudják?

— Megmondtam én már az első nap.

— Hijj a szájad mindenségit te asszon! Hogy tudtál erre vetemedni!

— Itt nem szabad titkot tartani — magyarázta értelmesen Régina. — Mi sohasem hazudunk...

— Az ezután válik meg, ha haza kerülünk! — hitetlenkedett az ura, de az asszony visszavágott:

— Mondtam, hogy nem megyek ki a bűnös életbe!

— Jöhetsz, — biztatta az ura — mert Uz Benci megházasodott.

Az asszony felszisszent:

— Megházasodott? — Akkor ugyanvalóst itt maradok!

— Hát akkor az Isten áldjon! — borult el Bojzás Küs Dani és vad, féltékeny keserűséggel távozott.

— — — — — — — — — — — — — —

— No, mi van Réginával? — kíváncsiskodtak otthon.

— Jól telik neki! — köszönte az érdeklődést.

— Nem vágyik haza?

— Vágyni vágyik, de még nem *hozom.*

— S mért nem hozza?

— Mert most tanól javában.

— Ugyanbiza mit?

— Hát afféle szép vallásos, szönt dolgokat... A hitet már jól tudja s a *hüséget* most tanólja... Ott hadd maradjon még néhány hétig...

— — — — — — — — — — — —

A néhány hét el sem telt, mikor Uz Bence titokzatosan beállított hozzám. Nagy kedve volt.

— Tudja e mi az újság, úrfi? Most jövök a városból... Régina azt mondta, hogy ha bevégződik a válópere, hozzám jön feleségül.

— S ha nem választják el? — rontottam a kedvét.

— Akkor inkább örökké ott marad, ahol van.

Büszkén, boldogan ment újra haza a havasba.

XXIII.

Lassan beállott az ősz.

Uz Bencének újra feljött a napja, mert megindultak a vadászatok. El volt foglalva minden perce, pedig csak sétált a szép, színes őszi erdőben és hiába unszolták a vadászok, kínálták szép pénzekkel is, egyszerűen elutasította őket.

— Megfogadtam, hogy többet állathoz nem nyúlok.

A fene ette meg az urakat, mert már a szarvasbőgés ideje is elérkezett. Az első szép üszők a holdfényes tisztásokon felbukkantak, de Bence nélkül nem mentek semmire a vadászok.

A keményen felcsattanó bikabőgés azonban őt sem hagyta nyugodni. Éjszakánként meg kellett lesnie, úgy, mint régen. Fatörzsek árnyékában, bokrok alatt lopakodott előre görnyedten, mintha az éjszakát cipelte volna a hátán. A hatalmas fák közé itt-ott behullott a hold ezüstje, a föld izgató, savanyú, furcsa szagot lehelt, ami még jobban megvadította. Sokszor négykézlábra ereszkedve haladt tova és az őszi esőzések után a földre nyomott ujjai között felbugyborékolt a hideg víz. Jól esett forró tenyerének, mert már alig bírta cipelni a régi szeretőjéről álmodó, éhes szívét.

Valahol az erdő mélyében már csattogni kezdettek a szarvasbikák homlokai és szarvai kemény bőgések közben. Vad fújással küzdöttek a bikák, míg oldalukat elönti a sötét vér vagy reszkető térdükből kifogy az erő, a

sárga szőrt kiveri az izzadtság és valamelyikük meggyalázva el nem menekül vagy holtan ott nem marad, szépen elnyujtva aggancsos fejét a harmatos füvön.

Messzi előzte őket, hogy a kísértéstől szabaduljon.

Mégis az állatok miatt érte a szerencsétlenség. Az őzek miatt, akiket a világon legjobban szeretett.

Reggel volt.

Az őszi köd, mint szép fehér kígyó úszott a patak fölött. Később lassan felszállott és eltűnt a felhők között. A madarak még fészkükben ültek, mert korán volt, a medvénk még fának vetett háttal horkolt s két őzünk csendesen, harmattól fénylő hátacskával állott a tisztáson, a róka gondosan betakargatta fiait, Bence a másik oldalára fordult s a malacok álmát aludta. A reggeli álmot hívják malacok álmának. Békében pihent minden az ég szent boltozata alatt. Az éj bújában elfogyott, itt volt a reggel.

Ekkor történt a szerencsétlenség.

Három oroz farkas rátört az őzekre. Falevelek közé takart pokoli pofával lesték a kedvező pillanatot s átugorva a bokrok tetején, lenyomták a kisebbiket. Alig volt ideje az ártatlannak felsikoltani. Mielőtt azonban elragadhatták volna, Bence ott termett és ő is megragadta az őzet. Puszta kézzel küzdött az ártatlan tetemért, mert már nem volt ideje fegyvert ragadni. Egyfelől a farkasok tépték a szegény kis állatot, másik felől Bence igyekezett kihúzni a szájukból. Ököllel verte a vérengző vadakat, az ő vére is ömlött a farkasok harapása nyomán, de nem érezte. Ingét, gatyáját letépték róla, mellén, tomporáján, egész testén sebek tátongtak, de kétségbeesetten védte az őz holttetemét, minha saját gyermeke volna.

Mire a medve segítségére rohanhatott volna, kitépték a keze közül a hullát és pillanatok alatt eltűntek vele.

Bence lerogyott és sírni kezdett.

Sírt az őzike halála felett, pedig Uz Bence olyan paraszt volt, hogy félrefordította a szarvait, mikor az ajtón bejött. A nagy lelki felindulásban nem is igen érezte a testi sebeket. Csak akkor döbbent meg, mikor talpra akart állani, de nem tudott a csontig mart sebek miatt. Olyan veszedelmesen megcsúfolták a farkasok. Órákba telt, amíg a földön valahogy hazavonszolta magát és felmászott a vackára. Ahogy lehetett bekötözte magát s amilyen kemény természetű ember volt, fel se vette volna a harapásokat; — nem sokat jelent, hogy pár font hússal több vagy kevesebb van az emberen; de az volt a nagy baj, hogy nem bírt lábraállani. Ott kellett tehetetlenül feküdnie az ágyán. Segítsége nem volt, mert a pásztorok hátrább húzódtak a havasba a csordákkal, én pedig hetek óta otthon tekeregtem a faluban. Sokkal nagyobb baj volt ennél is, hogy az ennivaló is kifogyott s így az Isten mindenképpen ráborította a gyászeget szegény Bencére. Egyetlen vígasztalása az volt, hogy a megmaradt őz nem tágított mellőle. A farkasoktól félt-e, mitől-e; reszketve ott állott az ágyánál s szép, fénylő szemekkel nézte Bencét. Csak az ajaka remegett néha, mintha szólni akarna.

Így telt el az első nap.

El se tőtt jóformán a dél, érezte Bence, hogy a feje kóválygni kezd, a szemeit nem bírja s nagyfene verességbe borul a világ. Aztán lassan setétedni kezdett, fülei zúgtak, szája párállott. Mindjárt tudta, hogy ez a sebláz, de abban a pillanatban elkacagta magát és énekelni kezdett, azt, hogy:

„Fűzfák közi bésütött a hódvilág.
Megtagadott engem az egész világ...“

Bőgte a nótát úgy, ahogy a száján kifért. Előbb szöveggel, aztán a nélkül, össze-vissza. Az őz ijedten hátraugrott, de ottmaradt. Igaz, hogy pillantani se mert. Bence egész éccaka énekelt, szavalt, verekedett, hánykolódott, szóval csúful viselte magát. Végül elaludt.

Mikor felébredt, tűrhetően érezte magát, de olyan süketen hallott, mintha szurkot csepegtettek volna a fülibe. Elviselhetetlen szomjúságot érzett. Szerencsére vacka mellett állott a vizes cserépkorsó, nagyot húzott belőle. Erre az éhség lepte meg. Azzal pedig nem törődött. Estefeléig nézte az erdőt, hogy a róka hogyan ugatja a szálló varjakat s szól a kakuk a nagy bükkben. Bajsza lelógott, mint két beteg mókusfarok. Szívesen únta volna magát, de az éhség nem hagyta. Bajusz Lajit irígyelte, aki fuszujkaevés közben hót meg tavaly.

— Nincs nekem olyan szerencsém! — sóhajtott.

Arra is gondolt, hogy mekkora istencsuda volna, ha kolbászeső hullana.

— Eléggé mennydörög hozzá a hasam! — mókázott.

Második nap már szédült is az éhségtől s ha lenézett két araszos borzos-deszka-ágyáról, olyan messze látta a földet, mintha végtelen fekete pokolégboltozat volna.

— Ha innen leesel Benci, hogy szállsz le? — tréfált magával, de meg is felelte: — Akkor minden dolgomot elhagyom s felkelek.

Percről-percre fokozódott az éhsége, szaggatta a gyomrát. Hiába nézett körül, tudta, hogy nincs egy falat

ennivaló a háznál. Karnyujtásnyira ott feküdt az éleskése a keze ügyében s azt megragadta:

— Énistenem, kínálj meg valamivel — imádkozgatott.

A sült galamb azonban nem szállt a szájába. Árva, elhagyatott volt szegény, az se volt, aki a kapcáját odavesse neki. Csak a rengeteg hallgatott körülötte.

— Most már én is elmondhatom — jutott eszébe — „Bé van az erdő kerítve, hogy menjek én ki belőle!"

Biza magatehetetlen volt, de ezt a napot is eltöltötte, ahogy lehetett.

Az őz azonban nem tágított mellőle. Ott virrasztott az ágyánál, mint egy szép, szelíd, barna kisasszony. Csak akkor rezzent meg, mikor Bencét az éhség kihozta a sodrából s annyira feldühítette, hogy ölni szeretett volna.

— Ne tátsd a szádat! — ordított rá a szegény, kicsi állatra. — Nem látod, hogy éhes vagyok!... Éhes vagyok, érted-e?

Nem értette bizony az áldott kicsi állat, honnan értette volna, hiszen nem volt emberi esze, csak megreszketett a barna bőre, megremegett négy szép fínom lába, ijedtség ugrált bennük, emelte ugrásra; de mégis ott maradt. Igaz, hogy félelmében pár lépést hátrahúzódott, mégsem tágított a véres, mocskos embertől. Az ilyen állat, mint az őzféle, inkább fél a lelki mocsoktól, mint a testi mocsoktól.

Mondom, az őz nézte Bencét s Bence az őzet. Bence haragudott, dühöngött, káromkodott, az őz nem. Azért őz, hogy szelíd legyen. Csak az orralikát mozgatta fínoman.

— Olyan, mint egy angyal, erdei angyal! — esett

meg rajta a Bence szíve s a nagy kimerültségtől elaludt.

Pirkadatkor, mikor felébredt, az őz még aludt az ágy lábánál. Szendergett a lábain.

Ekkor már Bence nem bírta az éhséget. Már zöldet-vereset látott.

— Mit kínlódjam! — gondolta. Megölöm az őzet és megeszem. Meg-e-szem! — ropogtatta dühösen a szót a fogai között. — Csak ki kell nyujtanom a kezemet s elvágnom a torkát. Egyetlen nyisszentés elég lesz!

Óvatosan kézbe vette a kést és felemelte.

Az őz rémülten ránézett.

Nem tudni, mikor ébredt fel, olyan nesztelen volt a felserkenése. Nem is menekült, csak ránézett.

Az Uz Bence karja lehanyatlott.

— Nem tudom megölni, ha néz!... kissé távol is van! — szégyelte, palástolta meghatottságát.

— Mici! Mici! Mici! — csalogatta közelebb ujjhegyeit morzsolva, de bensejében szerette volna, hogy az őz meneküljön.

Meneküljön, fusson sikoltva hét erdőn keresztül.

Az őz azonban remegve közelebb jött, egészen lehelethosszra és végtelen szomorúsággal lehajtotta fejecskéjét.

— Vajjon tudja-e mit akarok vele? — döbbent vissza Bence.

Lehet, hogy tudta, lehet, hogy nem tudta. Azt az Isten tudja.

Bencét az izgalomtól kiverte a verejték.

Az őz, a kicsi apáca csak állott.

A Bence gyomra egyetlen lángoló nagy éhség volt.

Hangos szót nem bírt kiejteni a száján, de azért ijedten, könnyesen azt mondta:

— Fuss, fuss, kicsi sutám, mert semmivel sem vagyok jobb a farkasnál!

Eszébe jutott, hogy a szelídsége is, mit az őznek mutatott, mikor csalogatta: álnokság vala. Tökéletesen a farkas álnoksága. A farkas is kemény télen, mikor embermagas a hó, úgy közelíti meg a fázó, mit sem sejtő őzeket, hogy a hó alá búvik, csak a füle bojtja látszik ki legfeljebb és lassan úgy túrja előre magát. A farkasfülnek azt mondják az őzek: — *Ni, egy kis egér!* — és észre sem veszik, mikor a vicsorgó fogak lerántják... Így tett Bence is. Így.

Az őz remegve nézte s két fényes könny kicsordult a szemén.

Az őz sírt és sírása megváltotta Uz Bence lelkét.

Ez az állatok gyilkosa, félvad, cserefaember utolsó erejével felemelkedett ágyán és messzi elhajította a kést, amely zendülve állott meg a kunyhó falában. Aztán hanyat esett és behúnyta szemeit. Mégegyszer összecsikordította fogait és felordított:

— Éhes vagyok!

Többet aztán nem szólt egy szót sem, de a szörnyű haragra az őz eliramlott.

Hogy a kis állat merre járt, mit csinált, azt Bence nem tudta, mert ereje végleg elhagyta.

Negyednap, mikor a vén Üdő Márton lejött a kalyibánkhoz, hogy üzenjen Bencitől a faluba Öreg Siketes Istvánnak, a komájának, úgy találta Uz Bencét eszméletlenül, de a teste be volt terítve fűvel, friss virágokkal, amikkel az őz táplálta.

Mikor legjobban csudálkozott, hogy ezt ki tehette, hát akkor látja, hogy jön az őz és a szájában teliharapás füvet hoz. Mikor Üdő Mártont meglátta, ijedtében felböffentett és elejtette a küszöbön a virágot.

Azzal eltűnt a rengetegben.

Többet nem tért vissza az őz. Lehet, hogy valaki meglőtte. Kitelik az emberektől.

Én az egészet később Üdő Mártontól hallottam.

Ha ő hazudik, én is igen.

XXIV.

Ősz volt. Tagadhatatlanul ősz.

Kissé borzongott a Bence szíve is, az enyém is, de azért a lelkünk mélyén örvendeztünk, mert új keresetünk nyilt. Felvállaltuk a kukoricaőrzést a havas alatti téreken. Két véka járt minden földről, s húsz lej pálinkára. Egész télire való vagyonka. Bence örömiben piros kapcát húzott, mintha önmaga volna az ősz és két szembehegyen megépítettük a bogos ágból, zsúpszalmából tákolt kalyibánkat. Homlokára őszikikerics-csokrot tűztünk és körülraktuk színes, ritka, tarka lombgallyakkal, nem azért, mintha annak valami haszna lett volna, de azért, mert bizony szép volt.

Alig sötétedett, ültünk a szembe-hegyen, a fene nagytűz mellett előregörbültünk, s az erdő, mint óriás fekete kozsók borult a hátunkra. Mellettünk fénylett fegyverünk, a fejsze. A törökbúza száraz szára suhogott, beszélgetett. Szemünkben játszott a lobogó tűz, az ég és éjszaka. Más dolgunk nem volt, mint a babánkra gondolni, nagyokat kiáltozni, hogy erdő, mező megriadjon tőle és néha belefülelni az éjszakába, hogy a vaddisznó nem töri-e a kukoricát. Ez az egy ellenségünk volt. A vaddisznó, amelynek fényes, csillogó volt a szőre, mintha megkefélték volna, s habot vert az erőtől, vadságtól, éhségtől a szája, ahogy kicsi, ravasz szemekkel leste tüzünket az erdők fái közül, vagy földre nyomott orral dermedten hallgatta ráolvasó verseinket.

Tőlem nem, de Bencétől erősen tartottak. Ismerték a kezejárását. Én nem láttam, de mondják, hogy régebben egy öreg kan — fényeskörmű, vén magyar gavallér — megpróbálta áttörni a tiltott kört, de Bence észrevette, puszta kézzel űzőbe vette és meghajtotta földeken, erdőkön keresztül, pedig setét éjszaka volt, mint a szurok, de az aranycső ott világított a kan szájában akkor is, mikor a vad visszafordult, hogy megküzdjön az emberrel. Igaz, hogy Bencén végighasított, és ma is ott van a testén a piros vonal, mintha villám sujtott volna végig rajta, de a kincs, az arany kukoricacső fele, mit kitört a vadkan fogai közül, ott maradt az ő markában. Mikor megfedették érte, hogy miért tette életét kockára, Bence büszkén csak annyit mondott:

— Hát a becsület?

Magam sem mertem azt mondani neki, hogy bizony marha voltál, Bence, de hogy én is mutassak valamit, a harmadik éjjel legázoltam sajátmagam félszekérre való kukoricát és nagy csatazaj közben kiordítoztam belőle a képzeletbeli disznókat. Bence csak mosolygott és kijelentette, hogy a kárt levonatja a részemből.

— Kapj vérhast! — feleltem és figyelmeztettem ezzel, hogy tudom, ő is egész éjjel süti, eszi a tejesen maradt kukoricát, amitől hamar vérhast lehet kapni; tehát jól teszi, ha befogja a száját.

Ezzel összebékéltünk és őriztük tovább a kukoricát.

Nem is történt semmi keddig. Különben szerda is lehetett, mikor a nagy baj megtörtént. Becsületesen ordítoztam éjfélig és lobogtattam a tüzet. (Akármi legyek, ha éjszakánkint el nem égettünk fejenkint két szekér fát!) Éjfél után úgy elálmosodtam, hogy a bocskorom orrát is alig láttam. A Bence átelleni tüze mind jobban

távolodni kezdett és végül a saját nagy máglyám is akkora lett, mintha csak szivar égne a számban. Aztán csendesen hanyatt ereszkedtem és a szemem bekoppant. Azt se mondtam ennek a cudar világnak, hogy jóéjszakát.

Hogy meddig aludtam, nem tudom s csak a Bence rettenetes ordítására riadtam fel. Nem vagyok éppen gyáva ember, de a hátamon végigfutott a hideg és a kezemben reszketett a szurkos kalán, amit a tűzbe tartottam, hogy világolóm legyen. A szurkos kalán az éjjeli lámpás az erdőn, mezőn. Bal kezemben ezt tartottam, jobbom a fejszét szorongatta, de csak álltam, mert a halálordítás után néma csend lett. Közelebb húzódtam a kalyibához és rémülten belekiáltottam a változatlan éjszakába:

— Bence!

Semmi válasz.

Mintha hidegtalpú állat ment volna végig a szívemen. Második kiáltásom már színtelenebb volt.

— Bence, mi van veled?

Csak a kukoricák zizegtek. Fulladt voltam és nem bírtam mozdulni. A szurkos kalánról megolvadt, forró szurokcsepp hullott a kezem hátára. Ijedten a nadrágomhoz törültem és arra gondoltam, hogy jobb lett volna sohasem vállalkozni a kukoricaőrzésre... Az erdő szélén is mintha szemek villognának és — de kár, hogy olyan magasan van az ég!... Rettenetes a földön járni!

Mégis mennem kellett. Nem hagyhatom Bencét a bajban. Hátha megölte valami! A tüze is szakadozott, hamvadozott.

— Bence! — kiáltoztam, hogy magamat bátorítsam.

Jó negyedóráig koslattam a kukoricatáblák közt. A kalyibájából kiindulva kerestem a nyomát és borzadtam a gondolattól, hogy egész éjszaka esetleg a holttestét kell

őriznem. Érzékeim megfeszültek s kétszer akkorának láttam mindent.

— Bence, Bence! — panaszkodtam céltalanul.

— Suj egye meg a hargasinát! Jöjjön már úrfi s segéljen! — nyögött fel alig pár lépésre Bence.

Mint aki a mennybe pillantott, úgy megvigasztalódtam.

— Veled ugyanbiza mi történt? — ugrok oda.

Hát alig tudja a szót egymáshoz kötözni.

— Engem biza... a medve... pofonütött!...

— A medve?

— Nem es az angyalok! — mérgelődött a földön fekve.

Tartom oda a szurkos kalánt, hát tényleg a szája félreáll a poftól.

— Jól odakent! — mondom elismerően, de Bencének nem volt hangulata, hanem szerette volna az ajakát helyrerángatni.

— Kiszökék az állkapcám! — vallotta be.

A szó végén vért köpött, mintha pontot tenne a végére. Valahogy felállott s így felállva még furcsább volt az ábrázata, mint aki kacagni kénytelen s a másik szemével távoli szeretőjére hunyorgatna s aszondaná, hogy várj csak, menjen el az úrfi innét, a többit osztán eligazítjuk. Efféle azonban nem jutott eszébe, csak köpött, nyögött s az állát igazgatta.

— Taszítson maga is valamit rajta! — kérlelt szépen.

— Igende akkor túl is kiszökik! — mókáztam afölötti örömemben, hogy Bencét életben találtam. Mindazonáltal óvatosan taszítottam egyet a ferde képén.

— Erősebben! — mérgelődött, jajgatott és nyálazott

Bence. — Vóna csak a magáé kiszökve... Megmutatnám én...

— Úgy-e szeretnéd?...

Végül is addig csikorgatta dühében a fogait, hogy az álla helyrezökkent és Bence megcsöndesedett.

— Az úgy volt, tuggya-e, — kezdette mindjárt beszélni az esetét — hogy láttam, mikor a medve, — ott ni, a patakon túl, a mesgyén ereszkedik be törökbúzába, mert a medve is éppen úgy letördeli és a karjára szedve úgy gyüjti a törökbúzát, mint az ember. Szekérderékszámra hordja haza a boccsainak.

— Ide jó helyre jössz! — gondoltam s fogom a fejszét. — Mire odaértem, már vagy harminc csövet letört... Megcsaptam a fejszével, de elkapta a fejét és csak a bőrét nyisszenthettem le. Akkor pofon ütött...

— Jól tette! — kacagtam, látva, hogy Bence eléggé „helyrejött".

— Egy pillanatig úgy éreztem, mintha megrakott szénásszekér ment volna keresztül a fejemen, aztán besötétedett előttem minden s elestem...

Látva azonban Bence, hogy nincs kinek beszélni, mérgesen elhallgatott s mivel már virradt, még egyszer megraktuk istenesen a tüzet s csendesen elindultunk hazafelé.

Akkor látom, hogy Bence úgy tántorog, mintha részeg volna, de azért ő is örvendett, hogy nem került át a másvilágra.

— Most volna jó, ha pénzem volna! — kezdette kis idő mulva.

— Miért te? — vetettem oda könnyedén.

— Mert duplán látok mindent...

Így érkeztünk haza az erdei szállásra.

Alighogy a bokrok közül kibukkanunk, hát látjuk, hogy a medvénk ott fekszik az ajtóban. Csendesen aludt. Az ölében azonban húsz-harminc cső kukorica feküdt, amire csendesen csepegett a vér a fejéből...

A könnyünk kiesett, mert nekünk hozta a medve az élést. Rólunk gondoskodott.

Nagy az Isten!...

XXV.

— Úrfi! — aszondja nekem Bence egy reggel. — Holnap felszabadul a vadászat. Pénz áll a házhoz. Aki nekünk nem fizet, annak nem szabad még nyúlganyét se látnia.

Az ezelőtti években tényleg úgy volt, hogy minden valamirevaló vadászember beütötte az orrát a Bence kalyibájába, megmondta, hogy mit szeretne lőni, megfizette az árát s a vad holtbizonyosan terítékre került. Most azonban korahajnalban készenlétben voltunk Bencével, de senki nem nézett felénk, pedig a vadászok úgy ellepték a területet, hogy amerre eljártak nyúl nyúlon nem maradt, a vadak pedig csordaszámra menekültek át Móduvába. A kopók felverték az egész havast s a kántor úr, a medvénk nem győzte a földből kitépett csutakokkal hajigálni, annyit alkalmatlankodtak neki.

— Ez így nem jól van! — sértődött meg Bence a mellőzés miatt. — Ezen változtatni kell!

— Mi az anyádörömit tudsz csinálni? — szomorkodtam én is az elmaradt jövedelem miatt. — Nemcsak hogy egy krajcárt se látunk utánuk, hanem az se lesz, amit egyél a télen, mert még madár se marad a havason, ha ez így tart.

Bence mosolygott.

— Bízza csak rám. Először meg kell szabadulnunk a kutyáktól.

— Nehéz dolog! — legyintettem lemondóan.

— No csak menjünk!

Öt-hat istrángot vett a kezébe. Odaszól a medvének is.

— Emelkedjék fel, kántor úr.

A medve számára is hozott egy jó erős láncot.

— Mehetünk! — mondotta bizakodva.

Olyan helyre vezetett, amiről a vadászok nem is sejtették, hogy a világon van s ott a lánccal a fához kötötte a kántor urat, ki szomorúan bólintott és szemrehányóan pislogott reánk, mintha azt mondotta volna: „Én nemzetem, zsidónépem, Teellened mit vétettem?“

Bence azonban felelet helyett jó messzire távozott s nem telt bele félóra, öt felfűzött kutyával jött vissza. Azt már említettem Bencéről, hogy meg tudta igézni a kutyákat. Amelyikre csak rá is nézett, az moccanni sem mert. Az ebeket egy másik fához kötötte, komótosan leült a földre s a lábai alá szorította a kezeügyébe eső kutyát, mintha libát töltene. A kurti gallérjából elővett egy varrótűt, végigtapogatta a kutya hátát, egy ponton beleszúrt a gerincibe. Mikor ezzel készen volt, félmarkával átszorította a kutya száját, odavitte a medvéhez s az orrát keményen odadörzsölte, ahol a legszagosabb a medve.

— Így ni! — mondotta kedvesen s az ebet a nyakabőrénél fogva odahelyezte a medve karjai közé, aki kíméletesen a melléhez szorította, hogy moccanni se tudott az eb, csak a két szeme sírt a szörnyű rettegéstől.

— Dajkálja egy kicsit, kántor úr! — utasította Bence.

Muszáj volt kacagni, mert — Isten bocsássa meg — úgy néztek ki, mintha a medve szoptatta volna a kutyát.

Mikor így az eb jól felvette a medveszagot, akkor Bence rászólt a medvére:

— Eressze el, kántor úr!

Szegény kutya üvöltve futott el s a hátán őszülni kezdett a szőr a rémülettől. Meg sem állott addig, míg a gazdája lába közé nem bújhatott s ott is úgy nyögött a félelemtől, mintha a meghalt anyósa kísértené álmában.

Az így megdajkált kutyát többet még a közelébe se lehetett vinni az erdőnek.

Fertáj óra alatt készen voltunk a kutyákkal.

A vadászok pár napig elmaradtak.

— Most kevésbbé áll a pénz a házhoz — aggodalmaskodtam, de Bence lekacagott.

— Attól maga ne féljen!... Akár bankot alapíthatunk, annyi lesz a pénzünk.

— Hát ezt nem értem!

— Nem is kell magának mindent tudni, úrfi! Amíg lehet, őrizze meg az ártatlanságát! — mókázott Bence. — Ne törje az eszit, hanem használjuk fel a drága időt s nyissunk fogadót, ahol kényelmesen hálhassanak az urak.

— Nem jön ide több vadászember, mert tönkretetted a kutyáikat! A vad is elmenekült a hetedik határra — hitetlenkedtem.

— Ki mondta magának, hogy az urak a vad miatt szoktak vadászni járni? — ütközött meg Bence a tudatlanságomon.

— Hát mi miatt?

— Hát a szerelem miatt!

Elképedtem.

— Most ugyanvalóst nem értem!

Bence megkönyörült rajtam s megmagyarázta.

— Az úgy van, — tudja-e — hogy ezek a városi nadrágos emberek olyanok, mint a szarvasbikák. Nyáron a feredőkön s a pihenéstől, jóélettől megerősödnek, de

amíg feredni lehet, a víz hűti őket. Őszire aztán szépen nekigömbölyödnek s már nem bírnak magukkal, jó melegen felöltöznek s otthon azt mondják az asszonynak: — „Feleség! kinézek ide a havas alá egy kicsit nyúlászni! Olyan rég nem ettünk egy kicsi nyúlat...“

— Jól teszi, drágám! — csicsereg vissza az asszony. — Ne készítsem el a páclevet?

— Az úriasszonyok szeretik, ha az uruk vadászni jár — véli Bence.

— Vajjon miért te? — hunyorítok, mert már kezdem érteni, hogy miért szeretik az úriasszonyok, ha az uruk vadászni jár. Nekem is ilyenkor szokták mondani, hogy — „Jóska, milyen rég nem volt nálunk!“ Tudta a fene, hogy miért mondják!... Elég az hozzá, hogy Bencének kezdett igaza lenni.

Harmad- vagy negyednap fürkészőútra indult és csillogó szemekkel jött haza:

— Itt vannak!... Fehérnépestől!

A kíváncsiság nem hagyott nyugton, de Bence figyelmeztetett.

— Ügyeljen, hogy meg ne lássák magát, úrfi!

— Miért te?

— Mert elijednek! — tréfált. — Várni kell, hogy menjen el az eszik egészen!

A bokrok piros, sárga függönyén keresztül látta, hogy a hegyek oldalában páronkint sétálnak a vadászok.

— Van-e üsmerőse köztük? — súgta a hátam megett Bence.

— Nem látok egyet se!

— Akkor hamar őtözzék át, mert mindjárt vendégeink lesznek.

Gyorsan harisnyát, bakancsot húztam, a Bence rosz-

szabbik sapkáját a fejembe nyomtam. Ilyenkor, ha „vendégeink" jöttek, a Bence öccseként szerepeltem.

Olyan ragyogó őszi nap volt, mintha Bécsben készült volna. Szép tüzet raktam a kalyiba elé, hogy csináljam a gusztust a vadászpároknak, Bence pedig leste őket.

— Még űzik az eszüket! — jelentette.

Meg se kellett néznem, mert már oda hallszott a fehérnép gyöngyöző kacagása, aki már fel is díszítette magát piros őszi bogyókkal s dús kecskerágóágat tartott a kezében, amelyen a vörös fürtök úgy fityegtek, mint a klárisgyöngy. Játékosan megzörgeti a bokrokat s megtörténik, hogy ki is ugrik egy nyúl, mire a mellecskéjére szorított kézzel felvisít a fehérnép:

— Ni, nyúl!

A férfi zavartan lekapja a puskát a hátáról, de a nyúl hiába mutatja neki az ülepét, az úr nem lő bele.

— Miért nem lőtte meg? — pihegi a nő.

— Nem akartam magát megijeszteni, drágám — szabadkozik a férfi melegen.

Bence úgy röhög, hogy a hasát fogja, mert ő tudja, hogy az úr vadász létére olyan rövidlátó, hogy még pápaszemmel se tudja a jót a rossztól megkülönböztetni.

— Ez az én emberem! — örvendezik neki. — Mihálykó úr a pénzügytől. Tőlem szokta venni a vadat.

Mihálykó úr a pénzügytől leül egy kidöntött fára s a nő szorosan melléje.

— Még felhűlnek! — röhögi Bence.

Kicsit nézik egymást s a Mihálykó úr keze alattomosan kinyúlik a hölgy háta mögött, míg a szemibe azt mondja:

— Etus!

— De Dezső! — ugrik fel a fehérnép s olyan szép piros, mintha ő s nem Uz Bence laknék a havason.

Egy kicsit vénecske, de Mihálykó úr se mai csürke. Olyan három fia van otthon, mint három medve.

Megbékélnek s újra egymás mellé ereszkednek. Fejük összehajlik.

Másodszor már nem mondja Etus, hogy „dedezső", csak nézi a szép őszi tájat szemérmesen, mialatt Mihálykó úr „megenged magának" egy korához képest meglepő puszit, aminek piros marad a helye az arcon, mintha egy őszi falevél hullott volna oda.

— Nézze maga, úrfi, — tekereg Bence a kacagástól — mert én nem tudom nézni!

Etuska ismét felcsilingel:

— Jaj de huncutok a vadászok!

Ahogy a bokrok likán keresztül láthatom, nekem is el kell ismernem, hogy Etuskának igaza van.

— Érik a pénzünk, úrfi! — pusmog a hátam megett Bence.

Mihálykó úr a pénzügytől se lát, se hall. Nem is csuda, mert semmi úgy el nem veszi az ember eszit, mint az ilyen gyönyörű októberi őszi nap, mikor olyan az erdő a sok színtől, mintha egy nagy aranyhegy borult volna lángba s a bágyadt napfény melege folyik le az ember arcán.

Közben az a bolond Bence megpiszkálja a tüzet, amitől egész szikraeső táncol az ég felé s Etus észreveszi.

— Ni, pásztortűz!... Jaj, nézzük meg!

Mi már előkészítettük volt s a tűz mellett felütve ott van a nyárson a szalonna. Mikor látjuk, hogy Mihálykó úr a pénzügytől puskásan, kartőn fogva Etust elindul, hirtelen beletartjuk a szalonnát a szénbe s olyan gonddal

sütjük, hogy csak akkor tekintünk fel, mikor a fehérnép ránk csodálkozik:

— Ni, szalonnát sütnek!

— Nem, mert prücsköt herélünk! — gondolom a kacagástól nyuvadozva, de Bence a hangra illedelmesen felszökik. Én is darabos mozdulatokkal felemelkedem s rekedt jónapot kívánok. Úgy tartjuk a szalonnát a kezünkben, mintha loptuk volna.

— Maga az? — ismeri meg Mihálykó úr a pénzügytől.

— Ez én vónék istálom! — feleli Bence alázatosan. — No, vadászni jöttek?

— Igen, kinéztünk egy kicsit a havasba a *felségemmel.*

Míg így diskurálnak, azalatt én állom a haptákot. Végre észrevesznek.

— Ez a társa ki az?

— Az ecsém! — legyint Bence, hogy nem érdemes szót reám vesztegetni.

A nőt a szalonna érdekli.

— Szabad megkóstolni?

— Hogyne, hogyne! — készségeskedik Bence s pár pillanat mulva Mihálykó úrral együtt jóízűen falatoznak.

— Ejnye be kár, hogy még nem nyúztuk meg a nyulat! — sajnálja Bence. — Most mindjárt megsüthetnők!

— Nyulat is lőttek?... Mutassa!

Magam ugrom a nyúl után, amit a hajnalban én fogtam hurokkal.

Amíg a nő a nyúlban gyönyörködik, Mihálykó úr feltalálja magát:

— Ragaszkodik maga ehhez a nyúlhoz, Uz? — int titokban Bencének, hogy ne ragaszkodjék.

— Ragaszkodjék a bojtorján! Én nem!

Így a nyúl gazdát cserél.

Nekem csak annyi a dolgom, hogy felkötözzem a vadász táskájára.

Félóra mulva ott tartunk, hogy a hölgy a monogramos selyem zsebkendőjével legyintgeti Bencét, hogy ne mondjon olyan „eredetieket"

Szépen összeszoktunk, de sajnos Mihálykó úréknak haza kellett menniök, mert az idő eltelt s így ősszel korán setétedik.

— — — — — — — — — — — — — —

Másnap reggel útrakészen azt mondja nekem Bence:

— Úrfi! Nekem be kell mennem a városba!

— Mit csinálsz te a városban?

Bence csak meglobogtatja az Etus zsebkendőjét.

— Ezt a rongyot elviszem Mihálykó úrnak.

— Hogy a tűz lángjába tudtad ellopni, te tekergő? — kacagok.

— — — — — — — — — — — — — —

Mihálykó úrnak az arca elsötétedik, mikor meglátja Bencét, de ez nem jön zavarba.

— Az Énistenem áldja meg, tekintetes úr! — parolázik. — Tűvé tettem az egész várost, hogy megtaláljam... Mutatták, hogy hol lakik Mihálykó úr, de ott nem mertem odaadni, mert egy más naccsága volt, nem az, kivel a tekintetes úr tegnap vadászni volt...

— Mit nem mert odaadni? — kérdezi gyanakodva s fenehűvösen Mihálykó úr.

— Ezt a zsebbeli ruhacskát ne! — lengeti meg a

selyem zsebkendőt Bence szeretettel — amit tegnap ott felejtett a „felesége“ a kalyibánkban.

— Jól tette! — kap mohón utána Mihálykó úr a pénzügytől. — A fáradságáért itt van ez a száz lej.

Bence szabadkozik, szerénykedik, pirul és eleget mondja, hogy „érdemetlen vagyok rá“, Mihálykó úr reáerőlteti.

Mert gavallér ember Mihálykó úr a pénzügytől.

XXVI.

Bence egyik nap a karjára akasztotta a fejszét, a zsebébe tett egy szűknyakú üveget, papirosban büdöskővirágot s nekem odaszólott:

— Ügyeljen mindenre!

— Hova mégy?

— Egy kicsi méh-bajom van!

Ebből tudtam, hogy vadméheket akar felverni, amit el nem mulasztottam volna egy ökörért se.

Szép őszi nap volt. Az Isten kék arca, az ég ragyogott és a hatalmas havas köröskörül ezer színben tündöklött.

Lementünk a patakhoz s lestük a méheket, amelyek ide járnak inni. Óvatosan összefogtunk annyit, amennyit lehetett. Bence berakta őket a szűk nyakú üvegbe s miután figyelmesen körülnézett, egyirányban megindult, amerre a felriasztott méhek szálltak. Mikor egyet-egyet az üvegből kieresztett, összehúzott szemmel leste, hogy merre tűnik el. Tudtuk, hogy egyenesen hazaszállnak s csak követni kell őket. Semmi sincs szebb, mint a méhvadászat ilyen szép, tündöklő őszi napon. A kibocsátott méhek arany hangon sírva menekültek az erdő dús színpompájában és villogtak a napsütött gyönyörű szálfák közt.

Minket pedig az orrunknál fogva vezettek.

Két órai tekergés után visszakerültünk a patakhoz, ahonnan elindultunk.

Szívemből felkacagtam és titokban örültem, hogy a levegőnek ezek a szépséges virágai, kedvenceim, a méhecskék megszabadultak a Bence dúló kezétől.

— Felsültél! — röhögtem szembe vele.

— Nagy türelem kell hozzá, hogy ezzel a módszerrel rátaláljon az ember a méhek viaszvárosára.

— Nem így kell a vadméhet fogni, te szerencsétlen! — oktatgattam. — A méh, hogy könnyebben repülhessen, a vizet kifröccsinti magából s mire a szádat eltátanád, már el is tűnt. Mézet kell szítatni velük. Azt mindenképpen hazaviszik. A rengő, sárga mézcsepptől a bogár is olyan aranypiros lesz, mintha felgyúlt pici lámpák repülnének a levegőben. Könnyebb a szemnek is kísérni őket.

Bence elgondolkodott s megrázta a fejét.

— Nem az a baj, úrfi!

— Hát mi?

— Az, hogy magát magammal hoztam... No nem baj. Mindjárt másképpen csinálom.

Azzal el is engedte a szűknyakú üvegből a méheket s mi szó nélkül haza.

Otthon a kalyibából előkeresett egy darab tavalyi lépesmézet s beszólt az erdőbe.

— Kántor úr!

A medvénk előcammogott.

Bence az orrához törülte a mézet s azt mondotta:

— Kicsi méz nem ártana, kántor úr! Jó kőtség télire.

A medve lenyalta a mézet az orráról s bólintott, mintha azt mondaná:

— Mehetünk!

Sokat nem teketóriázott, mint Bence, hanem egyene-

sen átvágott a kósteleki részbe. Alig bírtuk követni. Bence időközönkint meg-megparfümözte a mézzel a medve orrát, hogy a szagot s a kedvét el ne veszítse. Ment is úgy tőle a medve, hogy alig győztünk utána lihegni.

— Most már nincs semmi baj! — ujjongott Bence, látva a medve készségét.

A „Szépasszon liká"-nak nevezett bércen a medve odatartotta az orrát Bencének, hogy kenje be mézzel, de ez a tekergő mókázni kezdett a medvével. Odatartotta s mindjárt vissza is rántotta a mézet. Ez így ment háromszor, négyszer. A medve mérgesen morgott, Bence annál jobban röhögött. A medve azonban úgy van a mézzel, mint a férfiember a boritallal. A kicsi a sokat kívánta. Mikor Bence incselkedve újból az orra elé tartotta, a medve úgy kiütötte a kezéből, hogy a Bence kezefeje erőtlenül hullott le.

— Ember vagy, medve! — dícsértem kacagva a medvét, de az a földről hirtelen felnyalintotta a mézet s eltűnt a sűrűben.

Bence a fogát szíva, sápadtan egyik kezével a másikat emelgette, mintha azt mérlegelné, hogy hány kiló. Percek mulva magához tért s azt kérdezte:

— Hol a medve?

— Méhbaja van! — tromfoltam vissza a saját szavaival.

El sem tudta káromkodni magát tisztességesen, mikor hirtelen borzalmas rémületordítást, lövést hallunk s a mélységbe csörtetve valami lezuhan.

— Ott valami történt! — szólottam bután és reszkettem.

Bence már futott is arrafelé.

Én utána.

Felérve a tetőre, látjuk, hogy egy ember lezuhant a szakadékba és véresen, eszméletlenül fekszik.

Bence egyik kőről úgy ugrott a másikra, mint a zerge.

Én csak felülről tartottam vele az összeköttetést.

— Ki az, te?

Bence azonnal látta, hogy él a lezuhant ember s csak a lába törött el. Kicsit törte a fejét, hogy hol láthatta ezt az urat, de hamar eszébe jutott s felmosolygott hozzám:

— Ez az én emberem!

— Miféle embered?

— Aki vizsgáztatott a nyelvből. Az inspektor úr.

— Hozd fel!

— Ott jó helyt van — rázta a fejét Bence.

— Ne csinálj magadnak bajt! — figyelmeztettem a következményekre.

Bence azonban nem fogadott szót, hanem a bokron felakadt puskáját odatette melléje s ismét felszökdösött hozzám a sziklákon, mint a zerge.

Már oldoztam a nadrágszíjamat, hogy leereszkedjem a szerencsétlenhez s segítségére legyek, de Bence rám mordult:

— Nyughassék, úrfi!

— Mit akarsz vele? — hebegtem, mert semmi jót nem néztem ki a Bence arcából.

— Most én vizsgáztatom meg! — suttogta Bence.

Tehetetlen voltam Bencével szemben, aki már ki is találta, hogy mi történt.

— Mikor a medvénk erre futott, — magyarázta —

megijedt tőle, megfutamodott, se látott se hallott s lezuhant az oldalon. A puska esés közben elsült.

— Vai Dumnezeu! — jajgatott a szerencsétlen.

— Magához tért! — húzott hátra Bence. — Most rejtőzzünk el a sűrűbe, hogy ne vegyen észre s várjunk!

— Mire várjunk? — türelmetlenkedtem.

— Csak üljön le s várjon! — parancsolta Bence.

Közben a magához tért ember ordítozott:

— Segítség!... Segítség!...

Kettőt, hármat is lőtt a puskájából és újból fel akartam ugrani, hogy segítségére siessek, de Bence lehűtött.

— Megcsapom, ha nem ül helyt!

Mikor a félelemtől meggyötört ember kilődözte az összes töltényeit, Bence felállott és a bokrok közt csörtetve elindult. Engem a kezével hátra intett.

— Ki lövöldöz itt?... Ki az? — bődült bele a rengetegbe magyarul.

— Ide, ide!... Segítség! — rémült fel a törött lábú ember románul.

— Jó napot adjon Isten! Há maga az, tekintetes úr? — ismerte meg Bence lojálisan.

— Ki maga? — sziszegett a fájdalomtól az inspektor.

Bence haptákba vágta magát.

— Ik melde gehorzámszt: Firer Vadász Uz Bence!

— Miért beszél németül? — nézett bután az inspektor.

— Én azért beszélek németül, mert jelenleg nyelvvizsgán vagyok... Most másodszor vagyok nyelvvizsgán...

— Ce „nyelvvizsga"? — tájékozatlankodott az inspektor úr.

— A nyelvvizsga olyan vizsga, — magyarázta Bence — amelyen évenkint megbuktatják a magyar embert és kidobják az állásából, mint engemet.

— Maga az utász? — ismerte meg rémülten az inspektor.

— Csak afféle foszt-utász, volt-nincs utász! — javította ki Bence. — Kidobott utász! Az a!... Az inspektor úr buktatott meg.

— Én? — hökkent meg az úr.

— Akár tagadja, akár nem, ez az igazság!— politizált Bence folyékony román nyelven.

— De hiszen maga kitűnően beszél románul! — ismerte el az inspektor.

— Nekem most hiába hízeleg! — hajthatatlankodott Bence. — Akkor vette volna észre, mikor ideje volt! No az Isten áldja meg!... Azért harag nincs! — búcsúzott Bence, mintha ott akarná hagyni.

— Az Istenért, ne hagyjon itt! — könyörgött a töröttlábú. — Nem akar segíteni rajtam?

Bence határozatlant mutatott.

— Az attól függ, hogy a tekintetes úr kiállja-e a nyelvvizsgát.

— Miféle nyelvvizsgát?

— Amit én e helyt elrendelek.

Az inspektort elöntötte a méreg.

— Rögtön nyujtson nekem segítséget, mert azonnal lecsukatom!

— Úgy es kell! — röhögött Bence. — Szökjék no!

Az inspektor is elkacagta magát.

— Nohát mit akar?

— Előbb vizsgázunk! — kötötte meg magát Bence.

— Egye fene! — állott rá. — Kérdezzen!

— Ki maga? — elnökölt Bence.

— Inspektor Barza.

— Insufficient! Nem jól van. Nem volt maga soha katona? — utasította vissza Bence a feleletet.

— Hát hogy kell mondani? — mulatott kínjai közt is az inspektor.

— Mondja utánam!

Az inspektor utána mondta.

— „Ik melde gehorzámszt: Inspektor Barza!"

— Emmá más! — bólintott Bence. — Miért beszél németül? — tette fel az új kérdést.

— Én azért beszélek németül, mert jelenleg nyelvvizsgán vagyok!

— Tizes! Kutya legyek, ha nem tizes a médiája! — örvendett Bence az eredménynek és éppen abba akarta hagyni a vizsgát, mikor eszébe jutott, hogy a legfontosabbat elfelejtette.

— Tud-e románul? — reccsentett rá a vizsgázóra.

— Hiszen román vagyok! — figyelt fel az inspektor.

— Azt akárki mondhatja! — utasította el Bence. — Előbb le kell tennie az írásbelit!...

— Mit?

— Az írásbeli vizsgát! Én es letettem! — magyarázta Bence. — Van-e írószere?

Az inspektornak volt töltőtolla, papirosa.

— Írja!

Az inspektor kíváncsian várta, hogy mit diktál ez a félvad erdei ember, de Bence komolyan vette az ügyet.

— Írja!

„Alólírott ezennel Vadász Uz Bencét visszahelyözöm állásába, a 345-ös utászházba és kötelezem magamat,

hogy szabályszerű kinevezését, illetőleg minisztériumi okmányát postafordultával eljuttatom neki.“

Bence higgadtan megnézte az iratot.

— Elég jó írása van! — kritizálta és zsebre tette az okmányt. — No most lássuk, hogy mi a baja a lábának.

Azt is szakszerűen bekötözte, de alaposan megjajgattatta az inspektort. Mikor a kötözéssel készen volt, illedelmesen meghívta magához:

— Legyen szerencsém!

— De nem tudok menni! — szabadkozott a kínoktól verejtékes ember.

Bence mosolyogva az ölébe vette, mint a csecsemőt, s kimászott vele a szakadékból.

Közben odafüttyentett engem is. Hárman aztán komótosan megindultunk haza felé. Az inspektor a Bence mellére hajtotta a fejét, mintha Bence az édesanyja volna.

— Mit gondol, tekintetes úr, — társalgott — javul-e valamit a szegény magyarok helyzete?

Az inspektor kedvező feleleteket adott. Én még hittem is neki, de Bence nemigen. Mindamellett kíméletesen ápoltuk két napig, míg a daganat lelohadt, s a betegünk újból lábra tudott állani. Azalatt egészen összemelegedtünk. Az inspektor nem szívesen hagyott ott, de hivatalos dolgai voltak, indulnia kellett. Bence el is kísérte, hogy el ne tévedjen. Búcsúzóul kivette a kötelezvényt a zsebéből és odanyujtotta:

— Tessék, tekintetes úr! Csak tréfa volt... Csak a vizsgát akartam visszaadni.

Tisztességes ember volt az inspektor. Szabadkozott.

— Szó sincs róla! Magának vissza kell kapnia az állását!... A többi az én dolgom!

Bence elgondolkozott és mély szomorúsággal rázta meg a fejét.

— Ne csináljon bajt magának miattam!

A kötelezvényt összetépte.

— Még azt hihetné a tekintetes úr, hogy *ezért* segítettem magán... Pedig nekünk magyaroknak a jó szó többet ér mindennél... A jó szó, tekintetes úr... Ne arra menjen, hanem ezen az ösvényen ne! Sehol ki ne térjen, mert ez az igyenes út! No az én Istenem áldja meg!...

Szó nélkül kezet fogtak.

Legalább ők ketten megértették egymást.

Az inspektoron azonban látszott, hogy lehajtott fővel igen mélyen gondolkodik...

XXVII.

Még a jó pénzvilágból maradt Uz Bencének az az ötszáz lej adóssága, ami miatt sokat szorongatta a zsugori Csicses Mózsi. Legalább hússzor megjárta a havast a pénzért, de hiába könyörgött, fenyegetődzött olyan mérgesen, hogy füstölt tőle a szája; egy lyukas krajcárt sem tudott Bencén felhajtani. Végül elkeseredésében kijelentette, hogy addig egy tapodtat sem mozdul a nyakunkról, míg pénzt nem lát.

— Itt jó helyt van! — barátságoskodott Bence és mindenképpen a kedvében járt a vén embernek, hogy újabb haladékot kapjon.

Mózsi bá azonban nem tágított. Öles, kemény, szilárd vénember volt a köldökéig lógó bajsszal, nyerges orrú öreg pogány, akin nem fog sem betegség, sem időjárás, semmi veszedelem. Úgy evett, mint a farkas. Ami kicsi kőtségünk, szalonnánk, kenyerünk, túrónk, miegymásunk volt, pár nap alatt felfalta.

— Ha ez így tart, éhen veszünk! — mérgelődtem Bencére, de ő sem tehetett semmit, mert a hitelező kezében volt. Vigasztalásul egyet-egyet hunyorított nekem, de még a száját sem merte feltátani. Teljesen ki volt szolgáltatva a vén Csicsesnek és vakon teljesítette parancsait. Halat, rákot fogott neki, gombát szedett, fát hordott, ágyat vetett, s még a csizmáját is kitakarította volna, ha mondta volna.

Harmadnap azonban hozzám sündörgött Bence, s titokban megsuttintotta, hogy ha jót akarok, a tűzhöz közel ne üljek.

— Baj van, Mózsi bá! — kezdi egyszer fene szomorúan. — Itt van a *veszedelem-napom.*

— Miféle „veszedelem-napod"? — herkent vissza Mózsi bá.

— Én táltos vagyok, tudja-e?

— Mi a fittyfene vagy?

— Táltos.

— Hijj a nemjóját! — ütközött meg a babonás vén ember. — Az szörnyű baj!

A táltosok nagy veszedelmet szoktak zúdítani arra, akinek baja van velük. Tudta ezt jól az öreg Csicses és eleget is vakarta miatta a fejét. Uz Bence tovább izgatta.

— Azért mondom, hogy ne ijedjen meg. De én ma éccaka farkassá s medvévé változom. Osztán ne legyek hibás, ha széjjel találom tépni!

Az öreg nem akarta hinni.

— Honnan tudod?

— Mindenféle jelek szoktak történni velem, ha a hold feljön.

Az új hold már látszott is a fák között. Csicses Mózsi reápillantott és a fejét rázta.

— Nem hiszem, Benci! Sohase hallottam rólad, hogy táltos volnál. Ha térden állva megesküszöl, akkor sem hiszem.

Bence, mintha az élete forogna kockán, könyörögni kezdett:

— Ne bántsanak se farkas képiben, se medve képiben!

Mózsi bá átlátott a szitán.

— Én innen addig el nem megyek, ha sárkánykígyóvá változol is, amíg pënzt nem látok.

Bence vésztjóslóan nézett rá.

— Én figyelmeztettem!... Osztán hibás ne legyek!

Válaszra se érdemesítette a vén Csicses. Magabízón utolsó szalonnadarabunkat sütni kezdte a tűzön. Nagy lelkinyugalommal fát vetett a tűzre, de alig kapott bele a láng az ágba, egyszerre vakító fénnyel felrobbant. Félbajszát le is perzselte Mózsi bának, aki ijedten hőkölt hátra. A sok szén, tüzes fadarab köröskörül hunyorgott.

— Már kezdődik! — jajdult fel Bence.

Pillanatra magam is meglepődtem, bár együtt töltöttük volt meg puskaporral a kifúrt ágakat, hogy ha olyan vendégünk lesz, legyen amivel megtréfáljuk.

Vén Csicses sápadtan tápászkodott fel és csak káromkodva rázta az ökleit Bence felé.

— Fel akartál vettetni, te sátán onokája!

— Menjünk be a házba! — didergett Bence — nem szerencsés most idekünn lenni. Jaj, már közeledik az átváltozásom!

Olyan dermesztően tudta mondani, hogy vén Csicses is jónak látta behúzódni a kalyibába, de ott olyan setét volt, hogy az ember az orráig se látott.

— Gyujts valami világolót, te országos gazember! — üvöltött rá Bencére, aki hozta is a lámpát, de mindjárt szabadkozni is kezdett.

— Én meg nem gyujtom, mert mindnyájan fej nélkül maradunk.

Öreg Csicses ettől sem akart félni.

A lámpa azonban úgy volt elkészítve, hogy mikor a vénember meggyujtotta, a szeme közé robbant.

— Jaj! — hányta a keresztet — ez nincs Isten hírével!

Erre kifogyott vén Csicsesből a bátorság. Álló helyzetéből ki sem tudott mozdulni. Bence tovább rémítette.

— Ne ijedjenek meg, mert mindjárt átváltozom. Érzem, hogy változom. A hátam már szőrösödik.

A setétben csak a hangját hallottuk. Valahonnan gyertyát kerített és annak a kísérteties világa mellett elkezdte nekünk tanítani a „vadnak száját megkötő imádságot", amit egy régi javaskönyvből én olvastam volt neki.

„Hol vagy szent Farkas püspök? Zárd el szent Jordán vizinél az oroz tolvajt. Fene fakó fogát kulcsold be szent Ábrahám püspök!"

A kacagástól fuldokoltam, de a Mózsi bá lábai úgy reszkettek a harisnyában, mint a kocsonya. Furcsa látvány volt, ahogy rebegte összekulcsolt kezekkel:

— Hol vagy szent Farkas püspök?...

Ennél az egy mondatnál nem is tudott többet megtanulni hirtelenében, de ezt aztán mondotta sűrű egymásutánban és észre sem vette, mikor Bence kiosont, hogy magára vegye a farkasbőrt, aminek a feje megvolt egészen. Nagy fifikával tömte volt ki Bence még a télen unalmában, s két üveg-szemet is tett neki. Még a természete is elhagyta szegény szerencsétlen Csicses Mózsit, mikor nagy csörömpöléssel betört a kalyiba ablaka, a farkasfej bevicsorgott rajta, s a Bence hangján megkérdezte:

— Hogy van kied, Mózsi bá?

Az öregember rémült ugrással nekiszökött az ajtónak és szinte fellökte a medvénket, akit Bence ültetett a kü-

szöbre őrnek. Szerencsétlen Mózsi bát elhagyta az ereje. Tehetetlenül roskadt le a földre. A medve morgott az ajtóban, a farkas hörgött az ablakban, ő pedig szörnyű rémületében fohászkodott:

— Könyörülj rajtam, szent Farkas püspök!

— Én igen, ha kied is könyörül rajtam — hallszott a Bence hangja.

— Mit akarsz, lelkem, fiam? — pislantott fel a reménység a vénemberben.

— Rendezni akarom az adósságomat! — felelt Bence természetesen a farkas álarc alól.

— Ne fizess nekem semmit, édes jó fiam, csak élve eressz haza!... Ó, szent Farkas püspök!...

— Igende, ha nem fizetek, kied beperel! — folytatta konverziós tárgyalásait Bence.

— Én aztán sohase! — fogadkozott az öreg.

— Akkor jó — nyugodott meg Bence. — A kötelezvényt elhozta-e magával? — jutott az eszébe a formai biztosíték is.

— Én biza otthon felejtettem! — vallotta be az öreg.

— Akkor nem tudok kieden segíteni — sóhajtott Bence tele részvéttel.

— Elégetem otthon! — fogadkozott Csicses bá.

— Azt úgy is kell! — enyhült meg újra a Bence hangja, amitől az öreg ismét bátorságot kapott.

— Ó, menj el az ablaktól! — kérlelte.

Még egy utolsót formaképpen ordított Bence az ablakból, s mindjárt el is tűnt az ablakból a farkasfej.

Kis idő mulva jókedvűen lépett be Bence a szobába.

— Isten fizesse meg kiednek, hogy megváltott a farkas képiből! — hálálkodott.

Gyalázatosan nézett ki a vénember. Minden szín eltűnt az arcából és úgy el volt erőtlenedve, hogy mozdulni se tudott. Bence felölelte a földről, ahová lecsúszott volt és ráfektette az ágyra. Szemeit lehúnyva, fáradtan piheg az öreg, de nem mer ellenkezni. Ravasz vén ember volt és most ő kezdett Bence kedvében járni. Szelíden megkérdezte:

— Mióta van rajtad ez a betegség, fiam?

— Engem bizony ezzel együtt szült édesanyám.

— Elég rosszul tette!

Bence tovább rémítgette, hogy teljesen megpuhuljon az öreg.

— Nekem olyan erőm van, hogy akire ránézek, ha akarom, abbahelybe kővé változik.

— Bár elvenne az Isten! — mutatta a részvétet Csicses bá — hogy ne szenvedj annyit!... Hogy megyek én innen haza! — tépelődött, de Bence mindjárt ajánlkozott, hogy haza viszi medve képiben.

— Az úrfi felköti a hátamra, s mindjárt otthon leszünk.

— Inkább itt maradok — húzódozott az öreg. — Sohase ültem medveháton.

— Akkor egyebet mondok — ajánlotta Bence az új kutyaságot. — Van nekem egy iros iskotolyám. Abból, ha megkenem a tomporát, mindjárt seprűt érez a lába között, s az a fák tetejin pillanat alatt haza viszi, de keresztet ne vessen, hátra ne nézzen, mert akkor leesik, s kitöri a nyakát.

— Jobban szeretek a földön járni! — tiltakozott az öreg.

Bence sem erőltette tovább, mert már késő volt, s álmosak voltunk. Az öreg a sok izgalomtól fáradtan ha-

mar elaludt. Bencével még egy kicsit kacagtunk, s aztán mi is elcsendesedtünk.

— — — — — — — — — — — —

Másnap reggel elsőnek a vén Csicses ébredt. Rövid alvó volt, aki azt tartotta, hogy minden szemnek elég egy óra. Olyan nyugodtan viselkedett, mintha az este semmi se történt volna. Jóízűen sütkérezett és falatozott a tűz mellett. Már világos volt, mikor útra készülődött. Felöltötte a tarisznyáját, vette a horgas botját, s a végével megdöfődte az alvó Bencét.

— Én megyek, te!

— Jól teszi, Mózsi bá! Az Isten segítse!

— A farkasbőrt azonban, amivel ijesztgettél, elviszem. Eléggé megszolgáltam az árát.

— Mit beszél? — kunkorodott fel Bence a földről, ahol aludt.

Az öreg azonban nem szaporította a szót.

— Ne mondd, hogy rossz ember vagyok. A kamatokat mind elengedem, de ha a tőkét meg nem fizeted, csendőrökkel vettetlek ki a havasról.

Bencének leesett az álla. Soha az életben olyan butának nem láttam, mint akkor...

XXVIII.

Hónapokig nem láttam Uz Bencét. A nagy hó ott nyomta a havason. A sok nyomorúságban meg is feledkeztem róla.

— Kell-e vendég? — szúrta be az orrát a napokban.

— Hijj a vadegerit! — örvendeztem neki. — Te hol jársz, ahol a madár se jár?

— Én egyenesen az úrfihoz jöttem — ült le komótosan a kanapéra. — Disznót ölünk, tudja-e?

— Most az ideje — társalogtam, de Bence sürgetett:

— Ne lopja az időt, hanem öltözzék, mert indulunk! A szán kinn vár a kapu előtt. De öltözzék jómelegen, mert olyan hideg van, hogy a tótok lovának elvette a fülit az éccaka.

— Miféle disznót akarsz te ölni? — hitetlenkedtem. — Hiszen tudtommal a télen bolhán kívül egyebet nem hízlaltál.

— Azzal maga ne törődjék, hanem igyekezzék!

Nem akartam a szemeimnek hinni, mikor láttam, hogy a szánon felkötve ott van a zsupszalma a perzseléshez, a csizmaszárában a disznóölő kés, az átalvetőben a só, bors, paprika, szegfűszeg, kása, minden az ázalék elkészítéséhez. A szán két farkához két lompos kutya van kötve. Szomorúan dideregtek a hidegben.

— A meleg bort én állom! — kaptam kedvet a dologhoz.

— Na, hogy végre magának is megjött az esze! — fejezte ki megelégedését. Minél többet, annál jobbat hozzon!

Kényelmesen elhelyezkedtünk a csergék közt a szánon, s repültünk a havas felé. Az erdőlő szánok Szépaszó fejéig megverték az utat. Szinte repültünk rajta a fehér kristályszikrázásban. Jégtűk miriádja úszott a napfényben, s a földig tiszta, hóval, zuzmarával borított hatalmas fenyők alatt kék árnyék játszott. A fehérbe borított rengeteg fínom csendjében jégfantomok táncoltak szédülő tekintetünk előtt, mintha eltűnő angyalok járnának mezítláb az erdő szent templomában.

— Tán béfagyott a szája, hogy úgy megnémult? — döfött oldalba Bence. — Ezen a szakaszon le kell szállanunk, mert nehéz az út!

A lovak már izzadtak a térdig érő hóban. Semmi út sem látszott, csak mindenütt a végtelen fehérség. A két kutya is keservesen kínlódott a szán után. Bence felhányta őket a szalmára, maga a lovak előtt járt és bekanyarodtunk a sziklák kopár falai közé. Itt csak ő lehetett a vezető. Egyetlen rossz lépés és mindenestől belezuhanunk a színültig fújt szakadékok hósírjába.

— A szántalpak nyomában járjon! — figyelmeztetett Bence, kinek a hangja ezüstté fagyott a tüdőmetsző hidegben.

Félóra nem telt bele, mindannyian tetőtől talpig fehérek voltunk a zuzmarától, mintha a tél fiai volnánk, kik jéglovakkal birkóznak, küzdenek, törtetnek a fellegek közé.

Egyetlen élőlény egy faághoz fagyott bagoly volt, mely végső kínjában a fakéregbe vágta karmait és fel-

borzolt tolla úgy látszott, mintha bosszúsan barna kozsókot kanyarított volna a nyaka köré az utolsó pillanatban.

A tüdőm szakadt ki, ahogy vérbe borult szemekkel, remegő térdekkel másztam a szán után, arcom fehérebb volt, mint a télnek szép hava és hirtelen furcsa változások rohantak át rajtam, s kacagva kiáltottam fel:

— Bence! Hol harangoznak?

— Hő! — állította meg rettenve Bence a lovakat. Ő tudta, hogy az ember a megfagyás előtt, a halál előtt szokta hallani a „jégharangszót".

Szelíden fel tett a szánra, de előbb földhöz ütött, istenesen megkujakolt, hogy jöjjön mozgásba a vérem, s mint egy tehetetlen gyermeket bepólyált a csergékbe. Mellettem a két kutya didergett.

— Nyálassa, morgott Bence, hogy annyi bajt szerzek neki, de aztán tovább gyúrta a havat a lovak előtt.

Hátra sem nézett, csak mikor felértünk a hegyre, s megállottunk, hogy a lovak szusszanjanak, akkor kérdezte meg:

— Fázik-e még, úrfi?

— Csak a kezem! — makogtam. — Olyan, mint a jég.

Szerencsére az egyik ló akkor végezte el a természetes dolgát. Bence oda ugrott s két meleg labdát belenyomott a két markomba.

— Kitart, amíg megérkezünk! — biztatott.

Úgy is volt.

Mindenről megfeledkeztem örömömben, hogy a régi kalyibánkat megláttam.

Csakhamar rittyegett, pattogott benne a tűz. Egészen megelevenedtem, míg Bence a lovakat elhelyezte az

Üdő Márton meleg istállójában. A kutyákról is hamar leolvadt a hó, jégcsap.

— Sokan vannak odakinn! — ugrott be Bence is az ajtón vidáman és komótosan ő is elhelyezkedett a tűz mellett.

A nagy hidegre mondják, hogy „sokan vannak odakinn".

— Hol a kövér disznó, Bence? — türelmetlenkedtem, mert a kalyiba körül híre, hamva se volt.

— A makkon! — mókázott Bence. — Ma már későn van disznóöléshez fogni. Majd, reggel hozzá látunk.

Azt gondoltam, hogy bizonyosan Üdő Mártonnál tartja a disznót, azért tovább nem is firtattam. Mire a ház körüli dolgokat elvégeztük, már sötétedett. Télen, a havason korán leszáll az est. A meleg bor egy részét megittuk, de az is igaz, hogy kellemesen eltöltöttük az estét és még az édesanyám öliben sem aludtam olyan jól, mint azon az éjszaka. Tőlem ordíthattak a farkasok. Bence egész éjszaka ápolhatta a tüzet. Nem is tudom, hogy mikor aludt. Hajnalosan azonban már felköltött.

— Ébredjen, úrfi! Lássunk a disznó után!

Hirtelen lenyeltük a frustokot. A disznóölés előtti izgalom erőt vett rajtam. Bence az előkészületekhez látott. Hosszú, éles kést szúrt a csizma szárába, nekem egy vastag fagyos kötelet nyomott a markomba, azzal az utasítással, hogy amikor ő lefogja a disznót, amilyen gyorsan csak tudom, hurkoljam a két hátulsó lábára, s rántsam ki alóla a lábait, ha Istent ismerek s az életem kedves. Végül szíjra fűzte a két kutyát, karjára akasztotta a fejszét s azt mondta:

— Mehetünk!... Mindenütt a nyomomban legyen!

— figyelmeztetett, s ereszkedni kezdettünk be Melegoldalon a rengetegbe:

— Te, hol a tűzlángban tartod a disznót? — mérgelődtem.

— Csend, a szája szenvedésit! — pisszegett és oldozni kezdi a két kutya nyakáról a szíjat. Valamit súgott a fülükbe, s arra a két kutya, mintha puskából lőtték volna ki, leront az oldalon, be a patakfenékbe.

A következő pillanatban felröffen valami, s hát látom, hogy egy csorda-vaddisznó ront át a túlsó oldalon.

— Szorítsd! — ordít Bence, s mintha a szemit kivették volna, fut le az aljba.

Én utána.

A fogam vacogott a félelemtől és csak ködösen láttam, hogy a két kutya dühös hergés közben küzd valamivel.

— Megvan! — bőgött örömében Bence és mint a hiúz ugrott oda.

Én a nyomában.

Csak azt láttam, hogy a fejsze megvillan, a rettentő ütés alázuhan, fehér tajték és piros vér fröcsög, Bence egy nagy setét állat hátára reászökik és két kemény markával megragadja a füleit.

— Gyorsan a kötelet!... A kö-te-let!...

A kezem reszketett és sehogysem kaptam a kötél végét. Bence ezalatt kétszer is megszúrta a rettentően küzdő állatot. A hó porzott körülöttünk és egyetlen véres gomolyagban hempergett Bence, disznó és a kutyák.

— Rántsa ki már a lábát! — csattant rám a Bence hangja, de én úgy hallottam, mintha a túlvilágról hangzanék és önkénytelen görcsösödtek rá kezeim a kötélre, amely hirtelen megfeszült és csak azt éreztem, hogy ellen-

állhatatlan erő vonszol maga után, én pedig nem tudtam elengedni a kötelet, lábaim összeakadtak, szemem világa elveszett és éreztem, hogy nagy lendülettel valami puha, fehér mélységbe zuhanok.

Bence ásott ki a hóból.

— Kicsit lement a politúr a képiről, — vigasztalt — de egyéb baja nem történt.

A bőr ugyan a tenyeremről is lesirült, de azzal hallgattam.

— Hát neked nincs semmi bajod? — igyekeztem bátornak, edzettnek, férfiasnak látszani, de soha életemben olyan szelíd és alázatos nem voltam.

— A csizmám szárát ugyan kiharapta, de annyi baj legyen. Szerencse, hogy kocát fogtak le a kutyák. Egy vén kan megcsúfolt volna.

A kutyák lihegve, diadalmasan néztek rá és izgatottan szagolták a vért.

— Hol a disznó? — bátorodtam fel én is, de még a hangom gyenge volt, mint a gyónó fehérnépé.

— Megvan! — vigasztalt Bence. — Magától ugyan elfuthatott volna, de szerencsére a kötél rácsavarodott egy fára, s az megfogta.

Úgy száz lépésre tényleg ott hevert a disznó.

— Megvan másfél mázsa! — mosolygott elégedetten Bence.

— Az elég baj, — bőcsködtem — mert hogy viszszük haza.

— Törökbúzával valahogy hazacsaljuk — csúfolódott Bence.

— Igen, ha te röfögsz előtte! — vágtam vissza.

A mókára azonban nem volt idő. Bence engem odatett posztnak a disznó mellé, ő pedig elment a ló után.

Azzal aztán szépen hazahúzattuk a disznót.

A kalyiba előtt hasra hengerítettük, a lábait eligazgatta Bence, a szájába szalmacsutakot erőltetett, beborította szalmával az egészet, meggyujtotta és perzselni kezdtük. Semmi sincs kedvesebb, mint a disznóperzselés. Magam ügyefogyottan lábatlankodtam körülötte. Gyönyörködtem, hogyan sütögeti a disznó körmeit és hordozza végig egy vasvillával a lángtakarót a hátán. Kipirult az arcom mellette és pillanatra elfeledtem az élet összes nyomorúságait. Játékosan öntöttem a vizet a keze alá, mikor „megtakarította" a disznót és ízes, zamatos mondásokkal mókázott velem.

Mikor készen volt, friss, tiszta szalmára hengerítettük a disznót. Mielőtt a felvágáshoz fogott volna, ittunk, hogy jó szalonnája legyen a disznónak. Kíváncsian lestük, ahogy a kés az állat szájától indulva végighaladt a hátán és a test fehéren kétfelé fordult. Az egész arca kacagott Bencének, mert sikerült a disznó. Erre újra megittunk egy pohár mézes pálinkát és szerencsét kívántunk egymásnak.

Gyönyörűen felszedte a disznót.

— Készen vagyunk! — mondotta kedvesen. — A többi az asszonyok dolga. Így ahogy van, bevisszük a faluba. Magánál kapunk egy kicsi helyet, úgy-e?

— Ott hogyne! — nyugtattam meg. — Ott feldolgozhatod, meg is füstölheted.

Bence sietett a szán után.

Ideje volt, hogy menjünk.

A disznót felpakkoltuk a szánra, a két kutyát újra utána kötöttük és megindultunk a falu felé.

Az idő valamit enyhült és szép volt az erdő. A földig hóval, zuzmarával borított hatalmas fenyők alatt

kék árnyékok nyujtóztak a szűz havon, az angyalok lábujjhegyen jártak, s a megfagyott bagoly örök álmát aludta az ágon. Mikor kiértünk a vert útra, a lovak nekiiramodtak, s szédülő tekintetem előtt szürkésfehér ködbe veszett a havasok világa.

Esteledett, mire haza értünk. Lámpavilágnál hordtuk be a disznót.

— Egy kicsi disznóázalékot hoztunk, tekintetes asszony! — mondotta nagy hangon Bence az édesanyámnak. — Használják el egészséggel!

— Mit... mit beszélsz? — dadogtam, mert csak most értettem meg, hogy az egész disznót nekünk ajándékozta.

— Nem szeretem a disznóhúst! — kacagott Bence.

— Nem úgy van az, hé! — haragudtam meg. — Engem se sértegess! Én megfizetem azt a disznót. Mit osztogatsz nekem efféle ajándékot? Legalább azt mondd meg, hogy miért teszed?

Bence elkomolyodott, s lesütött fővel csak annyit mondott:

— Tudtam, hogy nem öltek disznót, s nem is fognak... Hosszú a tél... s az úrfinak három apró árva testvére van...

Meg se tudtam csókolni azt a gazembert, mert mire magamhoz tértem, már ki is fordult a kapun...

XXIX.

A felhők állandóan füstöltek s a téli szél rázta kopárra a fákat. A szegény embernek kétszeresen nehéz ilyenkor az élet. A gyermeket, Bencét se kapta vissza többet Uz Bence. Amíg a szászok közt járt, azalatt az apja elvitte magával.

— Egyedül maradtam, mint a Jóisten! — szokta mondani.

Fájt a szíve a fiúért, de belátta, hogy mégis jobb neki az apjával.

— Mit csinálnék vele télen?

Mégegyszer azonban felcsillant a lelke.

A medvénk haza állított egy kis boccsal. Honnan szedte, hogy került hozzá, apja volt-e neki, nem lehetett tudni, de Bence nem is törődött vele. A kalyibában az én régi helyemen ágyat vetett neki. A „kántor úr" pár napig ott maradt. Aztán ismét elment. Végleg. Lehet, hogy valahol meglőtték, vagy a téli szendergésre barlangot keresett. Az idétlen, késön ellett kis bocs azonban ott maradt Bencinek. Mórikás, kedves kicsi állat volt. Bence a fiúról elnevezte Bencének. Mihelyt a nevet átadta, valami különös, meleg kapcsolatot érzett a bocsocskával. Jó falatokkal kedvezett neki, játszott vele és pár nap alatt szépen összeszoktak. A bocsnak harmatos fekete szemei voltak, nedves orrocskája és úgy játszott, mint egy valóságos fiúgyermek. Fákra mászott vagy elbújt a bokrok közt, ugrált, gurult és esténként bámulta a tüzet. Meg-

esett, hogy éjszakánként a Bence oldalához bújt és mancsával átölelte. Éppen, mint a gyermek.

Egy nap aztán elszomorodott a kicsi Bence. Nagy könnycsepp gördült le az arcára. Nem fogta a mórikálás, a játék. Gunnyasztott a vackán. Később izzadni kezdett és nedves lett a bundácskája. Panaszosan nyöszörgött is. Uz Bence meghökkent:

— Tám csak nem vagy beteg?

A bocsocska azonban már alig bírta ráemelni véres szemeit.

— Hijnye a teremtésit! — tehetetlenkedett körülötte Bence.

Az édes kis állatnak már az étel se kellett. Talpacskái hidegek lettek és harmadnap fel sem bírt állani. Didergett és sírt éjjel-nappal. Akármit adott volna Uz Bence, csakhogy ne lássa a szenvedéseit, de csak vigasztalni tudta:

— Megsegít az Isten, leikem! Ne búsulj!

Az utolsó nehéz éjszaka mégis eljött. A tehetetlen állatot ölébe vette Uz Bence és úgy melengette a tűznél, tartotta órák hosszat szeretettel, aggodalommal. Az ő kemény, szőrös szíve is lüktetett a fájdalomtól. A vadállatok a környéken csúnyán üvöltöttek és izgatottan zörgették a bokrokat. Bizonyos volt már a bocsocska halála.

Mire kialudtak az égen az utolsó csillagok, a kis állat is végleg elnyujtózott az ölében. Szemei megtörtek és lassan, borzas bundával kihült. Az ember felordított:

— Bence!

— — — — — — — — — — — — —

Mintha a világ egyszerre megőszült volna. A fekete ködök megülték a hegyek fejét, megsötétült az erdők mélye és halálról álmodtak a vadak. A medve szédült,

alig bírta álmos fejét és nyugtalanul szagolta a széldöntött fák tövét. Az őzek fáztak a sárga bokrok közt és nem mertek felnézni az égre. A komor vaddisznó, ez a fekete szántó, felröffent: — Mi van velem? A nyúl a fa tövébe símult, mintha rémült híreket hallgatna rádión:

— Csak nem lesz háború? — makogott.

A róka szórakozottnak látszott. A vizek megsűrűsödtek, a halak ezüstje iszapba süllyedt és erőtlenül lógtak a nehézkes rákok megfakult ollói. A csorda tétlenül állott a felfakadt, kopár, vizes, fekete földön, mintha az elsüllyedés nagy pillanatát várnák egy kiélt korszak halálra ítélt ősállatai és elgondolkodva a tűzbe bámultak.

Fáradt volt minden száj, fáradt volt minden szív. Maguk a fák is kínosan mozdultak. A halál ásított végig az erdőn.

Aznap nagy hó esett.

Az emberek régen hazatakarodtak a havasról. Csak Uz Bence, Üdő Márton és nehány pásztorember maradt fenn.

Csobányosban a gyárat bezárták s az emberek onnan is elszéledtek.

Égeni úr, az asztalos, feleségével, három apró gyermekével ott pihent meg Uz Bencénél, aztán ő is beszorult a faluba, a falu végén egy rongyos földesházba, aminek egyetlen ablaka volt s az is akkora, hogy a fél öklével bedughatta. Iskolázott ember volt, de se munkája, se pénze nem volt. Úgy lerongyolódtak, hogy a cigány szégyelte velük találkozni. Káromkodásból és sírásból éltek. Valaha kitűnő diák volt Égeni úr, aki tudta, hogy „convallaria maialis“ a gyöngyvirág tudományos neve és csak azért nem ment keresztútállani, mert az egész falu-

ban nem volt senki, akitől valami érdemes dolgot el lehetett volna lopni. Ült tehát egy rozzant széken a hideg szobában és csak akkor rezzent fel, mikor a felesége félénken jelentette:

— Nincs egy szál fánk se!

Erre az asztalos úr a pad alól kihúzott egy bogos kötelet, az asszony a három apró gyermeket ruhástól befektette az ágyba, hogy meg ne fagyjanak, amíg hazajönnek, az ajtót bezárták és elmentek mindaketten az erdőre egy hát fáért.

Vékony porkahó fedte a mezőt, erdőt, de a hidegnek foga volt s az asztalosné — maga is fehérke gyöngyvirág — fogvacogva didergett a kötéllel a hátán.

Az asztalos a hullott fát fejszefokkal döngette ki a fagyos földből, összegyüjtött két terüt és áthurkolta a kötéllel. Egyiket felpakkolta a gyenge asszony sovány hátára, a másikat a magáéra emelte. A szemük kimeredt és szikrázott a teher alatt, de tapodták az anyaföldet lihegve, nyögve, szótlanul. A fa minden lépésre ropogott a hátukon, arcuk bamba lett, mint a teherhúzó állaté, kezük a fagyos kötélhez fagyott, a szívök vad volt a keserűségtől, mint a farkasé és átkozták magukban ezt a szentséges életet, amelyre a jóságos Isten teremtette. Az éhség pedig rágta, gyötörte őket.

— Jaj! — pihegte az asszony, hogy az ura ne hallja és óvatosan ráereszkedett egy kivágott fatönkre. A háta égett a teher alatt, mintha a fa meggyúlt volna rajta. Kínjában havat evett, hogy lüktető idegeit csillapítsa.

— Elsetétedünk! — mondta az ura.

Télen hamar szomorodik el az idő. Szél is kerekedett. Gyalázatos szél, ami átjárja a csontot, velőt, a varjút le-

buktatja a faágról, az éhes farkas, róka úgy érzi, mintha millió bolha csipné az irháját.

— Mozogjunk, Rózsika! — kérte az asztalos a feleségét.

Az asszony megpróbált felállani, de visszaroskadt, nem bírta tagjait mozdítani, mintha a csutakhoz fagyott volna. Az ura tépte fel róla.

— Bírod? — kérdezte biztatón.

— Igen hazudta az asszony — s a szájából dülő pára elborította az arcát.

Újra nekigörbültek az útnak. A nyál fehéren kivert a szájuk szélén, a verejték megfagyott a homlokukon, a metsző hideg levegőtől pattant meg a mellük. Vérük hűlőben, erejük fogytán volt.

Az ember elől ment, törte az utat. Meg-megrogyott a küzdelemben s az erőfeszítéstől már túlvilági színben látott mindent. A havas hegyek az égig nőttek, a fák boltozata befonta a magasságokat, kék és vörös fényben szikrázott a fehér havas világ körösköröl, mintha az öregisten roppant ravatala körül gyertyák égnének az éj fekete kárpitja alatt. A két szerencsétlen emberárnyék úgy vánszorgott az előttük lobogó fények felé, mintha ők is rettentő lelkükkel Isten ravatalához zarándokolnának.

Mentek, míg a fa megzuzmarásodott a hátukon. Csak az átok és keserűség tartotta még lábon. A hold is feljött. Erőtlen és hideg volt az is, mint egy fagyott üveg az égen.

Fele úton kidőlt az asszony.

— Nem bírom tovább!

— Hátha pihennél! — csikorgatta fogait a férfi. — Ne hagyjuk itt, ha már ilyen messze elhoztad!

Az asszony kezei a hidegtől bénán, erőtlenül lógtak alá, ruhái húzták le a földre, szemei forróságban merültek el, arca szederjessé vált.

— Mindjárt megfagyok! — panaszkodott.

A szél meg-megingatta a lábain. Inai reszkettek és már nem érezte a testét. Nesztelenül rogyott le a fára.

— Fázom! — susogta és többet nem szólt.

— Rózsika! Rózsika! El ne aludj, mert véged van!

Az ura kiáltását már alig hallotta. Elmosolyodott, mert soha az életben ilyen drága, boldog békességet nem érzett.

Körös körül sötét és néma volt minden.

Az ijedtség első hevében megpróbálta az ember tüzet gerjeszteni ott az út közepén. Nehezen ment, mert a kezei valószínűtlenül súlyosak, ujjai a hidegtől érzéketlenül vastagok voltak és nyiladozva fájtak.

Mégis sikerült valahogy.

A tűzfény felvert körülöttük, a zuzmara a szedett gallyakról lassan tünedezni kezdett. Az ember pedig rakta a kis máglyát. Rettentő munka volt idáig cipelni a fát s most itt kell elpusztulnia. Fájt minden darab, mintha a saját testét hányná a tűzre. Egyetlen forró, kínos átokba foglalta az egész mindenséget.

Feladta a harcot.

Érzéketlenül rápillantott a feleségére, kit a tűzfény megvilágított. A csonttá éhezett, nyomorult, szegény, kicsi elsorvadt asszonyka eszméletlenül feküdt a faraká-son, amelyre hanyatt esett. Fogai kivicsorodtak, mint a lelőtt vadaké.

— Jobb is volna itthagyni! — morogta az asztalos. — Legalább ő ne szenvedjen többet!

Se nem sajnálta, se nem segített rajta. Legyen,

ahogy lesz. Reggelre megfagyna, vagy megennék a farkasok...

— Csak a tüzet kellene felrúgnom! — jutott az eszébe.

Az eget hófelhők kezdették elborítani. A hegyek mélységeiből tolultak elő és szürkés-feketén egymásba gomolyogtak. Hideg, sötét hatalmukkal elnyomtak mindent. Hegyek, erdők, fák elvesztek bennük. Már csak az ember által rakott kis tűzpontocska élt a sötétség végtelenségébe fojtott földön. Az is már szakadozott, hamvadozott.

— Nem vetek többet rá! — izgatta a gyilkos gondolat az embert.

Mire a szén utolsót húny, az asszonynak is vége lesz. Senki sem mondhat rá semmit, hogy megölte, elpusztította. Csak szerencsétlenség történt, amiről ő nem tehet.

Durva tenyereit a' szén fölé tartotta. Jól esett az arcába áramló melegség.

— Kínja, szenvedése se lesz több! — állott fel, hogy elszökjék mellőle.

— Csendes és fehér lesz, mint a hó körülötte — emelte ismét hátára a rőzsét.

— ... mint a hó körülötte... — dobogtak tova a nehéz lábak.

— — — — — — — — — — — — — —

Uz Bence akkor jött haza a faluból. Egyet-mást bevásárolt a karácsonyi ünnepekre. Kissé megkésett, azért talpalt, ahogy tőle kitelt.

A hunyorgó szénről vette észre az asszonyt.

— Mi lehet ott az útban? — csodálkozott, mert már az asszony testét elnyelte a sötétség.

A haja égnek állott, mikor odaért és meglátta a félig

halott asszonyt, akinek szemöldökeit már zuzmara födte, mintha a sír, enyészet fehér gombái nyíltak volna ki rajta hidegen, ijesztően.

— Kutya legyek, ha ez nem Égeniné, az asztalosné! — döbbent meg. — Itt esett el a fával.

Sietve összekotorta a szenet és új hasábokat vetett rá. A lángocskák lassan megújultak a csipős füst tövében és csakhamar meleg, arany fátyol lebbent rá az asszony testére.

Uz Bence ölébe emelte az asszonyt és a tűz felé tartotta. Érezte, hogy még ver a szíve, még él.

A halál mámorából lassan ébredezett. Bence dörzsölte, szólongatta, melengette, amíg egy hosszú, mély sóhajtással visszatért bele az élet és halkan azt mondta:

— Hol vagyok?

A szél elállott, az erdők, mélységek tompa bőgése megszűnt. Csendesen hullani kezdett a hó.

— Menjünk ténsasszony! — biztatta Bence illedelmesen a nőt, de az tehetetlen volt. Nem bírt lábra állani.

Bencének az ölébe kellett vennie.

— Hol az ura? — kérdezte.

— Elment, itthagyott! — keseredett el a nő.

— Már most mit csináljak magával? — tájékozódott Bence, de a kimerült asszony feje a vállán álomba hanyatlott.

Nem tudta, hogy hazavigye-e az urához, vagy elvigye magához.

— Itt hagyta! — jutott az eszébe. — Itt hagyta a pogány gazember.

Lenézett a sötétben alvó néma falu felé.

— Sötét gazemberek! — suttogta a falunak és megfordult és megindult az asszonnyal a karján az áldott

havasok felé, melyek tisztán ragyogtak szembe vele. Olyan volt köröskörül a gyönyörű, fehér téli világ, mint maga az áldottisten. Hatalmas, fehér erdők húzódnak, ameddig a szem ellát és tova, valahol a végtelenben beleolvadnak a jeges felhőkbe. A láthatár tetején a hold hideg, sárga fénye ömlik szét s a hóval borított fák milliói fölött az összeverődő jéggyöngyök fínom harangjátéka hallszik. A leereszkedett felhők maguk is olyanok, mintha mérhetetlen ezüst szirtek dermedeznének a világ kapujában.

Uz Bence boldogan megy feléjük az ájult asszonynyal a karján.

— — — — — — — — — — — — —

Az asztalos veséjéig megrázkódott, mikor belökte a kunyhó ajtaját és meglátta három gyermekét. Már jégvirágosak voltak az ablakok. Sietve látott neki a tűzrakásnak. A szűk, kis odú hamar melegedett. A gyermekek jólesően elmosolyodtak, kicsi hasuk korgott, arcocskájuk sárga és zöld volt az éhségtől, de nem ébredtek fel.

A tűz vígan égett.

Az éjszaka horkolt az ajtó előtt.

Az asztalos ült és minden ízében remegett.

— Mit tettem! — sírt a lelke, mert egyébként jó ember volt az asztalos, csak éhező és szegény, akit a szíve mardos.

Nem bírta sokáig.

Kétségbeesetten felugrott, kisietett és futni kezdett az erdő felé. Már a jószándék is, hogy megmenti feleségét, csillapította a lelkiismeretét.

Meggörnyedt és érezte, hogy megőszül, mikor hűlt helyét látta az asszonynak. Először üresség fogta el az egész világát, utóbb, mintha mégis jólesett volna, hogy

nincs többé az asszony, nem kell több szenvedést látnia. Először arra gondolt, hogy felakasztja magát az első fára, de ismét a gyermekek jutottak az eszébe és csendesen hazaindult.

Beért a faluba, de nem mert a házához közeledni. Ődyelgett az utcákon. A dombonülő templom fehér fala, tornya élesen vágott bele a jeges levegőbe, mintha halott istenarc fénylenék elő az éjszaka fekete párnái közül. A kis parasztházak sötéten kuporogtak az út két partján.

— Senki sincs ébren! — dörmögi az asztalos.

Mindössze egy házban van világosság. Marci Jánosékná l. Ott is nagybeteget virrasztanak.

Az asztalos előbb ránézett a házra, aztán elszántan bement. Itallal kínálják.

Az ágy ropog a beteg alatt az elmúlással való nehéz birkózásban. Vad tűz lobog a szemeiben, ökle, arca nedves, mintha a halál nyála fröccsent volna rá. Az asztalos nézi és új gondolatra kap. A remegő asszonyhoz fordul.

— Marciné asszony!... Ha mégis az volna Szentfelsége akaratja... a koporsócsinálással ne menjenek máshoz. Jutányosan megszámítom.

Futva siet haza. A havas házak, mint fehér árnyak úsznak el mellette. Hörgőszájú kutyák akaszkodnak a sarkába, de se nem lát, se nem hall.

— — — — — — — — — — — — —

— Csak valahogy a koporsócsinálást megkaphatnám! — izgatja a gondolat, amely mellett alig jut eszébe a felesége. — Csak meg ne gyógyulna Marci János!

Folyton kísérti ez a lehetőség.

Otthon a gyermekeket lefekteti. A három apróság annyira álmos, hogy eszükbe se jut megkérdezni, hol

van az anyjuk. Szinte kiesnek az apjok kezéből, de az keményen rájok rivall!

— Előbb imádkozzatok! Hányszor mondjam!

Az aranysár már ragasztotta le a szemüket, de mégis elhelyezkedtek sovány, fekete térdeiken, kis kezüket összetették és laposakat pislantva hadarták:

„Én lefekszem énágyamba
Minden esti koporsómba...“

Az apa felhökkent:

— Megint a koporsó!... Ismét a koporsó!...

A gyermekek tovább ásították az imádságot:

„... Testöm aluszik, lelköm nem nyugszik...
Márja nyugussad, angyal serkentgessed...“

Apjuk velük mondta:

„... Lelkem nem nyugszik!...“

Minden szó végén ott volt azonban az éhes, forró kívánság, bárcsak az éccaka meghalna Marci János! Szinte durván rántotta vissza a vackukra hanyatló gyermekeket:

— Mondjátok utánam: *„... Jóistenünk vedd magadhoz Marci János bácsit, hogy édesapánknak legyen munkája... Énistenem engedd, hogy haljon meg, legyen szüksége koporsóra, hogy édesapánk rólunk gondoskodhassék...“*

A gyermekek ártatlan buzgósággal minden szót utána mondottak:

„... hogy haljon meg, Marci János bácsi...“

Az ember elsápad.

Rettenetes az igazság!

— — — — — — — — — — — —

Egész éjszaka nem tudott aludni az asztalos. Még alig hajnalodott, mikor felkelt. Az ablakocskán vastag jégvirágok fehérlettek, szája párája látszott a hideg házban. Ingben-gatyában tüzet gerjesztett és visszabújt az ágyba. Ingerült és józan volt.

— Kár volt tüzet tenni... Úgy sincs frustokra való.

Kívül szürke párába merült minden. Csendesen virradt. A házak már itt-ott megmozdultak, az utcán ropogott a hó a siető emberek lába alatt. A köd úgy nyelte őket, mintha a levegőben járnának.

Az asztalos vette a vesszőseprűt és elpallotta a havat az ajtó elől. Félszeme az utat, szomszédokat leste, hogy megtudja, meghalt-e Marci János, de senkit se látott. Akinek nem muszáj, ilyen időben nem sokat tekereg az utcán.

Morgolódva, elégedetlenül hajlott neki ismét a hóseprésnek.

Hirtelen harangszó döndült bele a kristályos, fehér levegőbe. Az ember arcát átverte a boldogság.

— Halottnak harangoznak...

— — — — — — — — — — — —

Félóra mulva hívták az asztalost, hogy mértéket vegyen a koporsóhoz.

Büszkén, öntudatosan haladt le az úton.

•

Az asztalosné lassan tért magához az Uz Bence szállásán. Ha nincs kéznél a vén Üdő Márton, bizony el is patkolt volna. A vén tolvaj azonban addig urusolgatta

mindenféle füvekkel, míg ismét menyecskét csináltak belőle. Csak már a gyermekeiért aggódott, de Bence megnyugtatta, hogy látta őket, nincs semmi bajuk. Uz Bence azonban hazudott most is, mint rendesen, mert álmában se járt a falu felé se, mert ha akart volna se mehetett volna, mert olyan rengeteg hó szakadt a havasokra. A síró asszonynak pedig megígérte, hogy karácsonyra törik-szakad hazaviszi. Az éjféli misére különben is be szoktak menni a havasi népek, mert ezen a napon a pásztorembernek kötelessége felkeresni Jézust, amint az meg is van írva a bibliában.

— Az idén nehezen lesz belőle gálickó! — aggodalmaskodott az Ugrai fiú.

— Arra pedig muszáj menni! — felelte Uz Bence és Üdő Márton is azt hajtogatta, hogy arról nem szabad elmaradni. A hó azonban őt is megcsúfolta. Egész karácsony hetében éjjel-nappal szakadatlan hullott és nem akart megállani. Ünnep szombatján pedig olyan vastagon omlott, hogy az erdő félig elveszett benne.

— No, ha így tart, a róka is megtanul fára mászni! — jegyezte meg Uz Bence.

— Mi azért megyünk! — tartott ki konokul Üdő Márton.

— Igen, ha madár lesz kend — hitetlenkedett Uz Bence.

— Csak legyetek készen, mert ha Istenőszentfelsége es úgy akarja, ma ott leszünk a Jézus jászolánál.

— Hogy gondolja Marci bácsi? — érdeklődött a szolga, de vén Üdő Márton csak annyit mondott:

— Az én dógom!

A hótánc azonban nem szűnt. Estefelé olyan vihar kerekedett, hogy az erdő nyögött bele. Az emberek azért

felkészültek az éjféli misére. Karjukon fejsze, kezükben fenyőszurok-fáklya, a „szurkos kalán", hátukon kozsók, lábukon szőrös bocskor, testükön meleg öltözet.

Az asszony boldogan velük tartott. Ujjongott a lelke, hogy gyermekeit láthatja. Uz Bence szeretettel figyelte az anya izgalmát.

— Mehetünk! — morogta Üdő Márton.

— Hogy akar ezen a rengeteg havon átlábolni? — kíváncsiskodott Bence, de a vén Üdő Márton nem is felelt, hanem az istallóajtóhoz lépett és eloldotta a láncos bikát.

— Kormos me! Me-me!

A füstösfejű, hatalmas állat kicammogott és aggodalmasan ráfújt a hóra.

— A kicsi Jédushoz megyünk, tudod-e? — magyarázta neki Üdő Márton.

Az állat neki is indult, hogy utat taposson az erdőkön át a Kisded jászlához. Az emberek megrendülve állottak a nyomába. Uz Bence még a szenténekre is rákezdett, arra hogy: *„Dicsőség mennyben az Istennek"*, pedig a hideg úgy vágta a tüdejét, mint az éles kés. A Csedő szolgája áhítatában még a sapkát is lekapva dalolta: *„az angyali serögök, vígan így énekölnek..."* Hónaljáig ért a hó és a gyönyörű bika szügyig belesüllyedve, bömbölve szántotta. Pillanat alatt belepte a jég és zuzmara, de kurta, fekete szarva fényesen ragyogott.

Szépaszó völgyében megszorultak, a bika fáradtan megállott, lihegve, elcsigázva beleroskadt a hóba. A hidegtől csattogva repedeztek a fák, a szél új táncra perdült és a fekete kavargásban az orráig se látott az ember.

— Itt veszünk! — káromkodott Uz Bence.

— Híjj fel ne!

Az állat csak a szarvait rázta.

— A kicsi Jédushoz megyünk! — biztatta Üdő Márton, de a konok állatnak beszélhetett.

A szolga rémülten felordított:

— Eltévedtünk!

— El az eszed fazakát! — szidta vén Márton, de maga is megrettent. Csak most látta, hogy milyen egyforma minden. A fák, mikről tájékozódni lehetett volna, belefolytak a setétségbe.

— Elő a szurkos kalánt!

— Azt könnyű mondani! — mérgelődött Uz Bence — de hogy gyujtsuk meg?

Hiába tartották ellenzőnek a sapkát, bunda szárnyát, a láng erőtlenül lobbant el. A fenyőszurok a csattogó hidegben kőkeményre fagyott, avart, száraz ágat ilyenkor nem lehet kapni.

— Ha legalább egy darab papirosunk volna! — fohászkodott a szolga.

— Van! — mondotta elszántan a vén Üdő és condrája belső zsebéből elővette a százesztendős imádságos könyvet.

Mindhárman megdöbbentek.

— Ez bűn! Szent dolgot nem lehet elégetni!

— Pedig muszáj, — mondotta kék, hebegő szájjal Bence — különben itt veszünk.

— Isten, ne büntesd meg szolgádat! — imádkozta Üdő Márton, de a szíve nagyot sajdult, mikor letépte az avult könyv felét.

A fáklya tüzet fogott.

— No, Isten hírivel! Próbáljunk még egyet!

A bika újból talpra állott, nekifeküdt az útnak és széles szügyével ismét szántani kezdte a havat.

— Ne hagyd magad, Kormos! — biztatta a három ember.

A hórétegek éles jéggé fagytak és átvágták az állat bőrét. A bika a fájdalomtól még jobban megvadult és elsötétült aggyal, habtól csepegő szájjal törtetett előre. Véres volt a hó, amerre haladt. Az emberek alig bírtak a nyomában maradni.

A völgyön sikerült átvágniok, de a bika ismét kimerült és tehetetlenül összerogyott. Most már dühroham fogta el Üdő Mártont s az égő fáklyát belesütötte az állat húsába.

— Vissza kell fordulnunk! — tanácsolta a Csedő úr szolgája.

— Vissza, vissza, de hol van a vissza! — vakarta a fejét Uz Bence. — Amerre jöttünk, befútta az utat a hó.

— Se elé, se hátra! — ismerte el Üdő Márton is. — Valahová el kell húzódnunk.

A rengeteg veszedelmesen morgott, távoli mélyében fehér köd gomolygott. Új viharkitörés közeledett.

— Siessünk! — serkentette a többit Márton. — Jön a fehér ló!

A száguldó viharfelhőnek volt fehér ló alakja. Ők már tudták, hogy mi az. Rémületükben a kutyák is visszaugattak rá.

— Hamar a patakfenékbe! — ordította Uz Bence.

A szél arcukba csapta a fáklya lángját, de nem törődtek vele. A bika is felugrott s súlyos, hatalmas teste reszketett a félelemtől, mint a nyárfalevél. Az is érezte, hogy jön a fehér halál. Tipródva, zúgó fejjel, verejtékezve, kézzel-lábbal mászva, jajgatva, káromkodva futottak a patak felé és lezuhantak a partjáról. A vadvizek kimos-

ták a part alját s ahol a patak ütközött, a tépett föld a másik partig előrehajolt. Alatta jó menedék látszott.

— Tüzet! — kiáltotta Üdő Márton.

Könnyű volt mondani, de a dermedt kéz lesorvadt a fejsze nyeléről.

Nem volt idő a késlekedésre. Vékony ágból, száraz fából megvetették hirtelen a tűz fészkét és alája dugták az égő fáklyákat. A fejszék is megsuhantak és a fák ledőltek. A tűz fellobogott.

Köréje gyültek és megpihentek. A bika is odavonszolta magát. Csapzott oldalán vörös fényt vetett a láng. A bajszokról a jégcsapok leolvadtak s a fagytól félrehúzódott, dermedt szájak kiengedtek.

Ültek és nézték a tüzet, fejük felett pedig tombolt a fehér halál.

— Ha ott fog az úton, mind elveszünk! — borzadozott Uz Bence.

Társai hallgattak. A meleg lassan átjárta és elbágyasztotta őket.

— Miért kellett a kicsi Jézusnak ilyen cudar időben születnie? — tudakozódott a szolga.

— Mert Agusztus császár úgy adta ki a parancsot! — világosította fel Üdő Márton.

— Csak ez a vihar ne volna! — térítette másfelé a szót Bence.

— Az is a mi bűneinkért vagyon!

Ettől megszeppentek és bámulták a tüzet. Nedves hófátylak csapódtak a patak falához, az ég nyugtalanul gomolygott, fénytelen, kietlen volt a világ. A szorongó várakozásban így telt egy óra is. Egyszer csak elváltozott hangon megszólalt a szolga.

— Vajjon megszületett-e?

Nem tudtak rá felelni. Tudva van, hogy éjfélkor kell világra jönnie a Gyermeknek, mert akkor van a mise, de nem volt órájuk, a harangszó ide nem hallszik, tájékozódni az égről nem lehetett.

Hirtelen a bika felszökött, megrázta szarvait és gyönyörű fejét vízszíntesen elnyujtva, hangosan belebőgött az éjszakába.

— Ezt mi lelé? — csudálkozott Bence.

Üdő Márton azonban színében elváltozva felállott, levette fövegét és összetette darabos nagy kezeit.

— Dícsértessék az Úrjézuskrisztus, aki ebbehejbe megszületék!

Hát ezt jelentette az oktalan állat.

A többiek is felállottak, de nem tudták, hogy ilyenkor mit is kell csinálni. Csak érezték, hogy egyszerre körülöttük megváltozik a világ, a vihar egy utolsó füttyel megszűnik s a hó békésen ragyog körösköríil. Üdő Márton most azt mondotta:

— Megszületett, hát ünnepeljük meg!

Erre letérdepeltek a tűzrakás körül. Márton a zsebéből elővette a fél imakönyvet, felütötte a könyörgést.

— Ide ügyeljetek!

— Hó! Várjatok! — tiltakozott Uz Bence és ő is elkezdett a zsebében kotorászni s előhúzott egy kis Jézusszobrot.

— Ezt te hol szörözted? — lepődött meg a másik kettő.

— Lengyönországban, még a háborúban. Egy meglőtt templomban kaptam.

Kézről-kézre adják, úgy gyönyörködnek benne.

— Baj van! — üti fel a fejét Márton.

— No?

— Ennek most oltár s gyertya kéne!

— De ha nincs!

Elszomorodtak, de a legény hirtelen, diadalmasan felkiáltott:

— Nem kell ehhez semmi! Bethlehembe se volt! Csak pásztorok voltak s barmok. Az ének is úgy mondja, hogy ökör, szamár reája lehölnek. Pásztorok vagyunk mi is s baromnak itt van a Kormos-bika.

— Az igaz! — hagyta helyben Márton.

Mindjárt oda is tartották Jézuskát a bikának, hogy reája lehöljön; majd a Bence sapkájából meleg ágyat vetettek neki és Márton elkezdte olvasni a vén könyvből:

„Krisztus urunk születésin,
Verset mondjunk szent ünnepin!...“

Megállot s a két pásztor utána mondta:

„... Verset mondjunk szent ünnepin!...“

A tűz felvidult, a bika komor szemmel figyelte az együgyű misztériumot.

„Születésed nekünk kedves, — sillabizálta vén Márton — *Szemünk a könnytől nem nedves.“*

Bizony örömben úsztak valahányan. Meleg áhítattal dajkálgatták Jézust a tűz mellett.

„Szállást, hálást adok néked,
Szívem széked,
Nyugodjál ott,
Nálam jobb vendég nem szállhat...“

A Csedő szolgája örömében nagyot kurjantott, vén Mártonnak is könnyes lett a szeme a meghatottságtól és simogatta a kicsi szobrot.

— Ó, lelkem gyermekem!

Szent révület szállott rájuk. Nem érezték a zord telet, az ólálkodó, vad halált, hanem mintha a tavasz megérkezett volna, a fák leveleznének, mezők illatoznának, szellők lengedeznének.

A tűz-parazsat odagyüjtötték a kis test közelébe, hogy ne fázzék és nézték ragyogó szemekkel, míg elálmosodtak és angyalokat kezdtek látni a levegőben.

— Idáig Bethlehemben es vége az ünnepségnek! — mondotta Üdő Márton. — Feküdjünk le mi is!

Előbb elhatározták, hogy egész éjszaka felváltva fogják őrizni Jézuskát. Az első őrállást Uz Bence vállalta.

A többiek szépen elcsendesedtek.

Egy kicsit várt, hogy a többiek habarodjanak jó mélyen bele az álomba s csak akkor szólt oda az asztalosnénak:

— Mehetünk!

Az asszony merev arca felragyogott, de mindjárt meg is rémült a rettentő hóveszedelemtől.

— Nem tudunk mi azon átvergődni!

— Mü nem, de Kicsijézus igen! — bizakodott Bence... — Hiszen a zsidókat se hagyta annakidején s mü székelyek mennyivel külömbek vagyunk, mint a zsidók.

Egészen megörvendett a gondolatának.

— Ejisze menjünk! — mondta a kicsi szobornak. — A patak medriben szépen leereszkedünk Szépaszó fejéig, ott átvágunk a borvízferedő felé s onnan már egy lépés a falu.

Felállott, fogta a fejszét, de abban a pillanatban a bika felemelte a fejét és mélyen felmordult. Mikor pedig Uz Bence odanyúlt, hogy a sapkajászolból kivegye a Kicsijézust, dühösen megrázta a szarvait.

— Mi a súj löle bolond! — lepődött meg Bence, de nem sokat teketóriázott, hanem elindult. Nyomában az asszony.

Erre felugrott a bika is, utánuk ment az is.

Lennebb egy szikla elállotta útjokat, de a bika nekiment és elhányta a szarvaival.

Nem bántotta senki és semmi. A vihar is megcsendesedett, de olyan nagy hideg támadt utána, hogy az egymáshoz érő faágak összefagytak tőle. Ők azonban nem érezték. Mentek szépen... Elől a bika havas hassal, utána az asztalosné, végül Uz Bence, sapkájában a Kicsijézussal...

— Itt lakunk! — lihegett az asszony a kapuban. Hirtelen elsápadt és reszketni kezdett. Az ablakok sötéten néztek, mint két világtalan szemüreg, benn csend, némaság volt.

Az asszony megállott a zuzmarás levélajtó előtt. Nem mert belépni. Félelem lobogott a szemeiben.

— Vajjon mi van velük?

Bence nem szólt, csak levette a sapkáját, nehézkesen keresztet vetett, felemelte a Jézus-szobrot, megcsókolta két édes orcáját s odanyujtotta az asszonynak.

— Adja a gyermekeinek, ténsasszony!

— Jézuskát? — bámult el az asszony.

— Szépen eljádzanak együtt! — biztatta Bence — üres kézzel nem mehet haza. Mit mondana nekik, ha megkérdik, hogy mit hozott az angyal?

Mohón kapott az asszony a szobrocska után és fínom, anyai mozdulattal szívéhez szorította.

A bika ott erőlködött a kapuban, a szűk likon sehogyse tudott beférni a nagy test.

— Várj, mert jövök, Kormos! — csillapította Bence és mielőtt az asszony behívhatta volna, kifordult az életről.

Elmenni mégse tudott. Meghúzódott a ház falánál a sötétben és csak akkor mosolyodott el, mikor a gyermekek boldog felsikoltását meghallotta:

— Édesanyám!...

*

Büszkén ment végig a falun. A bika is lelkesen bömbölt a nyomában.

— Méges elkésénk a templomból — társalgott vele Bence, de homályosan érezte, hogy az sem volt utolsó dolog, amit ők csináltak.

Legédesebb álmomból vert fel ez a tolvaj Bence.

— Te hol tekeregsz? — örvendtem neki.

— Vizitába jöttem magához! — mosolygott és leült a felszított tűz mellé. — Mi újság a faluban? — ásított otthonosan.

— Nekeo elég rossz! — feleltem.

— No?

Már bántam, hogy eljárt a szám, de meg kellett mondanom.

— Régina, a szeretőd hazajött a zárdából és kibékült az urával.

— Mit beszél? — hökkent meg.

— Ünnep előtt az ura utána ment szánnal s hazahozta.

— Hazahozta?... — roskadt össze Bence a széken.

— Haza! — magyarázgattam. — Újból összeédesed-

tek. Mit csináljon az a szerencsétlen fehérnép. Neked sincs semmid, neki sincs semmije! Szerelemből nem lehet megélni. Itt nem úgy van, mint a havason.

Bence magába roskadt a széken, én pedig a mások nyomorúságát újságoltam, hogy vigasztaljam:

— ... Tizennégy gazdánál foglaltak adóban, Péter Jánost elvitték a csendőrök, mert ellopta a Pisti Jóska ökreinek az árát, hogy élni tudjon, Égeni, az asztalos felakasztotta magát...

— Felakasztotta magát? — ugrott fel rémülten Uz Bence.

— Fel, de szerencsére idejében levágták... Egy falat kenyér nem sok, annyit se tudott adni a gyermekeinek, a feleségét pedig, — azt mondják — faszedés közben megették a farkasok...

— Nem ették meg! — válaszolt kelletlenül Bence. — Most hozám haza...

— Pedig jobb lett volna, ha megették volna! — járt a szájam. — Nem élet az ilyen! Mit esznek a hosszú télen?... A búzahatár, tudod, hogy elégett, ami kicsi törökbúza lett, az is tejesen maradt. Nagy a koldusság, nyomorúság...

Bence oda se figyelt, csak ült a széken. Később felsóhajtott:

— No, hadd el Régina!... No, megállj, Régina!

— Te tiszta bolond vagy! — szidtam. — Nemcsak Réginából áll a világ! Ha már férjhez ment, hát férjhez ment! Mit akarsz a más feleségivel?...

— Én sömmit! — tiltakozott szelíden, de láttam, hogy kicsordult a könnye.

— No-no! — csillapítottam, de nem kellett, mert

hirtelen elszótalanodott. Már azt hittem, hogy el is csendesedett, de felsóhajtott:

— Mégis jobb így!... Mi csináljak, ha az Isten nem nekem rendelte!

Hagytam, hogy rendezgesse a lelkét a platten mellett, de kicsit tántorogva újból felegyenesedett.

— Te hova mész? — estem neki.

— A búzámat elvinném! — felelte bátortalanul.

— Most feküdj le! — parancsoltam, de nem hallgatott rám.

Míg a padláson matatott, gyorsan felöltöztem és utána siettem, nehogy valami bolondot csináljon keserűségében.

A falu végén értem utól. Egyenesen ment az úton a zsákkal a vállán.

Mikor az Égeniék házához ért, lábujjhegyen, mint a tolvaj, belopózott s a zsákot csendesen odatámasztotta az ajtóhoz. A kerítés mögött lestem, hogy mit csinál.

— No, e jó tréfa lesz, ha reggel megkapják! — hallottam, mikor elment mellettem. Halkan még kacagott is.

Ez volt az utolsó tréfája Uz Bencének. Nem sokáig tartott, mert hirtelen újból elszomorodott és odaszólt a bikának:

— Mehetünk akár alá, akár fel, Kormos!

Azért mégis keményen ment végig az alvó halott falun. A Réginéék ablaka alatt egy kissé tétovázott, megállott, felnézett a sötét ablakokra. Attól féltem, hogy bújában felgyujtja a házat vagy puszta kézzel összeontja, de nem történt semmi.

Egyenesen nekivágott a havasnak. A bika mindenütt a nyomában.

A fenséges szent éjszaka hamar elnyelte őket. A bika

rekedt bömbölését még hallottam egyideig, majd az is megszűnt.

Vajjon találkozunk-e még valaha az életben? Lehet, hogy sírt ás magának a havason, mint a vaddisznó, mely halála előtt a föld alá túrja magát, vagy összeroskad, mint a szédülő medve és úgy zuhan le ő is egy kidőlt fa tövében a nagy szendergésre s utolsó lehelletétől megborzonganak a fagyott fák, az őzek pedig más erdőbe menekülnek és avar, moha lepi be hideg homlokát: hiszen olyan ő is, mint testvérei, a vadak.

Utána szaladok, hogy visszahívjam. A falu végén kietlen szél vágja szembe velem a havat és kétségbeesetten kiáltok a testvérem után:

— Bence!

Senki sem felelt rá. A hegyek már elmerültek a fekete ködben és a halál ásít végig az erdőkön.

Szomorúan, egyedül állottam sokáig, aztán nyugodtan hazamentem, mert Bence nem pusztulhat el, hiszen szereti minden: az emberek, a vadak, az erdő, a csillagok, a holdacska és maga az Isten is. Különösen az Isten, ki nappal szép kék karját, éjjel fekete kezét nyujtózásra tárja, mikor pásztorútra indul és lába megkavarja az ég csillagait.

VÉGE.